

Vrede unge mænd

Af samme forfatter:

Skyld – Historien bag mordet på Antonio Curra, 2007

Aydin Soei

VREDE UNGE MÆND

Optøjer og kampen for anerkendelse
i et nyt Danmark

TIDERNE SKIFTER

Vrede unge mænd
– optøjer og kampen for anerkendelse i et nyt Danmark
Copyright © 2011 Aydin Soei & Tiderne Skifter
Forlagsredaktion: Claus Clausen
Sat med minion hos An:Sats, Espergærde
og trykt hos Specialtrykkeriet, Viborg
ISBN 978-87-7973-477-7

Tiderne Skifter Forlag · Læderstræde 5, 1. sal · 1201 København K
Tlf.: 33 18 63 90 · Fax: 33 18 63 91
e-mail: tiderneskipfer@tiderneskipfer · www.tiderneskipfer.dk

Indhold

Forord 7

En aften på Blågårds Plads 9 • Fra Iran til Avedøre i 80'ernes Danmark –
da 'minirockerne' blev erstattet af en ny gruppe drenge 11

Optakt: Optøjer som toppen af isbjerget 23

Februar 2008 – Den første aften med optøjer 25 • Toppen af isbjerget 30

1. Amerikanske tilstande 37

Uroligheder på Nørrebro i 1997 39 • Rodney King-optøjerne som forvarsel til
Europa 44

2. 2001 – Skæringspunkt for en ny tid 51

Terrorangreb og politisk systemskifte 53

3. 2003 – Når bopælen bliver en belastning 65

„Men når jeg siger Frederiksberg, så er der ikke alle de fordomme“ 67 • Mistilliden
til medierne og bydelsnationalismen 79

4. Kampe om medborgerskabet og medierne 99

Det splittede folk og kulturkampen i 2005 101 • De fraværende stemmer og
mistilliden til medierne 108 • Mediestereotyper i katastrofe-
situationer 113

5. Franske optøjer og kampe om anerkendelsen 119

Optøjer rammer Europa i solar plexus 121 • Kampen om republikken og voldens
artikulation 130

6. Franske tilstande i Danmark 141

Påvirkningen fra venstrefløjsaktivister og politiets fokus på etniske minoriteter 143
• Klublukninger og visitationszoner – vreden optrappes 156 • Dråben der får
bægeret til at flyde over 165 • Kampen om mediedagsordenen 171 • Muhammed-
tegningerne stjæler scenen 181

7. Folkeskolen i brand – når hudfarve og ulige forudsætninger falder
sammen 195

Enhedsskolen under angreb – lige adgang betyder ikke lige udfald 197 • Hudfarven
som en markør for balladen 208 • Opdelingen i 'sorte' og 'hvide' skoler 219

8. Betingelser for tillid og demokratisk samtale
– optøjerne artikuleres 233

Et brev bliver til 235 • En genoptagelse af urolighederne afværges 241 • Tillid avler
tillid – mistillid avler mistillid 246

Epilog: En bandekrig kommer til byen 259

Subkulturen i bikerbander og gadebander – to sider af samme sag 261 • En stat i
staten 276

Noter 297

FORORD

En aften på Blågårds Plads

Der var færre mennesker på Blågårds Plads end sædvanlig, da jeg og en gruppe venner i sensommeren 2009 satte os ved et af de udendørs caféborde. Det var dagen efter et af de mest spektakulære skyderier i løbet af bandekonflikten. Flertallet af kvarterets caféer befinder sig på hovedstrøget Blågårdsgade, der starter og slutter på hovedtrafikårenerne Nørrebrogade og Åboulevarden. Tommelfingerreglen er, at desto tættere på Nørrebrogade og weekend desto mere travle er caféerne.

I dag er der dog ikke mange andre end os, der har slået sig ned, og pladsens 3-4 caféer virker i det hele taget drænet for gæster. Vi er en broget flok på caféen. Få meter væk sidder en gruppe studerende ligesom jeg og mine venner og nyder den lune sommeraften med drinks og fadøl. Ved de to sidste borde sidder der kun mænd, hvoraf flertallet har etnisk minoritetsbaggrund. Den ene gruppe er optaget af en samtale om deres studier og om skikke forbundet med den muslimske højtid Ramadanen. Ved vores sidebord sidder en håndfuld unge fyre, hvoraf flere er kendte skikkelser fra den såkaldte Blågårds Plads-gruppe, som Rigspolitiet har betegnet som en organiseret bande.

De få gæster står i kontrast til de mange unge lokale mænd, der dominerer pladsen uden for caféerne. Nogle sidder på bænkene og snakker med vennerne, mens andre nøjes med at give hånd og veksle nogle få ord, inden de smutter videre ud i natten. På trods af en stor udskiftning befinder der sig frem til kl. 23.00 konstant mellem 20-30 unge på Blågårds Plads. Enkelte forsvinder hver gang man kan ane en patruljevogn nærme sig, for igen at dukke op minutter senere, når politiet er ude af syne.

„Der er en underlig stemning. Det har der været siden i går,“ bemærker en af dem fra mit bord, der selv bor i kvarteret. Den foregående nat har der fundet et væbnet angreb sted mod rockergrupperinger på Nørrebro, og frygten for flere skyderier i bydelen er derfor særligt nærværende denne weekend.

Alle de unge mænd der var forsamlet på Blågårds Plads en fredag aften i august 2009 havde et udseende, der gjorde, at de kunne forveksles med bandemedlemmer, selvom kvarterets organiserede bande reelt blot tæller 5-10 mænd, som imidlertid kan trække på flere unge i området. Som jeg sad der med udsigt ud over Blågårds Plads, dagen efter at ukendte gerningsmænd

havde affyret skud i Jægersborggade mod politiet under en kilometer derfra, kom jeg uundgåeligt til at tænke over den verserende bandekonflikt. Jeg begyndte – uden at reflektere nærmere over det – at associere hver og en af de unge mænd på Blågårds Plads med kriminalitet generelt og bandekonfliktens skyderier i særdeleshed. De 20-30 unge mænd gled sammen i en homogen masse, hvor den enkeltes individuelle særtegn blev udvisket. Jeg fik nærmest et chok, da det gik op for mig, at en af dem dernede på pladsen vinkede til mig. Jeg opfattede først med nogle sekunders forsinkelse, at det var en ung mand ved navn Omar. Da jeg herefter kastede et fornyet blik på gruppen af unge på Blågårds Plads, gik det op for mig, at jeg faktisk for ikke så længe siden havde interviewet flere af dem.

Ud over Omar var den næste jeg genkendte en ung mand, der nikkede og smilede bredt til mig. Han hedder Abas og er sammen med Omar en af hovedpersonerne i denne bog. Omar er universitetsstuderende med kridhvid straffeattest, mens Abas fik en plet på straffeattesten som stor teenager. Begge er i starten af tyverne og i job og uddannelse og bidrager til denne bog med at sætte ord på, hvordan det opleves at vokse op som ung mandlig minoritet på Nørrebro i starten af det 21. århundrede.

Da jeg genkendte de to unge mænd gik det pinligt op for mig, at jeg selv – med mit udseende – sagtens kunne blive opfattet som potentielt farlig, hvis jeg trådte ud i kredsen på Blågårds Plads – på grund af mit køn (mand), min alder (ung), tøjstil (denne aften en grå hættetrøje), hudfarve (brun). Men naturligvis også på grund af lokaliteten (et område der befinder sig på Socialministeriets liste over ghettoer i Danmark).

Som denne bog viser, er det sjældent de samme mennesker, der deltager i gadeoptøjer og i de organiserede banders skyderier på gaden. Men der er et sammenfald, når det gælder oplevelsen af modborgerskab.

Medborgerskab kan vendes til modborgerskab via en række faktorer som manglende uddannelse, negative forventninger og stigmatiseringen ved at bo i områder, der generelt opfattes som et problem i den offentlige debat. Begge former for konflikter har derfor rod i frustrationerne blandt unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund i områder på Nørrebro og i andre gamle arbejderkvarterer, der i dagens Danmark ofte omtales som 'indvandrerghettoer'. Og det er historien om disse unge mænd – og om dem med en lignende baggrund som holdt sig fri af konflikterne – jeg her vil fortælle.

Jeg har tidligere beskæftiget mig med de unge mænd på Nørrebro og i Tingbjerg i bogen 'Skyld', der afdækkede årsagerne bag mordet på en italiensk

rygsækturist på Nørrebro tilbage i 2003. Siden da har jeg gennem foredrag, workshops og almindelige samtaler jævnligt haft muligheden for at diskutere sociale problemer med skolelærere, socialarbejdere, pædagoger og unge fra indvandrerlige boligområder. Det samme har jeg via mit virke i foreningen Ansvarlig Presse, der gennem de sidste tre skoleår har afholdt over 400 workshops på indvandrerlige skoler. Her har jeg især snakket med de unge om deres oplevelse af den offentlige debat omkring etniske minoriteter og om de særlige problemstillinger angående bande kriminalitet, optøjer og andre fænomener, der regelmæssigt finder vej til spalterne.

Fra Iran til Avedøre i 80'ernes Danmark – da 'minirockerne' blev erstattet af en ny gruppe drenge

Sammenfaldet mellem forfatterens egen biografi og denne bogs indhold er sikkert større end almindeligvis, hvilket jeg gerne vil give et par ord med på vejen. Jeg kom som 4-årig til Danmark fra Iran sammen med mine forældre i 1986 i den periode af Danmarkshistorien, der er blevet kaldet de store flygtningear. Det var her, Danmark for alvor begyndte at ændre farvesammensætning i gadebilledet. Få steder var dette mere synligt end i landets hovedstad og i de gamle arbejderkvarter på den Københavnske Vestegn, hvortil der blev henvist særligt mange af de nyankomne flygtninge og indvandrere. Deriblandt min familie. Vi flyttede til Avedøre Stationsby i Hvidovre.

Jeg skulle blive teenager, før det gik op for mig, at Avedøre Stationsby havde ry for at være et belastet område, og nogenlunde samtidig begyndte jeg også at reflektere over det besynderlige i, at et af de første ord, jeg som fireårig lærte i Danmark var „øl“. I løbet af min første sommer på Københavns Vestegn var mændene på bænken de første 'indfødte' danskere, som jeg havde kontakt med, og de jublede den dag, jeg gentog ordet for indholdet af den grønne flaske, som den ene af dem havde peget på. Denne første sommer i Danmark fremstod de voksne på bænken som repræsentanter for det 'hvide' Danmark. Senere overtog skolelærere, bibliotekarer og pædagoger den rolle. Jeg kunne bedst lide bibliotekarerne, som ikke satte en til at øve skråskrift i et hæfte. Da jeg begyndte at komme i biblioteket var det ikke til at se – i hvert fald ikke for mig – at det tidligere havde været præget af ballade og uro. For mig var det

som en dagligstue, hvor man kunne slå sig ned i sofaerne og bruge timer på at bladere i tegneserier.

Ti år forinden havde kommunen set sig nødsaget til at ansætte en biblioteksbetjent til at holde de drenge i skak, der gik rundt med cykelkæder og læderjakker og generede biblioteksgæsterne. Dengang blev ballademagerne rubriceret som 'minirockere'. Det var typisk arbejderklassebørn, som ikke var indskrevet i fritidsklub, og som positionerede sig *imod* skolelærere, bibliotekarere og pædagoger. Den første biblioteksbetjent opdagede snart, at 'minirockerne' ikke forsvandt bare fordi han råbte ad dem. Han tog derfor initiativ til at starte et værested for de klubløse unge, hvilket genskabte roen i og omkring biblioteket. Senere indskrev biblioteksbetjenten sig på Gladsaxe Børnehave- og Fritidshjemsseminarium, hvor han afsluttede sit studium med et speciale, der var inspireret af oplevelserne med 'minirockerne'. Efter endt uddannelse fortsatte den gamle biblioteksbetjent sit virke med drenge og unge mænd fra uddannelsesfremmede familier i Avedøre Stationsby. Gennem årene dukkede stadig flere drenge med en anden og mørkere hudfarve op i gadebilledet – mange flere end man så dengang i 1970'erne. „Dengang hed de minirockere, i dag hedder de 2. generations indvandrere,“ forklarer den tidligere biblioteksbetjent Birger Mosholt i dag.¹

Da begrebet 'minirockere' blev brugt som en trusselsbetegnelse for drenge og unge mænd i starten af 1970'erne, boede der blot omkring 20.000 etniske minoriteter i Danmark med rødder i 3. verdenslande. Efter de store flygningear hvor jeg og min familie kom hertil, var antallet steget til det tidobbelte. Før jeg havde påbegyndt mit tiende år, var der opstået en udbredt fortælling blandt mig og mine venner om, at 'indvandrerdrengene' var stærkere end de 'hvide' drenge. Altså bortset fra de etnisk danske drenge, hvis fædre havde et arbejde, hvor de tog fysisk fat. Vi var enige om, at de også måtte være stærke. De 'nye' drenge i Avedøre og arbejderklassens drenge var ofte socialt tæt på hinanden, hvorfor der ofte opstod naturlige venskaber og en fælles identitet som dem, der lavede ballade. Reelt bestod 'balladen' sjældent af andet og mere end at stjæle æbler fra folks haver, stjæle planker og rør fra en nærliggende byggeplads og i at iværksætte fejder og slåskampe mellem drenge fra forskellige boligblokke.

Ballademageridentiteten gjorde imidlertid, at jeg så op til de store drenge, som jeg syntes var de mest rå, og at jeg jævnligt kom op at slås i frikvartererne, hvilket næsten fik mig smidt ud af den lokale folkeskole. En dag proklamerede jeg over for min mor, at jeg gerne ville være bandemedlem, når jeg blev stor. Jeg var på det tidspunkt ti år, og forstod ikke bander som en størrelse, der organiserede sig omkring kriminalitet. Jeg og de andre små drenge opfattede

derimod banderne som en slags beskyttere af os og lokalområdet som helhed. Som barn i 80'ernes Avedøre formanede de andre drenge ofte en om, at man ikke måtte bevæge sig alene ind i det nærliggende skovområde, hvor der var bander af såkaldte grønjakker. De var ifølge de større drenge racistere, som tævede alle de indvandrere de kunne komme til. Frygten for grønjakkerne gjorde, at jeg og mine venner så op til de store drenge og unge mænd, der var fysisk stærke, og som organiserede sig i bander, der i vores verden var til for at bekæmpe racistiske grupper. Selvom den igangværende bandekonflikt her tyve år senere har en anden karakter, kan synet på de lokale bander som 'beskyttere' af kvarteret mod racistere (i dag indtager „rockere“ skurkerollen) genfindes blandt dem, der vokser op i de kvarterer, der har været hårdest ramt af skyderierne på gaden. Mere herom i denne bogs afsluttende kapitel: *En bandekrig kommer til byen*.

Til min mors store lettelse fik jeg aldrig opfyldt barndomsdrømmen om at blive bandemedlem, og jeg blev heller ikke smidt ud af skolen. Jeg og min familie flyttede i midten af 1990'erne fra Avedøre til en anden københavnsk forstad, Gladsaxe. Vi flyttede fra et indvandrer- og børnerigt boligområde til et andet almennyttigt boligbyggeri, som var domineret af et stort antal ældre.

I løbet af den første uge på min nye skole lagde jeg en enkelt gang an til en slåskamp med en dreng, som jeg opfattede som klassens mest irriterende elev. Til min overraskelse tog han ikke imod udfordringen, udmøntet i det los over skinnebenet, jeg gav ham. Og hvad der overraskede mig endnu mere: der var ingen af de andre elever, der begyndte at heppe på en slåskamp. Flere af dem kiggede derimod undrende på mig. En af mine klassekammerater spurgte mig efterfølgende, hvorfor jeg dog ville slås. Det kunne jeg ikke svare på. Jeg gik i den pågældende klasse i Gladsaxe de næste fire folkeskoleår, og episoden var stort set det tætteste jeg her kom på en slåskamp. På den gamle skole i Avedøre kom jeg ligesom mange andre af drengene op at slås flere gange om ugen, og vi heppede ofte i en rundkreds på vores klassekammerater, når der opstod slåskampe (som regel mellem 'stærke' repræsentanter for de enkelte skoleklasser).

En af grundene til at jeg som en lille knægt i Avedøre Stationsby havde påtaget mig en identitet som en af de rå børster var, at jeg langt fra kunne udmærke mig ved lektierne og skolearbejdet. Jeg hørte blandt de udvalgte elever, der i perioder ikke havde dansktimer med klassekammeraterne, men blev sendt ud til særlig læsetræning sammen med en håndfuld andre af skolens „læsesvage“ elever. Takket være den intensive læsetræning kom jeg efterhånden efter det. Efter en noget langsom start i 5. klasse i min nye skole i Gladsaxe,

hvor jeg i begyndelsen gav de nye klassekammerater mærkatet 'stræbere', endte jeg med at blive temmelig skrap til at læse og skrive. Derefter gik vejen videre over gymnasiet, hvor jeg pludselig befandt mig i en undervisningssammenhæng, hvor jeg var den eneste med mellemøstlig baggrund i klassen, hvilket er en tendens, der har gjort sig gældende på min uddannelsesvej lige siden. Min egen historie om folkeskolens og uddannelsens betydning for udviklingen af en ballademageridentitet er ikke atypisk, hvilket man kan læse i gennemgangen af den stadig mere socialt og etnisk delte folkeskole i denne bogs 7. kapitel: *Folkeskolen i brand*.

Efter at jeg var flyttet til Gladsaxe, gik det efterhånden op for mig, at mine nye venner ikke delte mit positive syn på Avedøre Stationsby og Vestegnen. Og da jeg op gennem teenageårene forsøgte at holde en slags mental kontakt til den gamle hjemstavn ved at følge flittigt med i mediedækningen af Vestegnen, opdagede jeg, at de områder der kom i pressens søgelys ofte blev beskrevet som *indvandrerghettoer*. Billedet hænger sammen med en henvisningspolitik, hvor især socialdemokratisk dominerede kommuner med meget almennyttigt boligbyggeri gennem årene har taget imod mange nyankomne flygtninge og indvandrere. Mange af disse havde ikke uddannelser med i bagagen fra hjemlandet, og dem der havde, endte ofte alligevel bagest i køen til job takket være 1980'ernes høje arbejdsløshed. Min mor havde en bachelor i fysik, da hun ankom til Danmark fra Iran, men kombinationen af et udenlandsk eksamensbevis, en manglende kandidatgrad, høj arbejdsløshed og ringe danskkundskaber gjorde, at et job inden for fysikken ikke var realistisk. Min mor begyndte forfra på uddannelsesmøllen og lærte flydende dansk. Hun tog først en dansk gymnasieuddannelse og færdiggjorde efterfølgende et studium som ingeniør, da jeg var midt i mine teenageår. Min far ville ikke tage en uddannelse, og insisterede over for sin sagsbehandler på, at han var håndværker – med eller uden papirer. Som bevis tog han en persisk guitar med på socialkontoret, som han havde bygget. Han fortalte bagefter, at sagsbehandleren havde været imponeret af instrumentet, men at hun havde givet udtryk for, at man i Danmark skulle tage en uddannelse som håndværker for at kunne arbejde som håndværker. Min far fortsatte med at tjene lidt penge på hjemmebyggede guitarer, men tilhørte ellers gruppen af arbejdsløse etniske minoriteter, som udgjorde en stor økonomisk udgift for de mange Københavnske Vestegnskommuner, der op gennem 1980'erne havde taget imod et stort antal flygtninge og indvandrere.

I slutningen af 1990'erne sagde en række socialdemokratiske borgmestre fra de københavnske forstæder og vestegnskommuner stop. Fordelingen af de nyankomne indvandrere og flygtninge bidrog til et stadig mere både socialt

og etnisk skævt boligmarked, og borgmestrene kritiserede det paradoksale i, at landets rigeste kommuner typisk også var dem, der tog imod færrest nyan-
komne indvandrere og flygtninge.

Som en teenager der havde oplevet Danmark set fra de socialdemokrati-
ske forstæders perspektiv, fattede jeg hurtigt sympati for argumentet om at
standse den skæve fordeling, hvor de almennyttige boligområder der i forvejen
led under høj arbejdsløshed skulle tage imod flest indvandrere og flygtninge.
Det bidrog til et stadig mere socialt opdelt boligmarked, der igen smitter af
på de lokale folkeskoler. Jeg så derfor måbende til, da den daværende rege-
ring med den socialdemokratiske folketingsgruppe i spidsen dukkede op på
tv-skærmene. Vestegnsborgmestrene blev banket på plads med slet skjulte
undertoner om, at de talte grimt om indvandrere og flygtninge.

De vrede unge mænd – taberne i uddannelsessystemet

Når etniske minoriteter fra landets gamle arbejderkvarterer til stadighed
fremhæves i den offentlige debat som nogle, der skaber usikkerhed og utryg-
hed, handler det især om den gruppe, der historisk har været mest synlige og
larmende i det offentlige rum – de unge mænd.

Denne markante mandlige dominans med hensyn til hvem der befinder sig
i risikozonen for at ende i kategorien potentielt sikkerhedsmæssigt truende,
hænger blandt andet sammen med at den sociale mobilitet blandt unge mænd
i Danmark generelt nærmest har stået stille siden 1970'erne, hvorimod kvin-
derne har haft fuld damp på, så de i dag udgør majoriteten på de videregående
uddannelser.

Når det gælder efterkommere af indvandrere er polariseringen mellem
kønnene endnu tydeligere, og især i dette årtusinde er de unge kvinder løbet
fra deres brødre. Kvindelige efterkommere af indvandrere overhalede således i
skoleåret 2009/2010 for første gang de jævnaldrende etnisk danske kvinder, når
det gælder andelen som er i gang med en videregående uddannelse (6 ud af 10).
Hos mændene er der betydeligt flere, der tabes i uddannelsessystemet. Mens
28 procent af de kvindelige efterkommere af indvandrere fra 3. verdenslande
ikke har fået taget en uddannelse efter folkeskoletiden, gælder det samme for
hele 42 procent af de 25-39-årige mænd.² Til sammenligning er det kun hver
femte blandt de etnisk danske mænd, der ikke får taget en uddannelse efter
folkeskolen, og konsekvenserne kan klart aflæses på arbejdsmarkedet. Hvor
efterkommere med en erhvervsfaglig eller videregående uddannelse kan bryste
sig af en beskæftigelsesfrekvens på 88 procent, er det tilsvarende tal 60 procent

blandt dem uden uddannelsesbeviser. Kvindernes succeshistorie i forhold til uddannelse har betydet, at de har brudt mønstret fra første generation af kvindelige indvandrere, der haltede markant efter mændene på arbejdsmarkedet. Etniske minoritetspiger i aldersgruppen 16-29 år har således i gennemsnit en højere beskæftigelse end både deres fædre og deres brødre.³

Som vi skal se i denne bog, står Danmark langt fra alene, når det gælder en udvikling, hvor især de ufaglærte unge mænd risikerer at ende i bunden af samfundet med ringere muligheder for at skabe det gode liv for sig selv og vinde anerkendelse blandt deres medborgere. Mens det langt hen ad vejen er lykkedes ufaglærte kvinder at fastholde job inden for især servicesektoren, er mange af de ufaglærte mandejob forsvundet sammen med industrisamfundet. De manglende jobmuligheder blandt de ufaglærte mænd udgør en del af baggrunden for nogle af de optøjer, der med jævne mellemrum rammer gamle arbejderkvarterer rundt om i Europa. Denne problematik er beskrevet i kapitlet *Franske tilstande og kampe om anerkendelse*.

Optøjer i storbyerne kan i et sociologisk perspektiv tolkes som udtryk for opsamlet afmagt og vrede ved oplevelsen af manglende livsmuligheder og anerkendelse. Som det fremgår af denne bog udgør afmagten og den ophobede vrede hos den enkelte imidlertid ikke en mekanisk størrelse, der automatisk fører til, at denne reagerer med vold og optøjer. Uddannelse og de livsmuligheder som følger med eksamensbeviserne, udgør en klar skillelinje mellem dem, der lader oplevelsen af skam og ydmygelse få afløb i vold, og dem der i stedet lader indignationen og vreden få afløb gennem demokratiske samtalekanaler.

Når uddannelse og job udgør en buffer imod brugen af vold, hænger det dels sammen med rationelle overvejelser, hvor de der risikerer at tabe mest ved deltagelsen i optøjer, simpelthen afstår. Desuden er uddannelse en kilde til *selvværd*, som, ifølge psykologiske studier, har afgørende betydning for folks modtagelighed over for skam og nederlag.⁴ Psykologiske eksperimenter har vist, at skam og nederlagsoplevelser også er smertefulde for individer med højt selvværd, men at de har lettere ved at afmontere skammen og håndtere vreden.⁵ Folk med lavt selvværd er derimod tilbøjelige til at opleve skammen ved diskrimination, negative forventninger fra omverdenen og ydmygende oplevelser som overvældende og uhåndterbare størrelser.

Ghettomærkatet som trusselsbillede

Det er slående så ofte de unge, som udtaler sig i denne bog, har svært ved at genkende mediernes og politikernes portræt af deres kvarterer. Men det er en erfaring, de ikke er alene om. Eksempelvis konkluderer en trivselsundersøgelse blandt beboere i 13 udsatte bydele i København – hvoraf flertallet også befinder sig på Socialministeriets ghettoliste – at otte ud af ti beboere er glade for at bo der og ikke ønsker at flytte. Et overvejende flertal udtrykker imidlertid også frustrationer over, at deres boligområde har et dårligt image i offentligheden.

I 2004 fremlagde Socialministeriet en liste over 25 boligområder, hvor mere end 40 procent af beboerne stod uden for arbejdsmarkedet eller uddannelsessystemet, og hvor boligselskaberne fik dispensation til at måtte afvise boligsøgende, som ikke var i job eller uddannelse. Listen blev hurtigt kendt som en slags uofficiel ghettoliste. I anden halvdel af tierne har politikere, meningsdannere og medier refereret til denne liste, når de henviste til landets såkaldte ghettoer, selvom staten på dette tidspunkt endnu ikke havde udarbejdet nogen officiel definition på, hvornår et dansk boligområde er *en ghetto*. Det er dermed først med lanceringen af regeringens såkaldte ghettoliste i efteråret 2010, at staten herhjemme officielt rubricerer danske boligområder som ghettoer. 29 boligområder havnede på regeringens ghettoliste, fordi de opfyldte to ud af følgende tre kriterier: 40 procent af beboerne er uden for arbejdsmarkedet, mindst halvdelen af beboerne er indvandrere eller efterkommere fra lande, der ikke er vestlige, og mindst 270 personer ud af 10.000 indbyggere har en dom for at overtræde straffeloven, våbenloven eller loven om narkotika.

Den sociale faktors betydning for definitionen af danske ghettoområder indebærer, at disse adskiller sig fra områder, der historisk er blevet rubriceret som ghettoer. Ordet stammer således fra forskellige stater og kirkers forsøg på at afgrænse jøder, sorte og andre fra resten af samfundet alene på baggrund af religion eller hudfarve.

Da statsminister Lars Løkke Rasmussen i oktober 2010 ved Folketingets åbning for første gang løftede sløret for, at regeringen ville identificere 29 ghettoer i Danmark, drejede dette sig således ikke om ghettoer i ordets oprindelige forstand, i og med at de danske områder er etnisk diverse. Det er imidlertid svært at overse, at ordet ghetto benyttes entydigt negativt. Dette viste sig allerede ved statsministerens lancering af, at vi skulle have en formel ghettoliste herhjemme, hvor han betegnede „ghettoerne“ som „huller i Danmarkskortet“. „Steder, hvor de danske værdier tydeligvis ikke længere er bærende,“ fortsatte Lars Løkke Rasmussen og fremdrog en sammenhæng mellem ghettoerne og unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund, der skaber uroligheder. Stats-

ministerens tale bar præg af, at den faldt i kølvandet på en sommer, hvor der havde fundet optøjer sted i Vollsmose i Odense, Gellerup Parken i Århus og Mjølnerparken på Nørrebro. „Når brandmænd kun kan komme ind og udføre deres arbejde under politibeskyttelse. Når skoler og institutioner bliver udsat for hærværk. Når chikane og kriminalitet er trådt i stedet for respekt. Når parallelle retssystemer vokser frem. Så er værdier som tillid, frihed og ansvar ikke-eksisterende,“ lød det fra statsministeren. „Vi vil rive murene ned. Vi vil åbne ghettoerne mod samfundet. Da jeg besøgte Tåstrupgård i august måned, slog det mig, at der i et boligområde på størrelse med den by, jeg selv bor i, ikke er én eneste butik. I andre ghettoer er det nærmest umuligt at gå rundt. Det er stenørkener uden forbindelseslinjer til det omgivende samfund. Det er de fæstninger, vi skal bryde igennem.“

Få uger efter offentliggjorde regeringen sin ghettoliste, og protesterne kom prompte fra en række af landets boligafdelinger. „Selvom der sikkert følger penge med, vil vi meget gerne sige nej tak. Vi vil ikke kaldes ghetto, for vi mener, at det kan blive en selvopfyldende profeti. Alene ordet kan få ressourcestærke personer til at holde sig væk,“ udtalte direktøren i Thisted Bolig, Ove Jensen, der anmodede Socialministeriet om at blive fjernet fra listen hurtigst muligt.⁶

Også landets politikredse udtalte en usædvanlig kritik af politikernes brug af ghettobegrebet, som de mente skabte en unødigt frygt i befolkningen og et forvrænget billede af virkeligheden i de omtalte kvarterer. Politikerne spænder ben for politiets, boligselskabernes og kommunernes arbejde for at løse de reelle problemer i landets udsatte boligområder, når de portrætterer kvartererne som kriminelle arnesteder, lød det fra en række politidirektører. „I den senere tid har vi gentagne gange hørt ordet parallelsamfund, som skulle være en karakteristisk af Gellerup. Jeg synes, det er problematisk at bruge sådan et ord. Der er også brugt vendinger som, at politiet skal erobre området tilbage fra lovløse tilstande. Det er alt sammen efter min mening med til at give et billede af situationen, som i høj grad er forkert,“ forklarede politidirektør Jørgen Illum fra Østjyllands Politi.⁷

Blågårdskvarteret på Nørrebro er et af de nye områder, der siden efteråret 2010 officielt er blevet rubriceret som en ghetto.⁸ Området omkring Blågårds Plads ville imidlertid blive strøget af Socialministeriets ghettoliste, hvis opgørelsen over beboerne i Danmarks „ghettoer“ ikke alene medtog dem, der bor i almen-nyttigt boligbyggeri, men også inkluderede beboerne i de samme områders ejer- og andelslejligheder.

Jeg selv og en stor del af Blågårdskvarterets veluddannede og velbærgede beboere tæller således ikke med i statens kortlægning af beboerne i „ghettoerne“, hvor der kun kigges på kvarterets knap 900 almennyttige lejligheder. Beboerne i kvarterets andelslejligheder, hvoraf de mest mondæne har udsigt over Søerne i København, er imidlertid ikke medtaget i rubriceringen af området som en ghetto. Det kan i det hele taget være svært at genkende området i regeringens signalement af danske ghettoer som „typisk betonbyggeri fra 1960’erne og 1970’erne, der ikke fremstår indbydende og attraktive,“ som det hedder i udspillet ‘Ghettoen tilbage til samfundet – et opgør med parallelsamfund i Danmark’, der fortsætter: „Folk, der ikke bor i områderne, har ingen naturlig grund til at komme her. Der er ingen butikker eller arbejdspladser.“ En gåtur ad kvarterets hovedstrøg afslører hurtigt, at området er præget af blandede boligformer, hvor blokke med almennyttige boliger og andelslejligheder blot er adskilt af de ti skridt, som der er fra den ene side af gaden til den anden, og at der er en „naturlig grund“ til, at Blågårdsgade trækker et stort antal mennesker udefra. Gaden er således fuld af butikker, caféer, kunstnerfællesskaber samt spisesteder med alt fra iransk og marokkansk mad til *raw food* og de obligatoriske shawarma-steder, som findes overalt på Nørrebro. Hvis man imidlertid bevæger sig væk fra den befærdede Blågårdsgade og Rantzausgade (hvor jeg selv bor) falder både antallet af butikker og købekraften, samtidig med at antallet af paraboler på blokkene viser sammenfaldet mellem kvarterets almennyttige lejligheder og dets mest indvandrerige gader.

Det er især de unge i områdets almennyttige lejligheder, der bidrager til, at Blågårdskvarteret fortsat skaber overskrifter i forbindelse med kriminalitet, som tilfældet har været det hele vejen op gennem 1900-tallet, hvilket vi skal se i kapitel 3 (*Når bopælen bliver en belastning*). Farveaspektet ved frygten for kriminalitet begået af de unge mænd i landets gamle arbejderkvarterer anno 2011 er svært at komme udenom, og især Nørrebro har udviklet sig til et symbol på frygten for kriminalitet i et stadig mere multietnisk samfund. Som det ses i kapitel 4 (*Kampe om medborgerskabet og medierne*) har udlændingepolitikken desuden været øverst på mediernes og politikernes dagorden ved hvert folketingsvalg i årtusindets første tiår, og, ifølge valgforskningen, er det usikkert, hvorvidt disse valg ville være faldet ud til borgerlig side, hvis det ikke var for indvandrings- og integrationspolitikens betydning.⁹

Etniske minoriteter er således en samfundsgruppe, der til stadighed tales meget om i den offentlige debat, men desværre kniber det mere med at tale *med* denne gruppe af danskere, hvis stemmer derfor ofte er fraværende i den demokratiske samtale og forhandling om fremtidens Danmark.

På denne bogs sider kommer „stemmer“ tilhørende de etniske minoriteter til orde, der som oftest gør negativt opmærksomme på sig selv i mediebilledet. Bogen tegner et portræt af Danmark set fra et ungdomsperspektiv i boligområder, der stadig oftere rubriceres som „ghettoer“ af omverdenen, samtidig med at den beskriver baggrunden for, hvorfor især de unge mænd i disse boligområder er i risikozonen, hvad angår kriminalitet, manglende uddannelse, job og den deraf formindskede mulighed for at vinde anerkendelse blandt deres medborgere. De unges beretninger suppleres i bogen af forklaringer fra social- og klubmedarbejdere, skolelærere og politimænd samt sociologiske forklaringsmodeller på den oplevelse af modborgerskab, som går igen blandt mange af de unge mænd. Det er således en sociologisk tilgang til emnet med udgangspunkt i interviews, der har været bestemmende for bogens journalistiske fortælling.

Vreden bag de landsdækkende gadeoptøjer i februar 2008, der startede på Nørrebro, og derefter bredte sig til en del andre steder i landet, er ikke blot udtryk for en forbigående tilstand. En afdækning af mediernes, folkeskolens, politiets, politikernes og – selvsagt de unges – rolle i begivenhederne dengang hjælper os forhåbentlig også til at forstå, hvordan vi undgår, at vreden udvikler sig til en permanent tilstand. Samtidig afdækkes de eksisterende barrierer, der forhindrer generationer af unge mørklødede mænd i at føle sig anerkendt som ligeværdige medborgere i et Danmark, der bliver stadig mere multietnisk. Betingelserne for et ligeværdigt medborgerskab kræver blandt andet en indsats for at minimere det uddannelsesefterslæb, som især de mandlige efterkommere af indvandrere, har svært ved at undslippe. Men det kræver også, at etniske minoriteter selv bidrager til den evige forhandling om medborgerskabet, danskheden og ligeværdigheden i vort samfund, og at medier og politikere viser viljen til at inddrage etniske minoriteter i den demokratiske samtale.

Som denne bog viser, kan den demokratiske samtale medvirke til at forebygge, at unge udtrykker sig gennem vold. Dette viste sig ved de landsdækkende optøjer i 2008, hvor en gruppe unge i Blågårdskvarteret endte med at afslutte optøjerne på Nørrebro med et åbent brev til offentligheden, der forklarede baggrunden for urolighederne. Politiets og politikernes velvillighed til at mødes og diskutere vreden bag optøjerne betød, at en genoptagelse af afbrændingerne blev afværget samtidig med, at dialogen med de unge førte til konkrete løsningsforslag.

Omar og Abas spillede en vigtig rolle i tilblivelsen af brevet 'Sandheden bag urolighederne', ligesom de begge spiller en central rolle i denne bog. Jeg har

bevidst valgt at minimere antallet af unge, der citeres direkte i bogen, selvom jeg har talt med mange. Dels af hensyn til formidlingen, dels fordi de unges udsagn og forklaringer har vist sig at ligge meget tæt op ad hinanden. Omar og Abas er valgt som hovedkilder blandt de unge ud fra en vurdering af, at de med deres alder, sociale baggrund og straffeattester bedst repræsenterer feltet af stemmer, der udgør fundamentet for denne bog. Vi følger dem fra deres barndom i slutningen af 1990'erne og frem til udgangen af 2010, hvor de har udviklet sig til unge mænd, der fortæller om opvæksten i et af Danmarks mest berygtede kvarterer.

Min forhåbning med denne bog er, at den kan bringe stemmer og holdninger op til overfladen og dermed yde et lille bidrag til forhandlingen om et fremtidens Danmark – et samfund hvor alle har mulighed for anerkendelse og for at skabe sig et værdigt liv uden at slå om sig på omverdenen undervejs. Jeg ved, at dette også er årsagen til, at både kilder og forlag har takket ja til at medvirke og muliggøre nærværende bog. For dette skal de af hjertet have tak.

Aydin Soei
København, februar 2011

OPTAKT:
OPTØJER SOM TOPPEN AF ISBJERGET

Februar 2008 – Den første aften med optøjer

TYPISK STÅR BEBOERLOKALERNE, der vender ud mod Blågårds Plads, ubrugte hen om aftenen. Bortset fra på søndagsaftener, som er ugens mest søvnige tidspunkt i kvarteret. Her tropper en gruppe fra kvarterets storebrorgeneration ugentligt op i Projekt Rabarberlandet, når startfløjtet lyder til ugens store tv-kamp i den spanske fodboldliga. Til daglig tilbyder Projekt Rabarberlandet rådgivning og hjælp til at komme i arbejde til voksne beboere på Indre Nørrebro, mens kvarterets børn får tilbudt lektiehjælp samt fiske- og biografture. Men på fodboldaftener minder Projekt Rabarberlandet mere om en privat dagligstue end et boligsocialt projekt. Her trækker gruppen af fodboldentusiaster lokalets mørke gardiner for og skruer godt op for lyden af tv'et.

Den anden søndag i februar 2008 sidder den 34-årige socialarbejder Anoir Hassouni som sædvanlig klinet til skærmen sammen med syv-otte venner. Kun en konstant brummende lyd i lokalet afslører, at denne aften adskiller sig fra enhver anden fodboldaften. De tilstedeværende vælger dog at ignorere lyden indtil slutningen af første halvleg for i stedet at vie deres totale opmærksomhed til fjernsynsskærmen. I løbet af de første 33 minutter af kampen bringer Real Madrid sig foran 3-0 mod oprykkerne fra Valladolid. En af vennerne bryder tavsheden. Han vil vide, hvem det er, der åbenbart modtager en sand kaskade af sms'er. I et kort øjeblik flytter opmærksomheden sig fra spillerne på skærmen til mobiltelefonerne i lommerne.

Ingen der tjekker, har modtaget hverken besked eller opkald, og brummelydens vigtighed overdøves af yderligere to mål fra hjemmeholdets side, der går til halvleg med en pauseføring på 5-0.

Først her kigger Anoir Hassouni på sin mobiltelefon og ser på skærmen, at der er en håndfuld ubesvarede opkald. Telefonen har stået på lydløs, og den første til at få fat i gadeplansmedarbejderen er hans svigerfar. Han bor få meter væk i en lejlighed med direkte udsigt til Blågårds Plads. Svigerfaderen vil vide, hvad Anoir laver. Svaret kommer bag på den ældre mand.

– Sidder du og ser fodbold? Hele bydelen er i brand, men du sidder bare og ser fodbold.

Da Anoir trækker gardinet fra, kan han se, hvad der har skabt den vibrerende og sydende lyd under fodboldkampen. En gruppe unge har kørt containere fra kvarterets baggårde ud på pladsen. Her har de sat ild til dem. Anoir kan ikke tro sine egne øjne. Den eneste af langsiderne langs Blågårds Plads, hvis ruder ikke er blevet smadret, er den, hvor han og de andre har siddet og set tv.

Han styrter ud af lokalet, og sammen med en af de andre fodboldvenner der er ansat som gadeplansmedarbejder i Københavns Kommune, begynder han at råbe efter de unge: „Hvad fanden sker der?“ Hans kollega virker lige så forvirret. I løbet af kampens første 45 minutter er containere og biler blevet stukket i brand rundt om i hele Blågårdskvarteret, mens de to opsøgende gadeplansmedarbejdere, hvis job blandt andet består i at afværge scener, som dem der udspiller sig foran dem, har befundet sig i et lokale midt i det hele med tv'et skruet op på max.

Anoir arbejder til daglig på Nørrebro og har boet i bydelen hele sit liv. Ved synet af en voksen person, der kender både de unge og deres forældre, sætter de fleste af de store drenge og unge mænd fra kvarteret i løb. Unge fra andre bydele stikker dog først af med nogle sekunders forsinkelse, når de ser, at gadeplansmedarbejderne er nogle, som de lokale rødder ikke har lyst til at stå ansigt til ansigt med.

I et kort øjeblik er Anoir Hassouni rådvild. En del af de unge han kunne genkende, er ikke nogen, der plejer at lave ballade. Desuden undrer han sig over, at unge udefra åbenbart er gået sammen med lokale om at sætte ild til ting. Men han når ikke at overveje situationen ret længe, da lyden af et råb minder ham om, at situationen langt fra er under kontrol. En kvinde har fra sit vindue fået øje på en gruppe unge, der forsøger at tænde ild til endnu en container. Drengene stikker dog af, så snart de ser og hører Anoir komme løbende.

Som gadeplansmedarbejder har Anoir Hassouni som regel tjek på, hvad der foregår i kvarteret. Han ved, at undtagelsestilstanden mellem de unge og politiet siden kalenderen skiftede til 2008, er spidset til. Han opfatter de lokale rødders sindsstemning som en trykkoger, der nærmest har haft *on*-knappen trykket permanent i bund. Flere uger inden urolighederne bryder ud i februar hører gadeplansmedarbejdere, klubpædagoger og bydelens kriminalpræventive betjent nemlig historier om politivisitationer, som giver anledning til bekymrede samtaler i bydelen.

Ligesom socialarbejdere på Nørrebro har den kriminalpræventive betjent i bydelen i stigende grad frygtet, at de unge ville lade deres frustrationer få afløb i optøjer. Uroen fornemmes også af den betjent, der er ansvarlig for politiets daglige kriminalpræventive arbejde på Vesterbro. Den interne bekymring i

politiet vedrørende enkelte kolleger, der har skruet lige lovlig meget op for machoattituden i møderne med de unge på gaden, kommer imidlertid ikke offentligheden til kendskab i løbet af optøjerne. Først da en uges uroligheder er overstået, vælger flere betjente at gå i medierne med en kritik af politiets egen rolle i den optrapning af vrede, der er gået forud for optøjerne. „Tiden er måske inde til, at vi i politiet er nødt til at kigge lidt på os selv,“ lød det fra den kriminalpræventive betjent på Vesterbro.¹⁰ Det der var startet som en lokal konflikt på Nørrebro, havde først spredt sig til store dele af Storkøbenhavn for derefter at ramme byer på Fyn og i Jylland samt andre dele af Sjælland.

Kritikken fra egne rækker gjorde indtryk på ledelsen hos Københavns Politi. „Vi gør utrolig meget for at undgå racisme. Både på skolen, under uddannelsen og når vi sender folk på gaden, gør vi meget ud af, at alle skal omgås med respekt og værdighed. Men jeg kan selvfølgelig ikke udelukke, at det sker, og når nogle af vores egne folk siger det, så er der jo grund til at råbe vagt i gevær,“ udtalte politidirektør Hanne Bech Hansen.¹¹

FOLK, DER ARBEJDER MED BØRN OG UNGE I KVARTERET VED, at mange af de unge mænd med indvandrerbaggrund har vænnet sig til, at en del af det at bo i kvarteret er, at de risikerer at blive stoppet af politiet på gaden. Ligesom mange andre gamle arbejderkvarterer er området overrepræsenteret i kriminalitetsstatistikkerne. Selvom det er et fåtal af de unge, der bedriver kriminalitet, har mindretallets gerninger haft den konsekvens, at ordensmagten fra 90'erne og frem har haft et særligt fokus på unge mænd med indvandrerbaggrund i Blågårdskvarteret.

Normalt må politiet kun bede om navn og cpr-nummer, når der ikke foreligger begrundet mistanke om kriminalitet, og for mange af de unge er det at skulle redegøre for sin identitet over for ordensmagten blevet en normaltilstand. Men et nyt tiltag har ændret spillereglerne: *visitationszoner*. De giver politiet beføjelser til at visitere folk, uden at der foreligger begrundet mistanke, der kan danne baggrund for en sigtelse. Visitationszoner blev for alvor udbredt omkring årsskiftet til 2008, hvor syv forskellige bydele i København blev udnævnt til områder, hvor politiet kunne kropsvisitere efter våben uden begrundet mistanke. Begrundelsen var en række knivstikkerier i bylivet i Københavns centrum.¹²

Brugen af visitationszoner bryder et princip i dansk retspleje om, at politiets indgreb i borgernes frihed ved kropsvisitationer på gaden skal være begrundet i en konkret mistanke. Af hensyn til borgernes bevægelsesfrihed samt

privatlivets fred er visitationszoner derfor begrænsede til at vare en måned ad gangen, men de kan i princippet forlænges, så længe det skal være. Som vi skal se, nåede store dele af København da også at være visitationszone i to år, før de blev ophævet i januar 2010 kort efter en dom ved den Europæiske Menneskerettighedsdomstol, der erklærede de britiske visitationszoner – som har dannet forbillede for den danske praksis – i strid med menneskerettighedskonventionens artikel om retten til privatliv.

Politiets visitationer var i starten af 2008 særligt omfattende i Blågårdskvarteret på Indre Nørrebro, hvor politiet siden årsskiftet havde intensiveret en stresstaktik, der gik ud på at smide unge væk, så snart de stod stimlet sammen i en gruppe. Der fandt særligt mange kropsvisitationer sted i Folkets Park, som politiet havde mistænkt for at være et træfpunkt for lokale unges hashhandel. Man kan groft sagt dele de typiske brugere af den lille park op i to grupper: Unge fra Blågårdskvarteret, der hænger ud på parkens plæne, og unge venstreorienterede fra store dele af København, der kommer for at benytte tilholdsstedet Folkets Hus, som ligger direkte ud til parken.

Siden rydningen af Ungdomshuset på Jagtvej 69 i 2007 er Folkets Hus blevet et stadig vigtigere tilholdssted for venstrefløjsaktivister, der afholder caféer, debatarrangementer og folkekøkkener. De to grupper har til daglig ikke meget med hinanden at gøre. Efter at København bliver omdannet til én stor visitationszone brydes den usynlige linje imidlertid stadig oftere. Brugere af Folkets Hus kommer i starten af 2008 uundgåelig til at være øjenvidner til de visitationer, der i denne periode finder sted på de to parallelle gader Stengade og Griffenfeldsgade, som Folkets Park ligger imellem. Blandt de unge fra Folkets Hus udvikler visitationerne af Blågårdskvarteret sig til et samtaleemne. Venstrefløjsaktivister i Folkets Park bliver ikke selv visiteret, men er øjenvidner til, at de mørklødede mænd jævnligt stoppes af politiet, når de nærmer sig parken. Flere af de unge fra Folkets Hus tager kontakt til nogle af de lokale unge for at snakke med dem om visitationerne. Gymnasieeleven Omar var en af dem, der i denne periode snakkede med nogle af de jævnaldrende unge, der holder til i Folkets Hus. „De blev jo ikke visiteret selv. Men de så visitationerne i Folkets Park. De så, hvordan folk blev ydmyget og kunne se, at den var helt gal.“

Medierne havde i 2007 berettet om deltagelsen af „andengenerationsindvandrere“ under de uroligheder, der brød ud ved rydningen af Ungdomshuset. Men det har ikke tilsvarende været fremme, at etnisk danske venstrefløjsaktivister året efter både rådgav og deltog i det, som nogle medier udråbte til „Danmarkshistoriens værste indvandreroptøjer“.

„Der var flere autonome, som dukkede op og hjalp til. Det så jeg selv. De var der, og det kom ikke frem i mediedækningen, som kun fokuserede på, at det var indvandrere,“ lyder det blandt andet fra Abas.¹³

Barndomsvennerne Omar og Abas bor begge i nærheden af Folkets Park. Abas havde en plet på sin straffeattest, mens Omar ikke havde nogen kriminelle forseelser i bagagen. Omar og Abas deltog – ligesom flertallet af de unge på Nørrebro – ikke i afbrændingerne, og de peger blandt andet på frygten for at skulle tage en ufrivillig pause fra uddannelsen som årsag til, at de ikke sluttede sig til kampene på gaden. Omar var i 2008 i gang med det sidste år af sin gymnasieuddannelse, mens Abas var i lære som tømrer. Begge blev de i denne periode kropsvisiteret flere gange om ugen. „Du kan møde de samme mennesker, der har set dig blive visiteret, og så tænker de helt sikkert: ‘Ham der, han er vist en værre en.’ I stedet kunne politiet trække os til side, hvor der ikke var nogen, der kunne se os. Det gør de ikke. De visiterer os lige for øjnene af en masse mennesker,“ fortæller Abas, der i denne periode var særligt bekymret for, hvad hans mester ville sige, hvis han hørte, at hans lærling ofte blev stoppet af politiet: „Du bor jo på Nørrebro og møder en masse mennesker på Nørrebro. Jeg er håndværker. Hvis nu jeg skal hjem hos en eller anden på Nørrebro for at udføre et job, og han har set mig blive tjekket af politiet, så vil det få en eller anden konsekvens for mit arbejde.“

Særligt en visitation frustrerede Abas. Her blev han tvunget til at hive ned i bukserne på gaden, hvorefter den pågældende betjent lyste ham i kønsdelene. Abas hører blandt dem, der forud for optøjernes udbrud klagede og fik en undskyldning fra politiet, fordi han var blevet afklædt på gaden.¹⁴ Afklædninger i forbindelse med visitationer på gaden er ikke tilladt i henhold til Politiloven, som visitationszonerne hører under, og den ulovlige praksis gav anledning til bekymring blandt såvel politibetjente som kommunalarbejdere på Indre Nørrebro og andre bydele i København, der var omdannet til visitationszoner.

Den kriminalpræventive betjent på Nørrebro var en af dem, der var begyndt at sende indberetninger videre i systemet i ugerne op til optøjernes udbrud i 2008. Her klagede han over, at nogle af hans kolleger ikke kunne håndtere de nye magtbeføjelser, da de pludselig måtte stoppe enhver borger uden at være tvunget til at begrunde, hvorfor de kropsvisiterede nogle og lod andre gå. „De her unge er vokset op med visitationer, så det var ikke selve kontrollerne, der var problemet: Det var måden, der blev talt til dem på og afklædningerne midt på gaden, der gjorde forskellen,“ forklarer Harun Y. Rubin, der har arbejdet som kriminalpræventiv betjent på Nørrebro i seks år. Her har han blandt andet skullet opbygge relationer til bydelens kriminalitetstruede

unge og i samarbejde med socialvæsen og skoler bidrage til at få dem videre i job og uddannelse.

I løbet af årene som kriminalpræventiv betjent har Harun Y. Rubin lært, at der kan opstå interessekonflikter mellem indsatsen for at forebygge kriminel adfærd blandt unge og loyaliteten i forhold til nogle politikolleger, der spænder ben for dette arbejde. Dette dilemma har aldrig været større, end da der blev indført visitationszoner. „Jeg har flere gange diskuteret det her med betjente. ‘Du er den voksne, og du er politimand. Du bør være for stor til at gå i konfrontation med de unge på den måde’. Der er det så, at jeg flere gange er blevet mødt med antydninger: Er du med os, eller er du med dem?“

Også Socialforvaltningen i Københavns Kommune klagede over visitationerne til Københavns Politi. En af de socialarbejdere under Socialforvaltningen, der indberettede afklædningerne, var Rafik Bencheikh. „Det drejede sig om klager, hvor vi sagde: ‘Prøv at høre her: I er gået for langt med de her visitationszoner’. Der var blevet indsendt masser af mundtlige og skriftlige klager til Københavns Politi herinde fra. Der var kaos, og vi advarede om, at det her kunne udvikle sig i en farlig retning,“ fortæller Rafik Bencheikh, der derfor ikke var overrasket, da optøjerne brød ud på Nørrebro søndag den 10. februar 2008.

Det der kom bag på ham og andre kommunalarbejdere var, at urolighederne fortsatte i en hel uge, hvor de tiltog i styrke i takt med, at stadig flere bydele rundt om i landet overtog stafetten fra Nørrebro.

Toppen af isbjerget

Modsat tidligere optøjer, der var startet af unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund, spredte en weekends turbulens sig således fra et lokalt fænomen til gadeuroligheder i store dele af landet. I løbet af ugen blev der antændt omkring 700 større eller mindre brande fra Nørrebro, Vesterbro, Amager, Tingbjerg, Nordvest og Valby i Københavns Kommune til de københavnske vestegnskommuner i Ishøj, Rødovre og Høje Taastrup til Kokkedal, Nivå, Farum og Birkerød i Nordsjælland – og derfra videre til Slagelse samt Kalundborg i det vestlige og sydvestlige Sjælland, Vollsmose i Odense samt boligområder i Aalborg, Viborg, Horsens og Århus Vest. Værst går brandene ud over Storkøbenhavn, hvor politiet registrerer omkring 400 brande.¹⁵ Fælles for de påsatte brande er, at de finder sted i områder, der er domineret af alment boligbyggeri

med en stor andel af etniske minoriteter og beboere, der er overrepræsenteret i arbejdsløsheds- og kriminalitetsstatistikkerne.

Spørgsmålet er, om urolighederne i februar 2008 ville have bevæget sig meget uden for Nørrebros grænser, hvis ikke der eksisterede en fælles fortælling om manglende anerkendelse som ligeværdige medborgere blandt mange unge mænd med indvandrerbaggrund i områder med alment boligbyggeri, der jævnlige rubriceres som „ghettoer“ i den offentlige debat? Der er et stort sammenfald mellem de områder, der var plaget af ildspåsættelser og uro i løbet af optøjerne i 2008, og de 29 almennyttige boligområder, som regeringen i efteråret 2010 udråber til ghettoer. De 29 områder er spredt ud på 17 kommuner. 10 af disse kommuner var i løbet af de landsdækkende optøjer i 2008 plaget af ildspåsættelser og uroligheder i deres „ghettoer“.

Det der primært adskiller områder, der befinder sig på regeringens ghettoliste, men som ikke var plaget af ildspåsættelser og uro i løbet af de landsdækkende optøjer i 2008, er at disse områder har en højere andel af førtidspensionister og ældre, mens de uroplagede områder er kendetegnet ved en stor andel af unge etniske minoriteter. Dette hænger blandt andet sammen med en bydelsmarginalisering, der er særligt nærværende, når det gælder unge mænd med indvandrerbaggrund. Og som vi skal se, udgjorde den fælles oplevelse af at blive stemplet på baggrund af hudfarven og postadressen en væsentlig bestanddel af den ophobede vrede, der lå bag en uges landsdækkende optøjer i 2008. De unges reaktioner på møderne med politiet i de nyindførte visitationszoner skal derfor forstås som et symbol på de ekstraomkostninger, som de unge føler, at de skal 'betale' for hudfarven, alderen og bopælen i deres kampe for at blive anerkendt i det danske samfund. Som Omar udtrykker det: „Mange har en følelse af at være andenrangsborgere. Og det, at folk inderst inde godt ved, at de ikke er accepterede i Danmark, gør jo ondt.“

Der havde op til udbruddet af optøjerne udviklet sig en fortælling blandt unge på Nørrebro om, at skillelinjen for visitationerne gik på hudfarve og ikke på folks sociale position i samfundet og deres reelle handlinger. Derfor støttede mange moralsk op om optøjerne på trods af, at flertallet af de unge i Blågårdskvarteret på Nørrebro, hvor optøjerne startede, ikke selv tændte ild til biler og containere. „Ham der er tilfreds med sit liv, vil ikke risikere at miste alt ved at tænde ild til ting. Mange af dem, der startede optøjerne, var dem der havde *nothing to lose*. Men da optøjerne så gik i gang, var der andre, der også hoppede med,“ fortæller Omar. „Det her samlede folk, for de var foragede. Gymnasieelever oplevede jo den samme diskrimination som kriminelle. Lige-gyldigt om folk deltog eller ej, så var alle i kvarteret frustrerede og vrede.“

SOM VI SKAL SE I NÆSTE KAPITEL, VAR VREDEN blandt de unge mænd på Nørrebro i slutningen af 1990'erne imidlertid i højere grad forbeholdt unge med manglende eksamensbeviser og job, mens frustrationerne og oplevelserne af negativ forskelsbehandling i samfundet i dette årtusinde går på tværs af sociale skel blandt unge mænd med indvandrerbaggrund.

Udviklingen i vreden hænger sammen med en større fortælling: I takt med at stadig flere unge med en etnisk minoritetsbaggrund er kommet i uddannelse og job i løbet af det sidste årti, er andelen der føler sig diskrimineret på arbejdsmarkedet faldet markant.¹⁶ Til gengæld er etniske minoriteters oplevelse af diskrimination fra politikeres og mediers side vokset massivt i samme periode. Analysebureauet Catinét Research har målt oplevelsen af diskrimination blandt indvandrere og efterkommere med et halvt års mellemrum de seneste ti år. Ved den første måling i 2000 angav 40 procent, at de oplevede diskrimination, og en femtedel pegede på, at det var i forbindelse med jobsøgning, at de var blevet udsat for negativ forskelsbehandling. I 2010 var det en tredjedel af landets indvandrere og efterkommere, der følte sig udsat for en diskrimination, og kun 9 procent pegede på jobsøgning som årsag.¹⁷ Tilsvarende positive udvikling ses på uddannelsesinstitutioner.

I dag peger knap en femtedel til gengæld på medierne som kilde til diskrimination mod 8 procent for ti år siden, samtidig med at en tiendedel føler sig diskrimineret af politikere mod kun 4 procent tilbage i 2000.¹⁸ Oplevelsen af diskrimination har således skiftet karakter fra det nære til i højere grad at kredse om den offentlige debat vedrørende etniske minoriteter, islam og det multietniske samfund.

Oplevelsen af negativ forskelsbehandling og af at blive betragtet som *modborger* i det danske samfund er derfor ikke blot forbeholdt den vrede unge mand med minoritetsbaggrund, der ikke kan komme ind på arbejdsmarkedet, og som har en socialt svag familiebaggrund. Tværtimod opleves det som mere krænkende, når unge der tager uddannelser og passer deres job, stadig oplever, at de ikke bliver anerkendt som fuldgyltige medborgere i det nye Danmark. Undersøgelser viser således, at det er de bedst uddannede borgere med indvandrerbaggrund, der føler sig mest diskrimineret i det danske samfund. Højest sandsynligt fordi borgere, der føler, at de med deres uddannelse og job burde have gjort sig fortjent til at blive anerkendt fuldt ud som ligeværdige medborgere, er mere opmærksomme på negativ forskelsbehandling og reagerer kraftigere heroverfor.¹⁹

Der er således et afhængighedsforhold mellem selvværd og den enkeltes oplevelse af agtelse og anerkendelse fra omverdenen, og en underliggende præmis for denne bog er, at mennesker skaber og forhandler en positiv selvidentitet ved at indgå i sociale fællesskaber og ved at se sig selv som en del af et større socialt system som medborgere i det samfund, de lever i. Menneskelig interaktion består af tildeling og tilbageholdelse af anerkendelse, og den underliggende teoretiske inspiration for denne bog bygger blandt andet på den tyske socialfilosof Axel Honneths systematisering af anerkendelsens betydning for en positiv selvidentitet. Axel Honneth opstiller tre kriterier for anerkendelse, hvoraf det første består af en *omsorgens* og *kærlighedens* sfære, hvor den enkelte i sine personlige og nære relationer bliver „anerkendt som et individ, hvis trang og ønsker er af enestående værdi for en anden person.“²⁰

Når det drejer sig om de unge etniske minoritetsmænd, der er interviewet til denne bog, er det ikke manglende omsorg og kærlighed blandt deres nære, der er kilde til den oplevelse af mindreværd, som de indimellem føler sig ramt af. Oplevelsen af manglende anerkendelse består derimod i oplevelsen af konkret diskrimination, og i at de jævnligt føler sig portrætterede som potentielt sikkerhedsmæssige, økonomiske samt kulturelle trusler mod samfundet. Samtidig føler de unge sig såret over, at de med jævne mellemrum beskrives som en art fremmedelementer, selvom de alle er født i Danmark.

Axel Honneths næste to sfærer for anerkendelse indkapsler baggrunden for denne oplevelse af modborgerskab. Honneths anden betingelse handler om *moralsk respekt*, hvor den enkelte anerkendes „som en person, der besidder den samme moralske tilregnelighed som alle andre mennesker“. *Solidaritetens anerkendelse* udgør den sidste betingelse for et positivt selvværd, og i denne hedder det, at man skal føle sig som „en person, hvis evner er af grundlæggende værdi for et konkret fællesskab“.²¹

Et individ kan godt operere med en positiv selvidentitet uden, at betingelserne for anerkendelse i alle tre sfærer er til stede samtidig. Men hvis ovenstående basale menneskelige agtelse og anerkendelse er fraværende i en grad, hvor den enkelte grundlæggende ikke føler sig som et (lige)værdigt individ, vil der være en overhængende fare for, at det indvirker negativt på selvværdet, som er en forudsætning for den enkeltes overskud til at træffe selvstændige valg og sammensætte det gode liv for sig selv.

Et sådant destruktivt selv kan kamme over i, at den enkelte langer ud mod omverdenen, men det kan ligeså vel munde ud i en apatisk og opgivende tilstand. „Anerkendes individet ikke, eller er det ude af stand til at få følelsesmæssig støtte, kognitiv agtelse eller respekt og social agtelse, risikerer det at

miste det positive forhold til sig selv, som er grundlæggende for dets udvikling,“ skriver Axel Honneth.²²

Førtidspensionister, kontanthjælpsmodtagere, etniske minoriteter og andre, der af nogen kan opfattes som både økonomiske og kulturelle trusler for nationalstaten vil i denne optik være i risikozonen for ikke at blive anerkendt som solidariske individer, der kan eller ønsker at bidrage til fællesskabet. Borgere der føler sig systematisk fremstillet som trusler og som normbrydende på baggrund af deres alder, bopæl, køn, religion og hudfarve vil derimod typisk føle, at de ikke anerkendes som moralsk tilregnelige medborgere. Som vi skal se, er denne oplevelse særligt nærværende blandt de unge mænd i denne bog, der føler, at omverdenens negative syn på dem måske allertydeligst indkapsles i det territoriale trusselsbillede: „Ghetto“.

Følelsen af *modborgerskab* blandt mange unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund, der deltager i optøjer, består ofte af en oplevelse af at blive stigmatiseret på grund af både hudfarve og en socialt underprivilegeret position – og ofte er vreden over disse to former for stigmatisering svær at adskille. Den risikerer imidlertid, som vi skal se, at blive selvforstærkende i særligt stigmatiserede boligområder, der jævnligt trækker overskrifter i medierne, og hvor sammenfaldet mellem en stor andel beboere uden uddannelse og job og en stor andel af etniske minoriteter er blevet stadig større.

Afbrændingerne herhjemme i februar 2008 hørte op efter en uge, men grundtonen i den underliggende vrede bag optøjerne lever videre, og ilden har sidenhen bidt sig fast som en mere permanent måde at udtrykke sig på blandt frustrerede unge mænd med bopæl i landets gamle arbejderkvarterer. Ligesom det er sket i stigmatiserede boligområder i Frankrig fra 1980'erne og frem til de største gadeoptøjer i Europa siden ungdomsoprøret i 1968: tre ugers afbrændinger af biler og containere i de franske forstæder i efteråret 2005. Undervejs i denne beretning vil vi spejle Danmark i og sammenligne det med lande, hvor gadeoptøjer i årtier har afsløret en ophobet og underliggende vrede blandt frustrerede borgere, og netop her står de franske optøjer i 2005 centralt. Disse optøjer er blevet fremhævet som udtryk for, at de vesteuropæiske velfærdstaters store fokus på at udrydde den økonomiske fattigdom og skabe omfordeling gennem skatter og universelle velfærdsgoder ikke sig selv skaber lige betingelser for anerkendelse og ligestilling. Økonomi spiller uundgåeligt en rolle i hierarkiet borgerne imellem, men det samme gør uddannelsesbeviser og den enkeltes etniske og religiøse tilhørsforhold samt bopæl. Efter de franske optøjer i 2005 udtrykte den postkoloniale historiker Achille Mbembe det således: „Gennem de nylige optøjer betaler Frankrig prisen for

det dobbelte gebyr, som det bliver ved med at påføre disse befolkningsgrupper: gebyret på 'klassen' og gebyret på racen."²³

Som vi skal se i denne bog hænger oplevelsen af, at nogle borgere skal 'betale' mere end andre for at blive anerkendt som ligeværdige medborgere imidlertid ikke blot sammen med, at de føler sig pålagt ekstra gebyr for racen og klassen. Bopælen (stigmatiseret boligområde), kønnet (mand) og alderen (ung) spiller også en rolle for den marginalisering, som de unge mænd indimellem føler sig udsat for.²⁴ Meget tyder på, at gadeoptøjer blot udgør toppen af isbjerget, når det drejer sig om minoritetsborgere, der føler, at deres hudfarve, køn og bopæl bidrager til, at de skal betale et ekstra gebyr for at blive anerkendt som (lige)værdige medborgere i det nye multietniske Danmark.

De landsdækkende optøjer i 2008 blev i medierne udråbt til 'franske tilstande', fordi tv-billederne ledte tankerne hen på uroligheder i de franske forstæder. Tilbage i slutningen af 90'erne havde lignende uroligheder på Nørrebro givet anledning til, at pressen berettede om 'amerikanske tilstande' med henvisning til, at det pludselig ikke var bz'ere og autonome, der satte bydelen i brand, men unge mørklødede mænd, der blev sammenlignet med sorte i de amerikanske 'ghettoer'.

Vi begynder denne bog med de 'amerikanske tilstande' i Danmarks måske mest medieomtalte bydel anno 1997. De unge fra dengang er i dag voksne mænd, men mistilliden er gået i arv til de efterfølgende generationer, hvoraf et stort antal i dette årtusind konsekvent lyver om deres postnummer i møderne med nye bekendtskaber, når de efter folkeskolen for alvor begynder at bevæge sig uden for deres egen bydel.

1. AMERIKANSKE TILSTANDE

Uroligheder på Nørrebro i 1997

En sommerdag i 1997 får på mere end én måde Danmark til at stå på den anden ende. Det er agurketid, og besøget fra Bill Clinton kommer som sendt fra himlen. Medierne følger den amerikanske præsident minutiøst med ekstra udsendelser og udsendte reportere fra det øjeblik *Airforce One* lander i København, til Clinton vinker farvel efter et døgn i Danmark. På den amerikanske præsidents program er et timelangt møde med den danske statsminister Poul Nyrup Rasmussen. Fredag den 11. juli sætter de to mænd hinanden stævne for at stille skarpt på internationale menneskerettigheder og for at tale om, hvordan Danmark og Europa bliver stadig mere multietnisk.

Samme dag får et voldeligt sammenstød mellem politi og unge med indvandrerbaggrund medierne til at rapportere om, at Danmark er ved at få „amerikanske tilstande“.²⁵ Konfrontationen finder sted på Nørrebro, og de amerikanske tilstande henviser næppe til billedet af USA som en harmonisk smeltedigel.

I weekenden den 11.-13. juli 1997 kaster unge på Nørrebro sten mod politiet, smadrer ruder og sætter ild til parkerede biler. Det er en anholdelse fredag eftermiddag, der indleder begivenhederne. To betjente fra lokalpolitiet er på patrulje ved Blågård's Plads. Politimændene beder nogle af de unge om at skruer ned for deres bilradio, da en teenager råber „bøsserøve“ efter dem. Politimanden, der efterfølgende forsøger at anholde den unge fyr, beskriver selv forløbet sådan her:

„Der står 10-15 personer, og vi kunne jo have valgt at overhøre det, men så løber han, og jeg griber fat i ham, og han prøver så at rive sig løs, og jeg prøver at holde fast i ham. Lidt markant på min side, at det finder jeg mig ikke i, at han skal være sej og skulle stikke af, og der føler jeg, at hvis han når at stikke af fra mig, så er det en sejr, og så sidder de alle sammen og kigger. Der kan man så sige: „Jamen, du kunne bare have fået ham bagefter“. Og der har du det her magtspil igen. Det er en sejr for mig at få fat i ham og sige, at du skal med, og de andre ser, at det ikke lykkes ham at stikke af. Og det ville være en sejr for ham at slippe væk. Det, der så sker, er, at vi ruller omkuld i en busk, hvor han ligger nederst, og det er en tjørnebusk, og det

gør pisseondt, ingen tvivl om det. Han vil slå sig fri, og jeg holder ham så fast, og så kommer alle de andre myldrende til, helt tæt på og siger, at jeg skal slippe ham, og jeg siger, de skal skride. Det vil de ikke, og jeg holder så fast i ham, og så begynder de modigere at stå og slå og kaste med sten osv.“²⁶

Den anholdte var løbet ind i en baggård, og en gruppe af de unge iler til stedet, da de hører deres ven råbe inde fra tjørnebusken. I minutterne efter anholdelsen er Blågårds Plads et kaos af råbende mennesker.²⁷ De unge er overbevist om, at de lige har været vidner til politivold – og politiet på deres side har netop overværet vold mod ordensmagten.

I bogen 'Rødderne på Blågårds Plads' går sociologen Lulu Hjarnø bag om urolighederne den 11.-13. juli 1997. I bogen fortæller flere af de unge, at de efter weekendoptøjerne i sommeren 1997 stillede op til interview med pressen; anonymt. Formålet var at forklare, at urolighederne var en reaktion på, at de unge følte sig systematisk forfulgt af politiet.²⁸ Forud for optøjerne var gået nogle måneder, hvor politiet havde anlagt en såkaldt „stresstaktik“ over for de unge.²⁹ Det lykkedes at stresser kvarterets unge, men resultatet var ikke nødvendigvis det ønskede.

Politiets kontroller blev opfattet som diskriminerende, og den daværende socialdemokratiske socialminister, Karen Jespersen, meldte ud, at det danske samfund også bar en del af ansvaret for, at optøjerne kunne opstå: „Der er fejl på begge sider. Vi danskere har svigtet ved ikke at lukke dem ind på arbejdspladserne. De driver rundt, de har ingen penge og vil gerne gå i byen som andre unge, men kan ikke – det placerer dem i den situation.“³⁰ Hvor socialminister Karen Jespersen pegede på diskrimination på arbejdsmarkedet og på diskotekerne, forbandt hun ikke optøjerne i sommeren 1997 med en negativ forskelsbehandling fra politiets side. Fejlene og den normløse adfærd fra de unges side var i Karen Jespersens retorik tæt forbundet med kultur. „De har ikke lært samme ansvar over for samfundet som danskerne. Deres ansvar er rettet mod familien,“ udtalte Karen Jespersen til Berlingske Tidende. „De gør sig ikke klart, at for at leve i Danmark må man være dansker.“ Set fra de unges synsvinkel skulle årsagen til urolighederne i sommeren 1997 imidlertid ikke findes i, at de ikke havde „lært samme ansvar over for samfundet som danskerne“. I drengenes optik handlede udbruddet af optøjer om, at de følte sig ydmygede ved jævnligt at blive stoppet i deres eget kvarter. „Det er politiet, der angriber os. De chikanerer os hele tiden,“ udtalte en af områdets unge til Jyllands-Posten.³¹

Forholdet mellem de unge mænd og medierne blev efter sommerens uro-

ligheder forværret. I mange tilfælde oplevede de unge, at de blev citeret uden for sammenhæng, når de forsøgte at forklare sig, og de følte, at journalister bevidst søgte at beskrive hele bydelen og dets mørklødede beboere som en kollektiv størrelse, der ikke ønskede at overholde samfundets love og regler. Efter sommeren 1997 blev en uskreven regel således cementeret blandt de unge: Her i kvarteret gider vi ikke tale med journalister. Politiiinspektør Poul Lind udtalte ligeledes, at pressens dækning af konflikten i sommeren 1997 samt af Nørrebro generelt stigmatiserede kvarteret og spændte ben for det kriminalpræventive arbejde i bydelen.

„Nu kommer vi ind på det problem, som jeg nok synes er det største i alt det her. Medierne interesserer sig ikke for Indre Nørrebro, før der kommer den her konfrontation, og så går de ned og beskriver et billede af selve konfrontationen. Og nu bliver det pludselig en bydel i oprør, og vi kan næsten genkende billederne fra London, Paris og andre steder (...) Det er da rigtigt, at viser du et billede af noget, der brænder, så ser det voldsomt ud. Men derfra og så til at sige, at sådan er forholdene på Nørrebro! Sådan var forholdene den time fotograferne var der, men de generelle forhold på Indre Nørrebro er noget andet end det, medierne viser.“³²

Affødt af den store mediedækning af urolighederne i 1997 gav den daværende socialdemokratiske overborgmester i Københavns Kommune, Jens Kramer Mikkelsen, et løfte om jobgaranti, som de unge i Blågårdskvarteret på Nørrebro havde store forhåbninger til. Flere af de unge takkede ja, men vendte skuffede hjem fra kommunen.³³ Såvel de unge selv som socialvæsenet og lokale aktører på Nørrebro konstaterede i slutningen af 1990'erne, at jobgarantien ikke adskilte sig fra de eksisterende tilbud om råd og vejledning. Kun ét politisk forslag fik reel betydning for de unges hverdag: forslaget om mere lokalpoliti. Som en konsekvens af de unges åbne opgør med politiet i sommeren 1997 fik nærpolitiet på Indre Nørrebro fordoblet antallet af nærbetjente. Det betød imidlertid ikke, at tilliden mellem politiet og de unge umiddelbart blev større.

På nærpolitistationen blev beslutningen om at øge antallet af betjente til 30 mand kaldt for „helt vanvittigt“. Problemet var, at mange af de nye ansigter ikke havde lyst til at arbejde på en nærpolitistation, men blev lånt fra andre politiafdelinger. Ifølge chefpolitiinspektør Poul Lind, den daværende chef for nærpolitiet, udførte disse betjente et stykke arbejde „uden at lægge følelser i det“. De nye betjente fik derfor „intet forhold“ til beboerne på Indre Nørrebro. „Og så får du den her afstand mellem politi og borger – i stedet for dem, vi

havde dernede, og som havde kendskab til borgerne og kunne gå hen og snakke med dem,“ fortæller Poul Lind.³⁴ Måske var det en af grundene til, at det efterfølgende ikke lykkedes nærpolitiet at opbygge tillidsskabende relationer til de unge. I stedet voksede mistilliden og eksisterer fortsat den dag i dag. Efter urolighederne i juli 1997 indførte Københavns Politi en „nultolerance-politik“ over for potentielle ballademagere på Nørrebro. De unge havde med deres optøjer bekræftet billedet af, at der var „noget at komme efter“. Den hårde linje betød imidlertid, at flere lokale beboere anlagde en skeptisk holdning til ordensmagten ifølge rapporten „Kriminalprævention og Integration på Indre Nørrebro 1997-2001“.³⁵ I det nye årtusind blev nærpolitiet på Nørrebro beskåret, så der blot var seks lokalbetjente tilbage i sommeren 2009, hvor historien gentog sig selv: En aften med uroligheder på Nørrebro førte her til, at antallet af nærbetjente endnu en gang blev sat op i en tid, hvor bandekonflikt og skyderier i gadebilledet havde føjet sig til trusselsbilledet af de stigmatiserede boligområder, som vi skal se i denne bogs epilog.

I slutningen af det sidste årti er mærkatet ‘amerikanske tilstande’ blevet til ‘franske tilstande’, når det handler om optøjer. Men selvom varedeklarationen har skiftet navn, er det til stadighed typisk konfrontationer med politiet, der op gennem det nye årtusinde udløser gnisten bag optøjer, der finder sted i såvel Blågårdskvarteret på Nørrebro som i andre stigmatiserede boligområder rundt om i landet.

Nogle af de mindre drenge, der tilbage i slutningen af 1990’erne så udbrændte biler tæt ved deres trappeopgange, er Omar og Abas, der i dag er i starten af tyverne, men hvis historier om at gennemleve teenagealderen i et af Danmarks mest omtalte boligkvarterer vil blive gennemgået i denne bog. De to mænd var ti år gamle, da de var vidner til optøjerne i sommeren 1997, og havde svært ved at forstå, hvad der præcist foregik i deres kvarter. De havde imidlertid en klar fornemmelse af, hvem der var de gode, og hvem der var de onde. Omar forklarer det sådan her: „Jeg var lille, og så de afbrændte biler med mine egne øjne. Det var min storebrors generations kamp. Da jeg blev større, forstod jeg det bedre, da jeg selv begyndte at blive visiteret og ydmyget af politiet.“

Politiet er til stadighed en kilde til oplevelsen af modborgerskab blandt unge mænd i socialt udsatte boligområder, men forholdet til ordensmagten udgør blot et enkelt element i en fælles fortælling om manglende anerkendelse og livsmuligheder, når det drejer sig om større optøjer, som dem der fandt sted ved de landsdækkende afbrændinger af biler og containere i 2008.

Opsparet vrede som forudsætning for større optøjer

Sociologer har kortlagt, at der som udgangspunkt skal mindst to elementer til at fordre optøjer med deltagelse af en større gruppe: En eksplosiv vrede der antændes af en konkret begivenhed, og en mere grundlæggende opsparet vrede der er næret af forudgående frustrationer. Den underliggende vrede bag optøjer er typisk et produkt af de generelle livserfaringer for en samfundsgruppe, som kan antændes ved en episode, der opfattes som et symbolsk udtryk for en gruppes (underprivilegerede) position i samfundet.³⁶ Sådan har billedet set ud ved alle store raceoptøjer i USA op gennem historien. Den samme model har gjort sig gældende for uroligheder i de franske forstæder fra 1980'erne og frem til de største gadeoptøjer i Europa siden 1968, som ramte Frankrig i efteråret 2005. Ved disse optøjer var det også en konfrontation med politiet, som antændte vreden og en diskussion om, hvorvidt den franske republik sikrede alle borgerne et værdigt liv, der ikke var begrænset af negativ forskelsbehandling og manglende livsmuligheder.

Klassebevidstheden har særligt via fagforeninger og socialdemokratiske regeringer fyldt meget i den sociale kamp i efterkrigstidens Vesteuropa, hvori-mod problemer omkring diskrimination og etnisk undertrykkelse har stået i baggrunden. I 60'ernes og 70'ernes Danmark var mange danskere således enige om, at diskrimination var noget, der foregik alle andre steder end herhjemme, for eksempel i USA og Sydafrika. Vi danskere følte os højt hævet over et „besynderligt fokus på personers hudfarve,“ som filosoferne Kasper Lippert-Rasmussen og Jesper Ryberg udtrykker det i bogen *Født og forbliver lige og frie*.³⁷ Den eneste diskrimination i datidens Danmark, som danskerne kunne blive enige om eksisterede, var kønsdiskrimination. Rødstrømpebevægelsen gjorde det nemlig dengang klart for befolkningen, at den traditionelle arbejdsdeling mellem kønnene var systematisk diskriminerende mod kvindекønnet. Diskrimination og kampe om anerkendelse optog imidlertid ikke en væsentlig politisk dagsorden, og det var derfor også symptomatisk, at kønsdiskrimination ofte blev betragtet som et led i en større kamp efter devisen „ingen kvindekamp uden klassekamp – og ingen klassekamp uden kvindekamp“.³⁸

De stigmatiserede boligområder står måske allermest i kontrast til det intellektuelle vesteuropæiske selvbillede som et værdighedens rum, hvor vel-færdsstaten giver borgerne de bedst mulige betingelser for at udleve det gode liv. For eksempel har de franske sociologer Pierre Bourdieu og Loïc Wacquant kritiseret den markedstankegang, som langt hen ad vejen har domineret den amerikanske stats forhold til sine borgere i efterkrigstiden. Det amerikanske

samfund har med sin manglende solidaritet kort sagt ikke levet op til den franske revolutions paroler: Frihed, lighed og broderskab.

I dag slår en række politiske filosoffer og sociologer til lyd for, at de største kampe for anerkendelse af menneskers ligeværdighed i nutidens Europa ikke længere drejer sig om kvinde- og arbejderkamp. Årsagen er naturligvis de sidste årtiers ændrede farvedemografi, hvor særligt etniske minoritetsborgere kæmper for at blive anerkendt som moralsk tilregnelige og værdige individer, der kan bidrage til samfundets solidariske fællesskab.

Særligt europæiske intellektuelle har ellers i efterkrigstidens Europa peget fingre ad uligheden og raceadskillelsen i USA, når gaderne på den anden side af Atlanten har været præget af uroligheder. Dette mønster gjorde sig blandt andet gældende ved frifindelsen af ordensmagten i en sag om politivold i 1992, som førte til en uges optøjer i South Central Los Angeles.

Rodney King-optøjerne som forvarsel til Europa

Den britiske sociolog Scott Lash stillede allerede i 1994 en dystre diagnose for Europa: Det var ikke længere et spørgsmål om, *hvorvidt*, men om *hvornår* og i hvilken by den europæiske version af Rodney King-optøjerne fra 1992 ville finde sted.³⁹ Optøjerne i South Central Los Angeles var de mest voldsomme i nyere amerikansk historie og udsprang af en gruppe betjentes anholdelse af den sorte amerikaner Rodney King, der havde kørt for stærkt i spirituspåvirket tilstand.

Historisk har forskellen mellem boligområder, der i efterkrigstiden har fået mærkatet ghettoer i henholdsvis USA og Europa, været at de europæiske ikke har været etnisk homogene, og at skillelinjen mellem de socialt ekskluderede og det øvrige samfund ikke lige så entydigt har fulgt kategorien „race“.⁴⁰ Fortællingen om „brune mennesker“, der tyr til vold som en reaktion på oplevelsen af undertrykkelse og diskrimination, er for længst blevet en del af den amerikanske populærkultur, som bliver distribueret globalt.

Anholdelsen af Rodney King kunne nemt være gledet ud i intetheden som historien om endnu en anholdelse af en ung mand, der ikke kunne overholde færdselsreglerne. At den endte med at aktivere tusindvis af borgere i både voldelige og ikke-voldelige protester, hang ikke blot sammen med den rent fysiske skade, politiet havde forvoldt. Det der adskilte historien om

Rodney King fra andre beretninger om politibrutalitet, var det faktum, at den voldsomme anholdelse blev transmitteret direkte ind i de amerikanske dagligstuer. En amatørfotograf optog fra sin lejlighed hele scenen, og takket være hans kameralinse, blev anholdelsen forevigtet og afspillet gang på gang på såvel amerikanske som udenlandske tv-stationer. Det var selve billederne af betjente, der slog løs med politistave, der gjorde, at anholdelsen af Rodney King blev et symbol på den i USA's historie stadig nærværende undertrykkelse af sorte. I løbet af en videosekvens på knap halvandet minut når betjentene at tildele King seks spark og 56 slag med politistave.⁴¹ Derudover blev han også lammet med en strømpistol. Da politiet fire dage efter anholdelsen frafaldt deres anklager mod Rodney King og løslod ham med et brækket ben og brud på kæbe og kindben, var han blevet en berømt mand takket være mediernes dækning af sagen.

Den 29. april 1992 faldt der dom i sagen mod de fire betjente: De blev kendt ikke-skyldige, og reaktionen kom prompte. Tusindvis af hovedsageligt sorte og spansktalende amerikanere gik i løbet af tre dage på gaden. Videosekvensen med den brutale anholdelse af Rodney King mobiliserede imidlertid en indignation på tværs af hudfarver, og både medierne og centrale politiske figurer satte spørgsmålstejn ved dommen. En af dem var Los Angeles' borgmester. Efter optøjerne udtalte han: „Juryen bad os om at acceptere den følelseskolde og brutale vold mod en hjælpeløs mand. Nej, vores øjne bedrog os ikke; det vi var vidner til var en forbrydelse.“⁴²

I løbet af de første og mest voldsomme dage af optøjerne i 1992 modtog brandvæsenet på et tidspunkt opkald angående ildspåsættelser en gang i minuttet. På trods af at den kendte komiker og skuespiller Bill Cosby i løbet af optøjernes anden dag gik på tv for at bede folk om at bruge deres tid på at se det sidste afsnit af komedieserien *The Cosby Show* i stedet for at smadre og brænde ting af på gaden, kunne antallet af afbrændinger efter en uges optøjer gøres op til 3600, mens 2000 mennesker pådrog sig skader.⁴³

Fra formel raceadskillelse til uddannelse som afgørende skillelinje

South Central Los Angeles har en historie for gadeoptøjer og konfliktfyldte møder mellem politiet og områdets unge mænd. South Central er et område med en halv million beboere, der siden midten af 1960'erne har været domineret af høj arbejdsløshed og fattigdom. Særligt borgere fra middelklassen – både hvide og sorte – er siden 60'erne sivet bort fra kvarteret. Områdets position som opholdssted for Los Angeles' mest ressourcetsvage borgere blev

forstærket af virksomhedernes tilbagetrækning fra området. Samtidig valgte mange arbejdsgivere i det sydlige Los Angeles i løbet af 80'erne at fyre sorte arbejdere, der havde tilkæmpet sig relativt høje lønninger og rettigheder ved at organisere sig i fagforeninger. Mange af disse primært ufaglærte medarbejdere blev skiftet ud med nyligt indvandrede arbejdere fra Mellemamerika, der fandt sig i lavere løn og kortere ferie samt skæve og lange arbejdstider.

At South Central Los Angeles særligt siden slutningen af 60'erne har været domineret af beboere uden den uddannelse og købekraft, der skulle til for at fastholde og tiltrække arbejdspladser, hænger langt hen ad vejen sammen med den historiske pendant til Rodney King-urolighederne: optøjerne i kvarteret Watts i South Central i 1965. Urolighederne i Watts sendte chokbølger gennem det amerikanske samfund, og var indtil 1992 indskrevet som de værste optøjer i Los Angeles' historie. Urolighederne i 1965 bærer sin del af skylden for en demografisk udvikling, hvor de mest ressourcerstærke beboere flyttede i afmagt over volden, og de underliggende sociale problemer, som antændte afbrændingerne. I en undersøgelse fra den såkaldte Kerner-kommission blev det allerede i 1968 konkluderet, at politidiskrimination og -vold havde tændt gnisten til 60'ernes gadeoptøjer, men at den underliggende vrede skyldtes mere komplekse strukturelle forhold. Undersøgelsen pegede således på, at fattigdom, raceadskillelse samt mangel på job- og uddannelsesmuligheder var hovedårsagen til, at tusindvis af sorte borgere gik så langt som til at ty til vold som udtryksmiddel.

Undersøgelsen fra Kerner-kommissionen gjorde indtryk på USA's daværende præsident, Lyndon B. Johnson, i sluttressernes USA. „Den eneste virkeligt langsigtede løsning angående hvad, der er sket, ligger i et angreb – på ethvert niveau – på de forhold, som skaber fortvivelse og vold,“ udtalte han og fortsatte: „Vi ved alle, hvad det er for forhold: uvidenhed, diskrimination, slum, fattigdom, sygdom, mangel på job. Vi bør angribe disse forhold, da dette er den eneste måde at opnå et anstændigt og ordentligt samfund på i USA.“⁴⁴

Særligt en af Kerner-kommissionens konklusioner fra slutningen af 60'erne er sidenhen blevet ivrigt citeret. Heri advarede undersøgelsen om, at USA „bevæger sig i retning mod to samfund, et sort, et hvidt, delte og ulige“. I en rapport, der blev udarbejdet knap tre årtier senere på baggrund af Rodney King-optøjerne, konstaterede en undersøgelseskommission, at „i 1992 bevæger Los Angeles sig også mod et samfund opdelt af race – blot er skillelinjerne nu tegnet i sort, brunt, gult og hvidt.“⁴⁵ Det er muligvis ikke tilfældigt, at en opsparet vrede brød ud i South Central Los Angeles i starten af 90'erne, selvom den formelle og juridiske raceadskillelse ikke længere eksisterer.

Optøjerne i nyere tid kan ydermere virke paradoksale set i lyset af, at 80'ernes USA forsøgte at mindske uligheden mellem sorte og hvide borgere via tiltag som kvoteordninger og positiv særbehandling. 1980'erne er imidlertid også det årti i nyere amerikansk historie, hvor den økonomiske polarisering mellem borgerne er vokset allermest, og taberne har været de borgere, der ingen uddannelse har – uanset hudfarve.⁴⁶ Mens det amerikanske bruttonationalprodukt per indbygger således er øget med 75 procent siden slutningen af 1970'erne, når man regulerer for generelle prisstigninger i samfundet, har gennemsnitslønnen for mandlige arbejdere i manuelt arbejde ikke rykket sig ud af stedet.⁴⁷ Det er således blevet stadig mere tydeligt, at den økonomiske ulighed rammer såvel hvide som sorte, brune og gule borgere, og at skillelinjen især går ved uddannelsesniveaut.

På trods af den øgede brug af politikker, der giver positiv særbehandling af afroamerikanere via kvoteordninger, er de økonomiske skel mellem sorte og hvide borgere således fortsat med at vokse, fordi sorte amerikanere generelt har et lavere uddannelsesniveau. Det samme gør sig gældende for en stor del af de latinoborgere, der i dag udgør flertallet af beboerne i South Central Los Angeles.

I 1980 var 80 procent af South Centrals halve million borgere sorte. Denne befolkningsgruppe er i dag halveret, hvorimod latinoer udgør over halvdelen af beboerne i området. Bag diskene i bydelens købmænd og små butikker finder man imidlertid nærmest kun medarbejdere med koreansk eller filipinsk baggrund, hvilket har ført til spændinger i kvarteret. Rapperen Ice Cube, der er fra South Central, gør i nummeret „Black Corea“ nar af koreaneres accent og slutter af med en trussel om at nedbrænde koreanskejede butikker: „So pay respect to the black fist, or we'll burn your store, right down to a crisp“.⁴⁸ Forud for Rodney King-optøjerne i 1992 var spændingerne mellem sorte og koreanske amerikanere i South Central blevet intensiveret af, at en koreansk butiksejer havde skudt og dræbt en lokal kvindelig beboer, som han (fejlagtigt) troede var bevæbnet. Koreanske butikker blev brændt af i løbet af optøjerne, og en butiksejer blev skudt. Angrebene på de koreanske butikker er blevet udlagt som et udtryk for, at mistro, foragt og racisme kan opstå, når underprivilegerede grupper kæmper om de samme knappe ressourcer.⁴⁹

De tydelige spændinger mellem koreanere og sorte i South Central er et eksempel på, at udøvelsen af racisme logisk nok ikke er forbeholdt majoriteten i et samfund. Desuden giver mordene på koreanere under optøjerne et fingerpeg om, at Rodney King-urolighederne næppe ensidigt kan opfattes som almindelige (underprivilegerede) borgeres sociale kamp imod undertrykkelse

og diskrimination i det amerikanske samfund. Rodney King-optøjerne blev udløst som en følge af politivold og fattige sortes oplevelse af uretfærdighed. De intensiverede bandeskyderier og tabet af menneskeliv peger imidlertid i retning af, at den massive sociale uro ikke kan forklares ved social indignation, diskrimination og arbejdsløshed alene. Kriminelle bander brugte således den sociale uro i South Central til at gøre et regnskab op med lokale fjender og optøjerne blev fulgt op af omfattende røverier i lokale butikker. I alt 55 mennesker mistede livet ved optøjerne. Som vi skal se, gør et lavere uddannelsesniveau og højere arbejdsløshed sig også gældende ved optøjer i stigmatiserede boligområder i Danmark og Frankrig – om end i mindre målestok – men urolighederne har her ikke på samme måde været fulgt op af berigelseskriminalitet eller korporlige angreb på medborgere.

Hvem sætter ild til den sociale kontrakt?

Med mord og massive afbrændinger in mente overrasker det næppe, at Rodney King selv virkede rystet, da han på tredjedagen af optøjerne tonede frem på skærmen med ordene: „Folkens, jeg vil bare gerne spørge, om vi ikke bare kan finde ud af det med hinanden?“ I løbet af sin tv-optræden henvendte Rodney King sig direkte til vrede borgere i det sydlige Los Angeles, hvor han også selv boede. „Please, vi kan godt komme ud af det med hinanden. Vi kan komme ud af det med hinanden. Jeg mener, vi sidder alligevel alle fast her nogen tid endnu. Lad os i stedet forsøge at komme videre. Lad os forsøge at få det til at fungere. Kan vi ikke holde med at gøre det ... gøre det forfærdeligt for de ældre og for børnene? Det er bare ikke i orden.“

Et år senere blev to betjente dømt for at have udøvet overdreven fysisk magt ved anholdelsen af Rodney King, som modtog 3,8 millioner dollars i erstatning. Pengene brugte han på at starte et hiphop-pladeselskab, der blandt andet skulle sætte fokus på sociale problemer i ghettoen.

Hiphoppen er historisk opstået i Bronx i New York i 1970'erne og blev for mange et alternativ til kriminalitet og gadebander i stigmatiserede områder.⁵⁰ Ifølge den svenske kulturforsker Ove Sernhede er hiphop i dag „det sidste led i kæden af musikalske udtryk“, som er blevet til ved „kulturelle krydsbefrugtningsprocesser mellem Afrika og Europa.“⁵¹ Identifikationen med den amerikanske hiphopkultur og ikke mindst med den vrede og frustration, der historisk er blevet skildret heri, kommer til at virke som afsæt for såvel danske, svenske og franske rappers tekster om diskrimination, fordomme og ghettoen. Et eksempel på en gruppe, der jævnligt italesætter sådanne emner, er

den danske gruppe Rap Movement, der rapper om de danske optøjer i 2008 i nummeret 'Danmark i flammer'. Nummeret blev skrevet i løbet af selve optøjerne: „Jeg kan relatere til Danmark i flammer, så jeg spytter min smerte til dig (...) De siger Danmark er i flammer, men hvem satte ild til det?“

Det er svært entydigt at sætte fingeren på, hvem der sætter ild til Danmark eller andre lande, der har været ramt af større gadeoptøjer. Det enkle svar er: Det gør de borgere, der vælger at udtrykke sig gennem vold i stedet for at benytte sig af demokratiske samtalekanaler og kunstneriske udtryk som musikteksler mv. Vreden udgør særligt en trussel mod den solidaritet, der er så vigtig for den sociale kontrakt mellem borger og stat i de europæiske velfærdsstater, der ikke blot er afhængige af, at borgerne anerkender staten som den institution, der har voldsmonopolet inden for nationalstatens grænser. Velfærdsstaten er også dybt afhængig af, at borgerne er velvilligt indstillet i forhold til at betale høje skatter, som sikrer alle adgang til sundhedsvæsen og uddannelsessystem. Optøjer der er foranstaltet ved konfliktfyldte møder med statens udøvende magt, kan for alvor udvikle sig til en trussel mod den sociale kontrakt mellem borgeren og staten, når mistilliden ikke indskrænker sig til politiet alene, men også rammer andre af samfundets institutioner; for eksempel uddannelsesinstitutioner, domstole og det folkevalgte parlament.

Undersøgelse på undersøgelse har gennem tiden vist, at Danmark er et af de lande i verden, hvor borgerne generelt har størst tillid til såvel hinanden som til statens institutioner, hvorfor udfordringerne i forhold til at skabe en social kontrakt mellem borgere og stat præget af tillid og respekt ikke burde befinde sig i samme kategori som på den anden side af Atlanten. Kommunalarbejdere, der arbejder med unge i det almene boligbyggeri, forklarer imidlertid til denne bog, at mange unge etniske minoriteters tillid til særligt medierne, politiet og til Folketingets politikere er dalet i dette årtusinde.

Meget tyder på at faktorer som den politiske udvikling siden slutningen af 90'erne, de konfliktfyldte møder med politiet og en ophidset mediedebat om etniske minoriteter, hvor de unges egne stemmer stort set er fraværende, har indvirket negativt på oplevelsen af et medborgerskab, der går på tværs af sociale, etniske og religiøse skel.

Som vi skal se i denne bog, eksisterer følelsen af modborgerskab også uafhængigt af det parlamentariske klima, da konkrete sociale problemer og en dansk folkeskole, hvor halvdelen af de tosprogede elever afslutter deres skolegang uden tilstrækkelige kundskaber til at kunne læse en avis, også indvirker negativt på etniske minoriteters muligheder for at blive anerkendt som ligeværdige medborgere. Den værdipolitiske udvikling i løbet af et årti, der

om noget har stået i udlændingepolitikens tegn, har imidlertid bidraget til, at fortællingen om manglende anerkendelse i stadig højere grad går på tværs af sociale skel, og at særligt religionen har vundet frem i mange unge minoriteters fortælling om barriererne for at blive fuldt anerkendt som medborgere i Danmark.

2. 2001 – SKÆRINGSPUNKT FOR EN NY TID

Terrorangreb og politisk systemskifte

Poul Nyrup vidste næppe, hvor stor en betydning indvandrings- og integrationspolitikken ville få for regeringsgrundlaget, da han i 1997 tog imod en storsmilende Bill Clinton. Konfrontationen i sommeren 1997 gav for alvor anledning til at sammenligne de nye „mørke“ danskere med sorte i amerikanske ghettoer, hvad angår gadeoptøjer, kriminalitet og normløs adfærd.

Weekenden med uroligheder på Nørrebro i 1997 var en af sommerens mest omtalte begivenheder og føjede sig til en lang række af historier i slut-90'ernes mediebillede. Sammen med spørgsmål om indvandring, religiøse hovedtørklæder og etniske minoriteters ringe tilknytning til arbejdsmarkedet gjorde historierne om minoritetsunges kriminalitet sit til at give de borgerlige og Dansk Folkeparti medvind i løbet af de sidste år af 90'erne. Godt nok generobrede Poul Nyrup og Socialdemokratiet med nogle afgørende grønlandske og færøske mandater lige akkurat regeringsmagten året efter besøget fra den amerikanske præsident. Valget i 1998 var imidlertid en klar indikation af, hvor magtfuldt og centralt et emne det såkaldte udlændingsespørgsmål var i det nye politiske landskab.

Ved hvert folketingsvalg siden 1998 har udlændingsespørgsmålet således været det emneområde, der har fyldt mest i mediernes dækning under valgkampene, og det har ifølge valgforskningen også ligget højt på borgernes dagsorden. I såvel Danmark som i Sverige og Norge indtager velfærdsproblemer og værdispørgsmål en dominerende plads i den politiske dagsorden, men Danmark skiller sig ud på ét væsentligt punkt: Hvor flygtninge- og indvandrerpolitik har toppet mediernes dagsorden ved hvert valg i Danmark siden 1998, er spørgsmålet ikke på noget tidspunkt nået højere op end en beskedent syvendeplass i nogle af vores nordiske nabolande.⁵² En af konsekvenserne af den massive udlændingedebat i Danmark er, at emnet har sin egen selvforstærkende dynamik. Politiske aktører peger fingre ad hinanden og bruger den politik, der føres over for de nye danskere som en væsentlig markør for hvilke værdier, der bør være normsættende i Danmark.

Med etableringen af Dansk Folkeparti bliver indvandrerpolitikken i 90'erne særligt afgørende for, hvor borgerne sætter deres kryds. I slutningen af årtiet var Dansk Folkeparti stadig et oppositionsparti, som både Venstre og

Konservative tøvede med at omfavne. Op til folketingsvalget i 1998 sagde Venstres daværende partiformand Uffe Ellemann-Jensen således om et samarbejde med Dansk Folkeparti: „Vi vil overhovedet ikke gå i forhandlinger med dem. De vil ikke få nogen indflydelse.“ Mere kendt er udmeldingen fra daværende statsminister Poul Nyrup Rasmussen, der i oktober 1999 skrev politisk danmarkshistorie, da han under Folketingets åbningsdebat konstaterede, at „stuerene, det bliver I aldrig“ med henvisning til Dansk Folkepartis udlændingepolitik.⁵³

Faktiske problemer vedrørende tvangsægteskaber, arbejdsløshed og kriminalitet blandt etniske minoriteter skaber unægtelig en naturlig basis for et parti, der sætter fokus på disse problemer. Med etableringen af Dansk Folkeparti i 1995 fik Danmark et parti, der har gjort forsvaret af en særlig national egenart til sin mærkesag, og som har bidraget til en national mobilisering i den borgerlige politiske lejr, som især fra slutningen af 90'erne har kunnet øjne nye flertalsmuligheder ved eksistensen af et nyt parti.

Andre partier har skaffet stemmer på at „modmobilisere“, og særligt Det Radikale Venstre har forsøgt at gøre sig til garant for det „anstændige Danmark“, der er åbent over for omverdenen og en stadigt mere omgribende globalisering. Dansk Folkeparti og De Radikale har stået for hver sin ende af spektret og positioneret sig over for hinanden. I bogen *Om Politisk Tæft* forklarer en tidligere pressechef for Det Radikale Venstre sågar, at de to partier indtil for få år siden ringede og tippede hinanden på forhånd, før de kom med et politisk udspil, der handlede om etniske minoriteter og indvandring.⁵⁴ På den måde kunne den politiske modpart nå at forberede sig i forhold til udspillet og stå klar med en hurtig modreaktion, så begge partier kunne mobilisere ekstra stemmer. Den politiske strategi hænger sammen med en forventning om, at vælgerne ikke blot definerer deres politiske identitet ud fra, hvilke partier de kan identificere sig med, men også hvilke partier, de *ikke* kan forlige sig med. Også blandt vælgerne har udlændingspørgsmålet indtaget en vigtig symbolsk betydning som en skillelinje mellem lavt- og højtuddannede borgere. Hvor de højtuddannede for eksempel positionerer sig ved at tage afstand til de lavtuddannedes lave kulturelle kapital, „dårlige smag“ og naive nationale forestillinger,⁵⁵ opponerer de lavtuddannede mod højtuddannedes „smagsdommeri“ og „politiske korrekthed“.

Holdningen til indvandrere og efterkommere er da også det emne, der i størst grad splitter de danske borgere, og Danmark tilhører et af de mest polariserede folkefærd i Vesten, når det gælder holdningen til etniske minoriteter – kun overgået af Frankrig. I den største undersøgelse af sin art har cirka

33.000 borgere fra 27 vestlige lande gennem det såkaldte ISSP-samarbejde (International Social Survey Program) besvaret spørgeskemaer angående deres holdning til det nationale.⁵⁶ Aalborg Universitet har stået for den danske del af undersøgelsen, der blev publiceret i 2007, og som giver mulighed for at sammenligne det særligt danske med andre vestlige lande. En af hovedkonklusionerne i undersøgelsen er, at vi hører til blandt de tre mest polariserede folkeslag i vesten, når det gælder holdningen til etniske minoriteter. Særlig de ældre og lavtuddannede hælder i retning af „meget indvandrerfjendske holdninger“, mens de unge og højt uddannede hælder mod „overnormalt indvandrervenlige holdninger.“⁵⁷

Socialdemokraterne er om noget et parti, der siden 90'erne har kæmpet for at finde en balance mellem debattens yderpoler, og som særligt har mistet de lavtuddannedes stemmer blandt andet takket være udlændingepolitikken. Når specielt Socialdemokraterne har været trængt i defensiven af indvandrerpolitikens dagsordensættende potentiale, skyldes det, at partiet frem til katastrofevalget i 2001 stod særligt langt fra sine vælgere, når det gjaldt holdningen til indvandrere og flygtninge.

En valgundersøgelse fra 2003 viste, i hvor høj grad vælgerne opfattede, at der var et sammenfald mellem deres egen holdning til, hvor mange flygtninge et land bør modtage, og de politiske partiers holdning til spørgsmålet.⁵⁸ Særligt SF, Kristendemokraterne og Socialdemokraterne blev af deres vælgere opfattet som langt fra egne holdninger. SF's vælgere angav sig selv som moderat positive over for indvandring, mens de opfattede partiet som væsentligt mere åbent over for indvandring. Socialdemokraterne blev opfattet som endnu længere fra deres egne vælgere: Et gennemsnit af de socialdemokratiske vælgere placerede således sig selv på skalaen som negative over for indvandring, mens partiet blev opfattet som positivt indstillet. Til sammenligning viste undersøgelsen, at Venstres og Det Konservative Folkepartis vælgere i såvel 1994 som i 2001 mente, at partiet havde samme holdning som dem selv, når det handlede om, hvor mange flygtninge Danmark bør modtage. Da Helle Thorning Schmidt i sommeren 2009 således udtalte, at Socialdemokraterne ikke skal tilbage til „90'ernes slingrekurs“, skal dette derfor tages med et gran salt. Socialdemokraternes kurs var ikke nødvendigvis mere slingrende dengang, end den er i dag. Kursen var stabil indtil slutningen af 90'erne – den blev blot opfattet af vælgerne som holdningsmæssigt langt væk fra deres egen kurs.

Venstrefløjen og Socialdemokratiet havde reelt allerede i 1994 mistet flertallet af arbejderstemmerne og har sidenhen i stigende grad udviklet sig til „elitepartier“, men det var først ved valget i 2001, at udviklingen blev cemen-

teret.⁵⁹ Hvor syv ud af ti af alle arbejdere ved folketingsvalget i 1990 havde stemt på Socialdemokratiet, så valgte kun 42 procent af disse vælgere ved valget i 2001 at sætte deres kryds ud for Danmarks gamle arbejderparti, der for første gang i 80 år måtte give afkald på titlen som Danmarks største parti. Det skete blandt andet på grund af udlændingepolitikken, der som hovedtema for valgkampen i 2001 optog hele 42 procent af alle avisartikler og tv-indslag i de danske nyhedsmedier.⁶⁰

Valget i 2001 fandt sted to måneder efter angrebene på World Trade Center. Poul Nyrup Rasmussen, der var presset i meningsmålingerne, forsøgte at erobre stemmer på den såkaldte statsmandseffekt i kølvandet på 11. september ved at spille op til strammere terrorlovgivning, hvorefter han udskrev folketingsvalg. Her kom statsministeren hurtigt under pres i en debat om strammere udlændingelovgivning, især fordi der ikke var enighed om kursen på de indre linjer, hvor blandt andre Karen Jespersen brød partilinjen ved offentligt at udtrykke forståelse for Venstres analyse af indvandrings- og integrationspolitikken.⁶¹

Poul Nyrup Rasmussens nærmeste partifæller havde tidligt advaret imod en løbsk udlændingedeбат efter angrebet på tvillingetårnene i New York. På Christiansborg og i offentligheden forsøgte de at lægge låg på den borgerlige oppositions argumenter for en strammere udlændingepolitik ved at fremhæve, at det var urimeligt at diskutere terrorisme og udlændingspørgsmål i samme åndedrag. Efter Venstres årsmøde i slutningen af september måned beskyldte udenrigsminister Mogens Lykketoft blandt andet oppositionens leder Anders Fogh Rasmussen for at føre en „frygtens politik“. „Flere og flere danskere er dybt og ægte bekymrede over den slappe politik, som bliver ført. Flere og flere spørger sig selv: Hvad er det, der er ved at ske med det danske samfund?“, udtalte daværende oppositionsleder Anders Fogh Rasmussen om den danske udlændingepolitik ved landsmødet. „To ud af tre anmeldte voldtægter i København bliver begået af udlændinge. Der er stadig flere eksempler på, at store grupper unge indvandrere fejlt lokker politiet i baghold og angriber betjentene. Der er bykvarterer i Danmark, hvor politiet nu kun kan patruljere med omfattende forstærkning.“

Ved valget den 20. november 2001 vandt Anders Fogh Rasmussen statsministerposten, og Venstre blev Danmarks største parti. Dansk Folkeparti overhalede samtidig Socialdemokraterne som det parti, der høstede flest arbejderstemmer. Udtalelser fra Poul Nyrup og andre ledende politikere op igennem 90'erne om, at selve antallet af nyttilkomne flygtninge og indvandrere var uden betydning for integrationsprocessen i Danmark, forstummede efter valget i 2001.⁶²

I fortællingen om det nye årtusinde udgør året 2001 derfor et afgørende skel, der markerer et farvel til et 90'ernes politiske klima, hvor særligt SR-regeringen havde forsøgt at nedtone problemerne ved et stadig mere multietnisk samfund, hvor de nye danskere reelt er overrepræsenterede i arbejdsløsheds- og kriminalitetsstatistikker. Folketingsvalget i 2001 markerede for alvor værdipolitikens indtog på den politiske scene i en tid, hvor højkonjunktur og lav arbejdsløshed i samfundet blandt andet betød, at fokus blev flyttet fra økonomisk politik til en værdipolitik, hvor etniske minoriteter og islam kom i fokus.

Den danske politiske debat om integration og indvandring kom desuden til at tjene som optakt til en national debat, hvor islam og frygten for terror-handlinger bidrog til, at flere unge etniske minoriteter på tværs af sociale skel oplevede at blive skåret over én kam som potentielle trusler.

Angrebet på de to tårne og religionen som modreaktion

Den første halvdel af 2001 konsoliderede den nye værdipolitiske akse i dansk politik, samtidig med at årets gang mindede om, at der andre steder i verden fandt folkemord og store katastrofer sted. Frem til september måned holdt de udenrigspolitiske historier sig imidlertid lidt på afstand, mens de nationale værdikampe blev udkæmpet i en virkelighed, hvor tale om „den muslimske trussel“ kunne affejes som ren spekulation. I januar indsættes George W. Bush som USA's 43. præsident. I februar kommer udviklingsminister Anita Bay Bundegaard fra Det Radikale Venstre i strid modvind, da hun foreslår, at mennesker fra områder med hungersnød og sygdom skal kunne søge asyl i Danmark. Samme måned indrykker Dansk Folkepartis Ungdom en annonce og producerer en plakat med ordlyden: „Massevoldtægter, Grov vold, Utryghed, Tvangsægteskaber, Kvindeundertrykkelse, Bandekriminalitet: Det er, hvad et multietnisk samfund tilbyder os.“ Annoncen koster to år senere Morten Messerschmidt og tre andre fra Dansk Folkepartis Ungdom 14 dages betinget fængsel.⁶³ I marts måned sprænger Afghanistans Taleban-styre antikke budhastatuer i stumper som led i styrets målsætning om, at alle statuer i Afghanistan skal ødelægges, fordi de er „ugudelige“. I maj måned finder SR-regeringen en grund i Brøndby til Danmarks første muslimske gravplads. Ved muslimske gravpladser bliver de afdøde ikke gravet op, og en ny gravplads vil signalere, at staten anerkender, at Danmark ikke længere er en etnisk homogen nation. Den socialdemokratisk ledede regering har blot glemt, at grunden tilhører Københavns Kommune. En muslimsk gravplads er her i 2011 endnu ikke

realiseret. Den 10. september lider Arbejderpartiet i Norge med statsminister Jens Stoltenberg i spidsen et stort nederlag – ikke siden 1927 har partiet haft så dårligt et valg. To måneder senere skulle det komme til at gå samme vej for de danske socialdemokrater. De fleste af de dagsordensættende historier fra 2001 er imidlertid formentlig langsomt gledet ind i det bagerste af bevidstheden. Med den blotte hukommelse som eneste sejl, eksisterer året 2001 nærmest ikke før 11. september 2001. Det er normalt, at nytårets tilbageblik på det forgangne år har det med at fokusere på de sidste måneder, men med angrebene på World Trade Center og folketingsvalget to måneder senere var der særligt god grund til, at sidste halvdel af kalenderåret stjal rampelyset i tilbageblikket på 2001.

Efter angrebene på World Trade Center er en af de store nye fortællinger i den vestlige verden skiftet fra „Efter den kolde krig“ til „Efter 11. september“.⁶⁴ Selvom der ikke nødvendigvis er en klar sammenhæng mellem alle de politikker og udviklingstendenser, som tilskrives 11. september og angrebene på World Trade Center, så udvikler denne fortælling sin egen selvforstærkende dynamik. Angrebene den 11. september var en påmindelse om skrøbeligheden i den liberale vestlige verdensorden. Men i modsætning til under den kolde krig stod Vesten denne gang over for en svært definerbar fjende i en krig mod terrorisme, der ikke synes at have nogen realistisk slutdato. På trods af at alverdens statsledere oven på angrebene var hurtige til at understrege, at folk skulle afholde sig fra at lade vreden og frustrationen over 11. september gå ud over tilfældige borgere med muslimsk baggrund, var der nogle, også herhjemme, som lod deres vrede gå ud over butikker drevet af etniske minoriteter. Det fik statsminister Poul Nyrup Rasmussen til at mane til besindighed: „Vi skal ikke have konflikter ind i Danmarks gader, som vi desværre har set et par ulykkelige eksempler på. (...) Det, vi har foran os, er ikke en konflikt mellem religioner og ikke en konflikt i forhold til islam, men en konflikt i forhold til terrorister,“ sagde den daværende statsminister, der allerede dagen efter angrebene havde meldt ud, at Danmark ville hjælpe USA i krigen mod terror. Også Anders Fogh Rasmussen meldte ud, at krigen mod terror ikke skulle opfattes som en krig mellem religioner.⁶⁵ I ugerne efter angrebet på World Trade Center var Dansk Folkeparti ene parti om utvetydigt at sætte lighedstegn mellem islam og terrorisme. Ved sit landsmøde i Vejle, der fandt sted ugen efter angrebene på World Trade Center, udråbte partiet herboende muslimer som en femte kolonne for islamistisk terrorisme. „Islam er ikke en religion i traditionel forstand. Det er en terrororganisation, som prøver at opnå verdensherredømmet ved vold,“ fastslog partiets pressemedarbejder for folketingsgruppen Michael Rex. Til stående bifald fra de 700 delegerede sagde

partiets daværende EU-parlamentsmedlem, Mogens Camre, at „hovedparten af indvandrede muslimer i Danmark kommer hertil for at erobre nyt land“. „Det, vi står overfor, er ikke blot en kortvarig militær operation. Det drejer sig om at drive denne ondskabens ideologi ud af den vestlige civilisation.“ Mogens Camre afveg kun ét sted fra det manus, han forud for sin tale havde uddelt til de journalister, der stod for pressedækningen af landsmødet. „Alle vestlige lande er infiltreret af muslimer. Nogle taler pænt om os. Men de venter kun på at blive nok til at få os fjernet,“ sagde Mogens Camre. I det omdelte manuskript stod der, at muslimer i vestlige lande kun ventede „på at blive nok til at slå os ihjel.“ Partiformand Pia Kjærsgaard bakkede op om udtalelserne til landsmødet og understregede, at partiets budskab var, at landets muslimske indvandrere truede Danmarks sikkerhed, danskheden og kristendommen. Samtidig sagde partilederen om regeringens og De Konservatives opfordring til danske muslimer om at gå i dialog: „Vi ønsker dem held og lykke. Men vi tror ikke, det lykkes.“⁶⁶

Dialog synes generelt at være kodeordet for en stor del af de politiske diskussioner om islam og muslimske borgere i denne periode. SR-regeringen holdt på den ene side døren åben for dialog, mens den på den anden side værgede sig ved at bidrage til billedet af en regering, der var for „slap“ over for udlændinge. Balancegangen faldt ikke altid heldigt ud til regeringens side, hvis man spørger dem, som politikerne offentligt inviterede til „dialog“.

„Det er ikke godt for Danmarks fremtid, hvis politikerne ikke er deres ansvar bevidst og i stedet opildner til had og modvilje mellem mennesker,“ skrev den danskfødte imam Fatih Alev i en kommentar i Politiken, hvor han kritiserede statsministeren for at sige ét men gøre noget andet.⁶⁷ Poul Nyrup Rasmussen havde aflyst et planlagt møde med repræsentanter for danske muslimer den 25. september. Den officielle forklaring var mangel på tid, men det kom senere frem, at Statsministeriet drøftede navnene på listen med politikeren Naser Khader, der ikke fandt dem „moderate“ nok. Det fik imamen Fatih Alev til at melde ud, at statsministerens afvisning af dialog med muslimer var vand på Dansk Folkepartis mølle. „Linjen var altså lagt for, hvad der er ‘stuerent’,“ skrev Fatih Alev. „Når statsministeren én gang for alle slår fast, at almindelige praktiserende muslimer er fundamentalister, som man skal undlade at være i dialog med, så er det ret naturligt, at Pia Kjærsgaard fortsætter ud og konsekvent opfordrer til kamp mod det fundamentalistiske islam.“ Ved at bidrage til et billede af troende muslimer som „fundamentalister“ gravede politikerne ifølge Fatih Alev og andre meningsdannere med muslimsk baggrund „dybere grøfter mellem befolkningsgrupperne.“

Ikke kun i Danmark men i store dele af verden balancerede regeringsledere på en knivsæg, hvor de på den ene side sendte signaler om, at det var terrorister, der skulle føres „krig“ imod, mens de på den anden side brugte ordet terrorist til at fremme en national dagsorden. Når det gjaldt om at bruge terroren til at gøre nationale regnskaber op, var regeringsledere rundt om i verden ikke sene til at gribe stafetten efter terrorangrebet. Den 12. september udsendte Ruslands præsident, Vladimir Putin, en erklæring om, at de to gamle koldkrigsmagter i dag har en fælles fjende. For Rusland handlede det om muligheden for øget international opbakning til at slå tjetjenske oprørsstyrker ned. Israel optrappede i løbet af få døgn angrebene mod det palæstinensiske folk, og den 14. september sammenlignede Israels Ariel Sharon den palæstinensiske leder Yassir Arafat med Osama bin Laden. Terrorangrebene fik således hurtigt konsekvenser langt ud over USA. Angrebene på verdens største supermagt markerede en global undtagelsestilstand, som politiske aktører rundt omkring i verden kunne drage fordel af i en national sammenhæng.

Angrebene på WTC igangsatte overalt heftige diskussioner af behovet for strammere terrorlovgivning. EU-Kommissionen forhandlede i oktober 2001 om en handlingsplan mod terrorisme, mens De Konservative herhjemme forsøgte at sammensætte partiets egen terrorliste. På listen figurerede 49 organisationer, som partiet ville have forbudt i Danmark, heriblandt Mujahedin Khalq. I farten havde De Konservative overset, at de selv havde kontakt med denne bevægelse, og at Per Stig Møller havde tilkendegivet sin støtte til Mujahedin – en gruppe som tidligere havde kæmpet imod sovjetiske soldater i Afghanistan i 80'erne, og som Ronald Reagan havde kaldt „frihedskæmpere“. I 2001 var Mujahedin i opposition til det afghanske Taliban-styre. „Vi er nødt til at indlede en kamp mod terror og terrorister. Der er ikke nogen vej uden om, og jeg ved godt, at det her kan få betydning for den personlige frihed på nogle områder. Men frihed er jo ikke noget værd, hvis vi ikke har tryghed,“ lød det fra den konservative leder Bendt Bendtsen i slutningen af september 2001. Anders Fogh Rasmussen medgav ligeledes, at kampen mod terror kunne betyde en indskrænkning af liberale frihedsrettigheder som forenings- og ytringsfrihed.

Diskussionen var foranlediget af tv-billeder af en gruppe jublende unge med palæstinensisk baggrund i Vollsmose samme dag, som terrorangrebet på World Trade Center og Pentagon fandt sted. „Hvis I hader Danmark, hvis I hader den vestlige kultur, hvis I hader de vestlige frihedsidealer, så rejs til et andet land,“ skrev Anders Fogh Rasmussen i sit nyhedsbrev på baggrund af tv-billederne. Han fik støtte af Karen Jespersen, der som indenrigsminister

et par måneder endnu havde det ministerielle ansvar for integrationen af etniske minoriteter. En lang række politikere med indvandrerbaggrund samt dansk-palæstinensiske organisationer og andre minoritetssammenslutninger var hurtige til at udsende pressemeddelelser, der tog afstand fra de borgere i Danmark, som jublede over andre menneskers død. Mange af de foreninger og sammenslutninger, som dengang udtalte sig i medierne på vegne af etniske minoriteter, havde ikke religion som sit omdrejningspunkt. Landets daværende største paraplyorganisation for etniske mindretal i Danmark udtrykte, at minoritetsborgere der jublede over 11. september, var „med til at bidrage til et forvrænget billede af de etniske minoriteter i den vestlige verden.“ „Det er afskyeligt, at man som borger i et demokratisk samfund, der bygger på menneskerettigheder, kan sympatisere med handlinger som den i går,“ skrev IND-sam i en pressemeddelelse.

Også i boligområdet Tingbjerg holdt mange af de unge vejret ved tv-billederne af de sammenstyrtede tårne. Ligesom alverdens andre tv-seere sad de unge klinet til skærmen i Rutens Fritids- og Ungdomsklub i Tingbjerg, hvor de så de nu velkendte billeder af det andet fly, der rammer World Trade Center på *repeat*. „Jeg glemmer aldrig 11. september. Vi sad alle og så det i klubben, og folk havde jo svært ved at tro deres egne øjne,“ fortæller daværende klubleder Gitte Larsen. Ligesom mange andre så hun og de andre unge også billederne af de jublende mænd fra Vollsmose på tv. Reaktionen fra de unge i klubben var splittet. „Vi havde reaktioner fra den ene yderlighed til den anden. Vi havde nogle, der kom og råbte ‘Ja mand, så røg amerikanerne’, og så havde vi nogle, der sagde ‘Fuck, prøv at se, hvor mange der dør.’“

Særligt de unge over 16 år tilhørte den gruppe, som „ytrede sig på en anden måde,“ forklarer Gitte Larsen. „Når først man går i gang med dialogen om, hvad er det vi kigger på, om det så er 11. september eller afbrændinger, så giver det en anden vinkel på tingene. Og dér er de store bedre til at tage dialogen.“ En af de unge, der sad klinet foran klubbens fjernsyn 11. september, er Amir, der i dag er studerende på en videregående uddannelse. Dengang var han 14 år gammel og forstod ikke, at et terrorangreb på den anden side af Atlanten kunne få konsekvenser for ham og hans venner i et dansk lokalområde med en stor andel af etniske minoriteter. Da der fandt terrorangreb sted i Madrid i 2004 og i London året efter, var det så småt gået op for ham, at islam kunne opfattes som en trussel, forklarer Amir:

„Tingbjerg er jo nok ikke den bydel i Danmark, som folk udefra har det mest positive billede af. Før blev vi bare fremstillet som kriminelle og bal-

lademagere, fordi vi var herfra. Det nye var, at vi pludselig blev fremstillet som kriminelle og muslimer. Og ofte føltes det, som om de to ting blev blandet sammen, som når man snakkede om terror og islam. Så områder som Tingbjerg er ikke længere bare en 'gammeldags' kriminel trussel. Nu er den også blevet en religiøs trussel. Og så kan man forklare, lige så meget man vil, at man ifølge koranen ryger i helvede for at slå ihjel. Man har allerede tabt på grund af nogle idioter, der misbruger religionen.“

I den retorik, som har gjort sig gældende efter 11. september, oplever mange af de unge minoritetsmænd, at religion, integration, kriminalitet og terrorisme er blevet blandet sammen i én stor pærevælling. Ali, der er vokset op i Blågårdskvarteret på Nørrebro, er i slutningen af tyverne og uddannet fra teknisk skole. Han mener, at islam i stadig højere grad udgør et ekstra gebyr, som er blevet lagt til prisen for at have indvandrerbaggrund i Danmark.

„Hvad med at kigge på folks sociale situation i stedet? Jeg ville da heller ikke sige, at Peter Lundin er, som han er på grund af en eller anden „dansk kultur“, eller fordi han lever i et kristent land. For det første fordi jeg selv er en del af den kultur – jeg er jo født og opvokset i Danmark. For det andet er det fornærmende at putte folk i kasser på den måde for at svine en masse mennesker til.“

Unge, der skabte „amerikanske tilstande“ på Nørrebro i sommeren 1997, gav i bogen *Rødderne fra Blågårds Plads* udtryk for, at de var mindre religiøse end deres forældre, men de betegnede stadig sig selv som muslimer på samme måde, som man kan være kristen uden at praktisere religionen i det daglige.⁶⁸ Ali deltog i urolighederne i februar 2008 og opfatter sig som mere religiøs end forældrene, selvom han medgiver, at afbrændinger og religiøsitet ikke går hånd i hånd. Ali forklarer, at et øget fokus på hans og vennernes religion har betydet, at flere fra hans omgangskreds har sat sig mere ind i islam, fordi de føler, at de har skullet forsvare deres religiøse ophav. Man bliver ikke muslim ved ritualer som dåb eller konfirmation på samme måde som inden for kristendommen. Man bliver derimod født ind i islam, hvis ens forældre er muslimer, men det betyder ikke, at religionens rolle som en markør for de unges identitet er en fast størrelse, der eksisterer uafhængigt af det omgivende samfund. Undersøgelser peger således på, at de unge etniske minoriteter har overhalet forældregenerationen, når de skal angive religionens betydning for deres daglige levevis, hvor situationen var stik modsat i slutningen af 90'erne.⁶⁹ Meget tyder på,

at den religiøse mobilisering i det nye årtusinde blandt andet er sket som en modreaktion på et politisk klima, hvor ikke blot etniske minoriteters sociale position, men også religion har været meget på dagsordenen. Det er derfor, at kombinationen af en bopæl i et stigmatiseret område og et etnisk, socialt og religiøst gebyr, medvirker til, at mange unge føler, at barriererne for at blive anerkendt fuldt ud som (lige)værdige medborgere kan virke uoverstigelige.

Det var med henvisning til unges brug af religionen som en modreaktion, at Anders Fogh Rasmussen i 2009 udtalte, at debatten om tørklædet i hans regeringsperiode har virket mod hensigten. Da udtalelsen faldt, havde Anders Fogh Rasmussen smidt statsministerkasketten efter otte år på posten: „Jeg synes nogle gange, at debatten om tørklæderne blev noget overgearet, og det var med til at gøre problemet værre, fordi man fremkalder en modreaktion hos nogle yngre kvinder med muslimsk baggrund, som i en slags protest mod det tager tørklædet på.“

En af de lokale unge fra Nørrebro, der i kølvandet på angrebet på World Trade Center og regeringsskiftet i 2001 iførte sig et tørklæde i protest, var en dengang 13-årig pige i Blågårdskvarteret. Hun er datter af den 60-årige forretningsmand Al-Kassab, der i kapitel 6 i denne bog ufrivilligt skal blive dråben, der får bægeret til at flyde over for de unge på Indre Nørrebro, som tyr til optøjer og afbrændinger af biler og containere.

I denne beretning fra året 2001 er det imidlertid hans teenagedatter, der indtager hovedrollen. Datteren gik i 2001 i en folkeskole, der lå rundt om hjørnet fra familiens bopæl på Indre Nørrebro. Da hun dagen efter 11. september kom hjem fra skole, fortalte hun sine forældre, at hun var ved at blive smidt ud. Ifølge Al-Kassab var datteren ikke ligefrem et dydsmønster i skolen, og lærerne havde tidligere brokket sig over hendes indsats. Alligevel troede han i første omgang ikke på, at skolen ville smide hende ud af 7. klasse.

Skolen bekræftede imidlertid over for Al-Kassab, at datteren ikke var velkommen længere. Ifølge Al-Kassab havde datteren i løbet af en diskussion i klassen om angrebet på World Trade Center svaret sin lærer, at de tusindvis af ofre for 11. september intet var at regne for, hvor mange palæstinensere, der hvert år døde som følge af fattigdom og bombardementer. Den 13-årige pige måtte vinke farvel til skolen og måtte tilbringe de næste måneder hjemme uden undervisning, selvom der er undervisningspligt i Danmark.

Nogle uger senere sad Al-Kassab uden for sin butik på Griffenfeldsgade, da en betjent, han kender fra nærpolitiet, kom forbi, og spurgte, hvordan det gik. „Jeg sagde til ham, at Osama bin Laden netop havde fået sin bedste alli-

erede i Danmark. Jeg var rasende. 'Hvorfor siger du det,' spurgte han mig, og så fortalte jeg ham, hvad der var sket. Han syntes, det lød underligt, og lovede mig, at han ville tjekke op på det."

Mens Al-Kassabs datter i 2001 ventede på et nyt skoletilbud, nåede hun at give sine forældre lidt af en overraskelse. En dag Al-Kassab kom hjem fra arbejde, sagde hans kone til ham, at der var kommet en „gæst“ på besøg.

„Jeg tænkte, hvem kan det være. Så kiggede jeg ind i stuen og så min egen datter. Først kunne jeg næsten ikke genkende hende – hun havde taget et tørklæde på. Vi havde aldrig snakket om, at hun skulle have tørklæde på. Jeg spurgte hende, hvorfor hun havde taget tørklæde på, og så sagde hun, at hun havde fundet ud af, at de ikke kan lide muslimer i det her land.“

Nogle måneder senere blev familien Kassab kontaktet af betjenten fra lokalpolitiet, som sagde, at han havde fået overtalt skolen til, at de skulle give datteren en chance til, på betingelse af at familien i den første tid mødte til samtaler om pigens opførelse hver anden uge. Samtalerne blev dog aldrig til noget, fortæller Al-Kassab: „Efter en uge ringede de og sagde, at jeg ikke behøvede at komme til samtale, fordi hun havde opført sig så pænt. Ugen efter ringede de igen og aflyste samtalen. Jeg sagde: 'Det kan ikke passe.' Jeg ville have på skrift, at hun opførte sig pænt, så jeg vidste, at det ikke bare var noget, de sagde. Men hun endte med at være den af mine børn, der klarede sig bedst i skolen.“

Al-Kassabs datter har siden hun blev smidt ud af skolen i 2001 taget en mellemlang uddannelse og har beholdt tørklædet på. Hvor den offentlige debat om muslimske piger og kvinder med etnisk minoritetsbaggrund primært har handlet om tørklæder, har særligt spørgsmål om kriminalitet fyldt meget, når det handler om unge mænd med indvandrerbaggrund i „ghettoerne“. Og spørgsmålene vedrørende det islamiske hovedtørklæde og etniske minoritetsmænds overrepræsentation i kriminalitetsstatistikkerne har uundgåeligt påvirket langt flere end de syv procent af befolkningen, som er indvandrere og efterkommere.

Når det gælder den nye værdipolitiks betydning for regeringstaburetterne er det såkaldte indvandrerspørgsmål formentlig det emne, der i det nye årtusinde har fået sindene mest i kog, og i følge valgundersøgelser er der stor usikkerhed om, hvorvidt folketingsvalgene i 2001 og 2005 ville være faldet ud til borgerlig side, hvis man fraregner indvandrings- og integrationspolitikens betydning.⁷⁰

Det er i denne udlændingepolitiks tiår, at Omar og Abas gennemlever overgangen fra ungdomsliv til voksenliv i den bydel, der måske ses som det største symbol på et Danmark, der i løbet af få årtier har udviklet sig til et multietnisk samfund.

3. 2003 – NÅR BOPÆLEN BLIVER EN BELASTNING

„Men når jeg siger Frederiksberg, så er der ikke alle de fordomme“

Sommeren 2003 markerer et vendepunkt for Omar, Abas og deres jævnaldrende venner.

Det er efter denne sommer, at de to barndomsvenner træder ud af hver deres folkeskoles trygge rammer på Indre Nørrebro. „Indtil da gik vi alle sammen på Blågård Skole eller Hellig Kors Skole og mødte ikke nye mennesker. Derfor kunne vi ikke føle det – mærke de forventninger folk kan have til en, fordi man er herfra,“ fortæller Omar. Efter folkeskoletiden gik det for alvor op for drengene, at kombinationen af bopælen, hudfarven og kønnet kunne spænde ben for dem, når de forsøgte at komme ind på diskoteker og finde praktikpladser. Drengene oplevede her, at deres position som unge andengenerationsindvandrere ofte først medførte negative forventninger, når bopælen blev føjet til. Konsekvensen har været, at Omar og Abas har gjort som så mange andre fra Blågårdskvarteret på Indre Nørrebro: Systematisk løjet sig til en anden adresse, når de har mødt nye bekendtskaber uden for bydelen.

Efter 9. klasse startede Omar på Frederiksberg Gymnasium, mens Abas fortsatte i 10. klasse på Vesterbro for derefter at starte i teknisk skole. For Abas var mødet med 10. klassen på Vesterbro en af hans første oplevelser af, at forventningerne til folk fra Nørrebro kan hænge ved, når man cykler ud af kvarteret. „På den første dag kiggede læreren lige på os fra Nørrebro, og så sagde han højt til alle sammen: ‘De der drenge, det er Nørrebro-drengene’. Vi kiggede bare på hinanden, os der kendte hinanden, og undrede os over, hvad det lige gik ud på,“ fortæller Abas.

Otte ud af ti beboere i Københavns største områder med almennyttigt boligbyggeri – som samtidig typisk også er hovedstadens mest indvandrer-rige kvarterer – angiver, at de er tilfredse med deres bopæl.⁷¹ Det samme er de unge, der er interviewet til denne bog, som alle bor i disse kvarterer, som kommunen betegner som *udsatte områder*, mens Socialministeriet og regeringen betegner dem som *ghettoer*. De unge oplever, at omverdenen ikke har samme positive syn på deres bydel som dem selv, og generelt er det blot en fjerdedel af beboerne i Københavns udsatte boligområder, der svarer ‘ja’ til, at deres bydel har et godt ry. Oplevelsen af omverdenens syn på bydelen og dens

mørklødede beboere er årsagen til, at Omar og Abas efter folkeskolen valgte at lyve om deres bopæl, når de mødte nye mennesker, som de vidste, de ikke skulle omgås i længere tid af gangen. „Det er der rigtig mange, der gør,“ lyder det fra Abas, før han kaster sig ud i en mere detaljeret udredning af de unges imaginære adressekartotek: „Der er mange, der siger Søerne, Sankt Hans Torv og ved Forum på Frederiksberg. Der er også nogle, der siger Østerbro ved Trianglen. Eller ved Nørrebro ved Søerne. Af en eller anden mærkelig grund, så hvis man siger Nørrebro ved Søerne, så bliver man også accepteret, selvom det jo også hører til Blågårds kvarteret. Men der er aldrig nogen, der siger Roskilde eller andre steder, der er langt væk.“

Selv har Abas efter folkeskoletiden konsekvent angivet ‘Frederiksberg’, når nye bekendtskaber har spurgt til hans bopæl.

„Når jeg siger Stengade, så har de allerede dømt mig. Men når jeg siger Frederiksberg, så er der ikke alle de fordomme,“ forklarer Abas. „Så siger folk bare okay, og spørger: ‘Bor du i andel eller ejer’, og ‘Er du glad for det’? Så er det pludselig nogle helt andre spørgsmål. Så vil folk pludselig finde ud af, om jeg er rig, ved at spørge om det er min egen ejerlejlighed, jeg bor i.“

Barndomsvennen Omar er gået i en mere akademisk retning med en gymnasial uddannelse og et universitetsstudie, men også her har bopælen hængt ved, når det handler om at vinde accept i møderne med andre mennesker. Han har imidlertid beholdt hjemkommunen som bopæl, når han har løjet sig til en anden adresse. Siden han som 16-årig afsluttede folkeskolen og begyndte at bevæge sig uden for de vant rammer, begyndte han at angive det mondæne „Sankt Hans Torv“ på Nørrebro som bopæl, når han mødte nye mennesker gennem sin uddannelse og i nattelivet. „Det var i den tid, vi opdagede, at mange halvt for sjov spurgte ind til, om vi gik med kniv og den slags, og at de kiggede anderledes på os, når vi sagde Blågårds Plads og Nørrebro. Vi opdagede, at folk mødte os mere åbent, hvis vi sagde andre adresser. Og det har mange så gjort lige siden,“ lyder det fra Omar, der uddyber: „Sankt Hans Torv lyder bare mere acceptabelt end Blågårds Plads eller Blågårds kvarteret, selvom der er mindre end en halv kilometer imellem.“

Blågårds Plads og Sankt Hans Torv er begge knudepunkter på Indre Nørrebro, og det er ikke tilfældigt, at der kan være forskellige associationer knyttet til de to områder. Det ene område er forbundet med smarte butikker og caféer. Det samme er dele af det andet område. Kvarteret omkring Blågårds Plads er imidlertid i højere grad domineret af almennyttige boliger og særligt områdets unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund har i nyere tid erobret overskrifterne med historier om kriminalitet. Kvarteret er imidlertid også domineret

af et stort antal studerende, der tiltrækkes af det rige udvalg af caféer og kvarterets mangfoldighed, hvorfor det ikke er tilfældigt, at Blågårds Bibliotek har sat det som målsætning at være Københavns mest populære bibliotek blandt studerende. Det er derfor noget andet at angive Blågårdskvarteret som bopæl som ung studerende med etnisk dansk baggrund end som en, der tilhører kategorien „andengenerationsindvandrer“, som er et udtryk, der i den offentlige debat sjældent forbindes med borgere, der besidder en stor mængde økonomisk og uddannelsesmæssig kapital. Baggrunden for hudfarvens betydning for forventningerne til de forskellige beboere hænger blandt andet sammen med boligmarkedets udvikling.

Når en beboer med indvandrerbaggrund er flyttet ud af en andelslejlighed på Indre Nørrebro, har det på grund af boligprisernes himmelflugt typisk været købestærke etnisk danske beboere, der har haft råd til at flytte ind. Dette er også årsagen til, at Sankt Hans Torv i dag har skiftet de gamle bodegaer ud med smarte caféer, samtidig med at områdets præg af gammelt arbejderkvarter nærmest er forsvundet. Området er præget af andels- og ejerboliger og i takt med, at arbejderklassen er flyttet ud, er primært studerende og folk i arbejde flyttet ind. Det er i denne sammenhæng, at Sankt Hans Torv i dag har opnået et ry som et velfriseret område, der blandt andet går under øgenavne som Lille Århus og Thomas Helmigs Plads – med slet skjult hentydning til de mange jyske studerende, der er flyttet til området takket være forældre køb.

Få hundrede meter væk befinder Blågårdskvarteret sig, hvor middelklassens rykind ikke i samme grad har sat sit præg på grund af kvarterets miks af almenyttige boliger og andelslejligheder.

Forskellen i købekraft, social status og den etniske sammensætning mellem forskellige boligområder, der ligger få stenkast fra hinanden, er årsagen til, at unge som Omar og Abas i dette årtusinde har set en fordel i at lyve sig til et andet boligkvarter end det, deres forældre i sin tid har valgt til dem selv og deres børn. „For selvom et område som Sankt Hans Torv for eksempel er så tæt på Blågårds Plads, så ser man det slet ikke som en del af Nørrebro – så ser man det som et sted med lækre cafeer, og som et sted, hvor folk har ressourcer,“ forklarer Omar.

Et af de steder, hvor de unge oftest har løjet om deres adresse, er i nattelivet. Når de da overhovedet er kommet ind på diskotekerne. „Så opdagede vi, at vi blev afvist gang på gang, fordi vi ser ud, som vi gør, og fordi der står København N på vores sygeskringsbeviser,“ forklarer Omar. „Det var en underlig alder, fordi vi pludselig kunne mærke de ting på vores egen krop, som de ældre drenge har fortalt om.“

Nattelivet er i det hele taget en scene, som flere af de unge forbinder med *skam*. Det har været et af de steder, hvor et samlet gebyr for kønnet, hudfarven og bopælen er kommet klarest til udtryk, når de unge er blevet afvist i døren til diskotekerne, og når dørmændene har lukket dem ind, har de unge ofte påbegyndt en linedans, hvor de har forsøgt at undgå samtaler om bopæl. Abas og Omar forklarer, at det oftest har været i møderne med unge kvinder i nattelivet, at de har løjet om deres adresse. „Der kan man mærke en forskel ved, at pigerne ofte synes, at man er god nok, hvis man siger, at man bor på Frederiksberg. Man kan også godt bevise, at man er god nok, hvis man siger Blågårds Plads. Det kræver bare mere. Hvis man ender med at snakke lang tid med en pige og har brudt isen, så kan man fortælle sandheden der,“ fortæller Abas. Han og Omar var især opsatte på at møde andre unge i nattelivet som teenagere, men i dag har de droppet diskotekerne. Fravalget er et spørgsmål om selvspekt, forklarer Omar: „Jeg følte mig som en hund, hver gang jeg havde stået i køen hele vejen hen til dørmændene bare for at blive afvist. Det ville jeg til slut ikke udsætte mig selv for.“

Fortællingerne om diskrimination i nattelivet opleves som ekstra stigmatiserende, fordi et jævndrende publikum kigger på, imens afvisningerne foregår, og ligesom ved politiets kontroller på gaden hæfter de unge i denne bog derfor ord som „ydmygende“ og „krænkende“ på denne form for diskrimination. Og de unge oplever denne negative forskelsbehandling som et langt voldsommere symbol på, at hudfarve, køn og bopæl kan spænde ben for et ligeværd med andre borgere, end når de føler en mere „fjern“ form for stigmatisering i form af blandt andet mediedækningen af etniske minoriteter.

Diskriminationen i nattelivet opleves desuden som mere uretfærdig blandt de københavnske mænd med indvandrerbaggrund end for eksempel politiets kontroller, fordi hudfarvediskriminationen i højere grad ser ud til at være dikteret af et hensyn til indtjening frem for sikkerhed. Afvisningerne på nogle af diskotekerne er således sat i system ved kvoteordninger for, hvor mange mænd med indvandrerbaggrund, der må lukkes ind per aften, hvorfor afvisningerne rammer på tværs af straffeattester og sociale skel.

Farvegebyret på diskoteker

I 2006 besluttede et tv-hold at teste, hvorvidt etniske minoriteter blev afvist systematisk i det københavnske natteliv. I programmet Dags Dato på TV 2 kunne seerne følge med i, hvordan unge med indvandrerbaggrund to fredage i træk blev nægtet adgang til diskotekerne La Hacienda og Krasnapolsky i København.

En af begrundelserne var, at de ikke havde et medlemskort. Skjulte optagelser viste, at en kontrolgruppe af etnisk danske unge kort efter uden problemer kom ind på diskotekerne – uden at blive bedt om at fremvise et medlemskort.

Begrundelserne for at afvise unge med indvandrerbaggrund er generelt blot et påskud for at opretholde et image som et sted, der er fri for indvandrere, forklarede en tidligere dørmand fra La Hacienda i programmet. „Ejeren har sagt til mig, at jeg ikke må lukke mere end 20 eller 30 indvandrere ind hver fredag og lørdag. Det var en ordre fra ejeren,“ fortalte dørmanden.

I 2008 blev der for første gang lavet en spørgeskemaundersøgelse angående folks oplevelser med afvisninger i nattelivet, og der tegnede sig et tydeligt mønster i svarene. Tre gange så mange unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund er ifølge undersøgelsen fra Catinét Research blevet nægtet adgang til festerne i nattelivet sammenlignet med etnisk danske landsmænd. Samlet set har over halvdelen af alle minoritetsmænd oplevet at blive afvist på et diskotek.

Afvisningerne tager til dels afsæt i det postnummer, der fremgår af sygesikringsbeviset, men finder i endnu højere grad sted på baggrund af de unge mænds hudfarve, forklarer blandt andre Ali Hayat, der har arbejdet som dørmand på adskillige større diskoteker i storkøbenhavnssområdet. Han var i 2004 en af de første dørmande, der stod frem i medierne for at fortælle, at de fleste diskoteker i Københavns Indre By har „systematisk racesortering i døren“. Han beskriver, hvordan han selv bar sig ad med systematisk at afvise mænd med indvandrerbaggrund i døren sådan her:

„Der er mange teknikker. Jeg opfandt en dresscode, der ikke eksisterede, eller sagde: ‘Jeg kender dig ikke, så du kommer ikke ind’. Så er der den med, at man skal stå på en gæstelite, som også er frit opfundet. Jeg krævede også at se id-kort, og hvis det så var i orden, så skulle jeg pludselig se et medlemskort, selvom det ikke krævedes den aften. Alt sammen efter ordre fra diskoteksejerne, der opererer med kvoter på maksimalt 15-20 indvandrere.“⁷²

Én måde at camouflere racediskriminationen i nattelivet på foregår ved at sætte etniske minoriteter til at agere *gate keepere* til diskotekerne. „Det er almindeligt kendt i branchen, at man hyrer indvandrere til at afvise de mange unge indvandrere, som man ikke vil have ind,“ forklarer den tidligere dørmand Ali Hayat. „Dels virker det jo ulogisk, at en indvandrer skulle afvise en anden alene på baggrund af race. Dels regner diskoteksejerne med, at indvandrere har nemmere ved at acceptere at blive afvist af en af deres egne. Og desuden virker ansættelsen af indvandrer-dørmanden jo i sig selv antiracistisk.“

Mange af de unge fra områder som Nørrebro og Tingbjerg har venner og bekendte, der selv er endt som dørmænd, som har kunnet forklare dem spillereglerne for at blive lukket ind på diskotekerne. De unge skal først og fremmest ankomme til diskotekerne en og en eller to og to, så antallet af mørklødede mænd ikke skræmmer de øvrige gæster eller ejeren, der i nogle tilfælde overvåger køen foran diskoteket. De skal tage pænt tøj på, og så skal de helst sørge for at ankomme med nogle unge kvinder, da et stort antal kvinder har det med at tiltrække gæster og er godt for forretningen. Nogle af de unge minoritetsmænd dropper diskotekslivet, mens andre tager de uskrevne regler til sig. Bekim Maksuti fra Tingbjerg tilhører sidstnævnte gruppe. Han har gennem årene finpudset sine strategier for at blive lukket ind til festerne i nattelivet. „Man er nødt til at *play the game*, hvis man vil ind på diskotekerne,“ siger Bekim Maksuti, der er rapper i hiphopgruppen Blok 27. „Jeg kommer for eksempel næsten altid en time før, diskoteket åbner, for hvis man kommer sent, har man ikke en chance.“

De gange han som teenager er blevet afvist på diskotekerne, har Bekim Maksuti i stedet for at tage bussen hjem benyttet lejligheden til at undersøge, hvordan han kunne bryde indgangskoden til nattelivet. Han har gang på gang sat sig på en kantsten foran de diskoteker, hvor han er blevet afvist, for at lære hvordan de øvrige gæster bærer sig ad for at blive lukket ind. „Diskoteket kan afvise en, men de kan ikke smide mig væk for bare at kigge. På den måde har jeg lært en masse tricks,“ forklarer Bekim Maksuti. „Det handler om, at det er en vigtig del af en persons ungdomsliv at kunne feste sammen med andre unge, og det ville jeg ikke smide væk. Derfor har jeg kæmpet for at lære koderne.“

Bekim Maksuti peger på sin gymnasiale uddannelse som årsagen til, at han som oftest lukkes ind på diskotekerne. Gymnasietiden har efterladt ham med viden og værktøjer til lettere at afkode normerne uden for bydelen Tingbjerg. „I gymnasiet lærte jeg, hvor vigtigt det er at regne koderne ud for, hvordan man skal tale og opføre sig, alt efter hvem man er sammen med og hvor,“ forklarer Bekim Maksuti. Ved at observere diskotekskøerne har Bekim Maksuti fundet ud af, at kropssproget og de sociale koder i køen spiller en afgørende rolle for, hvorvidt man findes værdig til en adgangsbillet til festen eller ej. Desuden forsøger Bekim Maksuti at undslippe kategorien som hård – og fattig – ‘ghettodreng’, når han skal i byen. „Kasketten, den ryger. Jeg tager stramme bukser på og oversprøjter mig med parfume. Jeg sprøjter det også i håret, så jeg er sikker på, at dørmændene kan lugte det. Hvis dørmændene tror, man er en *pretty boy* fra Hellerup, så har man en bedre chance for at komme ind. Derfor bruger jeg parfumen, så han kan lugte, at jeg har penge,“ forklarer

Bekim Maksuti og fortsætter: „Det handler om, at man med sit kropssprog skal signalere til dørmændene, at selvfølgelig skal jeg ind. At det er ham, der er en andenrangsborger og en *under dog* –ikke en selv.“

Efter i flere år at have afvist at nogle diskoteker forskelsbehandler på baggrund af hudfarve, erkendte diskotekernes egen brancheforening, Horesta, i 2010 for første gang offentligt, at der finder racediskrimination sted på nogle diskoteker. „Vi ved, at kvoteringen foregår under bordet flere steder. Det er helt uacceptabelt at sortere på den måde,“ udtalte formanden for Horesta Natteliv, Erik Bresling.⁷³ Baggrunden for diskriminationen er, at „lige børn leger bedst“, lød det fra brancheforeningen. „De, der har samme indstilling til at feste, skaber bedre rammer, end hvis du blander mange forskellige typer. Hvis nydanskerne bliver for mange, oplever flere steder, at gæsterne føler sig utrygge og forlader stedet.“

Samme udmelding om kvoter for, hvem der kan deltage i nattelivet, lyder fra en tidligere barchef for et diskotek i Indre København, som udtaler sig til denne bog. Han forklarer, at det særligt er de mest populære diskoteker i centrum af København, der benytter sig af kvoter. Det handler simpelthen om konkurrence, indtjening og at mørklødede mænd er blevet en markør for „lav klasse“. „Jeg har flere gange fortalt indvandrere, at det ikke er personligt. Men hvis de danske kunder kommer ind en aften, og der er fyldt med indvandrere, så risikerer vi, at de aldrig kommer igen. Vi risikerer, at diskoteket får ry for at være et tabersted, hvis vi ikke driver den politik.“

Som barchef har han været ansvarlig for at forklare dørmændene, at der er en kvote for, hvor mange mænd med indvandrerbaggrund, de må lukke ind. Diskotekerne har derimod ikke noget problem med unge kvinder med indvandrerbaggrund, da et stort antal kvinder generelt tiltrækker kunder og er godt for forretningen; uanset hudfarve. „Vi afviser unge mænd, som er fornuftige og flinke, og som bare vil have en skæg aften. Det er jo dem, vi afviser flest af, men det er antallet, det handler om. Jeg har derfor flere gange sagt til indvandrere, at de skal komme tidligt på aftenen, hvis de skal have en chance. De kan ikke komme sent på aftenen og så forvente at komme ind.“

Den tidligere barchef mener, at diskotekerne ville stoppe den systematiske diskrimination, hvis der ikke var en økonomisk gevinst ved at fastholde en farvebalance, der svarer til, hvordan diskotekerne så ud for tyve år siden. „Og lige så længe konkurrenterne gør det, lige så længe bliver diskotekerne ved med at afvise indvandrermand, fordi det er godt for forretningen,“ forklarer han.

Økonomiske midler vinder da også i stadig højere grad over for argumenter

om straf, hvad angår lokalpolitikeres forslag til bekæmpelse af diskriminationen i nattelivet. I Københavns Borgerrepræsentation er det blevet foreslået at tage bevillingen fra diskoteker, der diskriminerer.

Frankrig er et eksempel på et land, hvor politikerne har forsøgt at bekæmpe diskriminationen ved at ramme restauratørerne på pengepungen. Den systematiske diskrimination i nattelivet er ikke nødvendigvis en praksis, som flertallet af diskoteksgængerne ville billige, hvis de blev direkte adspurgt: Skal vi afvise gæster, der er mørklødede for din skyld? En del af grundlaget for diskriminationen synes derfor at være, at den foregår som en skjult praksis. I Frankrig pålægges diskotekerne imidlertid at hænge dommen op i døren, hvis de dømmes for diskriminerende praksisser, så gæsterne tvinges til at tage stilling til, om de har lyst til at lægge deres penge det pågældende sted.

STRATEGIER TIL HVORDAN MAN KAN AFLÆSE de usynlige koder for succes, er ikke kun en del af overvejelserne om, hvordan man som ung mand med indvandrerbaggrund kommer ind på diskotekerne ved at møde op i køen tidligt på aftenen, ankomme med et stort antal unge kvinder og opbygge et godt forhold til dørmanden. Omar har tilsvarende brugt sine evner til at afkode, hvordan han skal tale og gebærde sig ved forskellige lejligheder, hvor hudfarven og bopælen ellers kunne spænde ben for ham. Det gælder blandt andet, når ordensmagten har stoppet ham uden for hans lejlighed i Blågårdskvarteret for at spørge til cpr-nummer og navn. Selvom hans tøjstil og udseende ikke adskiller sig fra de andre unges, ender det ofte med, at politiet lader Omar gå videre uden at tjekke hverken hans kriminalregister eller hans lommer, når han først åbner munden.

„Det er uddannelsen, der hjælper på det punkt. Jeg kan formulere mig godt, fordi jeg har gået på gymnasiet. Jeg kan skifte i måden jeg taler på, alt efter hvem jeg taler med. Det har hjulpet mig rigtig meget i sådan nogle situationer,“ forklarer Omar. Som vi skal se senere i bogen er Omars position som „akademikeren“ blandt barndomsvennerne en del af forklaringen på, at han – modsat barndomsvennen Abas og flere af de andre fra kvarteret – slap for at skulle pille bukserne af på åben gade i forbindelse med de visitationszoner, der i starten af 2008 bidrog til at udløse de landdækkende gadeoptøjer. Politiets kontroller er med til at manifestere den særlige territoriale stigmatisering, som de unge i Blågårdskvarteret, føler de bliver udsat for, når de tænder for tv’et, når de tager i byen, og når de angiver deres *rigtige* bopæl i mødet med nye mennesker.

Overvejelser omkring hvordan et eksamensbevis kan tjene som et værn mod en territorial og etnisk stigmatisering, går igen blandt de fleste af de unge, der er interviewet til denne bog.

Måske denne ordveksling mellem Omar og Abas bedst indkapsler overvejelserne omkring de unges motivation for at fremvise et uddannelsesbevis:

Omar: Ved du, hvad uddannelse er? Det er, at når en person taler ned til dig, så kan du sige til ham: 'Jeg er udlært tømrer.' Så er det som om, du har vist ham et skilt. Så skal han pludselig se dig med andre øjne. Så har du ødelagt hans stereotype billede af dig. Det er, hvad uddannelse er. Det er ikke sikkert, at du får arbejde på baggrund af uddannelsen. Men du kan ødelægge en fordomsfuld persons stereotype billede. For indvandrere tager jo ikke uddannelser i sådan en persons øjne. Det, at man har en uddannelse, det kan lukke munden fuldstændig på fordomsfulde personer. Det er sådan en tilfredsstillelse.

Abas: Det jeg elsker allermost ved uddannelse, det er inde på arbejdet, når de andre spørger: 'Hvad laver dine brødre?' Min ældste bror, han er udlært baker, den næstældste er også baker, men er ved at læse videre til medicinalingeniør. Ham over mig er IT-supporter, og min lillebror læser til produktionsingeniør. Så nu har jeg to brødre, der læser til ingeniør. Og det lukker virkelig munden på folk, når jeg siger, at jeg har to brødre, der læser til ingeniør, for så tænker de: 'Okay, han er indvandrer, han er uddannet, og hans brødre er i gang med uddannelser, der er bedre end vores.'

Omar: Så uddannelse er noget, der gør, at man rykker op i hierarkiet.

Abas: Det er også derfor, jeg har tænkt: Det kan godt være, jeg er tømrer, men det kan godt være, at jeg læser videre. Der er jo heller ikke mange byggepladser. Så sådan nogle manuelle jobs, det er usikkert.

Uddannelse udgør det vigtigste redskab for unge som Omar og Abas, når det handler om at undslippe sammenfaldet mellem en etnisk og territorial stigmatisering, som er blevet tydeligere i takt med, at det danske boligmarked er blevet stadig mere opdelt.

Den territoriale stigmatisering

Den svenske kulturforsker Ove Sernhede har ud fra sit feltarbejde og sine interviews med unge i Sveriges stigmatiserede bydele konkluderet, at især unge mænd fra disse områder er genstand for „dæmoniseringsprocesser“. Den territoriale stigmatisering trænger som en „giftgas“ ind i hver eneste afkrog af livet i de bydele, der i mediernes og store dele af samfundets optik er blevet udråbt til et problem. En forkert adresse har en negativ indflydelse på „skolen, socialkontoret, foreningslivet, relationer mellem mennesker og individernes indre selvbilleder“, skriver Ove Sernhede. „Ingen kan unddrage sig denne gift,“ påpeger han om det gebyr for bopælen, som bliver stadig mere tydeligt, når det gælder bydele, hvis beboere både opfattes som socialt og etnisk forskellige fra billedet af majoritetsborgeren. „Stigmatiseringen bidrager til at forme stereotype forestillinger om kriminalitet, om modsætninger mellem forskellige racer, kulturer og religioner – alt sammen forestillinger, der skaber frygt og moralsk panik.“⁷⁴

De skandinaviske velfærdsstater har ellers længe været forskånet for den europæiske udvikling, hvor byrummene har været kendetegnet af en ikke blot social, men også en etnisk opdeling.⁷⁵ Ligesom der er opstået bred enighed i den svenske socialforskning om, at ghettolignende forstæder og bydele i Stockholm, Malmø og Gøteborg i stigende grad besidder de samme træk som franske forstæder, kan vi i Danmark heller ikke løbe fra, at vores (stor)byrum er blevet stadig mere opdelte. Den stigmatisering som ligger til grund for de unges løgne, når de ikke står ved deres bopæle, hænger således sammen med en reel udvikling, hvor særligt større områder med almennyttigt boligbyggeri i storbyerne fremstår som en social, etnisk og kriminel trussel for det omgivende samfund.

På blot få årtier er andelen af beboere i det almennyttige boligbyggeri, der er arbejdsløse førtidspensionister og enlige forsørgere uden erhvervsuddannelse, steget markant. I 1982 boede 13 procent af beboerne i det almennyttige boligbyggeri i områder, hvor mindst en tredjedel af familierne kunne defineres som ‘socialt svage’. Tyve år senere bor 28 procent af beboerne i et område, hvor mindst en tredjedel af naboerne kan defineres som socialt svage.⁷⁶ Samtidig er andelen af indvandrere og efterkommere i det almennyttige boligbyggeri næsten fordoblet i perioden 1994 til 2002, så etniske minoriteter udgør en femtedel af alle beboerne i disse boligtyper. I forhold til hele befolkningen bor tre gange så stor en andel af Danmarks etniske minoriteter i de almennyttige boliger.⁷⁷ „Det er især de københavnske almene boliger, der har en meget

høj koncentration af de etniske minoriteter, og stigningen har været stor,“ påpeger en rapport fra Statens Byggeforskningsinstitut, der fortsætter: „Det samme er tilfældet i en række større provinsbyer, der også har mange – og et stigende antal – indvandrere. Så der er en meget skæv geografisk fordeling af minoriteterne i landet.“⁷⁸ Side om side med borgere, der blev boligløse ved omfattende bysaneringer og nedrivninger af gamle ejendomme i landets største kommuner, er særligt nyankomne flygtninge og indvandrere gennem årene blevet henvist til bestemte almennyttige boligområder som Mjølnerparken på Nørrebro, Gellerup Parken i Århus, Vollsmose i Odense og Tingbjerg i Brønshøj.

Tingbjerg er måske det bedste eksempel på, hvordan henvisningspolitikken nogle steder er gået imod boligselskabernes og arkitekternes vilje. Da en af Danmarks måske mest betydningsfulde arkitekter og byplanlæggere Steen Eiler Rasmussen udtænkte grundideen for Tingbjerg under 2. Verdenskrig, var ordet ‘gæstearbejder’ – og i endnu mindre grad ‘andengenerationsindvandrer’ – ikkeeksisterende i det danske ordforråd. Steen Eiler Rasmussen frygtede allerede under opførelsen af Tingbjerg i midten af 1950’erne, at en sanering af brokvartererne kunne betyde, at Københavns Kommune ville flytte de socialt svageste fra specielt Vesterbro og Nørrebro de knap 10 kilometer ud af byen og ind i hans hjertebarn. Tingbjerg er i højere grad end en bydel som Nørrebro fysisk adskilt fra resten af København, og arkitektens oprindelige planer om at anlægge en togstation og adskillige busruter til ‘Menneskebyen Tingbjerg’ er for længst skrottet. Det samme gælder visionerne om, at bydelen skulle være et indkøbsmekka. Bydelen kunne simpelthen ikke mønstre den købekraft, der skulle til for at tiltrække tilstrækkeligt med forretningsfolk og handelsdrivende. Bydelens hovedstrøg, Ruten, byder således ikke på andre indkøbsmuligheder end et par supermarkeder, en grønthandel, et par kiosker og et pizzeria.

Da Steen Eiler Rasmussen i 1960’erne fremsatte sine advarsler mod at skabe en bydel af „fattiglemmer“, kunne man ane de første tegn på, at det kan være fristende for en kommune at bruge store områder med almennyttigt boligbyggeri som et oplagt sted at anbringe boligløse. En del af Tingbjergs første tilflyttere var således borgere, som havde mistet deres bolig i forbindelse med store saneringer i Københavns brokvarterer.

Men det var især, da anden etape af Tingbjerg stod færdig først i 70’erne, at det blev klart, at kommunens anvisningspolitik ikke stemte overens med arkitektens ideer om at sikre en ressourcestærk bydel med beboere fra såvel høje som lave sociale lag. Byfornyelser betød, at flere og flere uden uddannelser og job rykkede fra brokvartererne og ind i både Tingbjerg og lignende bolig-

områder.⁷⁹ En af dem, der skiftede bopæl til Tingbjerg i starten af 1970'erne, var Gitte Larsen, hvis mor blev henvist af kommunen til Tingbjerg sammen med sine tre børn. Moren havde som så mange andre af bydelens nye beboere ikke en højere uddannelse med i bagagen. Gitte Larsen var to år, da familien flyttede til Tingbjerg, og hun har boet og arbejdet i bydelen lige siden. Hun har bidraget til bydelens arbejde med børn og unge i to årtier som både klubleder og som afdelingsleder på den lokale Tingbjerg Skole. „Det var måske ikke sådan nogle som os, den kære arkitekt havde tænkt sig skulle flytte ind, da han tegnede Tingbjerg. Men det var sådan nogle som os, der endte med at bo her,“ fortæller Gitte Larsen. „De problemer som er forbundet med Tingbjerg, forbindes i dag med indvanderne og deres børn, men folk glemmer, at de sociale problemer altid har været en del af Tingbjergs historie. Omverdenen kigger bare mere grimt på Tingbjerg nu, fordi problemerne forbindes med noget etnisk,“ forklarer Gitte Larsen.

De første tyrkiske gæstearbejdere flyttede til Tingbjerg i midten af 70'erne, og siden er bydelen blevet mere og mere multietnisk. Det lave uddannelsesniveau blandt mange af de danske og udenlandske beboere i Tingbjerg er hængt ved og er blevet forstærket, således at andelen af Tingbjergs beboere uden for arbejdsstyrken i dag er 90 procent højere end i resten af Københavns Kommune som helhed. Samtidig er andelen af førtidspensionister dobbelt så høj, og 57 procent af Tingbjergs beboere har ikke anden uddannelse end folkeskolen med i bagagen. Arkitekten bag Tingbjerg blev ved med at skrive læserbreve og klager over den kommunale henvisningspolitik frem til sin død i starten af 90'erne.⁸⁰ I dag er der udstillet en buste af Steen Eiler Rasmussen på Tingbjerg Skole, der for alvor ændrede farvesammensætning i 1990, som var det første år, hvor tosprogede elever udgjorde halvdelen af de nystartede elever i skolens 1. klasser. I dag har skolen omkring 80 procent tosprogede elever. Tingbjerg Skole har desuden gennemgået samme udvikling som tilsvarende skoler i storbyernes gamle arbejderkvarterer, hvor særligt de ressourcestærke forældre fravælger de lokale skoler, hvilket har bidraget til en stadigt større både etnisk og social opdeling i storbyens folkeskoler, som vi skal kigge nærmere på i kapitel 7.⁸¹ På Tingbjerg Skole har udviklingen betydet, at elevtallet siden 90'erne er dalet fra 1200 til omkring 500 elever, fortæller Gitte Larsen.

Hun har som afdelingsleder på Tingbjerg Skole om nogen haft udviklingen tæt inde på kroppen, og hun oplever, at stigmatiseringen af bydelen er blevet væsentlig større i takt med, at en stor andel af bydelens dørskilte er skiftet ud med fremmedklingende navne.

„Jeg bor her jo selv, og jeg er ikke i tvivl om, at vi alle bliver dømt for at bo her, for ‘hvem fanden gider bo i Tingbjerg,’ tænker folk. Og så bliver vi sådan nogle lavere-rangerende mennesker. Og det er jo især sådan noget, man skal høre for som dansker, og det er pisseracistisk: ‘Bor du derude med alle de perkere, hvordan kan du holde det ud?’. Det er jeg meget træt af at høre på, og det er en dom, der falder hele vejen rundt. Derfor er der også mange fra Tingbjerg, som ikke vil sige, at de bor her, og som siger, at de er fra Brønshøj, hvis du møder dem på Mallorca. Folk vælger ikke at sige, at de er fra Tingbjerg, for hold da op, hvor skal vi passe på, at vi ikke bliver sat i bås.“

Få sager afspejler bedre oplevelsen af at blive kollektivt stemplet på baggrund af postnummer, som da en italiensk rygsækturist blev stukket ihjel på Nørrebro i sommeren 2003 – samme sommer som Omar og Abas afsluttede 9. klasse. Den stempling, som Abas og Omar følte sig udsat for i 2003, hang således ikke blot sammen med, at de i stigende grad bevægede sig uden for bydelen. Den handlede også om, at mange af bydelens unge følte sig kollektivt dømt, da Nørrebro nok engang kom i pressens søgelys for en historie om kriminalitet begået af „andengenerationsindvandrere“. I 2003 forstod drengene for alvor de beklagelser, som de havde hørt på fra deres storebrødre i flere år, hvad angik mediernes dækning af Nørrebro generelt og etniske minoriteter i særdeleshed. Oplevelsen af de negative kategoriseringer i medierne af såvel de unge selv som af det almene boligbyggeri blev institutionaliseret af det officielle Danmark ved indførelsen af flere udvisningsdomme samt visitationszoner, der særligt har ramt Danmarks stigmatiserede bydele.

Mistilliden til medierne og bydelsnationalismen

Da gadeplansarbejder Rafik Bencheikh fredag den 15. august 2003 kommer kørende ned ad Blågårdsgade, ser han en sort Chrysler med TV 2's logo holde parkeret. Klokkeren er omkring 23, og Rafik genkender straks to unge fra sit arbejde i kvarteret. Han kalder dem hen til sig.

Ugen igennem har området beboere været omgivet af flere journalister og politifolk end sædvanlig. Begge parter forsøger at komme først med svaret på, hvem der lørdag nat dræbte en italiensk rygsækturist i kvarteret.

I denne periode er områdets unge nået til enighed om ikke at udtale sig

til medierne. End ikke anonymt. De unges tavshed er konsekvensen af flere overvejelser: Dels er den en reaktion på alvoren i sagen, dels hænger den sammen med et ideal om, at man ikke 'stikker' andre fra området til hverken politi eller medier. Desuden er tavsheden et udtryk for en grundlæggende mistillid til medierne, som har det med at blive cementeret, hver gang Nørrebro kommer på det kriminelle Danmarkskort.

Da Rafik Benchekh har parkeret sin bil, går han hen til den sorte Chrysler og spørger på arabisk de to drenge, hvad der foregår. „De griner og fortæller mig, at de er blevet tilbudt 1.000 kroner hver for at lade sig interviewe af TV 2 og fortælle, hvad de ved om mordet på Antonio Curra,“ fortæller Rafik Benchekh.

Dagen forinden har politiet anholdt to drenge fra henholdsvis Blågårds-kvarteret og Tingbjerg, som er mistænkt for mordet på den italienske rygsækturist Antonio Curra, der blev dræbt natten til lørdag den 9. august på Nørrebro. De to drenge forsøger at berolige Rafik Benchekh med, at de ikke havde tænkt sig at videregive de rygter om sagen, som florerer i kvarteret. De havde bare tænkt sig at stikke folkene fra TV 2 en regulær løgnehistorie for at score de 2.000 kroner, forklarer de. Det beroliger ikke Rafik. Tværtimod.

Mediedækningen af Nørrebro står i denne periode uundgåeligt i mordets tegn, og de unge føler, at de ikke kan gå frit rundt i kvarteret uden at blive stoppet af journalister, der vil vide, om de kan levere nye oplysninger om mordet. Når kvarterets beboere passerer de lokale kiosker, ser de desuden deres egen bydel pryde avisernes løbesedler med avisoverskrifter som „Fra rabarberland til araberland“ og „Nørrebro holder hånden over morderne“.

I starten af ugen beretter Ekstra Bladet om, at mordet fandt sted, da italieneren gik stille og roligt ned ad Blågårdsgade, hvor han pludselig blev „passet op af indvandrerflokkene.“ Desuden giver formiddagsaviserne flere bud på hændelsesforløbet op til mordet, som politiet og de unge i området kun kan ryste på hovedet af: „Et andet rygte, som Ekstra Bladet har hørt, er, at nogle fyre i en hashklub lørdag pludselig får at vide, at en turist har købt et stort kvantum hash, og at navngivne personer derfor forfølger turisten for at røve hashen fra ham, hvilket som bekendt endte fatalt.“⁸²

I temanummeret 'Når tale bliver guld' sætter Fagbladet Journalisten få måneder efter mordet på den italienske rygsækturist kritisk fokus på, hvor langt journalister går for den gode historie, når de befinder sig i 'ghettoen'. Rafik Benchekh er en af de social- og klubarbejdere, der udtaler sig om sine oplevelser med journalister, som forsøger at bryde igennem lydturen i de stigmatiserede boligområder.⁸³ I Journalisten beretter han om episoden be-

skrevet ovenfor, som han afbrød, da TV 2 Nyhederne forsøgte at købe sig til oplysninger fra nogle af kvarterets unge. „Jeg går hen til journalisten og spørger, om det er rigtigt, at de giver 1.000 kroner for et interview? TV 2-journalisten spørger, om jeg ved noget. Jeg svarer, at det kommer an på, om det er rigtigt, at de vil betale for et interview,“ fortæller Rafik Benchekh.⁸⁴

Journalisten fra TV 2 svarer bekræftende og fortæller gadeplansmedarbejderen, at det er helt normalt at betale ekspertkilder. „Det gør mig pisse sur. Jeg spørger ham, hvad fanden vi er eksperter i? At være andengenerationsindvandrere på det forkerte sted på det forkerte tidspunkt eller hvad?“ beretter Rafik Benchekh til Journalisten i december 2003. TV 2's nyhedschef udtaler imidlertid i artiklen, at kanalen ikke betaler kilder, „hvis eneste kvalitet er, at de var til stede ved en begivenhed, for at stå frem på tv.“ Han erkender imidlertid, at der „har været en situation mellem TV 2-journalister og kilder på Nørrebro, der kunne opfattes som et tilbud om betaling for interview.“ „Det er åbenbart nødvendigt at gøre reglerne tydelige for alle,“ udtaler nyhedschefen.⁸⁵

NÅR RAFIK BENCHEKH BLEV SÅ VRED OVER EPISODEN, hænger det blandt andet sammen med, at han generelt oplever, at medierne bidrager til at reproducere negative forventninger til de unge fra kvarteret. Denne virkelighed modarbejder, ifølge socialarbejdere på Nørrebro, indsatsen for at give de unge den tillid til omverdenen og det selvværd, der kan bidrage til, at de kan skabe sig et værdigt liv. De unges oplevelse af at blive mødt af negative forventninger dømmer dem dog ikke til at reproducere arbejdsløshed og sociale problemer, lyder det fra Rafik Benchekh:

„De unge ved godt, at de bare skal arbejde hårdere end mange andre. Og når de bliver udsat for konstante fordomme, betyder det ikke nødvendigvis, at de tager dem på sig og ikke bliver til noget i livet. Men stempelingen opfattes som sårende, og på et eller andet tidspunkt lukker folk af og holder op med at stole på, at samfundet vil dem det bedste. Det gør ikke vores job som socialarbejdere på Nørrebro lettere, når politikere og medier konstant bliver ved med at fremstille alle de her drenge som et kollektivt problem.“

Socialarbejderen oplever af at mediedækningen af unge i alment boligbyggeri dæmoniserer dem på baggrund af deres bopæl, er ikke blot en Nørrebro-historie. Samme nat som en italiensk rygsækturist blev slået ihjel på Nørrebro

var der ungdomsfest i bydelen Herredsvang i Århus. Ud på aftenen omringede nogle af festdeltagerne en pengetransport og bankede på bilen, mens de råbte. Chaufføren blev skræmt og ringede til politiet, der mødte op med seks vogne og i fuldt beredskab.

Politiet kritiserede efterfølgende TV 2 / Østjylland for at have bidraget til, at en almindelig anholdelse eskalerede til uroligheder, der involverede 30-40 unge. „Vi havde en anholdelse, som normalt forløber stille og roligt, men den gik helt amok, da den anholdte så tv-stationens kameraer og journalister. På den måde ødelægger de meget herude i området,“ lød det fra chefpolitiinspektør Kurt Wollesen fra Århus Politi.⁸⁶

Ordensmagten mente ydermere, at TV 2 / Østjylland bidrog til at fastholde og forstærke en højspændt stemning i bydelen. Det kom til udtryk den 12. august, da TV 2 / Østjylland bragte indslaget „Krigserklæring fra unge indvandrere“. Kurt Wollesen advarede direkte TV 2 mod at bringe indslaget, som han kritiserede for at skævvride virkeligheden. „Virkeligheden i medierne svarer ikke til virkeligheden,“ lød det fra chefpolitiinspektøren, der mente, at der var „for megen fokus på det negative,“ og at mediedækningen af Århus Vest slet ikke harmonerede „med den gode tendens, der er og har været de sidste par år.“

I indslaget udtalte to unge sig anonymt og sagde, at „betjente vil blive mødt med sten og flasker, hvis de møder op i det vestlige Århus.“ Det er en hård udtalelse, men politiet genkender de to teenagere fra indslaget. De er 15 år gamle og er ikke kendt som de rå børster, de fremstår som i indslaget. Da Kurt Wollesen blev bedt om at kommentere på indslaget, fandt han at TV 2 præsenterede et forvansket billede af såvel Århus Vest som af de to drenge. Chefpolitiinspektøren bad journalisten om at genoverveje at bringe indslaget. „Det gjorde han åbenbart ikke, og næste dag sagde jeg direkte til journalisten: ‘De to unge havde en ren straffeattest, indtil du bragte indslaget.’“⁸⁷ De to blev begge tiltalt efter Straffelovens § 136 stk. 1 for „offentlig tilskyndelse til forbrydelse“, hvor strafferammen går fra bøde og op til fire års fængsel.

Ledelsen ved TV 2 / Østjylland afviste politiets kritik og meldte ud, at indslaget var lavet helt efter bogen. „Det var jo en dramatisk situation, der opstod, og det dækker vi selvfølgelig. Vi hørte politiet, og vi hørte den anden part i skikkelse af de to drenge. Det var en helt normal fremgangsmåde, og vi vender alle historier, vi beskæftiger os med, hjemme på redaktionen, inden vi bringer dem. Det gjorde vi også i dette tilfælde,“ udtalte tv-direktør Peter Kramer.

De to mindreårige drenge gav imidlertid efterfølgende udtryk for, at de ville ønske, at tv-stationen havde vendt de mulige konsekvenser af deres udtalelser

med dem. Og at journalisten havde givet dem den kildebeskyttelse, som de var blevet lovet. Den ene udtalte efterfølgende til Fagbladet Journalisten:

„Efter at de havde optaget interviewet, sagde jeg til dem, at de skulle lave min stemme om, og det sagde de ja til, men de gjorde det ikke. Så jeg blev jo ret hurtigt genkendt. Jeg havde slet ikke tænkt på, at det kunne skade mig, så jeg fortryder det meget i dag. TV 2 / Østjylland forklarede ikke, at mine udtalelser var kriminelle, og jeg ville ikke have sagt noget som helst, hvis jeg havde vidst det.“⁸⁸

I dagene efter festen i Århus Vest bidrog TV 2 / Østjyllands dækning af begivenhederne, ifølge klubledere, til uro i bydelen. Journalisterne var katalysatorer for, at flere unge blev opildnede og vrede på både ordensmagten og medierne selv, lød det fra blandt andre lederen af Klubberne i Gellerup, Anders Glahn:

„Mange af vores unge søger de berømte 15 minutters berømmelse og vil gerne i tv. Hvis vi ikke havde haft medierne herude i forbindelse med balladen, havde vi sammen med vore samarbejdspartnere løst problemerne ret hurtigt. Men vi var oppe imod TV 2 / Østjyllands jagt på sensationer. Deres fremgangsmåde er helt uacceptabel, og det har intet med journalistik eller dokumentation at gøre – det er rent reality-tv, hvor de producerer og iscenesætter deres egen virkelighed ude af trit med de faktiske forhold.“

En af de fremgangsmåder, som klubberne var særligt kritiske over, drejede sig om at købe informationer af mindreårige beboere i Århus Vests almennyttige boligbyggeri.

TV 2 / Østjylland bragte dagen efter festen i Århus Vest en reportage fra stedet, hvor stationen uden held havde forsøgt at få fat i øjenvidner, der ville udtale sig om sagen. I temanummeret fra Fagbladet Journalisten fortæller to piger, der dengang var henholdsvis 14 og 15 år, hvordan de blev tilbudt penge af TV 2 / Østjylland for at udtale sig. De to piger havde været til fest i Klub2teket, der ligger midt i Herredsvang, da urolighederne var brudt ud. Da de dagen efter urolighederne var på vej til klubben, blev der kaldt på dem fra en sendevogn. „Var I med til festen?“ spurgte journalisten ifølge de to piger. „Ja“. Herefter blev de to piger tilbudt 200 kroner for at fortælle om aftenens begivenheder. „Vi sagde mest ja for sjov, selv om de 200 kroner lokkede,“ forklarer den ene af de to. Da de hørte journalistens spørgsmål, besluttede de

to piger sig imidlertid for at afbryde interviewet. På journalistens spørgsmål kunne pigerne fornemme, at indslaget næppe ville komme til at tegne et særlig positivt billede af deres bydel. „De fremstiller jo Herredsvang som et rigtigt dårligt sted, så vores venner ikke tør komme her. Men sådan er her slet ikke i virkeligheden, og det går jo ud over os og klubben på den måde,“ udtalte pigerne efterfølgende til Fagbladet Journalisten.⁸⁹

Efter det mislykkede interview gik de to piger ind i ungdomsklubben, hvor flere af deres kammerater kunne fortælle, at de også var blevet tilbudt penge af TV 2 / Østjylland. En af konsekvenserne var, at klubberne i Århus Vest i denne periode bojkottede TV 2 / Østjylland, som de beskyldte for at „dæmonisere“ bydelen og dens beboere.⁹⁰ Lederne af fritids- og ungdomsklubberne i Gellerup, Bispehaven og Herredsvang forklarede i forbindelse med deres boykot, at de ikke var fortalere for, at pressen skulle afholde sig fra at beskrive de reelle problemer, som eksisterer i et område som Århus Vest. De mente imidlertid ikke, at TV 2 / Østjylland tegnede et retvisende billede af problemernes omfang i bydelen, men „fordrejer og forvansker virkeligheden,“ som klublederen fra Gellerup udtrykte det. Lederen for en af de andre klubber i bydelen forklarede, at kanalens sensationslyst „gør én mistroisk over for journalister og medier, og tilliden til dem har lidt et alvorligt knæk.“⁹¹

DA OPTØJER BRYDER UD PÅ NØRREBRO I 2008 og spredte sig til andre bydele rundt om i landet, gentages historien. Klub- og socialarbejdere fra Århus, Odense og København beskylder endnu en gang nyhedsmedier for at puste til ilden. Også politiet går ud og kritiserer medierne for i nogle situationer at overdrive omfanget af afbrændingerne ved at rapportere om, at hele bydele er i brand, når det drejer sig om enkelte skraldespande.

På den ene side udgør pressen en demokratisk garanti for at borgerne oplyses om det samfund, de lever i, og medierne har i denne optik et ansvar for at skildre virkeligheden. Ordensmagten – inklusive de kriminalpræventive betjente – og socialarbejderne forholder sig imidlertid kritiske over for fremstillingen af „ghettoen“, som de føler ofte er præget af sensationsjagt og overdrivelser; det kan ødelægge grundlaget for at udføre socialt arbejde og forebygge kriminalitet i disse områder. Når det drejer sig om beretningerne om brændende containere og optøjer, er de mulige konsekvenser af en oppustet mediedækning forudsigelig. Unge fra andre boligområder reagerer nogle gange ved at overtage stafetten fra afbrændingerne, når de får indtrykket af, at 'alle de andre' gør det. Nogle fordi de ikke vil stå tilbage for de andre bydele,

andre fordi de kan genkende de frustrationer, som de forestiller sig, motiverer afbrændingerne i de andre områder.

Nørrebro og det multietniske samfund

Det er muligvis ikke tilfældigt, at Nørrebro endte med at blive epicentret for de optøjer, der spredte sig til store dele af landet i vinterferien 2008, og den megen mediedækning om beboeres hærværk og kriminelle handlinger er heller ikke et nyt kapitel i bydelens historie.

Nørrebro fremstår som et symbol på et stadig mere multietnisk Danmark, men når bydelen erobrer dagsordenen i medierne, er det ofte ikke for det gode. Andelen af såvel etniske minoriteter som af arbejdsløse og førtidspensionister er – som beskrevet i sidste kapitel – steget betydeligt i de gamle arbejderkvarterer, og der er ofte en sammenhæng mellem den stigmatisering, som er etnisk betinget, og den, der udspringer af sociale forhold.

Billedet af Nørrebro er imidlertid ikke blot et produkt af nuværende sociale forhold, men udgør også en fortsættelse af bydelens særlige historie som klassens slemme dreng. Denne rolle benævnes imidlertid i stigende grad med etniske termer, som når aviserne benytter sig af overskrifter som „Gazastriben på Nørrebro“ eller „Fra rabarberland til araberland“. Den ene overskrift handler om en folkeskole i Blågårdskvarteret, mens den anden drejer sig om det tragiske mord på en italiensk turist i bydelen. Sidstnævnte historie handler ganske vist om en kriminel handling, der blev begået af en Nørrebro-beboer med tyrkiske rødder. Bydelens ry som et arnested for optøjer og kriminalitet blev imidlertid grundlagt 100 år før, den første shawarma blev langet over disken i 1980'erne.

Sociologen Rene Karpantschof har gennemgået, hvordan Nørrebro allerede i slutningen af 1800-tallet skabte sig et ry for optøjer og uro, som er holdt ved lige siden. Aviserne berettede dengang om „Kolossale Opløb paa Nørrebro“, hvor butiksruder blev knust og politiet blev sat ind på Nørrebrogade, i Korsgade, i Slotsgade og andre af de gader, som politiet også i dag har særligt fokus på.⁹² Urostifterne var ifølge samtidens aviser en blanding af „Bøller“, „Dreng“ og „Socialistisk Pøbel“, der også rev konservative valgplakater ned og kastede sten mod politiske modstandere. En konservativ avis kaldte slet og ret forholdene for „Terrorisme paa Nørrebro“.⁹³ Karpantschof beskriver, hvordan patruljerende betjente, der var til fods og naturligt nok uden radio til at tilkalde forstærkning, måtte bæres hjem, når de blev omringet af datidens bander som „Lersøen's Bøller“ på ydre Nørrebro, mens der omvendt klagedes over „grænseløst brutale Betjente.“ Volden blev også dengang mødt med

politisk fordømmelse og krav om mere og hårdere politi. Opløb er imidlertid blevet ved med at poppe op på Nørrebro, samtidig med at skiftende opdragelsesformer heller ikke har kunnet sætte en stopper for, at uroen bryder frem i bydelen fra tid til anden.

I nyere tid har bydelen lagt brosten til en række af efterkrigstidens største uroligheder, når BZ'ere, skarpe EU-modstandere, arbejdere og autonome er røget i åben konfrontation med politiet på gaden. Det er således ikke tilfældigt, at lederen af Blågårds Bibliotek på Indre Nørrebro ved sin tiltrædelse i jobbet i 2005 som velkomstgave af medarbejderne fik overrakt en sløjfeindbunden brosten. Brostenen var såvel en hentydning til bydelens historie som til mulige fremtidige udfordringer i jobbet. Velkomstgaven skulle således vise sig at blive et varsel om rydningen af Ungdomshuset i 2007 og udbruddet af det, der i nogle medier skulle blive kaldet 'Danmarkshistoriens værste indvandrerop-tøjer' et år senere. Her måtte bydelen endnu en gang lægge scene til stenkast og afbrændinger, der også gik ud over bibliotekets ruder, og som igen satte Nørrebro på Danmarkskortet.

Hvor konflikter og kampe med politiet i en bydel som Nørrebro tidligere var forbeholdt arbejdere og venstrefløjsaktivister, har billedet af konflikter på gadeplan fået et farveaspekt i takt med, at stadig flere indvandrere og efterkommere er flyttet ind i de gamle arbejderkvarterer. Overgangen til det multietniske Danmark har på den ene side været præget af dansk-tyrniske venskabsklubber og borgere, der har doneret køkkengrej til de nyankomne. På den anden side har udviklingen til det multietniske Danmark også været præget af demonstrationer og voldelige protester. Allerede i 1984 refererede Dronning Margrete til de konflikter, der blev stadigt mere synlige i takt med, at Danmark bevægede sig i retning af et multietnisk samfund:

„Med vidt forskellige baggrund kommer flygtninge hertil, kvæstede somme tider på sind og krop. Vi tager imod dem og er nok også lidt stolte over, at de har valgt netop vort lille paradis, men når vi ser dem stå famlende over for vort livsmønster og vort sprog, så kniber det alt for hurtigt med gæstfriheden, og skuffelsen melder sig på begge sider. Det er der også andre, der har måttet føle, nemlig gæstearbejderne og deres familier. (...) Så kommer vi med vores „danske humor“ og små, dumsmarte bemærkninger. Så møder vi dem med kølighed, og så er der ikke langt til chikane og grovere metoder. Det kan vi ikke være bekendt.“

Dronningens tale vakte opsigt, men den ændrede ikke ved, at den nye befolkningssammensætning langt fra blev vel modtaget blandt alle landets borgere.

I weekenden den 26.-28. juli 1985 samledes omkring 300 'gammeldanskere' i Kalundborg og kastede sten og flasker mod et hotel, hvor iranske flygtninge var indlogeret. I forlængelse af optøjerne i byens centrum smed ukendte gerningsmænd en benzinbombe ind i et nærliggende asylcenter. Før de stak af, hængte gerningsmændene sedler op med budskabet: Sorte svin – rejs hjem!⁹⁴ Dagene efter fulgte flere benzinbomber rundt omkring i landet. Senere på efteråret måtte politiet splitte en ophidset forsamling på 300-400 mennesker på Vesterbro, der protesterede imod tilstedeværelsen af flygtninge og indvandrere i Danmark. Bander af grønjakker, der ville tæve fremmedarbejdere, var en del af forsamlingen.

De voldelige reaktioner er blevet tolket som en følge af det stigende antal flygtninge, der kom til landet i 1980'erne, og der findes også eksempler på, at protesterne udgik fra de nyoprettede asylcentres danske naboer.⁹⁵ Bekymringen for forandringerne i nationens farvepigmentering kom imidlertid ikke blot til udtryk i voldelige protester. I 1986 forsøgte et flertal i Folketinget at sætte en stopper for Danmarks modtagelse af flygtninge, og den offentlige debat var præget af bekymring for, at flygtningestrømmene var en trussel mod velfærdsstatens økonomiske grundlag.⁹⁶ Da gæstearbejderne i slutningen af 1960'erne begyndte at ankomme til Danmark, var de ellers netop blevet inviteret for at sikre en fortsat høj produktivitet i et lille land i Norden, der manglede arbejdskraft, særligt i de manuelle erhverv. Dengang var det en udbredt holdning, at disse primært tyrkiske, jugoslaviske og pakistanske mænd ville rejse ud af landet igen inden for få år. 1970 boede der da også kun omkring 20.000 mennesker med indvandrerbaggrund i Danmark. Datidens antagelse om, at tilstedeværelsen af disse nye mørklødede borgere blot repræsenterede en fase i historien, kom til udtryk i artiklen 'Velkommen Mustafa' i Arbejdsgiveren nr. 6 fra 1970:

„Har vi ikke brug for arbejdskraften, kan den jo udvises. Byrden ved at holde en reserve falder derved på gæstearbejderen personligt eller hans hjemland. Gæstearbejderen bringer normalt hverken kone eller børn med. Det betyder, at vort erhvervsliv kan vokse hurtigere, idet der ikke kræves sekundære investeringer i børnehaver, skoler, boliger og hvad der ellers følger af at have familier. Endelig er gæstearbejdere særligt velkomne, fordi vi kun behøver at foretage ganske ringe investeringer i nybygninger og maskiner for at sætte dem i gang – de har intet imod forskudt arbejdstid.“⁹⁷

Knap en tiendedel af den danske befolkning har i dag indvandrerbaggrund, og særligt blandt mange unge i storbyerne har kontakten med jævnaldrende etniske minoriteter gennem opvæksten været sikret gennem institutionslivet, hvor eksistensen af det multietniske samfund i dag er svært at ignorere. For eksempel har en tredjedel af folkeskolens elever i hovedstaden indvandrerbaggrund.

Danmarks udvikling hen imod et multietnisk samfund er imidlertid gået stærkt. Ved indgangen til 1980'erne havde Danmark omkring 150.000 borgere, der var indvandrere eller efterkommere af indvandrere, og dette tal er sidenhen steget med 350 procent på tre årtier. Danmarks historie som et multietnisk samfund er derfor stadig relativt ny. Set i det perspektiv er det forståeligt, at ændringen af nationens farvesammensætning i løbet af det, der er blevet kaldt de store flygtningear i midten af 80'erne, har krævet en del omstilling blandt en del af de danskere, der har været vant til at skelne borgere fra turister på hudfarven alene.

I denne periode af Danmarkshistorien blev Karen Kruse Hansen ansat på Indre Nørrebro som børnebibliotekar. Fra 1985 og frem har hun oplevet, hvordan nye beboere ved navn Hassan og Fatima i stigende grad blev en integreret del af gadebilledet på Nørrebro. Hun har oplevet den ene generation efter den anden komme i biblioteket. I sine første år på jobbet oplevede hun, at mange af de etniske minoriteter tog biblioteket til sig. Men ikke altid for at låne bøger eller bladde i tegneserier. „Tosprogede bruger biblioteket mere end etnisk danske børn. I starten var det, fordi mange tosprogede ikke var indskrevet i en institution, og det var et sted, hvor børnene kunne være, når forældrene skulle købe ind. Men nu hvor børnene er blevet voksne og selv er blevet forældre, giver de det videre til deres børn, uanset om børnene går i institution eller ej,“ forklarer Karen Kruse Hansen.

Når de nye borgere i dag overtager stafetten fra de gamle Nørrebro-beboere, hænger det langt hen ad vejen sammen med, at de har den samme sociale baggrund som dem, der i forvejen boede i bydelen, mener Karen Kruse Hansen. Det er imidlertid ikke længere blot unge med en socialt svag familiebaggrund, der oplever, at de bliver dømt ude af samfundet. I takt med at bydelen er blevet stadig mere multietnisk, er hudfarve og religion i stadig højere grad blevet en faktor, som bidrager til, at frustrationerne går på tværs af sociale skel.

„Beboeres følelse af manglende anerkendelse går langt tilbage, og den har været her i al den tid, jeg har været ansat. Det her kvarter har været præget af unge, der har lidt nederlag på nederlag på nederlag. Det her handler ikke blot om racisme, men også om et socialt problem. Når forældrene har svært

ved at få arbejde og ikke kan magte tilværelsen, så kan børnene ofte heller ikke. Blågårdskvarteret har en 150 år gammel historie, hvor fattigdom og nød indgår. Men med de nye unge, så skal der det tredobbelte til for at blive anerkendt. Og når de har kæmpet for at overkomme de sociale hurdle og så stadig ikke bliver anerkendt i samfundet, så er der mange, der siger: 'Så må det være fordi, jeg er indvandrer eller muslim.'

Fortællingen om unges uroligheder og kriminalitet på Nørrebro er så rodfæstet, at den bekræftes i mediedækningen af Nørrebro gang på gang. Det på trods af, at der er adskillige andre bydele i København, hvor kriminalitetsraten er højere, forklarer Harun Y. Rubin, der siden 2004 har været politiets repræsentant for det kriminalpræventive arbejde på Nørrebro. „Hver eneste morgen trækker jeg en liste over kriminalitet, som er foregået det sidste døgn, og ofte er der ikke en eneste alvorlig forbrydelse på Nørrebro på listen. Men det er jo ikke det billede, journalister fremstiller. Nørrebro og medierne er en historie for sig selv,“ lyder det fra den kriminalpræventive betjent på Nørrebro. „Hvis disse ting skete i Sydhavnen, så ville journalister ikke skrive om det, selvom der statistisk er mere kriminalitet der.“

I rapporten *10-Punktsplanen på Nørrebro* fremgår det, at emnerne kriminalitet og uro har dannet baggrund for 4-10 procent af alle de artikler, som de landsdækkende aviser har skrevet om København fra 2000 til 2005.⁹⁸ De fleste af hovedstadens bydele adskiller sig ikke væsentligt fra dette billede. Bortset fra Nørrebro. Når det gælder Nørrebro handler mellem en tredjedel og 60 procent af alle artiklerne i Politiken, Berlingske Tidende, Jyllands-Posten, Information, B.T. og Ekstra Bladet i samme periode om kriminalitet.⁹⁹ På trods af at beboerne i bydelen gennem det meste af historien har tilhørt de lavere samfundslag, kædes mediernes dækning af Nørrebro dog sjældent sammen med sociale problemer som arbejdsløshed, manglende uddannelser og en ressourcefattig familiebaggrund. Fra 1998 til 2006 giver de landsdækkende aviser blot spalteplads til én artikel, der direkte handler om sociale problemer på Nørrebro.¹⁰⁰

I forbindelse med rapporten har aktører bestående af alt fra politimænd til socialarbejdere, skoleinspektører, gadeplansmedarbejdere, og medarbejdere fra Socialforvaltningen samt Børne- og Ungdomsforvaltningen udtalt sig om arbejdet med børn og unge i bydelen.

Det går igen i udtalelserne fra de forskellige aktører, der arbejder med børn og unge på Nørrebro, at de ligesom mange unge fra bydelen ikke opfatter medierne som en neutral kommentator på sidelinjen. Der er en udbredt oplevelse

af, at Indre Nørrebro har været underlagt en særlig bevågenhed fra mediernes side, samt at dækningen ofte har været „unuanceret og med et negativt fokus i sammenligning med andre bydele“.¹⁰¹

Pressen har i „denne optik i høj grad været med til at skabe myten om kampplads Nørrebro i dens ensidige fokusering på uro, ballade og kriminalitet,“ konkluderer rapporten fra Københavns Kommune.¹⁰² En mediedækning, der forstærker indtrykket af Nørrebros beboere som kriminelle, bidrager ikke blot til stereotyper og fordomme, som gør det sværere at få praktikpladser og job. Et alvorligere problem er måske, at de unge ikke altid kan gennemskue, at mediernes (over)fokusering på ‘kampplads Nørrebro’ ikke nødvendigvis hænger sammen med virkeligheden. I *10-punktsplanen på Nørrebro* beskrives det sådan her:

„Der kan være en tendens til, at muslimske unge, børn og voksne tager de skræmmebilleder på sig, som bliver fremstillet i medierne. De bliver enten hårde, kede af det og/eller mistroiske og defensive i forhold til majoriteten i samfundet. På denne måde kan medierne være med til at skabe et konfliktfyldt billede af „dem og os“, som kan være en hæmsko for arbejdet med at løse problemer blandt børn og unge med anden etnisk baggrund.“¹⁰³

Den kriminalpræventive betjent på Indre Nørrebro, Harun Y. Rubin, peger på en undersøgelse af skolelever fra Ringsted som et eksempel på, hvordan et forvrænget billede af virkeligheden kan påvirke unge i en negativ retning. Tre kriminologer undersøgte i årene 2001-2003 de ældste folkeskoleelevers forhold til tobaksrygning, drikkeri, narkotikabrug og kriminalitet i Ringsted Kommune. Det viste sig, at risikoadfærd blandt de unge opleves som både sjov, spændende og statusgivende.

Undersøgelsen konkluderede, at en sådan risikoadfærd var omgærdet af sociale overdrivelser: Hovedparten af de unge antager, at omfanget af risikoadfærd blandt deres jævnaldrende er væsentlig større, end det faktisk er.¹⁰⁴ Spørgeskemaundersøgelser blandt alle Ringsteds unge viste således, at hovedparten af dem har væsentlig overdrevne antagelser om forbruget af smøger, joints, narko og alkohol blandt deres venner og andre unge. For eksempel ryger 20 procent af de 11-24-årige i kommunen, men de tror, at 41 procent af deres jævnaldrende gør det.

Gennem overdrevne fortællinger forvrængede de unge hinandens syn på og forestillinger om, hvordan den sociale virkelighed ser ud.¹⁰⁵ Disse overdrivelser medvirkede til, at den enkelte for eksempel overdrev sit eget indtag

af rusmidler for ikke at være „anderledes“, og fordi risikoadfærden kunne give social prestige. De unges forvanskede billede af virkeligheden udviklede sig derfor til selvopfyldende profetier.

Ringstedundersøgelsen fandt således frem til, at de unges risikoadfærd ændredes, når de blev gjort opmærksom på, at de ikke var „unormale“, hvis de mødte op i skole mandag morgen uden at have drukket sig fulde, røget joints og baldret ruder. Når de unge diskuterede andres reelle indtag af rusmidler og kriminelle adfærd, viste det sig, at det nuancerede deres indtryk af hinanden og dem selv – hvorefter mængden af risikoadfærd faldt.¹⁰⁶ Som vi skal se senere i denne bogs kapitel om folkeskolen og fællesskaber blandt drenge, risikerer kombinationen af den status blandt de andre unge, som risikoadfærden kan give adgang til sammen med omverdenens syn på drenge fra „ghettoen“ at bidrage til udviklingen af en såkaldt „ballademageridentitet“, som får de unge til at dømmе sig selv ude i en tidlig alder. Særligt drenge, der har svært ved at opnå status og anerkendelse ved hjælp af deres skolemæssige kundskaber, ender ofte med at påtage sig denne ballademageridentitet.

Når det drejer sig om Nørrebro, er Harun Y. Rubin i den grad opmærksom på, hvordan et forvrænget billede af bydelen forstærker de unges oplevelse af risikoadfærd. For ud over de overdrivelser, der finder sted i det sociale samspil mellem mennesker, påvirkes de unge af de billeder, som de oplever, at omverdenen har af deres bydel. Derfor er Harun. Y. Rubin og mange af bydelens social- og klubmedarbejdere også særligt varsomme, når det drejer sig om at give interviews om kriminalitet i bydelen:

„Det er frustrerende, for det er svært at bebrejde nogen som sådan for det billede, der eksisterer af Nørrebro. Bydelen er i forvejen udlagt negativt og risikoen er, at vi fastholder unge i et negativt selv billede. Når vi bliver ved med at holde fast i, at Nørrebro er et forfærdeligt område, så begynder de unge at leve op til det billede. Især de resourcesvage. ‘Vi kommer fra Pladsen (Blågårds Plads, red.)’, siger de, fordi folk har et billede af, at hvis man er derfra, så er man *hardcore*. Det negative billede er næsten ikke til at komme af med, og når folk kommer udefra, kan de jo ikke genkende Nørrebro ud fra det medie billede, der er blevet skabt.“

Bydelsnationalisme

Omar og Abas var omkring 10 år gamle, da deres storebrødre i forbindelse med optøjer i slutningen af 90'erne fortalte dem, at journalister kun var in-

teresseret i at tegne et negativt portræt af såvel Nørrebro som af etniske minoriteter. Mistilliden til pressen blandt deres generation eskalerede imidlertid først for alvor i sommeren 2003, da det kom frem, at nogle journalister tilbød børn og unge penge for at udtale sig til medierne. Mindretallet af den danske journaliststand benytter sådanne metoder, ligesom det er et fåtal af landets politibetjente, der agerer uhensigtsmæssigt i møderne med unge på gaden og et mindretal af de unge i „ghettoerne“, der begår kriminalitet. Ofte fylder de få blot meget og bidrager til at skabe stereotype antagelser vedrørende hele befolknings- og faggrupper. I tilfældet med de få journalister, der tilbød betaling til mindreårige til gengæld for informationer om et mord, betød denne praksis, at ungdommen i en hel bydel lukkede sig om sig selv, når det gjaldt lysten til at udtale sig i offentligheden. Abas forklarer det sådan her:

„Der var ikke nogen, der ville udtale sig, for folk havde ikke noget at sige til det. Men så begyndte journalisterne at ville snakke med vores små brødre, altså dem, der var *helt* små. Og det er altså børn ned til 10-11-år, de ville have oplysninger fra. Børn i den alder ved jo ikke særlig meget. De kan have hørt alle mulige rygter og så bare fortælle løs. De spurgte dem, om de havde noget at sige, og sagde at de ville betale dem, og jeg ved ikke hvad. Vi snakkede om det dengang: at folk skulle sige til deres små brødre, at de ikke skulle snakke med journalister.“

Mistilliden til politiet eskalerede ligeledes, da ordensmagten meldte ud i medierne, at lokale beboere tilbageholdt oplysninger om mordet, hvilket gav anledning til artikler i landsdækkende medier om, at Nørrebro „holder hånden over morderne“. Som Anoir Hassouni beskrev det dengang: „Det er samtaleemnet i øjeblikket. Bemærkningerne rammer hele miljøet. Det går selvfølgelig ud over integrationen, fordi beskyldningerne omfatter alle indvandrere. Og det får også dem, som måske ved noget, til at holde mund.“ På dette tidspunkt havde Anoir Hassouni et job som eksportingeniør, hvilket han kort tid efter sagde op, fordi han brændte mere for at arbejde med børn og unge i det kvarter, hvor han selv er født og opvokset. Han gik ned i løn og blev kommunalt ansat som gadeplansmedarbejder og uddannelsesrådgiver. Som vi skal se senere i bogen, spillede Anoir Hassouni en aktiv rolle for at få unge på Nørrebro til at stoppe med deres afbrændinger under de ugelange optøjer i februar 2008, ligesom han fem år forinden havde stået for et af lyspunkterne i kvarteret i kølvandet på mordet på den italienske turist. Her stablede han et mindearrangement på benene til ære for den dræbte turist. „Jeg tog initiativ til mindehøjtideligheden

for netop at vise respekt over for den dræbtes familie og signalere, at vi anden-generationsindvandrere er vrede over mordet. Nu bliver vi mistænkeliggjort. I stedet burde politiet sige, hvem de mener, der skjuler oplysninger,“ lød det fra Anoir Hassouni efter mindehøjtideligheden.¹⁰⁷

Når sagen om den italienske rygsækturist stadig fremhæves af unge på Nørrebro, hænger det langt hen ad vejen sammen med, at de føler, at mistænkeliggørelsen efterfølgende er blevet sat i system. Takket være de politiske implikationer af drabet, der har cementeret mistilliden til den udøvende magt.

Bydelsnationalisme som compensation og modreaktion

Efter mordet på en italiensk rygsækturist på Nørrebro i 2003 blev mange af de unges umiddelbare vrede over drabsmandens handling projiceret over på samfundet, da det et år senere lå fast, at den pågældende skulle udvises. Den 17-årige drabsdømte var den første nogensinde, der fik stadfæstet en udvisningsdom på trods af, at han er født og opvokset i Danmark.

Tilbage i 1999 havde en anden ung mand, der havde levet hele sit liv i Danmark, modtaget en udvisningsdom ved landsretten. Den pågældende boede på Fyn, men på trods af den geografiske afstand betød nyheden om udvisningen, at jævnaldrende etniske minoriteter på Nørrebro begyndte at kaste med sten i protest. Afgørelsen om at udvise den pågældende blev imidlertid senere omstødt af en enig Højesteret. Begrundelsen var, at en udvisning ville være i strid med Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8 om retten til privat- og familieliv, fordi den pågældendes tilknytning til Danmark var så stærk.¹⁰⁸

Højesteret omstødte imidlertid ikke beslutningen om at udvise en borger, der er født og opvokset i Danmark, fem år senere, hvilket har dannet præcedens og banet vejen for, at der i dag skal mindre til for at udvise borgere, der har en større tilknytning til Danmark end til deres forældres fødested, så der i princippet er lovhjælp til at udvise i sager om groft hærværk og ildspåsættelser af skure og biler. Samtidig er Højesteret blevet mere tilbageholdende med at annullere Østre og Vestre Landsrets domme om udvisninger på grund af hensynet til den dømtes privat- og familieliv. Fra 1999 og fem år frem omgjorde Højesteret ni gange domme om udvisning med udtrykkelig henvisning til Den Europæiske Menneskerettighedskonventions artikel 8. Men dette er ikke sket i én sag siden 2004, hvor der faldt dom i sagen om mordet på den italienske turist på trods af, at antallet af udvisningssager er steget.¹⁰⁹

Dommen fra 2004 kom som et chok for de unge i kvarteret, ligegyldigt om man havde sympati for den udvisningsdømte eller ej, forklarer Omar: „Efter

den dom blev vi bevidste om, at vi lever i et land, hvor du kan blive udvist, selvom du er født og opvokset her. Udvist til det land, hvor forældrene kommer fra, og som man ikke kender.“

Når de unge reagerer på den øgede brug af udvisningsdomme, hænger det sammen med, at de ser disse domme som en manifestation af, at deres hudfarve alene udgør en skillelinje for, hvem der kan blive fuldt anerkendt som medborgere i Danmark. Abas forklarer, at dette også er årsagen til, at han selv og mange af hans venner og bekendte følte sig sårede, da der fra Christiansborg i 2009 kom et udspil, der tilbød etniske minoriteter 100.000 kroner for at rejse „hjem“. Følelsen gør sig gældende både blandt de unge, som har et rødbedefarvet pas, og dem der ikke har et dansk statsborgerskab:

„Det gør jo, at folk føler sig mere udenfor. For sådan en som mig, der har dansk statsborgerskab og er født og opvokset her. Hvor skulle jeg rejse hen? Når jeg er i Danmark, så spørger folk mig: „hvor kommer du fra“. Min far er libanesiser, min mor er palæstinenser, men de flygtede til Jordan på grund af krig. Og når vi rejser til Jordan, og folk spørger mig, hvor jeg er fra, så siger jeg Danmark. Så man ved ikke rigtig, hvor man er fra. Så hvor skal jeg rejse hen? Jeg har aldrig været i Libanon, jeg har aldrig været i Palæstina. Jordan, der har jeg været et par gange, men hvis jeg skulle bo der – jeg ved ikke engang, hvad jeg skulle stille op.“

Den øgede brug af udvisningsdomme efter mordet på den italienske rygsækturist er vidt debatteret. Sagen skabte imidlertid også grobund for et nyt lovforslag i 2004, der ikke tiltrak sig ligeså meget opmærksomhed. Det var på baggrund af det medieeksponerede mord i Blågårdskvarteret, at regeringen i 2004 foreslog at gøre det muligt at udpege hele bydele til områder, hvor politiet må kropsvisitere borgerne, uden at der foreligger begrundet mistanke. I grundlaget for at indføre visitationszoner under Politiloven anføres det, at disse kun kan forlænges for en måned ad gangen og kun i nøje afgrænsede områder, da visitationszoner kan være et brud på liberale principper om retten til privatliv og til bevægelsesfrihed.¹¹⁰

Udvisningsdommene og visitationszonerne har det til fælles, at mange af de unge opfatter dem som et symbol på, at alle borgere ikke er lige for loven, og at hudfarve udgør en skillelinje for, hvem politiet vælger at pege på, når der skal visiteres. Som Omar udtrykker det: „Alle de her love og nye procedurer, de giver en følelse af: ‘Okay, jeg er åbenbart ikke velkommen i det land, hvor jeg har boet hele mit liv. Det gør ondt’.“

Det går igen blandt de unge, at de finder det sårende, når de oplever, at meningsdannere og medborgere insisterer på, at Danmark skal fortsætte med at være en etnisk homogen nation. Omar beskriver følelsen af, at nationen ikke er klar til at indoptage unge, der ser ud som ham, sådan her:

„Jeg er ikke accepteret som pakistaner i Pakistan og heller ikke som dansker i Danmark. Der er mange unge, der er i identitetskriser, fordi de har det på samme måde. Det er en del af virkeligheden, hvis man bor i et kvarter som det her. Man er ikke en del af noget som helst – man er en del af samfundet på kanten. Og man skal hele tiden kæmpe for at vise omverdenen, at man kan være en værdifuld del af det land, hvor man er født og opvokset.“

Det er en søgen efter en identitet i et fællesskab, der er større end det enkelte individ, som gør sig gældende, når de unge dyrker en særlig bydelsnationalisme som en slags kompensation for, at de ikke føler sig hjemme eller anerkendt som en del af det nationale fællesskab. Den svenske kulturforsker Ove Sernhede studier af unge minoritetsmænd i de svenske forstæder viser, at de dyrker en 'territoriel mytologi', som udgør en slags *nationalism of the neighborhood*. Når de unge føler, at den nationale identitet ikke efterlader plads til etniske minoriteter, får det sted, hvor de unge vokser op og har deres venner, en mere „afgørende identitets- og tryghedsskabende faktor“.¹¹¹ Det samme gør sig gældende blandt de unge fra territorielt stigmatiserede bydele, der har udtalt sig til denne bog. De unges *bydelsnationalisme* er identisk med den symbolske værdi, som arbejdere tidligere tillagde de kvarterer, de var vokset op i, og deres modreaktioner mod særligt folkeskolelærere minder – som vi skal se senere i bogen – i påfaldende grad om den anti-skolekultur, som tidligere har hersket blandt nogle arbejderbørn.

En af de væsentlige forskelle på den bydelsnationalisme, der gjorde sig gældende i de gamle arbejderkvarterer, og den, der i dag kan findes i mange indvandrerlige, almennyttige boligområder, er imidlertid islams fremkomst i fællesskabet blandt mange af beboerne. Religionen har især vundet frem blandt unge etniske minoriteter i de stigmatiserede bydele siden 90'erne. Omar og Abas forklarer, at religionen således har betydet mere for deres generation af unge end for deres storebrødre og deres jævnaldrende, der i slutningen af 90'erne især kæmpede for at få job. Etniske minoriteters stigende tilknytning til arbejdsmarkedet i løbet af 00'erne er en klar succeshistorie. Men hvor frustrationerne grundet mangel på job er dalet, har oplevelsen blandt årtusindets nye muslimske teenagere været, at de gang på gang er blevet bekræftet i, at

religionen udgør en selvstændig omkostning for dem, når det handler om at blive anerkendt som ligeværdige medborgere.

At efterkommere af indvandrere i dag har overhalet deres forældres generation, når de skal angive, hvor religiøse de er, skyldes ifølge Rafik Bencheikh, at bekendelsen til islam er blevet en modreaktion mod det politiske klima blandt mange unge, der er født i Danmark og frustrerede over, at barriererne for at blive anerkendt som en ligeværdig del af nationen virker uoverstigelige.

„Det her er meget møntet på ens muslimske baggrund, og derfor gør det også, at man ad den vej bliver tvunget til at kigge på sig selv i spejlet og tænke: ‘Hvem er jeg, og hvorfor er jeg det’. På den måde bliver man mere interesseret i den baggrund, man har. Og den baggrund, som vores egne forældre havde. De har jo bare tænkt, at nu skulle de komme herop og blive en del af et samfund, som gør det lettere for deres børn at leve et godt liv. Men børnene har i dag fået det sværere, fordi de ikke kan lide den måde, deres forældre er blevet behandlet på. De vil gerne behandles *lige* som alle andre borgere. For de er født her, og de føler ikke, at de bliver behandlet lige på grund af de fordomme, der er om muslimer.“

Det er en udbredt opfattelse blandt de unge, at udvisningsdomme og såkaldte integrationstiltag blot er en del af denne kamp om kultur og værdier, hvor de ved deres blotte tilstedeværelse opfattes som en trussel. Som en af de unge formulerer det: „Vi er blevet en del af en værdikamp. En kulturkamp.“

Kulturen som udtryk for menneskers værdi

Unge der har udtalt sig til denne bog, opfatter store dele af den såkaldte kulturkamps fokus på islam som en form for racisme, når debattører argumenterer for, at en muslimsk tro ikke kan forenes med demokrati, og at en særlig kultur blandt mænd med mellemøstlig baggrund skaber kriminel adfærd. Selvom hudfarven ikke nævnes direkte i sådanne udtalelser, er det svært at løbe fra, at den udgør en markør for, hvem der er bærer af denne mellemøstlige kultur og religion. Når det tages for givet, at etnicitet automatisk er koblet sammen med en statisk kultur, der afgør individets handlinger, er der ikke langt til idéen om, at en indbygget racial essens determinerer individers handlinger. Flere af de unge i denne bog påpeger da også, at negative udmeldinger om deres såkaldte „mellemøstlige kultur“ og religion minder om biologiske argumenter om nogle menneskers mindreværd.

Der er et klart magtforhold forbundet med racismebegrebet, og grupper, der er meget indvandrerspositive og kritiske over for Vestens kolonialisme, har derfor en (misforstået) tendens til at bruge udtrykket racisme som udtryk for et vestligt fænomen og dermed negligere, at borgere i Mellemøsten naturligvis også kan være racister. Omvendt anvender grupper, der er meget indvandrerskeptiske på samme måde en meget snæver definition af racisme for derved at bevise, at de ikke er racister.

Dette betyder imidlertid ikke, at de ikke benytter sig af samme logik som den gammeldags, biologisk forankrede racisme, skriver historikeren Poul Due-dahl i ph.d.-afhandlingen 'Fra overmenneske til UNESCO-menneske': „Visse partier anvender nationen, kulturen, skæbnefællesskabet og traditionen som det overordnede udgangspunkt for sammenligning af menneskers værdi.“¹¹²

Internationale forsøg på at aflive undertrykkelse og racisme ved at erstatte ordet race med etnicitet og kultur har derfor langt hen ad vejen slået fejl. Den gammeldags racisme, hvor folk tillægges en laverestående status som mennesker på baggrund af deres biologiske race, er i efterkrigstiden blevet erstattet af etnicitet, kultur og religion i både Danmark og store dele af Vesten, skriver Poul Due-dahl. Han konkluderer, at hvor „raceideologierne byggede på forestillinger om eksistensen af biologiske racer, byggede nyracismen altså på en forestilling om menneskers forskellige drifter som udtryk for forskellige kulturelle traditioner“.¹¹³

De unges fortællinger om, at de ikke opfattes som ligeværdige individer i forhold til at blive anerkendt som moralske individer, der er af værdi for fællesskabet hænger sammen med, at der i den hjemlige – polariserede – debat jævnligt fremkommer kulturelle argumenter om, at etniske minoriteter med rødder i Mellemøsten ikke kan tilslutte sig Grundloven og demokratiske værdier på grund af deres kultur og religion. Konsekvensen er, at mange af de unge føler, at de ikke regnes som en ligeværdig del af det nationale fællesskab. Der eksisterer imidlertid en kløft mellem de unges oplevelse af ikke at være anerkendte som medborgere og deres reelle oplevelser af at blive diskrimineret og behandlet mindreværdigt af medborgere. Dette er muligvis ikke tilfældigt. Selvom det ikke nødvendigvis er det indtryk, man får ved at tænde for tv'et, bakker danskerne nemlig i højere og højere grad op om et medborgerskabs-ideal, som ikke afhænger af etnicitet, men af den enkeltes uddannelse, job og deltagelse i demokratiet.

4. KAMPE OM MEDBORGERSKABET OG MEDIERNE

Det splittede folk og kulturkampen i 2005

På De Konservatives landsmøde i september 2005 holdt daværende kulturminister Brian Mikkelsens en tale, hvor han bekendtgjorde, at „kulturkampens nye front“ var et opgør med „den „multikulturelle ideologi“. Multikulturalismen blev her fortolket som en slap kulturel relativisme, hvor staten og samfundet ikke sætter grænser for kulturelle skikke og normer, der er undertrykkende og udemokratiske.

„En middelalderlig muslimsk kultur bliver aldrig lige så gyldig herhjemme som den danske kultur, der nu engang er groet frem på det stykke gamle jord, der ligger mellem Skagen og Gedser og mellem Dueodde og Blåvandshuk,“ fastslog Brian Mikkelsen. Tidligere på året havde De Konservative og Venstre genvundet regeringsmagten ved et valg, hvor der aldrig for alvor opstod spænding om resultatet. Anders Fogh Rasmussen havde to år forinden sagt om den nye politiske magtbalance i Danmark, at det „afgørende er, hvem der får held til at sætte dagsordenen i værdidebatten“. I et interview i Weekendavisen havde han proklameret: „Det er udfaldet af kulturkampen, der afgør Danmarks fremtid. Ikke den økonomiske politik. Ikke teknokratiske ændringer af lovgivningssystemer.“¹¹⁴

Ved valget i februar 2005 forsøgte Socialdemokraterne med Mogens Lykke-toft i spidsen at erobre dagsordenen ved at sætte fokus på ældre, børnefamilier og fyrede slagteriarbejdere. Selvom de arbejdsløse slagteriarbejdere bidrog til, at „arbejdsløshed“ rykkede op på en andenpladsen på listen over de emner, medierne fokuserede mest på i deres valgdækning, forhindrede det ikke, at Socialdemokraterne i 2005 endte med det dårligste valgresultat siden jordskredsvalget i 1973. Da Socialdemokraterne var blevet reduceret til Danmarks næststørste parti fire år forinden, optog det såkaldte udlændingspørgsmål hele 42 procent af alle avisartikler og tv-indslag, og valget i 2005 viste, at interessen for integration og indvandring stadig var til stede. Udlændingspørgsmålet trængte endnu en gang det gamle arbejderparti i defensiven, og emnet løb endnu en gang med mest sendetid og flest spaltemillimeter. Det viste sig atter som den nye værdipolitiks mest stridsomme emne, og bidrog til en kulturkamp om den danske nationale identitet langt ud over de ophedede valgperioder.

Kulturministerens tale i efteråret 2005 er et eksempel på en generel kulturpolitisk udvikling, hvor kampen om kulturen siden regeringsskiftet i 2001 i stadig højere grad er blevet til en kamp om den nationale identitet og Danmarks fremtidige udvikling. Disse definitionskampe om nationens identitet og kultur sker som led i en nationalt orienteret idé om, at menneskets frihed og muligheder for at træffe meningsfulde valg i livet er betinget af den historisk nedarvede kulturelle tradition i et samfund.¹¹⁵ Kulturministeren udtrykte det selv sådan: „Kulturarven beriger os og styrker vores identitet som danske borgere i en tid, der er præget af globalisering og folkevandringer. Kulturel oprustning er den bedste vaccine mod udemokratiske strømninger i samfundet. Vi skal gøre alt for at indvandrere og deres efterkommere bliver fortrolige med det danske samfund, dets historie og dets demokratiske principper.“

Danmark står langt fra alene i Europa, når det gælder etnisk og kulturel oprustning som modreaktion på globalisering og indvandring. Både national værdikamp og kulturkanonen er således et symbol på en tendens i mange europæiske lande: at staterne i en tid, hvor nationalstater bliver stadig mere multietniske, opprioriterer den nationale kultur på vegne af sine borgere.

Flere amerikanske intellektuelle har omvendt meldt ud, at europæiske lande må formulere nye nationale fortællinger, der bygger på idéen om et politisk fællesskab i stedet for etniske kriterier og tilbageskuende myter, for at indvandrere og efterkommere skal kunne anerkendes som fuldgylidige og ligeværdige medborgere. Den europæiske nationalisme skal således smide en del af sit etniske og kulturelle arvegods for at bevæge sig i retning af et politisk medborgerskab, som det kendes fra USA. Idéen om, at det amerikanske politiske fællesskab i højere grad kan indoptage etniske minoriteter og tilstedeværelsen af forskellige kulturer og religioner end et kulturelt ideal for medborgerskab, finder grobund i argumenter om, at synet på muslimske medborgere er mere positivt på den anden side af Atlanten.

En undersøgelse fra Pew Research Institute fra 2007, der er den største undersøgelse af amerikanske muslimers trivsel sammenlignet med muslimer i Europa, har vist, at en femtedel af amerikanerne har et negativt syn på muslimer, mens tallet i lande som Frankrig, Polen, Tyskland og Spanien er dobbelt så højt. At idéen om et politisk fællesskab skulle fostre denne tolerance hænger imidlertid dårligt sammen med, at Frankrig, der historisk er blevet fremhævet som alle politiske fællesskabers moder, hører til blandt et af de vestlige lande, hvor befolkningen insisterer mest på monokultur, og hvor mistilliden til særligt muslimer er stor. Mange der har rejst og boet på den anden side af Atlanten, har formentlig også bemærket, hvordan frygten for den store illegale immi-

gration af latinamerikanere langt hen ad vejen indtager rollen som Amerikas svar på den muslimske trussel og på tilsvarende vis sætter den amerikanske tolerance på prøve.

Det er derfor svært at komme udenom, at rationelle overvejelser omkring indvandrere og deres efterkommeres sociale ressourcer, uddannelse og kvalifikationer spiller en afgørende rolle i synet på dem, hvad enten det drejer sig om nationer, der historisk har bygget på idéen om et politisk fællesskab eller gamle kulturnationer, hvor en nedarvet kultur og etnicitet har haft stor betydning for den nationale selvforståelse. Undersøgelsen fra Pew Research Institute peger da også på, at det er de amerikanske muslimers uddannelsesniveau og sociale position i det amerikanske samfund, der udgør den vigtigste skillelinje mellem holdningen til disse minoriteter i USA og Europa.¹¹⁶

Meget tyder således på, at negative kategoriseringer af de nye mørklødede europæere og deres religion hænger sammen med, at disse i mange europæiske lande forbindes med et nyt pjalteproletariat, der i nye farver har erstattet arbejderklassens børn som en social underklasse. Hvor indvandrere med muslimsk baggrund i Vesteuropa primært er kommet som gæstearbejdere, der især skulle bidrage med ufaglært arbejdskraft i industrien – og dermed socialt set har tilhørt arbejderklassen – og som flygtninge, har situationen været en anden i USA.

I USA klarer borgere med muslimsk baggrund sig væsentligt bedre økonomisk end i Europa. Kun to procent af de amerikanske muslimer befinder sig i samfundets laveste indkomstgruppe. I Storbritannien er det 22 procent. Forklaringen på den markante forskel er enkel: uddannelse. To ud af tre muslimer i USA har en bachelor eller en højere eksamen på cv'et. Det er ikke bare betragteligt flere end i Europa. De amerikanske muslimer er også bedre uddannede end den gennemsnitlige amerikaner. Her lyder gennemsnittet for alle trosretninger med bacheloreksamen eller mere nemlig på 44 procent af borgerne.¹¹⁷ Den sociale dimension forklarer ydermere, hvorfor stereotype forestillinger om andre samfundsgrupper og kulturer ændrer sig over tid snarere end at være fastlåste størrelser. I dag stereotypiseres den muslimske kvinde jævnlige som undertrykt, mens hun i den seksuelt strenge victorianske tid fra europæisk hold blev fremstillet som sensuel og æggende. I middelalderen betragtede kristne i Europa muslimer som hedonistiske livsnydere, mens muslimerne anså de europæiske „frankere“ for beskidte og tilbagestående. „I dag er situationen omvendt,“ bemærker den norske socialantropolog Thomas Hylland Eriksen, der noterer, at der i Norge kun klages over „indvandrerbørns

manglende sprogkunderskab og identitetsforvirring, når de tilhører arbejderklassen.¹¹⁸

Etniske minoriteter med rødder i 3. verdenslande har generelt i Danmark og Europa et lavere uddannelsesniveau og er overrepræsenterede i ledighedsstatistikker i forhold til majoritetsborgerne på samme måde som en stor del af de, der stemmer på indvandrerskeptiske partier. Det lavere uddannelsesniveau blandt etniske minoriteter i Europa betyder, at disse borgere generelt besidder en lavere såkaldt kulturel kapital i form af viden og uddannelse. Snarere end en kultur, der bygger på en art mellemøstlig etnicitet, er det således den enkelte etniske minoritets uddannelsesniveau samt muligheder for at arbejde og yde til fællesskabet, der er afgørende for at blive anset som en anerkendelsesværdig medborger. Her har den tyske forfatter Hans Magnus Enzenberger indkapslet forholdet mellem eksklusion, fremmedhed og en socialt underprivilegeret position i samfundet med disse rammende ord: „Fremmede bliver mere og mere fremmede, jo fattigere de er.“¹¹⁹

Uddannelse og kulturel kapital som skillelinje for medborgerskabet

Måske arbejde, uddannelse og økonomi også er årsagen til, at de indvandrere, der har bosat sig i Danmark i dette årtusinde, tilsyneladende er blevet mindre og mindre fremmede i forhold til de, der kom hertil i 80'erne og 90'erne. Dette ville forklare det måske største paradoks ved vælgernes adfærd ved folketingsvalget i 2005: at vælgerne ikke straffede regeringen for at udstede flere opholdstilladelser end tilfældet havde været fire år forinden, da en SR-regering sad ved magten.

Politologen Hans Jørgen Nielsen har på baggrund af folketingsvalget i 2005 analyseret, hvorfor vælgerne ikke straffede regeringen, når der stik imod de borgerlige målsætninger ved det foregående valg ikke var ankommet færre indvandrere til Danmark. Han konkluderer, at årsagen er, at vælgerne er pragmatisk og rationelt orienterede, når det gælder deres tilgang til etniske minoriteter. Vælgerne er med andre ord imod „indvandrere, der koster, men vil gerne have dem, der bidrager til samfundet.“¹²⁰ Tilstrømningen af indvandrere er fortsat steget siden valget i 2005, og der er de sidste ti år næsten sket en fordobling i antallet af opholdstilladelser. Udviklingen har reelt ophævet det stop for arbejdskraftindvandring, som blev indført, efter at omkring 20.000 gæstearbejdere i årene 1967-1973 havde slået sig ned i Danmark. Fire årtier senere, i 2010, blev der i løbet af ét år alene givet opholdstilladelser til 60.000 mennesker og kun en tiendedel af disse var asylansøgere eller familiesammen-

førte. Indvandringen har således skiftet karakter, og dette ser ud til at være årsagen til, at danskerne ikke protesterer imod den massive stigning i antallet af nye borgere fra andre lande. Mens flygtninge og familiesammenførte under Nyrup-regeringen udgjorde de store grupper, er studerende og arbejdskraft fra Polen, Kina og Tyskland nu klart i overtal.¹²¹

Indvandreres og efterkommeres jobkvalifikationer og uddannelse udgør generelt de vigtigste kriterier for de etniske danskeres velvilje, viser en undersøgelse fra European Social Survey.¹²² Den røde tråd synes generelt at være etniske minoriteters muligheder for tilpasning i samfundet, mens langt de fleste danskere svarer „nej“ til, at etniske kriterier bør afgøre, hvem der må indvandre til Danmark. Bortset fra Dansk Folkepartis vælgere, mener danskerne således ikke, at indvandrere skal være hverken „kristne“ eller „hvide“ for at få adgang til Danmark.

Etnicitet spiller imidlertid en større rolle, når danskerne bliver spurgt, hvad de ville sige til at få en indvandrer som chef eller som „indgiftet i den nære familie“. I spørgsmålet fra European Social Survey blev der skelnet mellem indvandrere, der „ligner os“ og indvandrere fra ikke-vestlige lande. Kun vælgere fra Venstre og DF havde svært ved tanken om en indvandrer fra et ikke-vestligt land som chef. Når det gjaldt om at få en indvandrer ind i familien, havde det imidlertid en stor betydning for alle andre end Enhedslistens vælgere, om personen „ligner os“ eller ej. „Når det rykker tæt på – til familien – kan det være sværere at bevare tolerancen,“ konkluderer Hans Jørgen Nielsen i sin analyse.¹²³

Generelt peger de større internationale undersøgelser imidlertid på, at danskerne i højere grad bakker op om et medborgerskabsideal, der bygger på et politisk fællesskab, hvor borgerne forpligter sig som aktive medborgere, der deltager på arbejdsmarkedet og i demokratiske institutioner, mens opbakningen til en etnisk homogen nation bliver stadig mindre.

Et Danmark hvor det er respekten for samfundets institutioner og viljen til at indgå i demokratiet og på arbejdsmarkedet, der udgør grundlaget for det nationale fællesskab, har da også bedre kår end et Danmark, hvor det er individets etniske baggrund og religion, som afgør, hvorvidt man anerkendes fuldt ud som medborger, viser den internationale værdiundersøgelse. „Specielt hvis man ser på det på langt sigt, da yngre og bedre uddannede forholder sig langt mere kritisk til det kulturelle end det politiske fællesskab,“ konkluderer politologen Christian Albrekt Larsen, der har skrevet bogen *Danskerne nationale forestillinger* på baggrund af den største internationale undersøgelse af borgernes holdninger til nationen, kulturen og etniske minoriteter i dette årtusinde.¹²⁴

Meget tyder derfor på, at danskerne i højere grad bakker op om et multi-etnisk samfund, hvor social integration på arbejdsmarkedet og på uddannelsesinstitutionerne er vigtigere kriterier for, hvornår minoritetsborgere accepteres som medborgere end, at minoriteterne skal assimileres til en form for etnisk dansk kultur. Det ville generelt være naivt at tro, at Danmark som samfund kan vende tilbage til det etnisk homogene og hvide Danmark, der eksisterede indtil globaliseringen og de etniske minoriteter blev en del af den nationale virkelighed. De etniske minoriteter rykkede for alvor ind i det danske gadebillede i midten af 80'erne, men de nye danskere, som denne bog beskæftiger sig med, har boet hele livet i Danmark og fra barnsben gået i danske institutioner. Måske er der udsigt til, at deres børn vil vokse op i et Danmark, hvor de etniske parametre betyder mindre for billedet af, hvornår man er „rigtig dansker“.

På trods af at Danmark historisk har været en kulturel nation, hvor fælles etnicitet og kultur har afgrænset vores nationale identitet fra 'de andre', anvender danskerne i dag i høj grad det politiske fællesskab og opbakning til demokratiet til aktivt at forme vores nationale fællesskab. Hele 68 procent af danskerne svarer således, at „det er meget vigtigt“, at respektere danske politiske institutioner og love for at være rigtig dansk. Her er vi kun overgået af svenskerne, franskmændene og amerikanerne, der i høj grad bruger respekten for det politiske fællesskab som en identitetsbærende konstruktion for nationen. Samlet set viser det sig, at „forestillingen om et politisk fællesskab har bedre kår end forestillingen om ét samlende kulturelt fællesskab“, konkluderer Christian Albrekt Larsen og påpeger, at dette er en „vigtig erkendelse i forbindelse med den intense indvandrerdebat“ i Danmark.

Svenskerne og nordmændene er godt nok mindre tilbøjelige til at bruge etnisk oprindelse, kristendom og nationalfølelse til at skelne mellem 'dem' og 'os', men tilpasning og jobkvalifikationer er ikke desto mindre de to faktorer, der spiller den afgørende rolle for danskernes syn på indvandrere og efterkommere.¹²⁵

De fleste borgere er således negativt stemt over for udsigten til etniske minoriteter, der udgør en økonomisk og sikkerhedsmæssig trussel, mens de er positive over for arbejdskraftindvandring.¹²⁶ Hans Jørgen Nielsen konkluderer på den baggrund, at når den borgerlige regering ikke er blevet straffet for det stigende antal indvandrere siden regeringsskiftet i 2001, så skyldes det, at „indvandringen er ændret, så den indvandring, der kan belaste, er mindsket, mens arbejdskraftindvandringen er steget.“¹²⁷ Nyttetbetragtninger spiller derfor langt hen ad vejen en rolle for borgernes syn på etniske minoriteter.¹²⁸

Arbejde og uddannelse står her centralt i overvejelserne. Snarere end at pege entydigt på individets etnisk-kulturelle ophav i dette eller hint land, er

det således nødvendigt at inddrage uddannelse, viden og tilpasningsdygtighed for at forstå, hvorfor nogle mennesker har lettere ved at blive betragtet som anerkendelsesværdige end andre. Her kan den franske sociolog Pierre Bourdieus begreb *kulturel kapital* bruges til at indkapsle, hvorfor særligt uddannelsesmæssig baggrund har en betydning for det enkelte individs livsmuligheder og chancer for at modtage anerkendelse. Den kulturelle kapital kan endvidere være et pejlemærke for, hvordan man agerer mest hensigtsmæssigt i en undervisningssituation, på arbejdspladsen eller i diskotekskøen, hvis man ønsker at modtage sociale point eller overbevise chefen om en lønforhøjelse. Bourdieu fremhæver, at særligt institutionaliserede udtryk for lærdom og dannelse, såsom eksamensbeviser og akademiske titler, viser omverdenen, at man har indsamlet viden, der er samfundsmæssigt anerkendelsesværdig, og at man er i stand til at aflæse forskellige sociale koder og dermed tilpasse sig.¹²⁹

Endvidere viser undersøgelser, at uddannelse, arbejde og evnen til at mestre det danske sprog, er de faktorer som står højest på listen over, hvilke krav man bør opfylde for at blive inkluderet i det nationale fællesskab, hvis man spørger de etniske minoriteter i Danmark selv. Såvel de nye danskere som de etnisk danske borgere peger på social integration på arbejdsmarkedet og på uddannelsesinstitutionerne som de vigtigste kriterier for, hvornår minoritetsborgere bør accepteres som medborgere, mens opbakningen til en kulturel assimilation er langt mindre.¹³⁰

Det er imidlertid ikke nødvendigvis denne virkelighed, som Omar, Abas og deres jævnaldrende venner ser formidlet, når de følger med i medierne og i den polariserede og til tider ophedede politiske debat angående etniske minoriteter.¹³¹ Mediebilledet af etniske minoriteter samt politikernes brug af kulturbegrebet og islams tilstedeværelse i Danmark falder mange af de unge, der er interviewet til denne bog, for brystet, fordi de føler, at de bliver fremstillet som „fremmedelementer“, selvom de er født og opvokset i Danmark. Oplevelsen af at blive opfattet som modborgere går igen både hos dem, der med deres job, uddannelse og håndhævelse af loven lever op til deres medborgeres ønsker for medborgerskabet i Danmark og blandt dem, der har sorte straffeattester og er arbejdsløse. Denne virkelighed risikerer at skygge for social- og uddannelsespolitikker, der samlet set kan løfte etniske minoriteters kulturelle kapital, uddannelsesniveau og muligheder for at blive anerkendt som *medborgere*, og den bidrager ydermere til at forstærke et modsætningsforhold mellem danskhed og en mellemstlig baggrund.

Opdelingen i *Os* og *Dem* i mediebilledet er ikke blot et produkt af, at pressen rettelig videreformidler vore folkevalgte politikeres holdninger og

meninger. Det handler også om, at billedet af de sociale kløfter forstærkes ved, at etniske minoritetsborgere i den grad er underrepræsenterede som kilder i medierne – og som almindelige medborgere – medmindre det handler om kriminalitet og integrationsproblemer. Etniske minoriteter er en gruppe, der tales meget om i medierne, men som sjældent selv kommer til orde.

De fraværende stemmer og mistilliden til medierne

I 1940'erne udviklede den amerikanske psykolog Kenneth Clark en test, som skulle finde ud af, hvordan raceadskillelse påvirker børns selvværd. Testen gik over i historien som 'the doll test'. I den såkaldte dukketest lod Kenneth Clark børnene vælge mellem to identiske dukker. Den ene hvid – den anden sort. Et overvældende flertal af de sorte børn valgte den hvide dukke. Da testen blev udført på hvide børn, faldt valget i endnu højere grad på den hvide dukke. Det var imidlertid de sorte børns svar på, hvorfor de valgte den hvide dukke frem for den sorte, som vakte størst opmærksomhed i datidens USA. De sorte dukker blev påhæftet ord som 'grim', 'dum' og 'ildelugtende', mens de hvide dukker, blev opfattet som flotte og attråværdige.

Ifølge Kenneth Clark havde de sorte børn *internaliseret* samfundets syn på brun hud – og på dem selv. I Clarks optik var samfundets syn på hudfarve nært forbundet med den formelle raceadskillelse, der dikterede, hvor sorte måtte bosætte sig, hvor de måtte stå til koncerter, og hvilke pladser i bussen, som var reserveret sorte.

Raceadskillelse og negative kategoriseringer af befolkningsgrupper kan bidrage til at fastholde folk i stereotype identiteter, som de ikke selv har valgt samt gøre vold på det enkelte individs muligheder for at konstruere en værdig og meningsfuld identitet. Kenneth Clark har med henvisning til effekterne af diskrimination og negative stereotyper konkluderet: „Ophobningen af negative billeder (...) efterlader en med et massivt og destruktivt valg: enten at hade sig selv, sådan som omgivelserne systematisk kræver, eller slet ikke at have et selv, at være ingenting.“¹³²

Racediskussionerne er siden Kenneth Clarks forsøg ikke forsvundet på trods af, at det amerikanske samfund formelt har lagt raceadskillelsen bag sig. Både voldelige og ikke-voldelige kampe for anerkendelse som 1960'ernes store gadeoptøjer, retssager og mere traditionelle demokratiske samtaleformer,

har bidraget til ophævelsen af den formelle raceadskillelse. Men de sociale og mentale grænser mellem sort og hvid har vist sig langt mere hårdføre. Senere undersøgelser har således vist, at en position som en etnisk/racemæssig minoritet i Vesten – der er underrepræsenteret i medie billedet, kultur livet og i den offentlige debat – i sig selv kan føre til, at ‘hvidhed’ udvikler sig til det ‘normale’ og attråværdige blandt børn. Meget tyder på, at samme billede gør sig gældende herhjemme.

I 2008 stod Institut for Menneskerettigheder bag en dansk version af dukketesten, hvor 41 børn med etnisk minoritetsbaggrund blev bedt om at vælge mellem en hvid og en brun dukke. Børnene har i sagens natur forældre, der selv er etniske minoriteter, og de har bopæl i København – mange på Nørrebro – hvormed det at se mennesker i deres lokalmiljø, som ligner dem selv, er en del af deres dagligdag. Alligevel er der ikke nogen af børnene i den danske dukketest, der entydigt vælger den brune dukke. Til gengæld vælger 37 børn den hvide dukke, når de skal pege på, hvilken de helst vil lege med, eller hvilken der er pæneste.¹³³

I et dokumentarisk filmklip fra tilblivelsen af den danske dukketest, kan man se, at flertallet af børnene har en hudfarve, der er tættere på den hvide end på den brune dukke, der i sin tid skulle symbolisere afroamerikaneren i det amerikanske samfund. De mest ‘blege’ af børnene i den danske dukketest ville i USA formentlig blive anset som ‘hvide’. Alle børnene i den danske dukketest peger imidlertid på den brune dukke, da de bliver spurgt, hvilken dukke de selv ligner mest. Meget tyder således på, at positionen som minoritet i sig selv betyder, at børnene ikke opfatter sig selv som tilhørende kategorien hvid, der bevidst og ubevidst opfattes som synonym med danskhed og normalitet. Positionen som minoritet kan således i sig selv bidrage til, at helt små børn placerer sig selv i en kategori som mindre værdifulde i det danske samfund, lød det i 2008 fra Institut for Menneskerettigheder efter tilblivelsen af dukketesten herhjemme.

„Det er 60 år siden, at Verdenserklæringen blev til. I den første artikel lyder det, at alle er født frie og lige i værdighed og rettigheder. Men børnene i filmen lader til at se flertallets udtryk, nemlig den hvide hud og de blå øjne, som mere værdifuldt. Det kan pege på, at vores samfund ikke er så gode til at inkludere mindretallene, som vi måske går og tror,“ lød det fra daværende vicedirektør Birgitte Kofod Olsen fra Institut for Menneskerettigheder.¹³⁴

En manglende inklusion kan for alvor få grobund, hvis etniske minoriteter har en social position i samfundet, der betyder, at en større andel tilhører de lavere lag af samfundshierarkiet på grund af arbejdsløshed, manglende ud-

dannelse og en overrepræsentation i kriminalitetsstatistikkerne. Denne sociale virkelighed forstærkes imidlertid ofte ved mediepraksisser, der overdriver og forvansker billedet af etniske minoriteter.

Ifølge medieforskningen forstærkes sociale kløfter mellem majoritets- og minoritetsdanskere herhjemme af, at pressen sjældent fremstiller etniske minoriteter som gode og konstruktive medborgere.¹³⁵ Reelle problemer risikerer dermed at blive opfattet som større i befolkningen, end der er grobund for i virkelighedens verden, og som vi har set, udgør en af de største udfordringer i det sociale arbejde med børn og unge i en bydel som Nørrebro netop, at mediedækningen af bydelen giver næring til sociale overdrivelser.

Omar peger på, at han og hans venner var tilbøjelige til at tro på den virkelighed om deres bydel, som blev portrætteret i medierne i løbet af barndommen. En virkelighed hvor historier om moralsk utilregnelige andengenerationsindvandrere i mediernes dækning af Nørrebro bekræftede ham og hans venner i, at det var 'normalt' for en ung mand fra Blågårdskvarteret at ende som kriminel, selvom flertallet i virkelighedens verden ikke ender i en kriminel løbebane. „Da vi var børn, så vi medierne som dem, der leverede sandheden. Så de unge følger med i medierne uden at være kildekritiske over for, hvordan verden bliver fremstillet. Og det er farligt, for hvis man ikke er kildekritisk, så bliver fremstillingen til virkelighed,“ lyder det fra Omar.

De mange politiske italesættelser af integrationsproblemets omfang er sproghandlinger, der cementerer og forstærker kløfter i den virkelige verden og kløfterne forstærkes yderligere ved en mediepraksis, hvor indvandrere og efterkommere fortrinsvist er nogle, man taler *om* i den offentlige debat– det er sjældent nogle, man taler *med*.¹³⁶

En undersøgelse fra analysebureauet PMA af mediernes brug af kilder i 2005 har således vist, at blot en halv procent af de, der udtaler sig i de landsdækkende medier har etnisk minoritetsbaggrund. Undersøgelsen blev foretaget i uge 37 tilbage i 2005 og konkluderede, at ud af 8.612 avisartikler og 273 indslag i radio og tv i 12 landdækkende medier, var kun 50 indslag eller artikler befolket med en eller flere indvandrer-kilder. Det svarer til en halv procent – eller en 99,5 procent „indvandrer-fri zone“, som ugebrevet A4 udtrykker det.¹³⁷ Optællingen fra analysebureauet PMA viser, at indvandrerne i dag har en underrepræsentation på mindst 1.200 procent som kilder i de danske medier.¹³⁸ De tre væsentligste stereotyper, som verden deles op i, er køn, alder og hudfarve. Mediernes nyhedskriterier og bredere samfundsstereotyper angående køn, alder og etnicitet er ifølge social- og medieforskningen påfaldende ens på tværs af vestlige landegrænser, og pressen anses ydermere som

den institution, der sammen med familien, spiller den største rolle, når det handler om udbredte stereotyper i samfundet.¹³⁹ Hvor de fleste må antages at kende en af det andet køn og folk i forskellige aldre, gør det samme sig ikke altid gældende, når det drejer sig om etniske minoriteter. Flere undersøgelser har således vist, at flertallet i befolkningen ikke har nogen personlig kontakt til etniske minoriteter, hvorfor de må antages at få en stor del af deres viden om disse medborgere fra pressen.¹⁴⁰

Når etniske minoritetskilder imidlertid dukker op på tv-skærmen og i avisspalterne, fremstår de imidlertid sjældent som medborgere, der udtaler sig om genkendelige emner som ventelister på sygehusene, offentlig transport eller politik. Undersøgelsen fra analysebureauet PMA viser således, at etniske minoritetsborgere sjældent bliver interviewet om andre emner end integration og kriminalitet. I løbet af en nyhedsuge udtalte 57 ud af 67 'indvandrer' sig om et af disse emner.

Meget tyder på, at det er frygten for signalforvirring og en bekymring for, om den gængse mediebruger kan identificere sig med en mørklødet medborger, der er hovedårsagen til, at medierne ofte afholder sig fra at bruge etniske minoriteter som kilder i historier, der ikke handler om integration og kriminalitet. Det viser en rundspørge blandt 105 journalister, som Ugebrevet A4 har foretaget som reaktion på den begrænsede brug af minoriteter i medierne.¹⁴¹

I rundspørgen svarede kun syv af de 105 journalister 'ja' til, at medierne dækker indvandrere og efterkommeres hverdagsliv tilfredsstillende. Mere end tre ud af fire journalister svarede, at de har etniske minoriteter i deres private netværk. Alligevel mente flertallet, at det er journalistisk problematisk at lade etniske minoriteter optræde på lige fod med majoritetsdanskerne: „Så langt er vi bare ikke kommet endnu i vores overgang fra monokultur til flerkultur,“ lød det fra en journalist og souschef fra Politiken. En journalist på TV 2-Nyhederne og Dags Dato forklarede ligeledes, at han vælger etniske minoriteter fra som såkaldte hverdagskilder af frygt for, at seerne kunne blive forvirrede af at se disse borgere udtale sig om andet end kriminalitet eller integration: „Jeg gider ikke have et i øvrigt godt indslag ødelagt af, at jeg ved, at folk sidder derhjemme ved kakkeltbordet og bliver distraherede af, at det er indvandrere – jeg kan høre min egen far sidde og kommentere på det. Det trækker simpelthen energi ud af indslaget og skaber forvirring.“

41 ud af de 105 adspurgte journalister angav i undersøgelsen, at der er emner, som dårligt lader sig belyse med en såkaldt „indvandrerkilde“, fordi det vil fordreje historien og gøre den til en „indvandrerhistorie“.¹⁴² Næsten lige så mange journalister tilkendegav imidlertid, at det er på tide at introducere

læserne og seerne for den verden, de lever i. Dansk-afrikanske Philip Sampson fra Ritzaus udlandsredaktion undrede sig således over, at nyhedsmedierne i Storbritannien kan bruge britiske borgere med indisk og pakistansk baggrund som genkendelige medborgere, mens det tilsyneladende er umuligt i Danmark. „Hvis man skal tegne et repræsentativt billede af Danmark og indvandrernes rolle her, så må man altså gå bort fra det der gammeldags billede af, at indvandrere er nogle, man interviewer om Blågårds Plads og kiosker, der svindler,“ udtalte han.¹⁴³

SYV UD AF TI ETNISKE MINORITETER HAR EN LILLE eller nogen tillid til medierne, mens 20 procent har en høj tillid, viser en undersøgelse foretaget af analysebureauet Catinét for Integrationsministeriet i 2009.¹⁴⁴ Mens mængden af uddannelse normalt øger den enkelte borgers tillid til samfundets institutioner, går mistilliden til medierne i højere grad på tværs af sociale skel, når det drejer sig om etniske minoriteters holdning til medierne. Den væsentligste forklaring er, at mange ikke kan genkende sig selv i det danske medie billede af etniske minoriteter, hvor de sjældent kommer til orde som genkendelige medborgere.¹⁴⁵ Det samme gør sig gældende blandt mange af beboerne i landets indvandrerlige boligområder. Som Omar fra Blågårdskvarteret på Nørrebro siger: „Reaktionen på mediedækningen har været at lukke af. ‘Lad dem bare skrive, hvad de har lyst til. Jeg gider i hvert fald ikke tale med dem.’“ Omar og de andre unge fra Blågårdskvarteret oplever, at etniske minoriteter i mediebilledet konstant fremhæves som nogle, der er væsensforskellige fra andre borgere. „Man lærer i folkeskolen, at medierne er objektive og neutrale, men når så klokken bliver to, og man har fået fri, så oplever man en helt anden virkelighed,“ siger Omar og fortsætter: „Alle indvandrere kommer under den samme kategori, og alle går jo ikke rundt med et skilt, hvor der står, at man ikke er den stereotyp, som folk forventer man er. Vi er helt almindelige mennesker, der passer vores skole, og som håber på at få et godt liv.“ Vekselvirkningen mellem en mediepraksis hvor borgere med etnisk minoritetsbaggrund er fraværende som genkendelige kilder og mange minoritetsdanskere manglende lyst til at snakke med journalister bidrager til en cirkelslutning, der i sidste ende fastholder etniske minoriteter i en kategori som en art fremmedelementer i det danske samfund.

Indtrykket af, at det er etnicitet og religion som betinger disse borgeres valg, handlinger og værdi forstærkes desuden ved, at såkaldte religiøse overhoveder er overrepræsenterede som kilder i medierne, hvor de ofte påtager sig rollen

som repræsentanter for alle landets muslimske medborgere. Det tavse flertal, som er i arbejde og uddannelse, forbliver derimod i hovedreglen tavse, fordi de ofte ikke kan genkende sig selv i den verserende debat om integration, islam og kriminalitet, hvormed religiøse repræsentanter har fået bevilget ekstra taletid.

Fraværet af det tavse flertals stemmer i den offentlige samtale er faktisk et paradoks, da det netop ofte er disse borgeres sociale position med uddannelse og job der er en medvirkende årsag til, at de ikke ønsker at blande sig i en offentlig debat om etniske minoriteter, hvor historier om kriminalitet og forfejlet integration er i højsædet: de hverken kan eller vil identificere sig med disse typer historier. Men netop ved at forblive tavse bidrager de til, at stereotype antagelser om etniske minoriteter som en kollektiv gruppe får lov at leve videre. Når det gælder Omar, Abas og andre unge fra et kvarter som Blågårdskvarteret, der ikke begår kriminalitet, men er under uddannelse og i arbejde, bidrager de ydermere til at holde liv i bredere negative antagelser om unge minoritetsmænd i deres kvarter, når de ved mødet med nye mennesker lyver om deres bopæl.

Mediestereotyper i katastrofesituationer

Indimellem bliver der med ét sat massivt fokus på indgroede tankebilleder, når de indvirker på 'den virkelige verden' på brutal hvis. Blandt andet når der opstår tilstande af socialt kaos som følge af optøjer og naturkatastrofer. I kølvandet på orkanen Katrinas hærgen i New Orleans i 2005 var mediernes dækning stærkt omdiskuteret.

Ved mødet med Katrina i sommeren 2005 havde det i første omgang set ud til, at New Orleans ville slippe for de store ødelæggelser. Lige indtil byens diger brød sammen og lod Mississippi oversvømme tre fjerdedele af byen. Naturkatastrofen endte med at koste omkring 1500 mennesker livet og satte 80 procent af byen New Orleans under vand. New Orleans er USA's næst fattigste by, og det var de socialt dårligst stillede borgere, der boede tættest på flodlejet. Af disse fattige borgere var flertallet afroamerikanere. Sorte borgere var også overrepræsenteret, når det gjaldt dem, der i mangel på køretøjer ikke havde forladt byen forud for orkanens komme.¹⁴⁶

Efter oversvømmelserne blev der sat kritisk fokus på mediernes stereotype beskriver af disse borgere. Der var således adskillige eksempler på, at pressen

formidlede borgeres tyverier af madvarer fra efterladte og ødelagte butikker forskelligt alt efter, om den pågældende var mørk i huden eller ej. Den 30. august bragte nyhedsbureauerne AP og AFP for eksempel billeder af to nærmest identiske situationer, hvor efterladte borgere med tøjet klæbende til kroppen kæmpede sig gennem vandmasserne. Det ene billede forestiller en sort mand med en pose, og den tilhørende tekst beretter: „En ung mand går gennem flodvand, der når til brystet, efter at have *plyndret* en købmandsbu-tik.“ Det andet billede forestiller en ung mand og en ung kvinde, der bærer poser og rygsække, og billedteksten lyder: „To beboere vader gennem vand, der når til brystet, efter at have *fundet* brød og sodavand.“ Det fremgår ikke af billederne, hvad de pågældende har i deres poser og tasker.

Pressedækningen var præget af beretninger om en eksplosion i voldtægter, røverier og mord begået af sorte. Mordraten var imidlertid lavere i løbet af disse uger med kaos i forhold til den samme periode året forinden, og de fleste af påstandene om voldsom kriminalitet viste sig efterfølgende ikke at holde stik.¹⁴⁷ Pressen havde i sin jagt på aktuelle nyhedshistorier i vidt omfang ukritisk videreformidlet udokumenterede påstande til de amerikanske borgere.

En politiinspektør fra politiet i New Orleans blev i New York Times citeret for at aflægge denne statusrapport fra forholdene i et kongrescenter, hvor folk søgte tilflugt fra oversvømmelserne: „Turisterne går rundt der, og så snart disse individer ser dem, bliver de jagtet. De tæver dem, de voldtager dem på gaderne.“ I et interview to uger efter, hvor roen igen så småt havde sænket sig over New Orleans, indrømmede den pågældende politiinspektør, at hans mest chokerende udmeldinger havde vist sig ikke at være sande. „Vi har ingen officielle beretninger, der dokumenterer nogen mord. Ingen officielle beretninger om voldtægter eller seksuelle krænkelser.“¹⁴⁸

Der fandt uundgåeligt kriminalitet sted i det kaos, som herskede, mens New Orleans stod under vand. Overdrivelserne af kriminalitetens omfang og væsen bidrog imidlertid til, at efterladte borgere fremstod som kalkulerende kriminelle, der benyttede sig af de tragiske ødelæggelser til at berige sig selv.

Mediedækningen af uroen genererede desuden en frygt, som direkte påvirkede og forsinkede redningsarbejdet, fordi ambulancefolk ikke turde køre ind til den „virkelighed“, som florerede som løse beretninger på tv. For eksempel besluttede et ambulancefirma at ignorere assistanceanmodninger på baggrund af udmeldinger om, at bevæbnede banditter havde røvet vandbeholdningen fra en brandstation i byen Covington. Denne beretning viste sig, ligesom så mange andre, heller ikke at have hold i virkeligheden.¹⁴⁹

Billedet af sorte som kriminelle og fattige

Når sorthed stereotypiseres negativt i det amerikanske samfund, hænger det langt hen ad vejen sammen med antagelser om sorte som en underklasse, hvorfor det ville være firkantet at beskyldte biologisk racisme for at ligge bag den negative kategorisering af sorte borgere. Det hænger snarere sammen med idéen om en særlig „sort fattigdomskultur“, som indvirker på den amerikanske befolknings generelle holdning til, hvorvidt staten bør gøre mere for at bekæmpe fattigdom ved sociale politikker eller ej.

Socialpsykologer har sporet en tydelig forskel i befolkningens opbakning til sociale ydelser, midler til efteruddannelse og højere mindsteløn alt efter, om fattigdommen anses som et distinkt „sort problem“ eller ej. Svarpersoner der tror, at flertallet af de fattige er afroamerikanere, udviser således en meget lille opbakning til en social indsats over for fattigdommen, hvorimod opbakningen er større blandt de, der har et mere realistisk billede af fattigdomsbilledet i USA. Undersøgelser viser, at amerikanerne typisk associerer underklassen, som de sorte antages at tilhøre, med arbejdsløshed, børn uden for ægteskab, kriminalitet, stoffer og afhængighed af sociale ydelser.

Der er imidlertid stor forskel på den reelle andel af fattige afroamerikanere, og den amerikanske befolknings antagelser om, hvor stor en andel af USA's sorte, der er fattige. 29 procent af USA's fattige borgere er afroamerikanere. Den gennemsnitlige amerikaner mener imidlertid, at 50 procent af USA's fattige har sort hudfarve. 55 procent af amerikanerne mener desuden, at størstedelen af USA's fattige er sorte.¹⁵⁰

Flere amerikanske undersøgelser peger på, at kløften mellem den 'virkelige' verden og den forestillede virkelighed om sorte i USA hænger sammen med, at medierne fortsætter med at reproducere de eksisterende stereotyper om sorte borgere. Den amerikanske socialpsykolog Martin Gilens har over en femårig periode undersøgt, hvor stor en andel af de billeder, som illustrerer artikler om fattigdom i udvalgte magasiner og tv-nyheder, der forestiller sorte borgere.¹⁵¹ Martin Gilens konstaterer, at der reelt er en overrepræsentation af sorte på sociale ydelser, men at kløften mellem virkeligheden og mediernes billedside er ude af proportioner.

Både tv-nyheder og magasiner som Newsweek og Time har en stor overrepræsentation af sorte borgere på billedsiden, når nyhederne handler om fattigdom. Såvel tv som magasinerne illustrerede således omkring 60 procent af alle historier om generel fattigdom med billeder af sorte på trods af, at disse borgere udgør under en tredjedel af USA's fattige.¹⁵² Undtagelsen er, når me-

dierne portrætterer de såkaldte *working poor*: borgere der er fattige, selvom de besidder et job. Gruppen af fattige, som amerikanerne har mest sympati for, er netop folk, der på grund af den lave amerikanske mindsteløn lever under USA's fattigdomsgrænse, selvom de arbejder. Blot én procent af billedsiden i disse historier indeholder billeder af sorte. Til gengæld udgør afroamerikanske borgere næsten hele billedsiden, når det handler om arbejdsløse på sociale ydelser.

Martin Gilens har interviewet billedredaktørerne på forskellige nyhedsmagasiner og konkluderer på den baggrund, at de i det daglige vælger at portrættere de fattiges udseende ud fra, hvordan de tror, at majoriteten af mediebrugerne mener, at fattige ser ud. Dette sker ud fra en forventning om, at læserne har lettere ved at *genkende* billedet af en 'almindelig' fattig, hvis det indeholder en afroamerikaner, hvorimod et billede af en person, der ikke stemmer overens med indlejrede forestillinger om fattige risikerer at 'støje'.¹⁵³ Disse processer foregår ofte ubevidst og forstærkes, når journalister og fotografer arbejder under tidspres, konkluderer Martin Gilens.¹⁵⁴

„Det forvrængede portræt af USA's fattige vil uundgåeligt forstærke negative stereotyper angående sorte, der er sølet ind i fattigdom, og bidrage til troen på, at fattigdom primært er et „sort problem“,“ konstaterer Martin Gilens.¹⁵⁵

Faren ved at fattigdom bliver identificeret som et racefænomen i stedet for et socialt fænomen er, at disse antagelser gør skade på såvel sorte over én kam som de, der reelt er fattige. Rige som fattige sorte må stå model til, at deres hudfarve i sig selv identificeres med forudindtagede negative antagelser, mens de, der reelt er fattige, taber ved, at den folkelige opbakning til fattigdomsbekæmpelse og sociale initiativer forplumres af, at fattigdommen opfattes som racemæssigt determineret.¹⁵⁶

I og med at det førende stereotype billede af sorte i USA handler om kriminalitet, gentager det samme sig, når stereotypen af den kriminelle sorte mand reproduceres ved mediernes overdrevne brug af 'sorte billeder'. Ved valget af disse billeder bidrager mediernes endvidere til billedet af 'normalamerikaneren' – der antages ikke at være kriminel eller fattig – som en hvid person.

Som vi skal se, er der betydelige lighedspunkter mellem mediernes reproduktion af stereotype billeder af sorte i USA og pressens fremstilling af såkaldte andengenerationsindvandrere i Danmark og unge i de franske forstæder. Disse kategoriseringer hænger sammen med, at sorte amerikanere og etniske minoriteter fra 3. verdenslande i Europa reelt er overrepræsenteret i arbejdsløsheds- og kriminalitetsstatistikker.

Som med de fleste stereotyper gemmer der sig derfor bag trusselsbilledet

af unge sorte og brune mænd fra især „ghettoen“ et gran af sandhed. De negative kategoriseringer af unge mænd er således opstået ud af en eksisterende virkelighed, men stereotypiseringerne minder mest af alt om den karikatur, der opstår, når man kigger på sig selv i en spejlsal. Størrelsesforholdene på næse, fødderne og ører er forvrænget i en grad, der skygger og fremhæver andre dele af kroppen, og man fremstår sjældent kønnere, end man i virkeligheden er.

ET HALVT ÅR EFTER ORKANEN KATRINA OVERSVØMMEDE NEW ORLEANS, ramte billeder af kaostilstande i et vestligt land igen tv-skærmene verden over, da der udbrød optøjer i de franske forstæder. Ligesom tilfældet havde været det ved orkanen Katrina, førte optøjerne til en diskussion af pressens brug af stereotyper i mediernes skildring af forstæderne og deres beboere. I løbet af mediedækningen af de franske optøjer havde flere medier fejlagtigt forklaret udbruddet af optøjerne som et produkt af organiserede bander og fundamentalistiske muslimers hærgen. Optøjerne gav ydermere anledning til en offentlig diskussion af mediernes generelle dækning af de franske forstadsghettoer, hvor beboerne selv sjældent kom til orde. En diskussion som ikke tilsvarende gjorde sig gældende i kølvandet på mediernes dækning af en uges landsdækkende afbrændinger ved de ‘franske tilstande’ i Danmark tre år senere, som vi skal gennemgå i kapitel 6.

At særligt de kulturelt og socialt mest underprivilegerede stemmer er underrepræsenterede i den demokratiske debat er langt fra nyt; hverken i Frankrig, USA eller Danmark. Medierne har generelt en tendens til at reproducere de magtfuldes definitioner af virkeligheden, fordi disse har den største adgang til pressen, hvormed journalister bidrager til at fastholde eksisterende magtstrukturer og sociale ordener i samfundet; ofte ubevidst.¹⁵⁷ De unges „stemmer“ blev i da også i meget begrænset omfang repræsenteret i mediedækningen af optøjerne i Frankrig, hvorimod ordensmagten og regeringen i massiv grad satte dagsordenen.

I medierne egen evaluering af dækningen slog flere mediefolk imidlertid fast, at „de franske medier ikke var klar“ til at dække begivenheder i forstæderne, eftersom pressekorpsset manglede viden om livet derude, og fordi minoriteter er underrepræsenterede på mediearbejdspladserne.¹⁵⁸ I et radioindslag kritiserede direktøren for den franske tv-kanal TV5, at det eneste billede af den franske minoritetsungdom, som generelt ramte tv-skærmen var som „biltyve, narkohandlere og *flashy* alfonser“. Medierne har ansvar for at formidle reelle problemer vedrørende nogle etniske minoriteter, men Frankrig har brug for,

at også den mørklødede doktor og den algerisk-franske politiker rammer tv-skærmene, lød det fra mediedirektøren på TV5.¹⁵⁹ Dette ville bidrage til, at unge fik andre forbilleder end de kriminelle, der uundgåeligt kom til at fremstå som repræsentanter for forstæderne med den nuværende mediedækning. Det går igen i forskningen vedrørende de belastede franske forstæder, at medierne ikke blot har udbredt men også forstærket eksisterende stereotyper angående ikke-hvide beboere i disse områder som en fundamental trussel mod den etablerede orden i Republikken.¹⁶⁰ Denne trussel er siden starten af 1990'erne i stigende grad blevet beskrevet i etniske termer, og frygten for forstæderne, *les banlieues*, er i dag tæt forbundet med en frygt for 'de farvede' beboere i forstædernes sociale boligbyggeri.

Intellektuelle i Europa havde ellers endnu en gang peget fingre, da Katrina afslørede dræbende uligheder i det amerikanske samfund i 2005, som blev tillagt både racemæssige over- og undertoner. Fraværet af stat, marked, job og udsigter til uddannelsesmuligheder i de amerikanske ghettoer har gennem årene både i og uden for USA fået skylden for en stor del af den sociale armod, der er blevet afsløret ved sådanne tilstande af socialt kaos.¹⁶¹ Den franske sociolog Pierre Bourdieu har konstateret, at hvor USA historisk har forsøgt at positionere sig globalt som det centrale omdrejningspunkt for det frie marked, har Frankrig tilsvarende placeret sig selv som epicentret for universelle menneskerettigheder.¹⁶² Det kan i den sammenhæng virke paradoksalt, at netop Frankrig i efteråret 2005 skulle lægge scene til de største gadeuroligheder i Europa i nyere tid. Optøjer hvor man som iagttagere skulle være mere end almindeligt farveblind for at overse, at urolighederne i de franske forstæder havde et klart farveaspekt.

Et halvt år efter orkanen Katrinas hærgen, blev en dystre forudsigelse hevet frem af gemmerne, da de franske optøjer brød ud. I 1994 havde sociologen Scott Lash slået fast, at det blot var et spørgsmål om, *hvornår* og *hvor* den europæiske version af Rodney King-optøjerne ville bryde ud i Europas gamle arbejderkvarterer. Kvarterer der er blevet hårdt ramt af det nye arbejdsmarkeds marginalisering af særligt de uuddannede mænd samtidig med, at såvel staten som markedet i stadig højere grad har overladt disse boligområder til sig selv.

5. FRANSKE OPTØJER OG KAMPE OM ANERKENDELSEN

Optøjer rammer Europa i solar plexus

I stedet for at sove i Nationalforsamlingen burde I lytte til os, vi er det unge Frankrigs røst – Vi vil kneppe Frankrig, til hun elsker os, oprøret slutter ikke, før I fatter, at vi er franskmænd, og at vi er her for at blive. Den franske rapgruppe Son Tres.¹⁶³

Vi befinder os i et Frankrig i brand. En politijagt på en gruppe unge i den parisiske forstad Clichy-sous-Bois resulterede i slutningen af oktober 2005 i to teenagers død, da de skjulte sig i en transformatorstation, hvor de blev dræbt af elektriske stød. Episoden førte til optøjer, der på to uger spredte sig til 274 bydele rundt om i Frankrig. Følgende optagelse fra franske TF1 er fra november 2005. Med skjult kamera har en journalist optaget denne sekvens, hvor politibetjente har stoppet en gruppe drenge på gaden i en forstad til Lyon for at tjekke deres id-kort. Her beder en af drengene om en forklaring på, hvorfor politiet har stoppet netop ham og hans venner på gaden.

Politimand: Hold kæft!

Den unge mand: Du siger til os, at vi skal holde kæft, men vi har intet gjort galt, monsieur.

Politimand: Vil du have, at jeg skal tage dig hen til en transformatorstation?

Den unge mand: Undskyld, monsieur, du taler ikke særlig rart til mig, jeg talte ikke sådan til dig, monsieur.

Politimand: Så lad være med at tale til os! ... Vi siger til dig, at du skal rykke tilbage, så ryk tilbage!

Den unge mand: Hør, monsieur, vi taler respektfuldt til jer, men I svarer ikke tilbage på samme måde. Vi er respektfulde!

Betjente svarer: Hey, vil du gerne grilles ligesom dine venner? Vil du ind i en transformatorstation? Bliv du bare ved, så skal vi nok tage dig med hen til en (transformation, red.).

Den første unge mand: Tror I virkelig, at kvarteret her vil hidse sig ned, når I opfører jer sådan?

Politimand: Vi er skide ligeglade med, om kvarteret hidser sig ned eller ej. På en måde er vi desto gladere, desto mere lort, der finder sted.¹⁶⁴

Særligt den ene af betjentenes retoriske spørgsmål, om en af de unge fra Lyon ville med „ind i en transformatorstation“, skabte stor offentlig debat om, hvorvidt politiet bevidst provokerede unge i de uroplagede forstæder.

Halvanden uge forinden havde en gruppe drenge i Clichy-sous-Bois skudt genvej gennem en byggegrund på vej hjem fra fodbold, da politiet mødte op. Ved synet af politiet løb de unge, men det lykkedes politiet at stoppe seks af dem.¹⁶⁵ 17-årige Zyed Benna og 15-årige Bouna Traoré flygtede med en tredje og endte med at skjule sig i, hvad der viste sig at være, en transformatorstation. Kun den tredje af drengene overlevede de elektriske stød.

Politiet og Nicolas Sarkozy hævdede i medierne, at drengene havde været indbrudstyre. Dette viste sig ikke at være sandt, hvorefter den daværende indenrigsminister ændrede forklaring: de tre unge var slet ikke blevet jaget af politiet, lød det derefter fra Sarkozy. Den overlevende af de tre modsagde imidlertid indenrigsministerens nedtoning af politiets rolle, da han blev udskrevet af hospitalet med forbrændinger. Halvanden måned efter at hans to venner mistede livet, og han selv blev svært skadet, gav han et interview, hvor han fortalte, at de tre drenge ikke turde bevæge sig ud af transformatorstationen, fordi de følte sig truede ved lyden af politisirener og gøende politihunde. „Jeg ville gerne ud, jeg ville gerne hjem, vi havde jo intet gjort!“ udtalte Muttin Altun til franske Libération.¹⁶⁶ Drengene nåede at opholde sig tredive minutter i transformatorstationen, og Zyed Benna og Bouna Traoré døde på stedet, da elektriciteten ramte.

Indenrigsminister Sarkozy kan muligvis have haft ret i, at drengene blot *troede*, at de blev jaget af politiet. Det åbner imidlertid et nyt spørgsmål: hvorfor er ikke-kriminelle drenge i en forarmet fransk forstad så bange for politiet, at de vælger at gemme sig i en transformatorstation? Sarkozy beskæftigede sig på intet tidspunkt i løbet af de tre ugers gadeoptøjer med dette spørgsmål, og nøjedes med at melde ud, at „politiet ikke jagtede dem fysisk“, når han blev konfronteret med tv-optagelser af politifolk, der truer unge, eller når sociologer kritiserede ordensmagten for at agere unødigt voldsomt i disse forstæder.¹⁶⁷

De to teenagere blev begravet den 29. oktober i et begravelsesoptog, der i den grad mobiliserede borgere, der viste deres sympati med de afdøde og samtidig demonstrerede imod politiets fremfærd i forstæderne. Mange havde T-shirts på med budskabet 'døde for ingenting'. Op mod 30.000 deltog i begravelsesoptøget. Kort efter begravelsen begyndte de første optøjer i Clichy-sous-Bois og urolighederne spredte sig hurtigt til andre nordlige parisiske forstæder og derfra videre til en lang række forstæder til byer som Lille, Lyon,

Rouen, og Toulouse.¹⁶⁸ De unges vrede og frustrationer blev ikke mindre af, at politiet dagen efter optøjernes begyndelse smed en tåregasgranat ind i en moske i Clichy. Denne temmelig spektakulære aktion er af mange iagttagere blevet fremhævet som en handling, der pustede til det udbrud af vrede, som de to drenges død havde udløst.¹⁶⁹

I løbet af de næste tre uger blev 10.000 biler brændt af, 120 politifolk såret, 3.200 personer anholdt og 200 offentlige bygninger stukket i brand, heraf mange skoler i forstæderne.

Daværende præsident Jacques Chirac indførte som svar en kontroversiel nødretslov med udgangsforbud i forstæderne – med den begrundelse, at optøjerne var iscenesat af organiserede kriminelle og af islamister, der ikke havde respekt for franske værdier. Den franske premierminister Villepin meldte ud, at Frankrig havde at gøre med uromagere, som „ikke skyr nogen midler for at sprede vold og kaos.“¹⁷⁰

En officiel rapport fra den franske efterretningstjeneste som forklarede baggrunden for optøjerne, blev lækket til pressen flere uger efter flammerne var døet ud, kædede imidlertid optøjerne i forstæderne sammen med arbejdsløshed, manglende uddannelse, diskrimination, dårlige boligforhold og de generelt ringe fremtidsudsigter for unge i forstæderne.¹⁷¹ Efterretningstjenesten konkluderede, at optøjernes store spredning var udtryk for en folkelig opstand blandt frustrerede unge i forstæderne.

I forskningen og medieanalyser af årsagerne til tre ugers gadeoptøjer i efteråret 2005 er der enighed om, at Zyed Benna og Bouna Traorés død var gnisten, som antændte de unges opsparede vrede i de franske forstæder, hvor særligt forholdet til politiet er præget af mistillid. Men der er også ret bred enighed om, at udmeldinger fra ledende politikere i regeringen bidrog til optrapningen af den vrede, som gik på tværs af mange forstæder. Forud for optøjerne havde særligt justits- og indenrigsminister Nicolas Sarkozy gentagne gange antændt vreden i forstæderne med sine udtalelser. Blot to dage inden de to drenge i Clichy-sous-Bois mistede livet, gjorde Sarkozy sig upopulær blandt mange unge forstæderne, da han holdt tale i forstaden Argenteuil. Her forstyrrede en gruppe unge mødet og råbte slagord. Som svar på et tilråb fra en kvinde, der spurgte, om han ikke kunne hjælpe med at slippe af med „dette racaille“, svarede Sarkozy: „Er I trætte af dette racaille? Bare rolig vi skal snart slippe af med dem.“¹⁷² *Racaille* betyder ‘rækkerpak’ eller affald. Trods kritik fastholdt indenrigsministeren udtrykket „racaille“. Hvor udtrykket tidligere havde været et pseudo-racistisk skældsord, bidrog Sarkozys konsekvente brug af ordet til, at det vandt indpas i offentligheden som en måde at omtale ‘problematiske unge’

i forstæderne; særlig dem, der er mørkere i huden end den gennemsnitlige franskmand.

At de unge fra de franske forstæder bliver proppet i negative kategorier er ikke nyt. Den tidligere franske indenrigs- og forsvarsminister Jean-Pierre Chevènement har således tidligere kaldt unge fra forstæderne for 'små barbarer'. Hårdere straffe og hyppigere kontroller af beboerne i forstæderne – de såkaldte *banlieues* – er ydermere en linje, som blev påbegyndt allerede i slutningen af 90'erne under den socialistiske regering. I den borgerlige Chiracs Frankrig havde hans indenrigsminister i det nye årtusinde imidlertid skruet op for retorikken som hård mand og nedprioriteret det kriminalpræventive arbejde i de franske forstæder yderligere. Iagttagere har endvidere peget på, at Sarkozy i forbindelse med optøjerne i 2005 med sine udtalelser hævdede overliggeren for let antændeligt sprogbrug.

To uger inde i optøjerne blev Sarkozy inviteret til et tv-interview om *les banlieues*, hvor han kraftigt tilbageviste, at der kunne ligge sociale spørgsmål som arbejdsløshed, diskrimination, politivold og stigmatisering bag optøjerne. I interviewet slog indenrigsministeren til lyd for mere kontrol: „De er bøller og rakkerpak, jeg holder mig til mine skydere.“ Senere skulle Sarkozy fortryde udtrykket – fordi det var for 'mildt'. „Ærlig talt, hvis jeg skulle fortryde noget, er det, at jeg brugte udtrykket rakkerpak, det er alt for mildt et udtryk, hvis man kigger på den juridiske stamtavle på nogle af dem, der blev anholdt i løbet af optøjerne. Det er republikkens love og ikke bandernes love, som bør gælde.“¹⁷³

Justitsministerens linje over for beboerne i de såkaldte *banlieues* havde i årene op til optøjerne i 2005 i forvejen bidraget til, at han ikke var den mest populære minister blandt unge i forstæderne – og heller ikke blandt mange af de betjente, som han ville have til at foretage flere sigtelser. I 2003 beskyldte det franske politiforbund således det politiske pres fra justitsministeren for at være skyld i nogle bemærkelsesværdige politipraksisser. Kritikken kom i kølvandet på en række historier i medierne i løbet af 2003, som havde skabt debat om ordensmagtens fremgangsmåder.

Medierne havde blandt andet berettet om en politidirektør, der havde sendt et brev til alle betjente i et distrikt, hvor de blev bedt om at „booste tallene“. „Den tekniske kontrol af distriktet, der er ved at blive udarbejdet, viser et tydeligt underskud i vore tal, hvorfor indsatsen skal forøges for at muliggøre præsentationen af statistikker, der er i overensstemmelse med det udstykkede gennemsnit,“ fortsatte brevet. Det franske politiforbund hæftede sig også ved en anden sag, som forbundet mente, var et direkte resultat af det politiske pres, som blev lagt på politidirektørenes skuldre. Avisen *Libération* opsnappede i

oktober 2003, at en politichef i Languedoc-Rousillon i utilfredshed med 'talene' i sin afdeling sendte konkrete mål for, hvor mange sigtelser hver enkelt betjent skulle foretage om dagen: nærbetjente skal sigte minimum syv borgere om dagen, stod der i retningslinjerne for betjente i distriktet. Hundepatruljer skulle sigte minimum to, en normal dagsvagt skulle sigte minimum seks om dagen, og en aftenvagt bør minimum føre til to sigtelser.¹⁷⁴

Året efter i 2004 annoncerede den franske regering ydermere, at „loven ville blive genoprettet“ inden året var omme i 20 udvalgte bydele, som Sarkozy italesatte som „forbryderområder“. Ikke overraskende gav beboere i disse bydele udtryk for, at de ikke brød sig om det mærkat, som indenrigsministeren havde givet deres bydel.¹⁷⁵

Da Sarkozy samme år som optøjerne brød ud i 2005 var ved at køre sig selv i stilling som præsidentkandidat, introducerede han en såkaldt resultatkultur (*'culture du résultat'*) inden for politiet. Den nye politik dækkede over flere politikontroller og multolerance over for beboerne i de franske forstæder. Dette har bidraget til, at de unge i forstæderne i stigende grad har følt, at de blev forfulgt af politiet.¹⁷⁶

Forholdet mellem politiet og unge i forstæderne har i forvejen ikke været præget af den største grad af tillid. Møder mellem unge fra de franske forstæder og politiet, er ofte udmundet i et særdeles voldeligt slutfacit. En fransk historiker har således optalt, at 195 unge fra de franske forstæder fra 1977 og frem til 2005 har mistet livet ved konfrontationer med politiet.¹⁷⁷ Kategorien 'uheld med døden til følge' er, ifølge tal fra det franske efterretningsvæsen, årsag til hele 34 ud af de 48 større optøjer, som har fundet sted i de franske forstæder i 1990'erne. I mange af disse sager er politiet blevet frikendt eller har modtaget milde domme, hvilket har ført til øget mistro til såvel politiet som hele retssystemet fra de unges side.

Mistilliden til politiet er desuden blevet forstærket ved, at der er blevet skruet ned for antallet af lokalbetjente, som kender de unge og deres kvarterer. At Sarkozy som indenrigs- og justitsminister stiller sig skeptisk over for nærpolitiets fokus på at skabe relationer og tillidsforhold til unge i forstæderne kom måske bedst til udtryk i marts 2003, da han med stort kameraopbud besøgte nogle lokalbetjente i Toulouse. Betjentene fortalte ministeren, at de havde arrangeret en fodboldkamp med unge fra et såkaldt 'sensitiv' boligområde. Sarkozy skældte betjentene fra lokalpolitiet ud foran rullende tv-kameraerne: „I er ikke socialarbejdere. Den bedste prævention er sanktion.“¹⁷⁸

Sanktionen har det særlige CRS-politi skullet stå for ved at rykke ind i forstæderne for at foretage razziaer efter stoffer og illegale immigranter ved

aktioner, der internt i politiets rækker er blevet beskyldt for til tider at være for hårdhændede.¹⁷⁹ I kølvandet på optøjerne i 2005 udtrykte den franske efterretningstjeneste bekymring over den fremfærd, som uropolitiet fremviste i forstæderne under urolighederne. Efterretningstjenesten beskyldte betjente fra CRS-politiet for at bidrage til vreden bag optøjerne ved at „slå først og tænke bagefter.“ En repræsentant for det franske efterretningsvæsen udtrykte det sådan her:

„Vi siger ikke eksplicit, at vores kollegaer skabte problemerne. Vi undgår at kritisere hinanden. Men vi har indberettet til vores overordnede, at uødvendig provokation finder sted. Med mindre formålet er at få tændt ild i områderne igen. I felten møder jeg flere og flere forældre og familier, der beretter om vold fra politiets side. For nylig fortalte en far og hans teenagedatter mig om, hvordan deres hus var blevet beskadiget med politiets flash-balls (gummikugler, red.). Uden nogen grund.“¹⁸⁰

Vreden bag optøjerne

Det udbrud af vrede, som antændte de franske optøjer i 2005, var som sagt de to teenagers død i forstaden Clichy-sous-Bois, en iboende mistillid til ordensmagten samt en regering og en brandfarlig indenrigsminister, der var ved at køre sig selv i stilling som 'hård mand' til præsidentposten. Den bagvedliggende *rage* bestod af en følelse af at være andenrangsborger og er anderledes kompliceret at indkapsle. På det punkt adskiller optøjernes underliggende natur sig ikke fra den kategorisering som modborgere, som unge på Nørrebro og andre stigmatiserede bydele i Danmark og andre lande føler sig udsat for.

Hvor optøjer og demonstrationer i forstæderne tidligere blev opfattet som en uundgåelig konsekvens af de unges livsforhold i forstæderne, bliver disse optrin i dag i højere grad fortolket som et produkt af en forrået kultur. Kulturgeografen Mustafa Dikec konkluderer i sin analyse af forstæderne fra starten af 1980'erne til i dag, at de unge borgere i *les banlieues* i stadig mindre grad behandles som en demokratisk 'stemme' i offentligheden. Beboerne og *les banlieues* bliver tværtimod i stadig højere grad betragtet som illegitim 'støj', der forstyrrer den sociale orden.¹⁸¹

Med ovenstående in mente, er det derfor en meget sigende titel, når Mustafa Dikecs værk om de franske optøjer i 2005 er benævnt *Badlands of the Republic*. Bogen beskriver, hvordan *les banlieues* fra starten af 1980'erne indskrev sig i den franske offentlighed, som en kilde til frygt, der tiltog i styrke i løbet af de

næste årtier. Der skal igen en voldsom farveblindhed til for ikke at opdage, at såvel en fransk som en svensk og dansk underklasse i stigende grad har fået kulør, og at mange af disse bor i de stigmatiserede boligområder.

To forsider fra magasinet *L'Express* er sigende for den ændrede farvedimension i de franske forstæder. 'Banlieues: „Hooligans“ taler til jer', lød overskriften på magasinets forside i september 1973 med henvisning til voldelige bøller, som de kendes fra den britiske fodboldkultur.

Forsidetegningen og nyhedshistoriens billeder forestillede alle unge hooligans fra arbejderklassen. Teksten til artiklen indledtes med ordene: 'Ved portene til store byer produceres tusinder af bøller'. Forsidetegningen af disse hooligans forestiller hvide unge i læderjakker og cowboystøvler, som kigger direkte ud på den udefrakommende beskuer med sammenknebne øjne.

I samme periode i Danmark blev lignende børn og unge fra arbejderkvarterer tildelt tilnavnet 'minirockere'; i dag har mange af disse arbejderkvarterer fået ry som 'indvandrerkvarterer' og udtrykket 'andengenerationsindvandrere' har langt hen ad vejen overtaget den trusselskategori, som 'minirockerne' tidligere udgjorde.

Ligesom offentligheden i Danmark næppe forbinder de største trusler fra ungdommens side med udtrykket minirockere i dag, hedder den franske forstadstrussel heller ikke længere 'hooligans' fra arbejderklassen. To årtier efter *L'Express'* historie om forstædernes produktion af hooligans kommer *les banlieues* endnu en gang på forsiden. 'Banlieues – Immigration: Undtagelsestilstand', hedder forsiden i juni 1991, der handler om social uro som følge af immigration og kriminalitet begået af de unge i forstæderne. Denne gang er det et fotografi taget om natten af en håndfuld unge, hvis ansigter ikke er synlige. De står foran skyggen fra noget betonbyggeri. Modsat tegningen af 'hooligans' to årtier forinden illustrerer forsiden med de 'nye' bøller i 1991 nogle, der kigger bort fra kameraet; de står med ryggen til. Disse unge lever i republikkens *Badlands*, som i 2005 rystede Frankrig og til dels også resten af Europa. I efteråret 2005 viste de unge, at voldelige optøjer, hvor der er en klar farvedimension forbundet med uroen, ikke blot er forbeholdt USA.

SOCIOLOGEN PIERRE BOURDIEUS NÆRE KOLLEGA Loïc Wacquant har gennem 90'erne været bannerfører for en analyse af den franske forstad, hvor han har argumenteret for, at de franske forstæder adskiller sig fra den amerikanske ghetto ved, at de ikke er etnisk homogene.

Wacquant mener, at de to former for boligområder begge befinder sig i

bunden af storbyens *urbane hierarkier*, hvormed de bidrager til majoritets-samfundets eksklusion af beboere, der har postadresse i disse kvarterer. Han afviser imidlertid, at racen definerer den europæiske ghetto.

Waquant har ret i, at såkaldte ghettoer i de fleste europæiske lande typisk er gamle arbejderkvarterer, der ikke er kendetegnet ved, at indbyggerne har én etnicitet eller race.

Det synes imidlertid for bastant at afvise, at farve i dag ikke betyder noget for billedet af 'ghettoen' i offentligheden. På trods af, at indbyggerne i disse områder med socialt boligbyggeri ikke har én etnisk baggrund, udgør mørk hudfarve en væsentlig identitetsmarkør for såvel beboerne selv som majoritetssamfundet, når talen falder på disse boligområder.¹⁸²

Spørgsmålet er, i hvor høj grad det er sociale spørgsmål som manglende job og uddannelse, der skaber størst ulighed i unge forstadsbeboeres muligheder for at vælge det gode liv, og i hvor høj grad et gebyr for racen betyder, at disse unge skal kæmpe hårdere end deres jævnaldrende?

Et gebyr for klassen og et gebyr for racen er ikke nødvendigvis to selvstændige størrelser, der kan adskilles. Grunden til, at omkostningerne ved racen er blevet stadig tydeligere i Frankrig hænger langt hen ad vejen sammen med de sociale vilkår udløst af manglende job og uddannelse.

Hvis vi zoomer ud, vil vi se, at udviklingen i Frankrig langt hen ad vejen hænger sammen med en global økonomisk udvikling, hvor særligt de manuelle arbejdere i form af de uuddannede mænd er blevet de store tabere. Arbejdsløsheden i de franske forstæder er jævnligt blevet fremhævet som en af de væsentligste bagvedliggende årsager til urolighederne i 2005. Ungdomsarbejdsløsheden i Clichy-sous-Bois, hvor optøjerne brød ud, er således på hele 50 procent. Arbejdsløshed er ikke et nyt fænomen i de franske forstæder, men disse bydele er – ligesom lignende gamle arbejderkvarterer rundt om i Europa – blevet ramt hårdere af arbejdsmarkedets udvikling med udflytning af arbejdspladser til udlandet. Samtidig har et generelt højere uddannelsesniveau og færre ufaglærte job medført, at mangel på uddannelse ikke længere blot afgør hvilke *typer* af job, man kan få: uddannelse afgør i stigende grad, om man overhovedet kan få et arbejde.¹⁸³ Frankrig har i efterkrigstiden været et land, der i højere grad end de fleste vesteuropæiske lande har benyttet sig af uddannet arbejdskraft på store fabrikker. I Clichy har en stor del af beboerne tidligere arbejdet hos Renault og Citroën, der lå tæt ved.¹⁸⁴ Udstødelsen på arbejdsmarkedet har ydermere haft en kønsmæssig slagside i det meste af den vestlige verden.

At især unge mænd i de stigmatiserede bydele fastholdes socialt uden ad-

gang til arbejdsmarkedet skyldes ikke blot kombinationen af diskrimination, negative stereotyper og manglende uddannelse – det hænger også sammen med det faktum, at de traditionelle mandefag er under pres. Hvor den økonomiske udvikling med stadig mindre manuelt arbejde i industrialiserede lande særligt har kostet de ufaglærte og lavtuddannede mænd deres arbejde, er kvinderne ikke blevet ramt i samme grad. Den nederste del af arbejdsmarkedet er i dag således langt hen ad vejen reserveret til kvinder, der kan finde arbejde som kontorpersonale og i servicesektoren. Uden blik for de unge mænds manglende fremtidsudsigter på arbejdsmarkedet som følge af manglende uddannelse reduceres de værste optøjer i Europa siden 1968 let til 'støj' og irrationel vold.

Dette ændrer imidlertid ikke ved, at frustrationerne og oplevelsen af andenrangsborgerskab blandt beboere i de franske forstæder udfordrer den franske nationalstats historiske selvforståelse som politisk fællesskab og som et værdighedens rum.

Såvel den statslige som den ikke statslige vold har én ting til fælles: den dækker over begge parters *impotens*. Ordensmagts anholdelser og visitationer kan i sig selv ikke løse de unges asociale opførsel, som får næring af manglende arbejde og uddannelse samt stigmatiseringen af forstæderne. Volden kan næppe løse det problem, de unge selv angiver som en af de vigtigste årsager til, at uroligheder bryder ud i *les banlieues*: mangel på arbejde, diskrimination og udviklingen af en underklassens subkultur, der risikerer at bidrage til asocial opførsel og kriminalitet. De unge i forstæderne kan på deres side ikke løbe fra, at deres bydele er overrepræsenterede i kriminalitetsstatistikkerne, og de formår sjældent at artikulere deres frustrationer, hvormed deres afbrændinger fremstår irrationelle og som et produkt af moralsk utilregnelighed.

Kampen om republikken og voldens artikulation

Vort land har ikke oplevet de eksplosioner af vold som nogle arbejderklassekvarterer i udlandet har været ude for de senere år. Levy-rapporten, 1988.

Kommer Frankrig til, på samme måde som De Forenede Stater eller England, at opleve svigtede kvarterer og områder med ukontrollerede sociale eksplosioner? Dubedout-rapporten, 1983.¹⁸⁵

UROLIGHEDER I DE FRANSKE FORSTÆDER KAN SPORES tilbage til 1970'erne, men det er særligt optøjer fra 80'erne og frem, der har påvirket politiseringen af det sociale boligbyggeri i forstæderne som en trussel. I løbet af 1970'erne og 80'erne blev optøjerne særligt sammenlignet med britiske fodboldbøllers vold og hærgen. Den amerikanske 'racetænkning' stemte ikke overens med den franske stats erklærede målsætning om, at etnicitet, kultur og religion ikke bør udgøre en vigtig bestanddel i republikkens identitet.

Den franske republikanske model for national identitet, hvor det er et politisk fællesskab og demokratiske institutioner, som udgør nationalstatens sammenhængskraft, er særligt af historikere blevet fremstillet som inkluderende over 'fremmede'. At det er det formelle og politiske medborgerskab, som er i centrum for statens forventninger og krav til borgerne går igen på et institutionelt plan. Modsat historiske kulturnationer som Tyskland og Danmark, har individer automatisk modtaget statsborgerskab ved fødslen, hvis de blev født i lande som Frankrig, USA og Canada, uanset om deres forældre var immigranter eller ej. En etnisk-kulturel opfattelse af nationalfællesskab har historisk ikke slået rod som en konkurrent, men snarere som en ingrediens i det politiske nationalfællesskab.¹⁸⁶ Den ekspansive lov om statsborgerskab i Frankrig, som automatisk gør andengenerationsindvandrere til statsborgere, stemmer overens med en statscentreret og tilpasningsvenlig selvforståelse, som historisk korresponderer med den revolutionære politiske aktør Talliéns bemærkning i foråret 1795: „de eneste fremmede i Frankrig er de dårlige statsborgere.“¹⁸⁷

Medlemskab af den franske nation er derfor blevet defineret ved politiske

og ikke ved etniske termer. Dette er hovedårsagen til, at det den dag i dag er meget begrænset, hvad der føres af statslige statistikker på baggrund af etnicitet og religion i Frankrig.

Hvor efterkommere af immigranter i Frankrig 'forsvinder' i statistikkerne, hvor de anføres som franskmænd, er Danmark gået i den anden grøft ved politisk at vedtage, at ikke blot anden generation af immigranter med dansk statsborgerskab anføres som 'efterkommere'. Efter en aftale mellem DF og den borgerlige regering i 2009 anføres nu også tredje generation af indvandreres børn som 'efterkommere' i statistikkerne i stedet for som danskere, hvilket er usædvanligt selv i en europæisk sammenhæng, hvor nationerne mange steder har været relativt etnisk homogene indtil for få årtier siden. Den franske model kan spænde ben for demokratiske diskussioner – og løsninger – på et velinformeret grundlag, når det gælder spørgsmål om diskrimination, minoriteters sociale position og eventuelle overrepræsentation i kriminalitetsstatistikkerne, fordi tallene ganske enkelt ikke eksisterer. Dermed bidrager berøringsangsten for at diskutere et sammenfald mellem et race- og et socialt gebyr potentielt til, at status quo opretholdes, når det gælder disse borgeres livschancer. Den danske model risikerer derimod at fastholde danskere med en mørk hudfarve, hvis egne forældre er født i landet, som nogle der ikke anerkendes fuldt ud som medborgere i Danmark. Her risikerer staten at fastholde et kulturelt billede af nationen fra en tid, der ikke længere eksisterer.

Lige gyldig hvilket nationalt ideal republikken Frankrig og kongeriget Danmark tilstræber, har begge lande det til fælles, at de – sammen Østrig – hører til blandt de mest polariserede lande i den vestlige verden, når det gælder holdningen til etniske minoriteter. Dette faktum udfordrer særligt det franske selvportræt som en farveblind nation, hvor etnicitet og hudfarve ingen betydning har. Den franske stat har som erklæret målsætning gennem historien søgt at sikre universelle frihedsrettigheder, der skulle komme alle autonome individer til gode, og som ikke var forbeholdt indfødte franskmænd. Frankrig er i denne optik med den franske historiker Michelets ord en „strålende mor, som ikke er vores alene, og som må bringe ethvert folk til frihed.“¹⁸⁸

Da en fransk fodboldspiller med caribiske rødder tilbage i 2006 tørnede sammen med den højrenationale politiker Jean-Marie Le Pen, repræsenterede deres argumenter derfor ikke blot en kamp om ord men en pågående definitionskamp om den nationale identitet og franskheden. Jean-Marie Le Pen havde tidligere kaldt den franske nations fodboldmandskab, der vandt VM i 1998 for „kunstig“, fordi holdet, ifølge politikeren, ikke repræsenterede det 'virkelige' Frankrig.

Formanden for partiet Den Nationale Front gentog i løbet af fodbold VM i 2006 sin kritik om, at træneren „skulle have været lidt mere forsigtig“ med antallet af „farvede“, som var „overdrevent“. 16 spillere ud af en trup på 23 var således ikke hvide i huden. En af spillerne var Lilian Thuram, som er den spiller, der har spillet flest kampe på det franske landshold. „Jeg er ikke sort, jeg er fransk,“ lød forsvarsspillerens svar til Le Pen.

Jean-Marie Le Pen er ikke en hr. hvem som helst. Han har flere gange stillet op til det franske præsidentvalg, og i 2002 skabte han et ramaskrig i store dele af Europa, da det lykkedes ham at slå det socialistiske partis kandidat i første valgrunde af præsidentvalget, hvorefter Chirac og Le Pen kæmpede om vælgerens gunst.

„Han er tydeligvis ikke klar over, at der er franskmænd, som er sorte, franskmænd, som er hvide, franskmænd, der er brune. Det er særlig slemt, når man tænker over, at dette er en mand, der har forhåbninger om at blive Frankrigs præsident, men som tydeligvis ikke ved noget om fransk historie eller det franske samfund,“ lød det fra Lilian Thuram på et pressemøde under verdensmesterskabet i fodbold.¹⁸⁹

Thuram kom som ni-årig til Frankrig og er vokset op hos en mor, som gennem hårdt arbejde holdt sammen på den faderløse familie med fem børn. Franske sociologers studier af den franske forstad fremhæver, at en stor del af nordafrikanske, pakistanske og caribiske unge i de fattige forstæder er socialt dømt til at skulle reproducere det sociologen Pierre Bourdieu benævner „verdens elendighed“.¹⁹⁰

Lilian Thuram repræsenterer i denne optik en undtagelse, som ikke blot indskriver sig som et ikon blandt fodboldelskende franskmænd. Han er også en mand, der har indskrevet sig i den franske offentlighed som en intellektuel, der er velbevandret i slaveriets historie, og som har udvist en dagsaktuel interesse i dele af den bevidste rap-musik fra forstæderne.¹⁹¹ I dag bevæger den franske 1998-verdensmester i fodbold sig lige så hjemmevant i tv-studier, kulturhuse og boglader, efter udgivelsen af bogen ‘Mine sorte stjerner’ (Mes étoiles noires), hvor han zoomer ind på amerikanske borgerretskæmpere som Marcus Garvey, Martin Luther King, Malcolm X og Rosa Parks. Mange af de øvrige ‘helte’ i bogen er relativt ukendte, hvilket er en del af årsagen til, at den sorte hudfarve ofte udgør en markør for mennesker, der indtager rollen som ofre eller skurke. „I min bog nævner jeg for eksempel alle de sorte forskere og videnskabsmænd, der står bag store opfindelser, lige fra køleskabet, trykpressen, pacemakeren og blyantspidseren. Listen er lang, men for de fleste er kendte sorte kun sportsfolk, musikere eller sangere. Det samme gælder vores historie:

for de fleste dukker sorte mennesker først frem med slaveriet.¹⁹² Partipolitik har han holdt sig fra. Det på trods af, at Nicolas Sarkozy har tilbudt ham en ministerpost, efter han indtog landets præsidentembede. Lilian Thuram takkede nej.

Lilian Thuram er derfor ikke en ganske almindelig pensioneret sportsstjerne, når han som en national personlighed indskrives i gruppen af postkoloniale tænkere, der slår på, at det afgørende ikke bør være, hvor man kommer fra, men hvor man som individ og som samlet nation er på vej hen. Thuram og resten af det franske landshold fik at vide, at Le Pen havde sået tvivl om de fleste spilleres berettigelse på landsholdet lige før en kamp mod Spanien under VM-turneringen i 2006. Frankrig vandt kampen 3-1 og tog dermed et skridt på vej mod endnu et verdensmesterskab. Forsvarsspilleren benyttede sejren til at slå et slag for det, han kaldte „det ægte Frankrig“. I den pågående definitionskamp om nationale identiteter har store sportsgrene og kulturelle udtryk haft et samlende potentiale for oplevelsen af et medborgerskab på tværs af etniske og kulturelle skel, hvilket Thuram ikke var sen til at påpege efter sejren over Spanien: „Da folk fejrede vores sejr, fejrede de os som franskmænd, ikke som sorte eller hvide. Det betyder ikke noget, om vi er sorte eller ej, for vi er franske.“¹⁹³

LILIAN THURAM EROBREDE OGSÅ OVERSKRIFTER, da Frankrig i 2005 lagde grund til tre uger med optøjer. Han var én af de få landskendte personligheder, som i løbet af urolighederne trådte frem med et forsvar og en forståelse for baggrunden for de unges handlinger, som af nogle blev betegnet som „den parisiske intifada“ på grund af bydelenes andel af beboere med ‘mellemøstligt’ udseende.¹⁹⁴ Thuram fastholdt, at han ikke forsvarede volden i sig selv, men at han ønskede at forklare de levevilkår, som de unge levede under. Da Sarkozy under optøjerne fastholdt, at de unge var rakkerpak, der skulle „spules væk“ fra gaderne, svarede Thuram, at hvis de unge var rakkerpak, „så var han også „rakkerpak“.¹⁹⁵

De franske optøjer er blevet beskyldt for ikke at være en politisk og social kamp, fordi de unge ikke selv artikulerede ud til offentligheden, hvad det var for en samfundsorden, de kæmpede for.¹⁹⁶ Meget tyder imidlertid på, at optøjerne snarere end traditionelle ideologiske kampe primært bør opfattes som et forsøg på at opnå synlighed omkring følgerne af den gradvise deklassering, som de uuddannede og de manuelle arbejdere er blevet udsat for i de gamle arbejderkvarterer. På trods af, at urolighederne muligvis ikke kan anskues som en politisk kamp i traditionel forstand, gør en fælles grundfortælling sig

gældende som en bevæggrund for at slutte sig til de voldelige optøjer.

Den slovenske filosof Slavoj Žižek har kategoriseret urolighederne som en *metasamtale*.¹⁹⁷ Urolighederne var et forsøg på at teste, om der overhovedet eksisterer en kommunikationskanal mellem forstæder og mainstreamsamfundet.

Budskabet bag de franske optøjer blev ganske vist i ringe omfang artikuleret af de unge i forstæderne via de kanaler, som mange akademikere og meningsdannere typisk benytter. Nogle af årsagerne til urolighederne blev imidlertid artikuleret gennem rappens sprog via den blomstrende hiphopscene i Frankrig. Son Tres var en af de rapgrupper, der forsøgte at indkapsle den ophobede vrede bag optøjerne i deres tekster. Blandt andet med linjerne: „I stedet for at sove i Nationalforsamlingen burde I lytte til os, vi er det unge Frankrigs røst – Vi vil kneppe Frankrig, til hun elsker os, oprøret slutter ikke, før I fatter, at vi er franskmænd, og at vi er her for at blive.“

Hvis de unges optøjer ses som et socialt opråb om anerkendelse, bør de ikke opfattes som et krav om at blive anerkendt, som nogle der er kulturelt forskellige fra resten af nationens borgere. Snarere end at stille religiøse og kulturelle særkrav, synes optøjerne at repræsentere et budskab om, at de unge ønsker at synliggøre sig som borgere, der vil anerkendes fuldt ud som medborgere i den franske nation.

Volden som socialt stilbillede

„Frankrig har to ansigter,“ forklarer en ung mand, da han bliver opsøgt af en udenlandsk filmmand i en forstad til Paris i løbet af urolighederne. „Det ansigt de viser dig. Det der indeholder chikke gader, Champs-Élysées, Eiffeltårnet, de smukke monumenter. Men det er ikke Frankrig,“ slår den unge mand fast. „Frankrig er det, du ser bag mig,“ siger han og vender sig om mod parkeringspladsen med de afbrændte biler. „Frankrig er de hårde forstæder og elendigheden. For to måneder siden troede du at Frankrig var sådan, du troede, at alting var fint, men det er ikke Frankrig.“

En af de unge forklarer i den pågældende dokumentarfilm, at „det var den eneste måde, vi kunne blive hørt.“ „Det her er et budskab om fortvivelse. De lytter ikke. Det her er den eneste måde, vi kan blive lyttet til. Du ville for eksempel ikke være kommet til Frankrig, hvis det ikke var for det her.“

Billeder af røgsværtede og sønderknuste biler chokerede muligvis middelklasse-Frankrig, men det var beboerne i forstæderne, der selv måtte lide under de fleste af skaderne. Det var deres biler og skoler, der måtte lade livet ved af-

brændinger. Urolighederne havde imidlertid ikke blot materielle omkostninger for beboerne i disse forstæder.

Ligesom det tidligere er sket i Los Angeles, har den sociale uro i de stigmatiserede boligområder ydermere sat skub i de mest ressourcestærke beboeres planer om at flytte fra de forarmede forstæder, hvormed skolerne efterlades med en stadig mere socialt skæv elevsammensætning. I det nyklassiske sociologiske værk 'Weight of the World' interviewes en skoleleder fra en fransk grundskole i en forstad, hvor der har været optøjer i starten af 90'erne. Her giver han udtryk for frustrationen over, hvordan elever fra de mest ressourcestærke familier trækkes ud af skolerne i *les banlieues*, hvorefter lærerne i stadig højere grad døjer med en elevkultur, der tager afstand fra skolens boglige værdier. Slutresultatet er en negativ social spiral, forklarer skolelederen:

„I sidste ende, hvad beder de unge tabere fra blokkene så om? De beder om muligheden for at leve. Nå ja, de ender med at bede om et interessant arbejde, men landet er ikke i stand til at tilbyde dem et interessant arbejde, fordi de ikke er uddannede (...) mirakler finder i sidste ende ikke sted. Så de er vrede, de er vrede på institutionen, de er parat til at smadre alt, der giver dem en følelse af en form for nederlag, men jeg har ikke mange løsninger.“¹⁹⁸

Skolelederen forklarer, at han er „fuldstændig overbevist om, at problemet er opstået ved, at man har stablet en masse problemfamilier sammen, uanset deres sociale oprindelse, uanset deres racemæssige oprindelse.“ Optøjerne i *les banlieues* viser muligvis det omgivende Frankrig, at beboerne i disse forstæder eksisterer, men ønsker de ressourcestærke familier at lade deres børn eksistere i denne virkelighed? Næppe.

En beboergruppe med et højere uddannelsesnivea, en større viden om deres rettigheder og en større tillid til, at det kan betale sig at råbe op, ville ellers kunne bidrage til at artikulere den frustration og de livsvilkår, som eksisterer i *les banlieues*, og som gav sig udslag i optøjer, der ramte alle franske storbyer i løbet af tre uger i 2005. Undtagen Marseilles der gik fri på trods af, at byen har en af Frankrigs højeste koncentrationer af beboere med etnisk minoritetsbaggrund og en tilsvarende høj arbejdsløshedskurve.

Hiphoptekster som forvarsel om vreden

Marseille adskiller sig imidlertid fra andre af Frankrigs storbyer ved, at byens minoriteter ikke bor i adskilte bydele takket være byens indsats for at sprede nyankomne flygtninge og indvandrere i stedet for at henvise disse til isolerede boligområder. Desuden er byen også kendetegnet ved at have en større andel journalister og politifolk ansat med etnisk minoritetsbaggrund.

Det er en politisk målsætning for byen, at den skal skabe forudsætningerne for en samlet by-identitet for beboerne, der kan fungere som et alternativ til den nationale identitet, som så mange af minoritetsborgerne føler, at de bliver forment.¹⁹⁹ Og så er det en af de byer i Frankrig der har den rigeste hiphop-scene. Marseilles bidrager direkte økonomisk til workshops i hiphop-tekst-skrivning, der kan hjælpe de unge til at lære at formidle deres liv og oplevelser i ord. Indsatsen for de unge er generelt kendetegnet ved, at kommunen aktivt bidrager til rammerne for, at de unge kan dyrke deres kreative ungdomskulturer i stedet for at opfatte dem som en trussel. Særligt byens hiphopskole tiltrækker unge med minoritetsbaggrund. Hiphoppen er en kilde til identitet og selvværd, forklarer en af eleverne, en 17-årig rapper, der drømmer om at udgive et album. „Det er mere end blot et budskab, det er en sindstilstand, det er en kultur, det er et liv.“

Hiphoppen er en kunstart, der tager udgangspunkt i de unges eget liv og er en potentiel kilde til respekt og anerkendelse. Rapperen Prodiges Namor, der har afholdt hiphop-workshops for unge i Marseille siden 1998, forklarer det sådan: „Vi har en masse mennesker fra Algeriet, Tunesien, Marokko og Comoro-øerne og alle vil gerne vise, hvem de er, og hvor de kommer fra. Det er en måde at (...) vise hvem de er, og at de duer til noget.“²⁰⁰

Hiphoppens potentiale som en måde at artikulere budskaber og oplevelser om undertrykkelse og krænkelse er dels dens styrke. Men det kan også opfattes som en slagside, fordi ikke alle borgere nødvendigvis ønsker at få budskaber, der kan forarge, ud i det offentlige rum. Som pædagogik- og sociologiprofessor Peter McLaren udtrykker det: „Rap udfordrer følelsen af sikkerhed og tryghed i middelklassehjem og middelklassekvarterer. Den peger på eksistensen af et konkret raseri og en generel fortvivlelse.“²⁰¹ For nogle udgør rappen en negativ æstetik, der bør underkastes kontrol, og så vidt muligt undgås. For andre besidder hiphoppen et potentiale som en platform, hvor man kan forsøge at skabe en fælles etik baseret på dyder som frihed, lighed og broderskab. Dette kan ske i forsøget på at bruge hiphoppens potentiale som medium til „at lave revner i rummet af hvidhed og ved at fremme politisk solidaritet i form af et forestillet samfund, hvor man sammen kæmper mod undertrykkelse.“²⁰² Den

amerikanske hiphoppioner Afrika Bambaataa definerede i sin tid hiphopkulturen som bestående af elementerne rap, breakdance, graffiti, dj'ing. Sidenhen har han imidlertid slået til lyds for, at *oplysning* bør udgøre hiphoppens femte element.

Rappen synges i dag på alverdens sprog, om det så er i Iran, hvor der rappes om et undertrykkende regime eller i Sydafrika, hvor farvede synger om behovet for en fælles national identitet eller i Danmark, hvor særligt den politiske italesættelse af minoriteter og 'ghettoer' har erobret terræn i rapteksterne fra 'ghettoen'. Flere af disse tekster italesætter direkte noget, man kunne kalde „oplysning til borgerne om ghettoen“. Et af eksemplerne stammer fra en gruppe teenagere fra Vollsmose, der i 2005 udsendte nummeret 'Ghetto', som tilkendegiver, at „hvis du lytter, har jeg måske noget, jeg kan lære dig?“

I nummeret forsøger de unge at lære offentligheden, at unge ikke hænger på gaden i 'ghettoen' for at overfalde folk, men fordi man „pakker syv i to rum“. „Men til hver en tid, kan I lægge skylden fra jeres egne hænder, så kan I skrive om os på jeres forside, men alle her prøver bare at være en af de få, der når videre til det bedre,“ lyder budskabet fra de unge, før nummeret rammer sit omkvæd:

„Jeg har ikke valgt at bo her, jeg har ikke valgt at være her, jeg har ikke valgt at leve livet som en perker, jeg har ikke valgt at være den person, alle hader, forstår du, jeg bliver svinet til alle steder, og så siger I, I ikke forstår, at vi er fucked up, vi prøver at passe ind, men det er aldrig godt nok, men vi lever med det, for det er livet som en perker, hvis du lytter, har jeg måske noget, jeg kan lære dig.“

Den underliggende vrede bag de optøjer, der ramte Danmark i februar 2008, har været formidlet gennem sådanne hiphoptekster i årene op til urolighederne. Gruppen Blok 27 fra Tingbjerg advarede allerede i 2005 i nummeret *Gadens Dæmon* om, at man har „brug for dialog – et helt nyt input,“ hvis man vil undgå gadeoptøjer ved at „vække en kæmpe, som ellers sover.“

Blok 27 har ligesom en række andre undergroundskunstnere udviklet deres færdigheder som rappere gennem nye, kommunalt støttede tilbud og initiativer. Projektet *Ghetto Gourmet*, der har udgivet en cd med unge fra Tingbjerg, Amager, Nørrebro og Århus har som officiel målsætning at „eksponere nogle af de positive kreative resurser, der desværre ofte bliver overset i den daglige indvandrerdebat“ for på den måde at vise, at „de unge har andet og mere at byde på end afbrændte biler.“²⁰³

I Frankrig blev en retslig undtagelsestilstand indført som en følge af voldsomme optøjer. I Danmark gik en lignende indskrænkelse af borgernes bevægelsesfrihed forud for de danske optøjer i februar 2008. Indførelsen af de danske visitationszoner, der giver politiet ret til at visitere enhver borger uden begrundet mistanke, indtager en central plads i fortællingen om ophobningen af den vrede, der førte til begivenhederne i 2008.

Rapperen Mati G var en af de unge, der deltog i Ghetto Gourmets forsøg på gennem musikken at artikulere nogle af de frustrationer, der går igen ved afbrændingerne af biler i februar 2008. Han blev udsat for tilfældige kropsvisitationer i København i måneden op til udbruddet af optøjer, men valgte volden fra, da afbrændinger bredte sig fra Nørrebro til hans boligområde i Urbanplanen på Amager. Han skrev i stedet rapnummeret 'Mit Kbh', der starter med ordene:

„Klar til sandheden – her kommer den. Der var engang en lille dreng, som prøvede at blive stor, blive velrespekteret i samfundet og få en stolt mor. Ville sætte sit aftryk på verden, kunne ikke vente et øjeblik, gik i skole, ville have en uddannelse. Havde smukke ambitioner men var ramt af en forbandelse.“

Nummeret er særligt inspireret af nogle oplevelser med politiet i tiden op til udbruddet af optøjer i 2008, hvor Mati G blev visiteret flere gange på en dag. Det var særligt én visitation, som gjorde indtryk på rapperen, der er ustraffet, og som på dette tidspunkt gik i gymnasiet. Mati G havde været i Amagercentret med nogle af sine klassekammerater. Da gymnasievennerne trådte ud af centret, blev Mati G kaldt hen af nogle betjente. Foran sine klassekammerater, der alle var etnisk danske, fik rapperen endevendt lommerne. I sangen 'Mit Kbh' præsenterer Mati G visitationen som den oplevelse, der overbeviste ham om, at „frihed, lighed skulle være vores virkelighed, men sådan som det går, har det ingen del i vores sandhed.“

I månederne op til afbrændingerne i februar 2008 fandt en voldsom optrapning af utilfredsheden og frustrationen sted blandt mange minoritetsunge i områder med almennyttigt boligbyggeri i København. Vreden flød over, da en ældre mand i forbindelse med en ulovlig parkering i Blågårdskvarteret på Nørrebro blev slået af politiet.

Afbrændingerne afslører et dybereliggende problem med en velfærdsstat, hvis boligområder og folkeskoler bliver stadig mere socialt og etnisk opdelte. Folkeskolen forventes at være den vigtigste institution, når det gælder velfærdsstatens forsøg på at skabe lighed i individets livschancer, men den danske folke-

skole indtager sidstepladsen i Norden, når det handler om at udligne elevernes forskellige sociale og økonomiske forudsætninger fra hjemmet. Ligesom ved optøjerne i Frankrig gik skoler herhjemme heller ikke fri, da afbrændinger blev en del af gadebilledet. De unge rammer dermed samfundet der, hvor det måske er svagest. De „franske tilstande“ i Danmark ville ydermere næppe have bredt sig til et landsdækkende fænomen, hvis ikke der eksisterede en fælles underliggende vrede blandt unge minoritetsmænd, som føler, at de skal betale et uretfærdigt socialt og etnisk gebyr i forsøget på at skabe sig et værdigt liv.

6. FRANSKE TILSTANDE I DANMARK

Påvirkningen fra venstrefløjsaktivister og politiets fokus på etniske minoriteter

Der er gode billeder i brosten, brændende biler og containere. Efter rydningen af Ungdomshuset i marts 2007 var en konstant summen af helikopterpropeller i flere dage en del af lydbilledet på Nørrebro. Da Nørrebro brød i brand igen et år efter, var nyhedshelikopteren, sendevogne og tv-kameraer endnu en gang allestedsnærværende i bydelen. Hvor medierne i forbindelse med rydningen af Ungdomshuset i udpræget grad pegede på de autonome som de skyldige i gadeuordenen, blev uromagerne ved februar måned 2008 hurtigt udpeget som andengenerationsindvandrere.

Rydningen af Jagtvej 69 er i mediebranchen blevet betegnet TV 2 News' svar på den første Golfkrig. Ligesom CNN fik sit store seergennembrud ved hjælp af dramatiske billeder fra USA's første indtog i Saddam Husseins Irak, fik TV 2 News sit hidtil største seerscoop med sin dækning af en national begivenhed, der vakte associationer til væbnede kampe i udlandet.

Tekniske og krigslignende termer som 'knibtangsmåne' ²⁰⁴ fandt vej til en nyhedsdækning, hvor mange timer blev fyldt ud med reportere, der var *live* i felten og talsmænd for ordensmagten, der redegjorde for politiets spritnye strategier til at håndtere demonstranter og de allernyeste køretøjer, der kunne skære igennem barrikader og brændende containere.

Da Nørrebro igen lagde asfalt til en uges afbrændinger i februar 2008, var nyhedskorpset på plads, og især den billedbærende del af dækningen fyldte meget. Selvom politiet i løbet af den første aften med optøjer foretog en række anholdelser, blev kun en enkelt person tiltalt. Resten blev taget med af politiet ved såkaldt præventive anholdelser, hvor pressen knipsede løs, forklarer Omar. To gymnasielever endte på denne måde ufrivilligt med at få deres billede i Ekstra Bladet. „De blev i løbet af urolighederne anholdt på Rantzausgade og løsladt samme aften. Dagen efter var de på forsiden af Ekstra Bladet, fordi en fotograf havde taget et billede af dem,“ forklarer Omar. „Medierne tænker jo ikke på konsekvenserne af deres dækning. De hælder bare benzin på bålet i forhold til unge, der i forvejen er stigmatiserede.“

I det hele taget blev de unges mistillid til journalister og fotografer allerede i løbet af de første dage af optøjerne igen bekræftet, forklarer Omar: „Det er

jo en krænkelse af privatlivet, når pressen bare tager billeder af en, som om man var i en zoologisk have. Jeg har også oplevet, at nogle bare kom forbi og tog billeder, og så kørte de videre. De skulle bare have et hurtigt billede. Især TV 2 News var slemme i løbet af optøjerne – de var her konstant.“

Når de unge på denne måde føler, at deres kvarterer omdannes til en skueplads for fotografer, bekræftes de i, at de bliver bedømt på deres udseende og bopæl i stedet for deres reelle handlinger. Urolighederne i februar 2008 ville imidlertid næppe have ført til optøjer, hvis ikke der i årevis havde fundet en ophobning af vrede sted blandt særligt unge fra de gamle arbejderkvarterer. Arbejderkvarterer, hvor den stigende andel af mørklødede har betydet, at den historisk velkendte marginalisering på baggrund af manglende uddannelse og job i stigende grad er blevet suppleret med oplevelsen af frustrationer blandt beboere, der føler, at deres hudfarve og religion udgør en ekstra omkostning, når det handler om at finde job, få adgang til diskoteker og i det hele taget føle sig anerkendte som medborgere i Danmark. Derfor udgør vreden bag optøjerne næppe blot en historie, der kan indskrænkes til Nørrebro.

Selve det faktum at optøjerne startede på Nørrebro har givetvis bidraget til ekstra opmærksomhed fra såvel den bredere offentlighed som fra unge fra andre københavnske bydele, der hurtigt sluttede sig til urolighederne. Som vi har set, indtager Nørrebro en plads i bydelenes Danmarkshistorie som et sted, der historisk har gjort opmærksom på sig selv gennem sensationelle optøjer, og som den dag i dag er i stand til at trække overskrifter. Derfor følger unge fra boligområder, der indimellem betegnes som „ghettoer“ også ivrigt med i mediernes dækning af særligt Nørrebro. „Nørrebro er først på beatet med moden på godt og ondt. De unge er gode til at markedsføre deres budskaber via mund til mund, og så fløj TV 2 News' helikopter jo over os, da urolighederne startede. Det betyder jo, at unge fra resten af landet kan se billederne,“ lyder det fra gadeplansmedarbejder Anoir Hassounoi, der fortsætter: „Det startede herinde, og så var det en dominoeffekt, fordi andre unge i andre bydele kunne genkende vreden.“

Spørgsmålet er blot, om dominoeffekten ville have været en realitet, hvis ikke Jagtvej 69 var blevet ryddet et år forinden, og hvis ikke der i forvejen eksisterede en dybt nedgroet mistillid til ordensmagten fra de unges side?

Som beboere på Nørrebro kunne de unge fra Blågårdskvarteret ikke undgå at blive påvirkede af urolighederne i deres bydel i forbindelse med rydningen af Ungdomshuset, og flere havde da også selv deltaget i urolighederne. Blandt alle de lokale på Nørrebro, som har udtalt sig til denne bog – fra gadeplansmedarbejdere, til kriminalpræventive betjente, klubfolk, bibliotekarer og de

unge selv – lyder det, at optøjerne i februar 2008 næppe ville være brudt ud i samme størrelsesorden, hvis det ikke havde været for de uroligheder, som ramte bydelen i forbindelse med rydningen af Ungdomshuset mindre end et år forinden. Påvirkningen fra Ungdomshusurolighederne bærer ydermere en del af ansvaret for, at de unge mænd fra Blågårdskvarteret var bedre organiserede end ved uroligheder i 90'erne samtidig med, at molotovcocktails blev føjet til de brosten, som de tidligere havde benyttet ved lignende uroligheder. Udviklingen hænger til dels sammen med, at flere unge fra Blågårdskvarteret havde deltaget i urolighederne i forbindelse med Ungdomshuset i 2007, hvor de havde observeret og lært, hvordan venstrefløjsaktivister byggede barrikader og benyttede molotovcocktails. Op til udbruddet af optøjerne i 2008 rådgav venstrefløjsaktivister imidlertid også direkte unge fra Blågårdskvarteret i, hvordan de blandt andet kunne kombinere ild og barrikader. „De lærte rødderne at brændende containere, som man skubber ud på vejen, skaber trafikpropper, og at det er en god måde at tiltrække politiet,“ fortæller Omar. Og under urolighederne deltog venstrefløjsaktivister ligeledes. „Mange autonome kom og tilbød deres hjælp. De kunne se, at det her var en politisk kamp. Det var gruppen den ‘Sorte Blok’ fra de autonome, der deltog. De har det samme had til politiet, som mange herinde fra.“ Hadet er ikke ligefrem noget godt udgangspunkt for dialog. Men som vi skal se, lykkedes det ved slutningen af optøjerne i februar 2008 politiet og de unge fra Blågårdskvarteret at indgå i en dialog, der førte til, at det mindretal af betjente, der afklædte unge på gaden stoppede med denne praksis, og til at de unge følte, at deres stemme blev anerkendt som værd at lytte til.

Selvom venstrefløjsaktivister på Nørrebro indimellem samarbejder med lokale unge med indvandrerbaggrund om ildspåsættelser og gadekampe, er der ofte verdener til forskel på den sociale baggrund og uddannelse, som de to grupper har i bagagen. Som en af de unge venstrefløjsaktivister, der deltog i planlægningen af uroligheder i kølvandet på rydningen af Ungdomshuset udtrykker det: „Jeg følte nogle gange, at vi udnyttede nogle af de lokale mænd på Nørrebro med indvandrerbaggrund. Vi vidste, at de ville stille op og hjælpe med at lave *riots*, når vi ringede til dem og sagde, at det var kampe mod politiet, men samtidig var der mange, der helst ville undgå, at de kom til festerne i Ungdomshuset, fordi de bare opførte sig anderledes. De har ofte en anderledes holdning til homoseksualitet, og de endte ofte også med at gramse på pigerne. Forskellen er, at en stor del af den yderste venstrefløj er akademikerbørn, så afstanden kunne være rigtig stor, når det ikke handlede om at bekæmpe politiet.“

Den pågældende venstrefløjsaktivist er en ung kvinde, der ved rydningen af Ungdomshuset var i slutningen af teenagealderen. Hun fremhæver, at det var en udbredt holdning i Ungdomshuset, at friheden *fra* sexismen, homofobi og undertrykkelse på baggrund af en anderledes kultur og religion skulle ses som én kamp, hvorfor den sociale afstand mellem venstrefløjsaktivister og etniske minoriteter med en uddannelsesfremmed baggrund blev tolereret. Derfor forsøgte hun og andre venstrefløjsaktivister også at række hånden ud til etniske minoriteter i udsatte boligområder, som de anså som nogle, der i samfundet blev betragtet som vore dages pjalteproletariat. Kontakten var imidlertid præget af misforståelser og fordomme fra begge sider. Den unge venstrefløjsaktivist fremhæver en oplevelse, hvor tyve unge venstrefløjsaktivister hoppede på en bus til Nivå Centret i Nordsjælland for at mødes med unge fra det nærliggende almennyttige byggeri, Nivåhøj.

Nivå Centret blev på dette tidspunkt brugt som et tilholdssted for unge fra Nivåhøj, efter at deres lokale klub lukkede og 80 unge fra den ene dag til den anden ikke længere havde noget sted at hænge ud med vennerne. De unge i Nivå stillede krav om en klub eller et værested over for kommunen uden at ønsket blev imødekommet. Gruppen af unge fra Nivåhøj begyndte i stedet at hænge ud i Nivå Centrets overdækkede gade, hvis hovedindgang er placeret ved den lokale togstation. Indimellem stod de unge bare og snakkede. Andre gange spillede de fodbold – både i centret og foran det. Til gene for de handlende, butiksejere og buschauffører. For de unge var deres tilstedeværelse i det lokale center både udtryk for protest og mangel på bedre tilholdssteder. Området havde i ugerne forinden været præget af, at lokale unge der kastede sten, kanonslag samt flasker efter politiet og bildæk der blev sat i brand og kastet ud på vejen foran centret. Urolighederne spredte sig desuden til nabobyen Kokkedal, der også er præget af almennyttige boliger og etniske minoriteter samt mange beboere med et lavt uddannelsesniveau.

Da de unge venstrefløjsaktivister fra København ankommer til Nivå Centret omkring kl. 22 om aftenen, hiver de efter få minutter et sort banner frem, hvor der med gotiske hvide bogstaver står: „Fuck racismen. Vi er alle bare perkere i magthavernes øjne.“ Banneret bliver hængt op i den ene side af centergaden, og nogle af de unge fra begge grupper indvilger i at posere foran banneret til ære for den venstreorienterede nyhedsportal Modkraft, der har fulgt med venstrefløjsaktivisterne fra Ungdomshuset. På billedet ses en gruppe unge mænd med indvandrerbaggrund iført kasketter og hættetøj og venstrefløjsaktivisterne, der er klædt helt i sort, og hvis ansigter knap er synlige, fordi de er dækkede af sorte tørklæder fornedet og sorte hætter foran. Med mindre man ved det,

er det nærmest ikke til at se på billedet, at flertallet af venstrefløjsaktivisterne er unge kvinder. „Fællestrækket for de to grupper er marginalisering, og det politiske grundlag for mødet er anti-racisme og protest mod politichikane,“ skriver Modkraft i sin artikel om mødet i Nivå Centret.²⁰⁵ Formålet med mødet var imidlertid ikke bare at snakke og tage billeder. Venstrefløjsaktivisterne havde taget kontakt til unge fra Nivå efter at have fulgt med i mediedækningen af urolighederne i Nivå Centret og aftalen var at samarbejde om gadeoptøjer. „De havde mistet deres klub, og vi havde mistet vores Ungdomshus og vi havde et klart formål med at tage til Nivå. Det var at lave *riots* med de unge derfra,“ forklarer en af de unge kvinder fra Ungdomshuset. Der er imidlertid flere betjente fra lokalpolitiet i Nivå Centret, da de to grupper mødes. „Så sagde de lokale til os, at de ikke gad lave *riots* alligevel. De havde lige haft en god snak med politiet, der ville støtte dem i at få en ny klub. Der var flere betjente i civil, som vi var mistroiske over for, og som vi automatisk så som fjenden, men så pegede de lokale drenge på dem og sagde: ‘De der, det er lokale betjente, og dem skal man være gode venner med. Det er dem, der kan hjælpe os med at få en ny klub.’“ Herefter hev en af de lokale unge mænd en fodbold frem, hvorefter de to grupper begyndte at spille fodbold med hinanden. Venstrefløjsaktivisterne tog tilbage til København og havde på busturen svært ved at vurdere, hvorvidt turen nordpå havde været en succes eller ej. „Det var jo en akavet stemning, for vi havde fordomme om, at de bare var helt vilde og var imod alle politimænd, og så viste det sig, at de havde et godt forhold til de lokale betjente. Omvendt havde de også fordomme mod os, da de så at det meste af gruppen var piger. ‘Ha ha, I skal være *to* personer om hver politimand, hvis I vil i kamp mod dem’, sagde de.“ Både Nivå og Kokkedal var indblandet i de landsdækkende gadeuroligheder året efter, og de unge fra disse områder har generelt mere til fælles med de unge mænd med etnisk minoritetsbaggrund, der startede urolighederne på Indre Nørrebro end med venstrefløjsaktivisterne fra det tidligere Ungdomshus.

Særligt uddannelsesniveaue udgør en vigtig skillelinje mellem de borgere, der forbliver tavse, og dem der bruger deres demokratiske stemme til at klage, skrive læserbreve og gå til medierne, hvor de gør opmærksom på oplevelser og tendenser, som de finder uretfærdige. Dette er en af de væsentligste årsager til, at vreden bag urolighederne i 2008 nåede at udvikle sig til ildspåsættelser og gadekampe. Unge fra Blågårdskvarteret og andre stigmatiserede boligområder viger som regel tilbage fra at klage til myndighederne og forklare deres vrede i den offentlige debat, før det er for sent. Som socialarbejder Rafik Bencheikh forklarer det: „Der er meget, meget få af de her unge, som klager. Hvis du tager en,

der klager, så har der i hvert fald været hundrede overtrædelser eller ting, man kunne have klaget over, før der er en, der har klaget.“ Omvendt forholder det sig typisk med de venstrefløjsaktivister, der ved Ungdomshus-urolighederne klagede over såvel tabet af et værested som over konfrontationer med politiet på gaden.

Uddannelse som skillelinje for de manglende klager

Når venstrefløjsaktivister oplever, at der er ekstra fokus på dem fra politiets side, foregår dette typisk i forbindelse med den sociale uro, der kan opstå i kølvandet på rydningen af Ungdomshuset eller ved større internationale topmøder. Oplevelsen af at blive mistænkeliggjort er i disse tilfælde ikke en permanent tilstand, og den hænger heller ikke nødvendigvis sammen med, at unge venstrefløjsaktivister i det daglige begår kriminalitet og har en ringere arbejdsmarkedstilknytning samt et lavere uddannelsesniveau end deres jævnaldrende medborgere. Tværtimod.

Mange af disse unge er studerende og har overskud til at sætte sig ind i lovgivningen samt organisere sig – godt hjulpet på vej af deres forældre. Dette gjorde sig gældende efter rydningen af Jagtvej 69, hvor der blev indgivet så mange klager over politiet, at Politiforbundet på et tidspunkt foreslog, at man skulle gøre det sværere at klage over ordensmagten. En gruppe forældre til Ungdomshusets brugere dannede gruppen ‘Forældre mod politibrutalitet’ med det formål at sikre „den grundlovssikrede ytringsfrihed og forsamlingsret“ og „bevidne politiets eventuelle unødige magtanvendelse, i forhold til for eksempel chikane, uretmæssige anholdelser eller voldsanvendelse.“²⁰⁶ Denne gruppe stillede en hel pakke til rådighed for forældre og Ungdomshusbrugere bestående af vejledning, retshjælp og oplysning om Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol. Gruppen stablede sågar et netværk af såkaldte gadeterapeuter op bestående af „professionelle psykologer og terapeuter, som stiller sig til rådighed for de unge med den hjælp, de unge måtte have brug for.“²⁰⁷

En sådan mobilisering af viden, ressourcer og kulturel kapital fra forældrenes side gjorde sig ikke tilsvarende gældende i forbindelse med de politivisioner, som fik vreden til at bryde ud blandt unge i Blågårdskvarteret året efter rydningen af Ungdomshuset.

Netop dette faktum blev påpeget af skoleleder Lise Egholm fra Rådmandsgade Skole i forbindelse med „indvandreroptøjerne“. Hun mente ikke, at politikerne i tilstrækkelig grad havde forstået, at man ikke blot kan løse problemet

bag optøjer ved at pege på forældrenes ansvar, da mange af disse forældre er „lemlæstede fysisk eller psykisk“. „Det var snarere i forhold til forældrene til aktivister i Ungdomshuset, at man kunne tale om forældreansvar og dårlig opdragelse. Det var privilegerede, uopdragne unge, som svinede og hærgede et kvarter. Der er en verden til forskel på de to grupper af forældres ressourcer!“ lød opsangen fra skoleinspektøren.²⁰⁸

Beboernes gennemsnitlige uddannelsesniveau i Blågårdskvarteret og de fleste af de boligområder, der lagde grund til optøjer, spiller en væsentlig rolle for, hvorfor der er så få, der råber op ved brug af demokratiske kanaler som læserbreve, klagebreve og mails til ansvarlige politikere, når de føler sig uretfærdigt behandlet. At forstå og benytte sig af „systemet“ er ikke en naturgiven evne, og når det gælder klager over politiet, er det ikke de borgere, der stoppes oftest af politiet, som klager over ordensmagten. Ifølge en brugerundersøgelse af politiklagesystemet er den ‘typiske’ klager en mandlig funktionær på mellem 30 og 49 år. Han har en lang eller mellemlang uddannelse, bor sammen med kone eller samlever i eget hus. Sammenlignet med befolkningen som helhed er klagerne således veluddannede og kan betragtes som ressourcerstærke borgere. 45 procent af klagerne har en lang uddannelse og 22 procent har en mellemlang uddannelse.²⁰⁹ Kontrasten er endnu tydeligere, når det tages med i overvejelserne, at der er en overvægt af borgere med et lavt uddannelsesniveau, som typisk kommer i konflikt med loven, slår rapporten fast.²¹⁰ Der er således en tendens til, at desto højere uddannede borgerne er, desto mere tilbøjelige er de til at reagere, når de føler, at de bliver diskrimineret eller generelt behandlet uretfærdigt.²¹¹ Mønstret er således det samme ved klager over politiet som ved undersøgelser vedrørende diskrimination, hvor de bedst uddannede minoritetsborgere i størst grad svarer ‘ja’ til, at de er blevet diskrimineret i det danske samfund det seneste år. Disse borgere oplever ikke nødvendigvis mere diskrimination end lavtuddannede, men de er typisk mere følsomme over for uretfærdige praksisser, fordi de føler, at de med deres uddannelser og job har gjort sig fortjent til at blive respekteret som anerkendelsesværdige medborgere.²¹² Der er med andre ord større sandsynlighed for, at den 30-årige ingeniør vil råbe diskrimination ved en diskoteksafvisning eller en krænkende visitation end en 18-årig ufaglært. Den færdiguddannede og mere livskloge vil ydermere have opbygget en større kulturel kapital bestående af viden og uddannelse, der hjælper til at afkode, analysere og sætte sig ind i handlingsmuligheder, når han udsættes for krænkelser.²¹³

Disse forskelle i uddannelsesniveau kan endvidere have en betydning for, hvilken behandling borgerne får i mødet med staten. Et forskningsprojekt,

der har gennemgået 148.000 danske kræftsager viser, at socialt dårligt stillede ikke kommer så hurtigt igennem systemet, som højtuddannede borgere, der er bedre til at sætte sig ind i reglerne og kræve deres ret. Desuden skubbes de dårligt stillede muligvis ubevidst ud på et sidespor, fordi sundhedspersonalet ikke er vant til, at de klager.²¹⁴

Meget tyder på, at det samme mønster gør sig gældende i politiets tilgang til borgerne. Politibetjente ved i hvilke (ressourcestærke) bydele, de skal træde varsomt, og hvilke beboere, der sjældent råber op via officielle klagekanaler, forklarer den kriminalpræventive betjent Harun Y. Rubin. Dette er en del af baggrunden for, at mistilliden mellem unge i de stigmatiserede bydele og ordensmagten fortsætter år efter år. „Derfor kan politiet også gøre nærmest hvad som helst i sådan et område, for folk klager ikke. Hvis flere klagede, så ville der måske ske noget,“ forklarer Harun Y. Rubin.

Problemet med de få klager bunder dels i manglende tiltro til, at det kan 'betale sig' at protestere via de officielle kanaler. Dels i at mange ikke kan overskue processen der går forud for at indsende en klage, hvor de først skal afkode, hvilke rettigheder de har for derefter at sætte sig ind i, hvad 'Politiklagenævnet' overhovedet er for en størrelse. Som Harun Y. Rubin udtrykker det: „Jeg har flere gange sagt til de unge: så klag da over det? 'Der sker jo ikke en skid, ' siger de. 'Politiet får alligevel ret.'“

Motivationen til at klage bliver ikke større af, at chancerne for at få medhold er så små. Fra 1997 til 2007 er antallet af klagesager over politiet steget med omkring 50 procent, men færre end en tiendedel af disse sager resulterede i en udtalt kritik eller en beklagelse over politiets arbejde.²¹⁵

Abas hører således til en af undtagelserne – han har både klaget og fået medhold. Det faldt imidlertid ikke Abas naturligt at indsende en officiel klage over politiet. Sagen drejede sig om, at Abas var blevet udsat for en ulovlig politipraksis, hvor han var blevet bedt om at tage bukserne af midt på gaden for derefter at blive lyst i kønsdelene med en lommelygte. Symptomatisk for de unge på Indre Nørrebro var der kun to personer, der i tiden op til optøjerne valgte at klage over de visitationer, som de selv peger på som hovedårsagen til udbruddet af optøjerne. Symptomatisk er det også, at de to unge mænd ikke søgte hjælp hos forældrene, men hos kommunalt ansatte, da de skulle udfylde en klage til 'Politiklagenævnet'. I Abas' tilfælde var det end ikke hans egen idé at formulere en klage til politiet: „Det var første gang, jeg har klaget over noget,“ fortæller Abbas og fortsætter: „Jeg havde fortalt folk om, hvordan jeg skulle tage bukserne af i forbindelse med en visitation, og så kom lederen af medborgerhuset op til mig og sagde, han syntes, jeg skulle klage, og at han

gerne ville hjælpe mig. Jeg troede ikke på, at der ville ske noget ved at klage, men han overtalte mig.“

Abas' klage førte til, at han fik en beklagelse fra politiet. Den pågældende betjent fortsatte imidlertid med at komme på Nørrebro, indtil gentagne klager fra Socialforvaltningen medførte, at Københavns Politi forflyttede ham til en anden bydel. „Det er åbenbart ikke nok, at borgerne selv klager. Man skal op i de offentlige forvaltninger, før det går videre og gør en forskel,“ lyder det fra Rafik Bencheh, der selv er ansat under Socialforvaltningen.

Også på Ydre Nørrebro blev unge bedt om at smide bukserne på gaden. Kareem vidste modsat Abas ikke, at afklædningerne var ulovlige. Han modsatte sig imidlertid instinktivt af tage bukserne af på gaden. „I den periode op til optøjerne, så hver gang man så en politibil, så blev man visiteret. Jeg er også blevet spurgt, om jeg ville tage mine boxershorts af. Jeg sagde ‘nej’. ‘Så skal du med på stationen’, sagde politimanden. Så valgte jeg at knappe mine bukser op,“ fortæller Kareem, der har ren straffeattest. „De udnytter, at vi ikke ved, hvilke rettigheder vi har. De her visitationer har ført til meget mere had til politiet. Alle kan sætte sig ind i, hvordan det er at blive stoppet på den måde på gaden, og folk var vrede.“

Vreden mod politiet voksede i de første måneder af 2008, men den er hverken ny eller blot forbeholdt mænd med indvandrerbaggrund. Denne gruppe har imidlertid ofte sværere ved at undslippe politiets søgelys ved blot at skifte tøjstil eller afholde sig fra at begå kriminalitet.

Etniske minoriteter, rockerlignende typer og unge i hiphop-tøj i politiets søgelys

Nogle unges følelse af at blive diskrimineret mere end andre er ikke en ny tendens, og unge mænd med indvandrerbaggrund får i den henseende muligvis ikke en anderledes behandling end arbejderklassens børn har fået gennem årtier i de samme bydele, som flere steder har fået mærkater som „indvandrerghettoer“. I dag involverer konfliktfyldte møder med ordensmagten langt fra kun etniske minoriteter. Flere undersøgelser viser, at både etniske minoritetsmænd og borgere med kasketter, hiphop-tøj eller et såkaldt rockerlignende udseende særligt er i politiets søgelys på gadeplan. „Mennesker, der på denne baggrund „ligner“ de kriminelle, politiet har kontakt med til daglig, bliver ofte kontrolleret,“ lyder det fra kriminologen Lars Holmberg.²¹⁶ Han har med sit ph.d.-projekt ‘Politiets skøn i retssociologisk belysning’ lavet det mest omfattende feltstudie herhjemme af konsekvenserne ved politiets opdeling af borgerne i ‘de

typologisk skyldige' og de 'gode lovlydige borgere'. Ved at interviewe betjente samt køre med i deres patruljevogne i otte måneder finder Lars Holmberg, at „temmelig stereotype tegn og signaler“ i højere grad dikterer, hvem politiet stopper end konkrete forhold. Desuden er politiet langt mere tilbøjelige til at give bøder til folk, der ligner de 'typiske kunder' for småforseelser i forhold til 'de gode borgere', der oftest slipper med en advarsel. „Forskelsbehandlingen opfattes af mange politifolk som en form for positiv særbehandling, og derfor ikke egentlig diskriminerende, fordi man i alle tilfælde kun retsforfølger mennesker, der har begået en lovovertrædelse,“ forklarer Lars Holmberg.²¹⁷ Denne forskelsbehandling skyldes langt hen ad vejen, at betjentene ved, at det kun er en mindre del af de anmeldte lovovertrædelser, der opklares, og dermed straffes, ligesom de ved, at langt de fleste straffelovsovertrædelser begås af en mindre gruppe af 'faste kunder'.

„Det er et grundvilkår for politifolk, at de ser kriminalitet alle vegne: deres sanseapparat er trænet til bedst muligt at opfange signaler på afvigende adfærd og kriminalitet, og de får øje på meget, den almindelige borger overser,“ skriver Lars Holmberg og konkluderer, at dette er årsagen til, at mange betjente fastholder mistanken mod dem, der 'ligner' kriminelle uanset, om de har en plettet straffeattest eller ej. „Betjentene er sikre på, at den pågældende er skyldig i *et eller andet*, men de har ingen beviser, og dermed ikke nogen mulighed for at reagere. Dette kan nemt føre til en oplevelse af afmagt hos en betjent, der virkelig gerne vil gøre en indsats over for kriminaliteten.“²¹⁸

Politiets negative forskelsbehandling af unge med indvandrerbaggrund og andre, der ligner 'faste kunder', skyldes således ikke blot stereotyper, men også rationelle overvejelser over, hvem der fylder op i kriminalitetsstatistikkerne og derfor mest sandsynligt også har undgået straf for noget af al den kriminalitet, der aldrig opklares. Selvom etniske danske mænd fylder mest op i kriminalitetsstatistikkerne, når det gælder antal, er der for eksempel ingen tvivl om, at minoriteten af indvandrere og efterkommere fylder uforholdsmæssigt meget i kriminalitetsbilledet. Sandsynligheden for at en mand med indvandrerbaggrund har en plettet straffeattest er således næsten 50 procent større.

Korrigerer man imidlertid for forskelle i alder, falder tallet til 38 procent, fordi etniske minoriteter har en lavere gennemsnitsalder end majoritetsbefolkningen, og fordi unge generelt begår mere kriminalitet end ældre borgere. Hvis man yderligere tager højde for forskelle i arbejdsmarkedstilknytning mellem den etnisk danske befolkning og etniske minoriteter, reduceres tallet betragteligt. Så er etniske minoritetsmænd blot overrepræsenteret i kriminalitetsstatistikkerne med fire procent. Tallene tyder på, at overrepræsentationen

af etniske minoriteter i kriminalitetsstatistikkerne snarere bundet i forskelle i uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet end i en mellemøstlig kulturel baggrund, der driver minoriteter til kriminalitet. Den samme tendens gør sig gældende for det etniske danske mindretal, der lever syd for den tyske grænse. Kriminalitetsraten hos det danske mindretal er ligeledes 50 procent højere end hos den lokale, tyske befolkning.²¹⁹ At forklare denne overrepræsentation i de tyske kriminalitetsstatistikker ud fra en særlig etnisk dansk kultur ville være lige så forsimplet, som når synlige minoriteters kriminalitet herhjemme alene tilskrives en særlig mellemøstlig baggrund. Alt peger på, at kriminalitet i udpræget grad er et socialt problem, men den sociale yderposition i samfundet er ofte langt større blandt borgere med indvandrerbaggrund.

Sociale korrektioner i statistikkerne ændrer ikke i sig selv ved antallet af kriminelle i den virkelige verden, som er den virkelighed, ordensmagten naturligt tager udgangspunkt i. Politiets arbejde på gadeplan kan imidlertid let føre til generaliseringer på baggrund af stereotype tegn som tøjstil og hudfarve, og møderne mellem „de typologisk skyldige“ og ordensmagten udgør derfor et væsentligt dilemma. Hvis vi som samfund ønsker et politi, der arbejder proaktivt på at tage kriminalitet i opløbet, er det nærmest uundgåeligt, at ordensmagtens kontroller også rammer folk, der ikke tidligere har begået kriminalitet. Borgere der ifølge politiet vurdering ligner potentielt kriminelle, vil i denne sammenhæng blive udsat for mere kontrol af ordensmagten end de, der ikke gør. Særligt etniske minoriteter er i risikozonen for at blive kontrolleret jævnlige – og de kan ikke blot komme ud af politiets søgelys ved at skifte tøjstil. „Der er efterhånden ganske mange tegn på, at visse typer af unge, blandt andet andengenerationsindvandrere, er udsat for en endog meget hyppig kontrol fra politiets side. Denne kontrol rammer ikke kun dem, som tidligere har begået kriminalitet,“ lyder fra Lars Holmberg.²²⁰ Samme konklusion gør sig gældende i undersøgelsen *Konflikt på gadeplan* fra 2003, som er det hidtil mest omfattende særskilte studie af møderne mellem politiet og etniske minoritetsmænd på gadeplan.

De unge i undersøgelsen fra Kokkedal Kommune i Nordsjælland boede typisk i almennyttigt boligbyggeri i områder, hvor beboerne er overrepræsenterede i ledigheds- og kriminalitetsstatistikker. Gruppen af unge havde stort set alle oplevelser med politiet fra almindelig omgang i nærområdet – fra kropsvisiteringer til anholdelser og sigtelser. Men „i modsætning til gældende opfattelse var det meget få af de unge, som kunne betegnes som kriminelle,“ konstaterer undersøgelsen fra Center for Ungdomsforskning.²²¹ Til gengæld var der en lille hård kerne af unge, som lavede langt det meste af al kriminaliteten;

mest røverier og indbrud.²²² Alligevel blev flertallet af de unge, som hang på gaden jævnligt stoppet til rutinetjek af politiet. Nogle af de unge fra Kokkedal indlagde ligefrem en tidsbuffer, når de skulle til vigtige aftaler, så de havde tid til at blive stoppet af politiet.

Når politiet jævnligt stoppede ikke-kriminelle unge i Kokkedal skyldtes det, at de tog udgangspunkt i stereotype tegn på, hvordan en kriminel ser ud. De minoriteter, der faldt inden for kategorien som potentielt kriminelle, betegnede betjentene som 'andengenerationsindvandrere' eller '2.g'ere'. Betegnelsen dækkede i politiets sprogbrug ikke over efterkommere af indvandrere men over en gruppe, der ser anderledes og mørkere ud end majoritetsbefolkningen: En gruppe af unge mænd mellem cirka 12 og 25 år, som ifølge betjentene „ofte er stærkt kriminelle“. Undersøgelsen konkluderer, at en konsekvens af ordensmagtens kategorisering af disse unge drenge er, at „den utilsigtet bliver til en slags rettesnor for, hvordan politiet behandler de unge generelt.“²²³ Og det uanset, om betjentene i deres arbejde bliver bekræftet i, at de unge på gaden rent faktisk er kriminelle eller ej.

Såvel studiet fra Kokkedal som ph.d.-projektet fra Lars Holmberg konkluderer imidlertid, at mange betjente ved interviews ikke vil anerkende, at hudfarve kan være en markør for hvem, der bliver stoppet det offentlige rum. Lars Holmberg fremhæver en episode fra et klasseværelse, hvor han underviste elever fra Politiskolen:

„En del af holdets elever fastholdt, at de ikke standsede personer alene på baggrund af etnisk tilhørsforhold, men at de alene standsede de særligt mistænkelige. En af politiaspiranterne, der selv havde anden etnisk baggrund end dansk, protesterede: Han havde i sin tid på Politiskolen fire gange oplevet at blive standset i sin privatbil uden nogen konkret grund. Han spurgte, om andre af hans holdkammerater havde oplevet noget lignende. Det havde de ikke. Den unge mand sagde, at han jo i sagens natur havde et godt forhold til politiet, og derfor ikke tog særlig meget anstød af de hyppige kontroller, men at han da godt kunne føle sig diskrimineret.“²²⁴

Ofte skal der ikke andet til end at slå op i avisen for at konstatere, at kategoriseringer af mennesker som potentielt kriminelle og som moralsk utilregnelige ikke er forbeholdt politiet alene. Begrebet andengenerationsindvandrer har for længst ændret sig fra at være en teknisk term, der markerer, at en borger er efterkommer af en indvandrer til et udtryk, der – sammen med udtrykket udenlandsk baggrund – typisk bruges i medierne til at betegne unge kriminelle

mænd med et mellemøstligt udseende, som for en stor dels vedkommende er danske statsborgere. En særlig mellemøstlig etnicitet og voldskriminalitet er således to fænomener, der er blevet kædet sammen i medierne; blandt andet på grund af kildeafsmitning fra ordensmagten, som udgør den kilde, der får mest taletid, når det drejer sig om mediernes krimidækning.

Andengenerationsindvandrerer som en trusselskategori, der dækker over moralsk utilregnelige, unge minoritetsmænd, har flere gange i dette årtusinde givet luft under vingerne til argumenter fra partier, der generelt ønsker strengere straffe.

Hvor det var et knivdrab på en italiensk turist på Indre Nørrebro, der i 2004 gav anledning til politiske forslag om at indføre særlige visitationszoner, hvor politiet måtte kropsvisitere enhver efter våben uden begrundet mistanke, var det et knivmord i Indre By, der i starten af 2008 gav næring til politiske forslag om at gøre visitationszonerne permanente. På årets første lørdag blev den 19-årige Anton i 2008 stukket ihjel på Strøget i København af en jævnaldrende ved navn Rasmus på vej hjem fra en bytur. „Knivdrabet skete kort før kl. 06 ved Strøggets udmunding i Kgs. Nytorv, da tre unge med udenlandsk baggrund kom i skænderi med to danskere, fordi de angiveligt ville have fat i den enes hue. Skænderiet udartede sig og kostede den 19-årige livet,“ skrev Ritzaus Bureau, der var først med nyheden om drabet. Karakteristikken ‘udenlandsk baggrund’ blev citeret i adskillige medier, hvormed en mørk hudfarve endnu en gang blev hæftet på en voldsepisode i nattelivet.²²⁵ Mordet viste sig ganske rigtigt at dreje sig om en hue, men da journalister knap et år senere satte sig i Københavns Byret for at skrive om retssagen, kunne de berette, at den drabs-sigtede var en 20-årig kridhvid mand ved navn Rasmus, mens offeret var mulat. På baggrund af den tidligere fejlagtige beskrivelse af drabsmanden valgte nogle medier mod sædvane at beskrive den ‘drabsigtede’ som etnisk dansk i deres reportager fra retssagen, hvor etnicitet typisk kun nævnes i sådanne sager, når det drejer sig om etniske minoriteter.

Den 20-årige blev hurtigt omdøbt „rigmandssønnen“, og særligt formiddagsaviserne gjorde læserne opmærksomme på, at den sigtede slet ikke ligner en morder. B.T. skrev om den 20-årige, at han „kommer fra gode kår, har gået på en prominent privatskole, og hans forældre ejer et in-sted i en eksklusiv del af København.“

„Han er med andre ord ikke det gængse billede af en drabsmand, og han lignede heller ikke en koldblodig morder, da han afgav forklaring i Københavns Byret i dag. Faktisk lignede han mest en lidt usikker og nørdet gymnasieelev med briller og fladt hår, lige da han trådte ind i den stuvende fulde retssal.“²²⁶

Mordet i Indre By bidrog til argumenterne for, at politiet skulle kropsvisitere flere borgere efter våben, men meget tyder på, at dem der ligner den 20-årige Rasmus generelt går fri, mens folk med Omars og Abas' udseende jævnligt bliver udsat for kontroller.

Sidstnævnte kategori af borgere er overrepræsenterede i kriminalitetsstatistikkerne, men deres rolle som *the usual suspects* har imidlertid, ifølge politiets egne statistikker, betydet, at en tilfældig ung mand med indvandrerbaggrund har haft fem gange så stor sandsynlighed for at blive stoppet, når store dele af København i perioder har været omdannet til visitationszoner.

Klublukninger og visitationszoner – vreden optrappes

I oktober 2006 kom justitsminister Lene Espersen med en usædvanlig opsang til politiet.²²⁷ Hun mente, at politiet i højere grad skulle anmode Justitsministeriet om at omdanne hele bydele til visitationszoner. Politikerne havde vedtaget muligheden for, at politiet kunne kropsvisitere uden begrundet mistanke i særlige zoner, men indgrebet blev, i justitsministerens optik, brugt for lidt.

Fra slutningen af 2007 og i løbet af det første kvartal af 2008 omdannedes syv bydele i København til såkaldte visitationsområder på baggrund af knivstikkerier i Indre By, og politikere stod allerede i kø for at gøre zonerne permanente.²²⁸ I starten af 2008 meldte Lene Espersen ud, at hun ikke ville udelukke et forslag fra Dansk Folkeparti og Socialdemokraterne om at indføre permanente visitationszoner som et middel imod knive i nattelivet. Ordensmagten selv takkede imidlertid 'nej' til forslaget. „Jeg har ikke fantasi til at forestille mig, at politikerne vil give grønt lys for, at folk kan blive visiteret dag og nat, på lørdage og søndage,“ lød det fra politidirektør Hanne Bech Hansen i januar 2008.²²⁹ „Det betyder jo eksempelvis, at betjente på eget initiativ frit vil kunne vælge at tage et afbræk fra patruljeringen med et par timers visiteringer. Hvis det er dét, man ønsker, så er det et retspolitisk spørgsmål, og den slags blander jeg mig ikke i.“²³⁰

Mulighederne for at *visitere uden begrundet mistanke* var et nyt redskab for betjente på gaden. Senere på måneden – få uger inden optøjerne brød ud i Københavns gader – måtte Ledelsessekretariatet ved Københavns Politi da også udsende en orientering, hvor det blev indskærpet, at betjente ikke må

aflæde folk på gaden, og at retten til at visitere uden begrundet mistanke kun gælder, når der skal kontrolleres for våben.

Visitationszonerne i Danmark var blevet til efter britisk forbillede, men i Storbritannien visiterer politiet ikke længere uden begrundet mistanke. I januar 2010 erklærede Den Europæiske Menneskerettighedsdomstol nemlig de britiske visitationszoner for at være i strid med Menneskerettighedskonventionens artikel om retten til privatliv, efter at to britiske borgere havde rejst sagen. En praksis som lufthavnskontrol er kun tilladt, fordi borgerne har mulighed for at fravælge at flyve, forklarede dommen fra Menneskeretsdomstolen, der både underkender vilkårlige visitationer og visitationszoner i så store områder, at det reelt ikke er muligt for borgerne at fravælge muligheden for at bevæge sig ind i disse. Domstolen slog fast, at visitationszoner i almindelige boligområder er i strid med retten til privatliv. De danske visitationszoner er ikke efterprøvet juridisk, men de har både indbefattet kontroller uden begrundet mistanke og derudover omfattet store områder – såsom hele bydele. Ugen efter dommen blev visitationszonerne ophævet i København. Da havde store dele af hovedstaden i to år været én stor visitationszone.

Nørrebro var den første bydel, der i efteråret 2007 blev udpeget som visitationszone. Det fremgår af Station Bellahøjs papirer, at beslutningen om at indføre visitationszone på Nørrebro hænger sammen med flere knivsager, der har fundet sted i Indre By. Indre By er den bydel, der lægger asfalt til flest sager om vold i nattelivet, og som generelt byder på mest kriminalitet. Bydelen har i gennemsnit ni gange så mange anmeldelser for tyveri som gennemsnittet i København, seks gange så mange for chikane og fire gang så mange for vold og trusler som resten af København.

Ordensmagten begrundede i efteråret 2007 visitationszonen på Nørrebro med, at politiet havde mistanke om, at gerningsmændene fra voldssager i Indre By ofte bevægede sig gennem Nørrebro. „Den analyse, der er foretaget, viser efter vores opfattelse, at der er en forøget risiko for anvendelse af våben, og derfor sætter vi ind med kontrol,“ lød det fra en politiadvokat fra Københavns Politi.²³¹

Professor i strafferet Jørn Vestergaard kritiserede imidlertid tiltaget for at være på kant med loven. „Politiledelsens begrundelse for at etablere de aktuelle visitationsområder er ikke særlig overbevisende,“ udtalte Jørn Vestergaard med henvisning til, at visitationszoner kun må indføres, hvis der er en forøget risiko for alvorlige voldshandlinger i visitationsområdet.²³² Generelt er der ikke tegn på flere knivstikkerier, kunne det Kriminalpræventive Råd konstatere, og landets skadestuer havde fra 1995 til 2005 ikke set flere knivsår. Heller ikke

på Nørrebro var volden tiltagende forud for indførslen af visitationszoner. „Tallene er meget små, og volden er ikke stigende,“ konkluderede strafferetsprofessoren, der havde kigget nærmere på begrundelsen for visitationszonen på Nørrebro. Han kunne konstatere, at der hen over sommeren havde været fjorten voldssager i bydelen. Til gengæld havde der i august måned været 23 sager med simpel gadeuorden. Selvom vicepolitiinspektør Kim Østergaard fra Station Bellahøj erkendte, at tallene var meget små, argumenterede han for, at sager om gadeuorden også spiller en rolle i et kriminalpræventivt perspektiv: „Der er jo en tendens til, at uorden kan eskalere. Det er ligesom en fodboldkamp, hvor dommeren ikke griber ind fra starten. Så kan det gå galt. Derfor er det nødvendigt med visitationer.“²³³

Hvis politiets rolle i visitationszonerne er at opdrage borgerne til – for nu at blive i fodboldmetaforikken – ikke at lave beskidte tacklinger, kan det virke paradoksalt, at ordensmagten kun sætter ind over for en af hovedstadens bydele. Det svarer til en dommer, der kun fløjter frispark over for det ene hold. Professor Jørn Vestergaard kaldte det på denne baggrund „meget uheldigt“, at politiet efter hans overbevisning strakte reglerne til det yderste. „For der er altid en risiko for overdreven nidkærhed over for bestemte grupper. Visitationer kan bidrage til oplevelsen af vilkårlighed og overgreb, og det kan igen fremme polarisering og radikaliserings. Så de samfundsmæssige omkostninger ved en visitationsordning må afvejes nøje over for det konkrete behov.“²³⁴

Advarslen fra strafferetseksperten kan i dag virke næsten profetisk. De unge i Blågårdskvarteret opfattede allerede fra begyndelsen visitationszonerne som et symbol på, at deres bopæl udgør en ekstra omkostning i forhold til omverdens syn på dem. „Visitationerne startede på grund af episoder i Indre By, men det fører til visitationer hos os, selvom Nørrebro intet havde med det at gøre,“ lyder det fra Omar. „Endnu en gang blev vi bekræftet i, at folk forventer, at vi er kriminelle, bare fordi vi bor her. Det er jo stigmatiserende ad helvede til.“

Desuden bekræftede visitationszonerne unge mørklødede mænd på tværs af bydele i, at også hudfarve udgør en skillelinje for, hvem der kan bevæge sig frit på gaden, og hvem der risikerer at blive stoppet af politiet. „Jeg synes, det er forkert at tømme lommerne på folk, fordi man bare bedømmer dem på udseendet. Jeg synes, det er forkert, at jeg skal stoppes med mine venner, når vi er på vej hjem fra fodbold, bare fordi vi går på gaden,“ lyder det fra Kareem, der bor på Ydre Nørrebro.

Kareem er i starten af tyverne og har en uplettet straffeattest. Det samme gælder de fleste af de venner, han omgås. I perioder med visitationszoner er

Kareem blevet stoppet to-fire gange om måneden, men det er langt fra hver gang, han har fundet møderne med politiet ubehagelige. Han understreger således, at „nogle politimænd er rigtig flinke og bare udfører deres arbejde.“ Andre er „magtliderlige og taler grimt til en.“ Problemets kerne er derfor ikke, at unge som Kareem, Omar og Abas aldrig møder flinke betjente, som de kan tale med. Det er snarere, at de i perioder med visitationszoner har følt, at de ikke har haft nogen retsbeskyttelse mod de betjente, der udgør et mindretal, men som ikke desto mindre fylder meget i de unges bevidsthed. Det er de betjente, som de unge internt kalder for „magtliderlige“, „Rambo“ og „macho“.

I visitationszonerne behøver politiet ikke begrunde deres kontroller, hvilket er normal praksis, hvorfor de unge føler, at de „magtliderlige“ betjente får friere tøjler end normalt. Kareem forklarer, at han og hans venner oplever, at deres retssikkerhed er under angreb, når deres boligområde omdannes til visitationszone:

„I gamle dage sigtede de en, hvis man skulle visiteres, og så frafaldt sigtelsen, når de ikke fandt noget. Nu er det sådan, at hvis du er i visitationszonen, så er det nok til, at du skal tjekkes. Man får ikke nogen forklaring eller noget. Og det er jo alle unge, der bliver visiteret. Også færdiguddannede og familiefædre med kone og børn. Og politiet gør det efter udseende – ikke efter, hvad man har gjort.“

Det er en gennemgående fortælling blandt unge fra Tingbjerg, Nørrebro og andre gamle arbejderkvarterer, der har været omdannet til visitationszone, at mørklødede borgere er i risikozonen for at blive visiteret. Politiet har hverken kunnet oplyse til denne bog, hvor mange der blev visiteret i ugerne op til optøjerne i 2008, eller hvordan den etniske sammensætning har været på de visiterede borgere. Modsat briterne har politikerne herhjemme nemlig ikke pålagt ordensmagten at registrere eller offentliggøre antallet af visiterede, eller hvilken etnicitet de visiterede har. I Storbritannien skal politiet udsende en begrundelse, hvis deres statistikker viser, at enkelte befolkningsgrupper er væsentligt overrepræsenterede i visitationsstatistikkerne.

Københavns Politi udsendte imidlertid i august 2009 – næsten to år efter, at visitationszoner første gang var blevet indført på Nørrebro – en vurdering af andelen af indvandrere og efterkommere blandt de sidste 1.000 visitationer, der var blevet lavet. Statistikken, som var lavet ud fra efternavnene på de visiterede, viste med chefpolitiinspektør Per Larsens ord, at der er en „nogenlunde fifty-fifty“ fordeling mellem etniske danskere og etniske minoriteter, der er blevet visiteret.²³⁵ Kun fire procent af de visiterede var kvinder.²³⁶ Som vi har set, er

den statistiske sandsynlighed for, at en mand med indvandrerbaggrund har sort straffeattest knap 50 procent større end en etnisk dansk mand. En mand med etnisk minoritetsbaggrund har imidlertid flere hundrede procents større risiko for at blive stoppet af politiet.

Ifølge de tal politiet har udsendt, er sandsynligheden i København for at blive visiteret 514 procent større for mænd med indvandrerbaggrund end etnisk danske mænd. Hvis tallene indskrænkes til de 15 til 29-årige, som er dem, der fylder mest i såvel kriminalitets- som visitationsstatistikkerne, så lyder overrepræsentationen på 493 procent.²³⁷

Vicepolitidirektør ved Københavns Politi Mogens Kjærgaard Møller fortæller, at det store antal visitationer af etniske minoriteter ikke handler om, at politiet bruger etnicitet som en markør, når de kigger efter kriminalitet. „En meget stor del af de foretagne visitationer har således fundet sted i områder, hvor der findes en stor repræsentation af etniske minoriteter. Såfremt visitationerne vurderes i forhold hertil, vil der næppe være en overrepræsentation,“ skriver Mogens Kjærgaard Møller.²³⁸ „Der foreligger dog ingen nærmere undersøgelser herom,“ erkender vicepolitidirektøren.

Meget tyder imidlertid på, at beboersammensætningen ikke alene kan forklare den etniske skævhed i statistikkerne. Selv på Ydre og Indre Nørrebro, som er de to områder, hvor der har fundet flest visitationer sted, udgør etniske minoriteter et klart mindretal. Ud af Nørrebros 70.000 beboere har omkring hver tredje minoritetsbaggrund.²³⁹

Hvis overrepræsentationen af etniske minoriteter i visitationsstatistikkerne ydermere kunne forklares ved, at politiet overvejende visiterer i afgrænsede, indvandrerlige områder, åbner dette for en potentiel ny konflikt: disse visitationer frakender muligvis etnicitet som en markør for, hvem politiet udvælger til kontroller, men ordensmagts intense fokus på indvandrerlige boligområder bekræfter blot den territoriale stigmatisering, som mange af beboerne her føler sig udsat for.

Politiets visitationer opleves som diskriminerende

Diskrimination opleves af de unge særligt ydmygende, når der er publikum på – når de bliver afvist på et diskotek eller stoppet af politiet på gaden. „Det er virkelig flovt at blive visiteret foran andre,“ forklarer blandt andre Omar. Han giver dette eksempel:

„Der var en aften, hvor jeg kom gående hen til hjørnet af Blågårdsgade og Nørrebrogade. Jeg stod ved kiosken lige over for Danske Bank. Der var propfyldt med unge mennesker. Kvarteret er jo blevet trendy, så der kommer mange til på min egen alder om aftenen, der skal i byen. Pludselig står der en betjent, som havde visiteret mig dagen før på Stengade. Så råber han: ‘hey, du der – du bliver lige der’. Folk kiggede sådan på mig. Jeg følte mig skyldig og kriminell uden at være det. Det var så klamt at blive visiteret foran alle de mennesker.“

De feststemte jævnaldrende gjorde ham ikke mindre vred ved den visitation, han blev udsat for. Omar droppede for flere år siden at gå i byen, fordi han gang på gang blev afvist på diskotekerne i Indre By. I dag er Omar universitetsstuderende, og når han befinder sig på universitetsgangene, føler han, at han er ligeværdig med sine jævnaldrende, men samme oplevelse gør sig ikke gældende, når der finder politikontroller sted i hans kvarter, og når han overvejer at tage i byen.

Den enkelte minoritetsborgers oplevelse af at blive diskrimineret kan bestå af alt fra simple nonverbale signaler i den offentlige transport – eksempelvis når en medborger trækker håndtasken til sig eller ved følelsen af, at folk ikke vil sidde ved siden af en i bussen – til oplevelsen af, at alene ens navn udgør en barriere i forhold til arbejdsmarkedet, og til at man som Omar bliver valgt fra, når det gælder adgangen til diskotekerne.

Derfor kan politiets visitationer ikke ses som en enkeltstående årsag til udbruddet af såkaldte ‘indvandreroptøjer’ i februar 2008. Politiets visitationer trykkede blot på udløserknappen, når det gjaldt puljen af ophobede frustrationer og negative oplevelser, der havde overbevist mange af de unge om, at deres hudfarve, køn og bopæl placerer dem lavt i samfundshierarkiet. Uden indførelsen af visitationszonerne havde frustrationerne og vreden imidlertid ikke nødvendigvis udmøntet sig i de kollektive voldshandlinger ved afbrændinger af biler og containere.

Mange af de unge fra Blågårdskvarteret blev i starten af året 2008 kropsvisiteret flere gange dagligt, mens minoritetsunge fra Tingbjerg og på Ydre Nørrebro typisk blev stoppet et par gange om ugen, lyder det fra de unge selv. Amir fra Tingbjerg forklarer, at hans bydel næppe havde overtaget stafetten fra Nørrebro ved optøjerne i februar 2008, hvis ikke der havde været fællesnævner for de unges vrede i de to bydele:

„Unge fra Tingbjerg kan jo relatere til, hvordan de har det på Nørrebro, fordi vi er vant til at blive stoppet af politiet. Det er jo ydmygende, når man bliver visiteret på Ruten (hovedstrøget i Tingbjerg, red.), hvor folk køber ind, og hvor man risikerer, at ens naboer og familie ser en stå op ad en mur. Det man så her i Tingbjerg, var ren *copy cat* af Nørrebro, men det ville aldrig være sket, hvis ikke de unge havde et had til politiet, og hvis ikke, de var frustrerede over, at de godt ved, at de ikke er accepterede i Danmark“

Risikoen for konfrontationer med politiet er i det nye årtusind blandt andet blevet forstærket ved klublukninger, der har ført til, at stadig flere unge har anlagt en livsstil, hvor de hænger på gaden. Til historien om udbruddet af optøjerne i 2008 og den eksisterende mistillid til ordensmagten hører en generel fortælling om nedskæringer i lokalpolitiet og det lokale fritids- og klubliv.

Nedskæringer i lokalpoliti og klubtilbud

Det er symptomatisk at størstedelen af de visitationer, som puster til vreden mod politiet, finder sted ved møder med betjente „udefra“, som de unge ikke kender i forvejen, og som ikke har det store lokalkendskab. De stadig færre møder med lokalbetjente er desværre kendetegnende for det seneste tiår, hvor Danmark et stykke hen ad vejen har gennemgået samme udvikling som Frankrig, hvor nærpolitiet er blevet beskåret.

I sommeren 1997 havde en weekend med optøjer betydet, at antallet af betjente hos lokalpolitiet blev fordoblet til 30 mand. Da der mere end et årti senere udbryder landsdækkende uroligheder, hvor der igen bliver sat fokus på behovet for betjente med lokalkendskab, er nærpolitiet reduceret til seks mand. De unge har generelt et fint forhold til kvarterets lokalpoliti og til de betjente, der i flere år har patruljeret på Nørrebro.

„Veteranbetjentene taler tit med de unge, og de kan føre en samtale med os,“ forklarer Omar og uddyber: „De stiger ud af politibilen, når de vil tale med rødderne. De kan skelne mellem, hvornår de skal være hårde, og hvornår de skal vælge dialogen. Og de kan skelne mellem, hvornår de unge siger noget for sjov, og hvornår de unge siger noget, der ikke er for sjov.“

Derfor er det også ofte møderne med betjente, der er nye på Nørrebro, som giver anledning til konflikter, forklarer Omar: „Jeg tror, at de måske er bange for os, og derfor stiger de ikke ud af bilen. De kører bare op på siden af os og ruller ned. Og så begynder de ellers at udspørge. ‘Hvorfor kommer du ikke ud af bilen, hvis du vil sige noget’, siger man så til dem. ‘Hvorfor holder du ikke

bare kæft', kan der så være nogle, der svarer igen. Det er jo sådan konfrontationer opstår.“

Chefen for lokalpolitiet på Indre Nørrebro meldte i kølvandet på optøjerne i 2008 ud, at en tredobling af antallet af nærbetjente var på hans ønskeliste, men at ressourcerne i første omgang var givet bedre ud et andet sted. Den bedste måde at reducere kriminaliteten er en kombination af politi- og socialarbejde, og sidstnævnte var mere trængende, lød det fra lokalpolitiet. „De er blevet kraftigt beskåret og har slet ikke de ressourcer, som de tidligere har haft,“ udtalte Søren Wiborg, der især gerne ville have flere gadeplansmedarbejdere og en større indsats for at få unge i arbejde.²⁴⁰ Nedskæringerne inden for den kommunale sektor truer særligt den forebyggende indsats i boligområder, hvor mange af de unge har en uddannelsesfjern familiebaggrund, lød det fra politikommissæren. Nultolerance var ikke det bedste middel over for disse unge. „Det er ganske få, der er uden for pædagogisk rækkevidde. De har de samme drømme som alle andre unge.“²⁴¹

For kvarterets kriminalpræventive betjent har en af de største udfordringer i jobbet netop været, at nedskæringer i socialarbejdet og klubtilbuddene for unge har gjort det sværere at få fat i dem, der mangler et skub i forhold til job og uddannelse. Når de unge mangler klubtilbud, betyder det ikke blot, at de hænger mere på gaden og i baggårde med risiko for, at naboer føler sig generet. Det øger også tilstrømningen til hashklubber, forklarer Harun Y. Rubin:

„Det er et kæmpe problem med unge, der ikke har samme tradition for at være hjemme som mange etnisk danske børn, fordi de ikke har deres eget værelse. Derfor har de heller ikke samme tradition for at invitere hjem. De mangler generelt steder at hænge ud, og nogle bruger så hashklubber. Men når de unge får et sted, som man giver dem ansvar for, så siger det til gengæld spar to for deres moralkodeks, og man ser gang på gang, at de vokser som personer.“

Eftersom klubtilbuddene til unge over 18 år er blevet beskåret fra starten af årtusindet, har Abas, Omar og deres venner brugt den lokale computercafé som et tilholdssted, da de blev for gamle til den lokale klub. Når drengene ikke havde spillet på computerne i nogle timer, men blot brugte caféen som opholdssted, blev de pænt bedt om at gå.

Når vejret var godt, hang drengene ud i Folkets Park, som de bor i nærheden af. Her blev de imidlertid ofte jaget væk af politiet. Frustrationerne var særligt til at føle på, når de unge oplevede, at de blev mødt med en hård attitude fra

politiets side. Harun Y. Rubin forklarer, at den indimellem hårde attitude fra betjentes side ofte hænger sammen med, at politiet bliver tilkaldt på falske forudsætninger af naboer, der føler sig utrygge ved unge, der hænger på gaden. Dette gjorde sig også gældende i månederne op til udbruddet af optøjer i vinterferien 2008.

„Der var reelt nogle problemer. Der var for eksempel en opgang tæt ved Folkets Park, der fik brudt hoveddøren op flere gange,“ fortæller Harun Y. Rubin. „Problemet er bare, at når folk ringer, så overdriver de ofte for at være sikre på, at politiet dukker op. Nogle gange blev der så sendt hundevogne, og de unge oplevede, at betjentene udefra var nedladende og truende.“

Nu og da udgør naboklagerne et dilemma for politiet, for selv hvis de tilkaldte betjente ved, at de unge hænger på gaden, fordi de ikke har andet sted at være, så skal betjentene have is i maven for ikke at gene dem væk. Abas fortæller, at frustrationerne blev dulmet, når enkelte betjente forklarede, hvorfor de unge ikke måtte stå foran kiosken ved Folkets Park, som efterhånden var blevet et fast sted at mødes for kvarterets klubløse unge: „De sagde, at mange beboere ikke tør gå ud foran kiosken, fordi de er bange for os. Jeg tror, de var nervøse, når vi stod ved Folkets Park. Vi har jo ikke lyst til, at vores naboer skal føle sig generede, men nogle gange glemmer folk, at vi også bor her.“

De unge fik, ifølge gadeplansmedarbejdere, på et tidspunkt direkte forbud mod at stå foran den lokale kiosk ved parken af politiet. „Når man giver de her drenge forbud mod at stå ved Folkets Park, så står de ved Blågård's Plads. Man skubber bare problemet videre i stedet for at løse det,“ forklarer gadeplansmedarbejder Rafik Benchekh.

Han har siden starten af 00'erne beklaget sig over konsekvenserne ved at skære tilbuddene til unge over 18 år væk i de lokale klubber, men først ved afbrændingerne i 2008 afsattes der fra politisk hold midler til, at disse tilbud kunne genopstå. Som vi skal se senere i bogen, ville det muligvis have kostet menneskeliv under bandekonflikten, hvis ikke politikerne forinden havde afsat midler til at få de unge over 18 år væk fra gaden og ind i klubberne.

For de, der starter på en uddannelse og flytter i egen bolig, har klublukningerne i 00'erne muligvis ikke været det store problem. For andre har de haft større konsekvenser. „Man nedprioriterer den forebyggende indsats, og det bekymrer mig, at vi ikke får mulighed for at gå ud på gaden og tage kontakt til de unge, der har behov for hjælp og støtte,“ udtalte gadeplansmedarbejder Ali Haseki i forbindelse med afbrændingerne i 2008.²⁴² Et af formålene med opstarten af det lokale værested Gadepulsen i slutningen af 90'erne var netop at undgå de konfrontationer, der kan opstå, når klubløse unge hænger på gaden

og ikke får et skub til at komme i uddannelse eller i arbejde. „Der opstod et tomrum for de unge, da Gadepulsen blev omlagt. Ingen har lyst til at være i en hashklub eller hænge på gaden, men der var ikke andre steder at være. De fleste drenge her er ikke flyttet hjemmefra, når de er 18 år, og mange af dem har ikke et arbejde. Vi vidste fra dag ét, at det ville blive et problem,“ lyder det fra Rafik Benchekh.²⁴³

Problemet viste sig ved optøjerne i vinterferien 2008, hvor et håndgemæng mellem et medlem af kvarterets forældregeneration og ordensmagten skulle blive den gnist, som til de unges overraskelse viste sig også at have konsekvenser ud over Nørrebros grænser.

Den 60-årige Al-Kassab havde i 2001 fået hjælp af en betjent fra nærpolitiet til at genindskrive sin teenagedatter på den lokale folkeskole, der havde smidt hende ud. Syv år efter er det en batalje mellem Al-Kassab og en politibetjent fra Bellahøj Politi, der får en gruppe unge i kvarteret til at gå i en voldelig konflikt med politiet.

Dråben der får bægeret til at flyde over

Al-Kassab er gangbesværet og går med stok. Han bor med sin familie på Griffenfeldsgade med udsigt over Folkets Park på Nørrebro og har kort til arbejde. Hans butik ligger lige ved siden af boligen. Bilen tager han derfor typisk kun, når han skal handle. Hvis der ikke er en parkeringsplads ledig, har Al-Kassab gennem årene fået for vane at parkere ud for Folkets Park og vente på en ledig plads i nærheden af bopælen. Den 60-årige mand vil ikke belaste sit dårlige ben mere end højst nødvendigt. Om eftermiddagen er der en jævn tilstrømning af biler, der kører til og fra Griffenfeldsgades kiosker, grønthandlere, frisører og skræddere. Derfor tager det sjældent mere end et kvarters tid, før en parkeringsplads bliver ledig. Lørdag den 9. februar 2008 holder Al-Kassab som så mange gange før og venter på at kunne parkere, da han forsøges genet væk af politiet. Det er denne episode, der ender med at blive den berømte dråbe, der sætter gang i optøjerne.

Som nævnt var Al-Kassabs datter syv år forinden blevet smidt ud af den lokale folkeskole efter en diskussion i klassen om World Trade Center. Al-Kassab har også flere sønner. Den ældste er i starten af 30'erne, og den yngste er i 2008 14 år gammel. Gennem årene har Al-Kassab fulgt kvarterets knægte

tæt fra barndom til voksenliv takket være sine sønner og den centrale placering af hans butik lige uden for Folkets Park. Når han fra tid til anden har hørt historier om den ene og den anden af de unge, der har været på vej ud i noget snavs, har Al-Kassab ikke været sen til at hive fat i den pågældende. Mange unge er på denne måde blevet inviteret ind til en snak i Al-Kassabs butik gennem årene. Den ældre mand har hørt til kvarteret siden 1980'erne.

„De unge ved, at jeg er en, man kan snakke med uden at jeg går videre med det til deres forældre. Der er mange her i kvarteret, som ikke føler, at de kan snakke med deres forældre, fordi forældrene ikke forstår dem. Og fordi forældrene ikke lytter. Det ved folk, at jeg gør,“ forklarer han.

Det går igen blandt de unge i kvarteret, at Al-Kassab er en respekteret mand. Han er også en mand med temperament. Det er kommet til udtryk flere gange i starten af året, hvor han har blandet sig i politiets visitationer. „Jeg kunne jo se det ske fra min butik og gik derfor selv ud og sagde til politiet: ‘Hvis I skal gøre det der, skal I tage dem med på stationen,‘“ fortæller Al-Kassab, der også brokkede sig, når politiet forsøgte at tage de unge med ind i baggårdene for at gøre visitationerne mere diskrete.

Betjentene var derfor ikke de højest placerede på Al-Kassabs liste over favoritpersoner, da en banken på bilruden en lørdag eftermiddag gør ham opmærksom på, at han holder ulovligt. Den pågældende betjent fortæller ham, at han må holde og vente på en parkeringsplads et andet sted end foran Folkets Park. Det vil Al-Kassab ikke. Da den uniformerede betjent insisterer, stiger Al-Kassab ud af bilen. Og låser den. „Så siger han til mig, at jeg skal låse bilen op, eller han anholder mig.“ Al-Kassabs version af den efterfølgende episode, der satte Nørrebro i brand, lyder sådan her:

„Så anhold mig, siger jeg til ham. Så siger han, at han vil slå mig med politistaven, hvis jeg forsøger at gå væk og efterlade bilen. ‘Vil DU slå mig. Det gør du bare,’ siger jeg til ham. Han var jo nærmest bare en dreng. Så trækker han fandeme staven og slår mig på skulderen. Jeg kigger bare på ham for at vise, at han ikke får mig til at fjerne bilen ved at slå mig. Han hæver staven igen, og så griber jeg fat i den. Han holder i den ene ende, og jeg holder i midten. Det betyder, at jeg bare kan vride den ud af hånden på ham, hvis jeg vil. Så kommer hans kollega til, og de skubber mig, så jeg vælter og banker hovedet ned i jorden. Jeg vælter jo let på grund af det her ben. Så bliver jeg slået igen, mens jeg ligger ned.“

Allerede samme dag hører hundredvis af unge om episoden i Griffenfeldsgade.

Da optøjerne bryder ud den efterfølgende aften, nægter politiet i første omgang, at episoden med Al-Kassab har fundet sted. Ordensmagten bekræfter imidlertid senere, at der har „været en episode med en ældre mand“ i Griffenfeldsgade. Herefter går statsadvokaten ind i sagen. Efter halvandet års efterforskning konkluderer statsadvokaten, at betjentene slog og væltede Al-Kassab omkuld, men at det „ikke var uberettiget, fordi manden blandede sig i politiarbejdet.“ „Vi finder ikke, at der er grundlag for at rejse sigtelse mod betjentene,“ lyder det fra statsadvokaten, da undersøgelsen er afsluttet.²⁴⁴

Al-Kassab rettede sig reelt ikke efter politiets formaninger, men blandt tilhørerne blev episoden i Griffenfeldsgade ikke udlagt som et produkt af en ældre mands stædighed og temperament. Flere af kvarterets unge var vidner til episoden og de råbte til betjentene, at de skulle lade den ældre mand være. Blandt dem handler sagen om, at nogle betjente alt for hurtigt forfalder til en machoattitude i stedet for at snakke ordentligt med folk.

„Der står nogle drenge, og de blander sig selvfølgelig. To af dem bliver anholdt. Det havde jeg det rigtig dårligt med, for det var jo ikke deres skyld. Da jeg kommer til mig selv, sætter jeg mig på kantstenen, og så er der heldigvis to andre drenge, der hjælper mig. De henter noget vand inde i kiosken ved siden af og hjælper mig op,“ fortæller Al-Kassab.

Beretninger om den type konfrontationer med politiet når først for alvor offentligheden i slutningen af en uges optøjer, da unge fra Blågårdskvarteret udformer erklæringen ‘Sandheden bag urolighederne’. „I bund og grund handler urolighederne om måden, vi bliver mødt af politiet på, som både er brutale, racistiske og fuldstændigt uacceptabelt krænkende,“ skriver de unge i det åbne brev til offentligheden, hvis tilblivelse vil blive beskrevet i kapitel 8. „Det der fik os til at reagere på den måde er, at en ældre og respekteret mand fra lokalområdet blev skubbet omkuld, og derefter slået med knipler af politiet. Dette er langt over vores grænser, og dette vil vi aldrig acceptere,“ forklarede de unge bag erklæringen.²⁴⁵

En anden type kriminelle ved optøjerne

Antallet af betjente uden lokalkendskab, optrapningen af antallet af visitationer og de manglende tilholdssteder og klubtilbud til unge over 18 betød, at beboere på Nørrebro og socialarbejdere, der fulgte udviklingen i ugevis havde frygtet en episode, som den der fandt sted, da en ældre beboer røg i konfrontation med politiet. „Måden som man blev visiteret på plus den cocktail af, at der

var en masse unge, som ikke havde et sted at hænge ud midt om vinteren og ikke havde haft det i lang tid, gjorde os nervøse. Det at kunne være i fred, det er ens personlige frihed. Denne her personlige frihed, som vi går så højt og helligt op i, i Danmark, den bliver altså krænket gang på gang foran øjnene af andre borgere,” fortæller Rafik Benchekh.

Han var teenager, da medierne berettede om ‘amerikanske tilstande’ på Nørrebro i sommeren 1997 og fortæller, at optøjerne 11 år senere ikke blot adskilte sig ved at vare i længere tid og brede sig til andre dele af landet. Urolighederne i februar 2008 mobiliserede i højere grad støtte på tværs af sociale lag inden for bydelen, fordi visitationszonerne betød, at politiets kontroller ramte bredere end tidligere. Dette betød, at flere end normalt støttede op om at udtrykke sig gennem optøjer, også selvom flertallet ikke deltog direkte i afbrændingerne. “Fordi der var så mange, der blev kropvisiteret. Også mig selv og andre kommunalarbejdere,” forklarer Rafik Benchekh.

Der er ikke økonomisk vinding forbundet med optøjer – tværtimod tiltrækker sådanne uroligheder sig ekstra opmærksomhed fra politiets side, hvilket organiserede kriminelle typisk forsøger at undgå – og volden ved gadeoptøjerne var ikke rettet mod personer, men havde til hensigt at gøre materiel skade. Netop disse kendetegn har sociologer tidligere opstillet som kendetegn ved optøjer rundt om i verden, hvor hensigten er at artikulere en reel vrede eller social kamp, mens der typisk vil være andre dagsordener på spil, når optøjer også fører til berigelseskriminalitet og væbnede overfald.²⁴⁶

Der blev imidlertid kastet med sten mod andre mennesker i løbet af urolighederne herhjemme i 2008. I de fleste tilfælde mod mænd i uniformer. Dette skyldes ifølge Omar og Abas, at udbruddet af optøjerne var udtryk for en konkret vrede, der var rettet mod politiet. De gik selv på gaden, da optøjerne brød ud, men lod være med at deltage i ødelæggelsen af deres eget kvarter. Begge fremhæver uddannelse og job som årsagen til, at de nøjedes med at være tilskuere.

Generelt er uddannelse det bedste middel til at undgå en plettet straffeattest i et kvarter, hvor en del af barndomsvennerne ryger ud i en kriminel løbebane og ikke er sene til at tilslutte sig gadeuroligheder. Omar forklarer det sådan her: „Hvis man for eksempel har et år tilbage, så kan det være, man kigger den anden vej, fordi man gerne vil gøre sin uddannelse færdig. Så uddannelsen kan holde folk fra at ryge ud i noget lort.“ Abas forklarer ligeledes, at frygten for at miste en hårdt tilkæmpet læreplads hos en håndværksmester var den vigtigste årsag til, at han afstod fra at slutte sig til optøjerne, og at uddannelsen i det hele taget er årsagen til, at han fra slutningen af teenageårene begyndte at sige

‘nej’, når gamle venner indimellem spurgte, om han havde lyst til at „lave nogle lette penge“. Desuden er presset fra barndomsvennerne generelt mindre, hvis man er i en position, hvor man har noget at miste, forklarer Abas: „Vennerne vil ofte ikke presse en person til at deltage i noget, hvis det ødelægger uddannelsen for den person.“

Alis historie er en anden. Han fortæller selv, at han havde „nothing to lose“, da han greb en brosten og stillede sig op i fortroppen ved udbruddet af optøjerne. Ali har en erhvervsfaglig uddannelse, men havde mistet sit job samme år, optøjerne brød ud, da han fik en fængselsdom. Nogle af hans venner tævede en fyr fra et andet kvarter, som de var kommet i uføre med. I dombogen fremgår det, at Ali ikke deltog direkte i afstraffelsen. Han var imidlertid til stede og gjorde intet for at stoppe overfaldet.

Ali mener selv, at det er uretfærdigt, at han fik en plet på straffeattesten, som spænder ben for hans forsøg på at finde et nyt job. Visitationszonerne var blot brænde til bålet.

„Bare det, at der står 2200 på ens sygesikringsbevis gør, at man skal kæmpe hårdere. Hvis man så samtidig er mørk, så er det endnu sværere,“ lyder det fra Ali, der fortsætter: „Hvis man så samtidig har sort straffeattest, hvad skal man så gøre? Jeg kan ikke få lov til at bruge min uddannelse til noget. Og så kom de der visitationer oveni.“

Det er ikke lykkedes Ali at finde et job siden optøjerne i 2008, og da kvarterets unge mænd blev ramt af en kollektiv oplevelse af at være under angreb, tog han skridtet fuldt ud og meldte sig, som vi skal se senere, til det private vagtværn i kvarteret, der blev orkestreret af Blågårdskvarterets organiserede kriminelle.

På en bandekonference med deltagelse af politi, socialarbejdere og forskere i efteråret 2009 erkendte lederen af bandeenheden i Københavns Politi, at tilhiden mellem politiet og de unge på Nørrebro havde lidt et knæk som følge af ordensmagtens ageren i visitationszonerne. Derfor ville ordensmagten foretage færre visitationer og i stedet gå mere målrettet efter dem, som politiet reelt har en begrundet mistanke mod, udtalte lederen af bandeenheden. „Vi har fundet ud af, at visitationer i flæng bare skaber frustrationer, og at vi ikke fik noget som helst ud af det,“ sagde Jakob Vilner.²⁴⁷ Socialarbejderne på Nørrebro peger på, at hvis man var kommet til en sådan erkendelse tidligere, så ville optøjerne i februar 2008 sandsynligvis aldrig være brudt ud, selvom størstedelen af frustrationerne bag urolighederne rækker langt ud over visitationszonerne alene.

Ved bandekonflikten var Alis vrede primært rettet mod rockergrupperinger

og deres skyderier mod hans bydel. Ved optøjerne i februar udgjorde politiet og deres visitationer omdrejningspunktet for vreden.

Særligt en bestemt visitation havde overbevist Ali om at slutte sig til gruppen af unge, der ville bruge volden som middel til at vise deres utilfredshed med politiets visitationer.

Kampene starter ved Folkets Park

Da Ali i starten af februar 2008 bliver stoppet af politiet midt på Stengade på Nørrebro, spørger han de to betjente, om afklædningen ikke kan foregå under et halvtag få meter væk. Det regner og Ali vil gerne undgå at blive gennemblødt, når han skal tage sin jakke af. Desuden har han ikke lyst til, at naboer, venner og bekendte skal se ham blive visiteret på gaden. Den unge mands forespørgsel bliver afvist. „Jeg skulle tage mine sko, sokker og bukser af midt på gaden, så alle mine naboer kunne se det. Er du klar over, hvor ydmygende det er? At jeg ikke kunne få lov til at gå ind under taget, kan jeg kun se som en ren magtdemonstration,“ fortæller Ali. Efter han har taget sko og strømper af, bliver han bedt om at hive ud i sine boxershorts. Politiet lyser ned i hans skridt med en lommelygte. „Så fik jeg lov til at gå efter ti minutter med våde sokker og bukser. Man blev stoppet hele tiden. Hver gang vi var samlet mere end to personer, så blev vi stoppet. Lige uden for vores egne lejligheder. Forestil dig det: ikke at kunne gå i fred i sit eget kvarter.“

Den betjent der gik forrest ved denne visitation er den samme, som også havde fået Abas til at hive ned i sine bukser på gaden – den som havde fået ham til at indsende en formel klage til politiet. Efter optøjerne bliver den pågældende betjent forflyttet fra Nørrebro på baggrund af klager fra de unge og fra kvarterets socialarbejdere. Selvom de fleste af kvarterets unge har et godt forhold til staben af politifolk på Nørrebro, skal der blot ganske få betjente til for at ødelægge de unges syn på hele politistyrken og føre til en generel konfliktoptrapning. Som daværende gadeplansmedarbejder Anoir Hassouni udtrykker det: „Nogle politifolk misbruger deres magt, og nogle enkelte betjente er faktisk nok til at få en bydel til at koge.“

Da politiet ugen efter visitationen af Ali kører op ad Stengade for at rydde Folkets Park, står Ali i forreste geled sammen med 20-30 andre. Det er søndag aften og de unge har mørkelagt gaden ved at kaste cykelkæder op på el-ledningerne. Et gammelt trick som især er blevet anvendt af venstrefløjsaktivister i kvarteret gennem årene. Gruppen vil vise deres utilfredshed med brosten og molotovcocktails og ved, at det blot er et spørgsmål om tid. „Der gik måske

15 minutter, så kom politiet brasende i deres salatfade,“ fortæller Ali og fortsætter: „Vi stod klar med brosten. Normalt skal man ikke røre politiet, men vi var nødt til det, for vi følte os så krænkede. Hvis vi skulle beholde vores ære, kunne vi ikke bare se til, mens politiet gang på gang ydmygede os. Da vi begyndte at kaste sten mod politiet, trak de sig tilbage, og så tænkte vi: ja, vi kan trænge dem tilbage.“ Da politiforstærkningerne ankom og tåregassen blev affyret, spredte de unge sig til alle sider. Ingen fra gruppen, der starter optøjerne, anholdes. De kender kvarteret, og nogle af dem har nøgler til flere forskellige baggårde, så de hurtigt kan ryste betjentene af ved at låse sig ind og løbe i alle mulige retninger.

Nogle fortsætter mod kvarterets centrale plads, hvor flere slutter sig til. Blågårds Plads er til daglig et samlingssted, hvor mange af de lokale unge hænger ud side om side med studerende, der drikker kaffe og spiser sandwich på pladsens caféer. Denne søndag aften er pladsen domineret af teenagere og unge mænd, der løber rundt mellem brændende containere og bekymrede forældre, som er på udkig efter deres børn.

Kampen om mediedagsordenen

Omgivet af brændende containere kigger Anoir Hassouni spørgende på betjentene.

Gadeplansmedarbejderen har stået og pustet ud efter at have løbet efter flere drenge på Blågårds Plads, da to politimænd stiller sig foran ham og en anden kommunalarbejder fra kvarteret. De fleste af dem, som kaster med brosten og brænder skraldespande og containere af denne søndag aften, er minimum 15 år yngre end Anoir Hassouni, der er midt i trediverne. Han forsøger at forklare betjentene, at han er ansat i kommunen. Den ene af betjentene insisterer imidlertid på, at Anoir og hans kollega skal blive, hvor de er. Anoir Hassouni opfatter den anden politimand som mere tilbageholdende. Efter en håndfuld minutter giver den insisterende af de to betjente op over for protesterne og lader udsigten til en anholdelse blive ved truslerne.

Efter mødet med politibetjentene bevæger Anoir Hassouni sig tilbage mod den ene langside af Blågårds Plads for at danne sig et overblik over situationen. For tyve minutter siden så han en fodboldkamp sammen med en gruppe andre mænd i Projekt Rabarberlandets lokaler, i mellemtiden er stadig flere

repræsentanter for kommunens arbejde med børn og unge kommet på gaden. Blandt andre den boligsociale medarbejder Esam Rashwan, der står og vogter over Projekt Rabarberlandets ruder, da Anoir Hassouni møder op.

Esam Rashwan har brugt første halvdel af aftenen på at fare rundt i kvarteret for at finde sine egne to teenagesønner. De havde begge tigget ham om at få lov til at følge begivenhederne på gaden, da han slæbte dem hjem. Især den ene af sønnerne var dybt fascineret og sammenlignede billederne på gaden med scener fra amerikanske film. Esam Rashwan belønner sønnernes eventyrlyst ved at parkere dem hos deres mor.

Al-Kassabs ældste søn er også på gaden denne aften. Ikke for at deltage i urolighederne, men for at fortælle kvarterets kommunalarbejdere og forældre, hvorfor de unge er gået amok. Ved mødet med Al-Kassabs søn går det op for Anoir Hassouni og Esam Rashwan, at det bliver svært at stoppe optøjerne ved blot at råbe ad de unge på gaden. De to mænd vælger en strategi, hvor de forsøger at forhindre de yngre drenge på 13-16 år i at blive opslugt af optøjerne. Det er de ældste teenagere samt mænd i tyverne, der har startet optøjerne, og de yngre drenge forstår ikke nødvendigvis baggrunden for urolighederne. Mange af dem vil blot gerne være en del af „showet“ på Nørrebros gader og kopiere kvarterets ældre drenge.

Esam og Anoir går ved 22-tiden i gang med at ringe rundt til forældre i kvarteret, så de forstår vigtigheden af at holde deres børn inden døre.

På et tidspunkt støder de på en far fra kvarteret, hvis teenagesøn de forestiller sig kunne blive grebet af stemningen og slutte sig til urolighederne. Den pågældende far ringer febrilsk til sønnen. Sønnen forsøger imidlertid over telefonen at overbevise faren om, at han slet ikke befinder sig i kvarteret denne aften. Faren insisterer, og i løbet af et kvarter dukker drengen op, hvorefter far og søn forsvinder sammen.

Klokken lidt i tolv støder Anoir Hassouni på en anden far fra kvarteret, der er anderledes sikker på, at hans søn ikke er indblandet i aftenens uroligheder. Faren fortæller, at han netop har talt i telefon med sønnen, der har forsikret ham om, at han er sammen med nogle venner på Amager.

På dette tidspunkt er der efterhånden faldet nogenlunde ro over kvarteret. Anoir står og spejder ud over Blågårds Plads, da hans blik stopper ved det lokale bibliotek, der i løbet af aftenen har fået smadret ni ruder. Synet af skikkelser, der er trængt ind i biblioteket får kommunalarbejderen til at bande højlydt. De er yngre end dem, der har startet optøjerne, og Anoir Hassouni vurderer, at de ikke er fra kvarteret, da han ikke har set dem før. Han genkender kun én af drengene, og vender sig mod den ubekymrede far ved sin side. „Hvis din søn er

på Amager, hvem er så det der," siger Anoir Hassouni og peger på biblioteket. Manden svarer ham ikke. Han farer i stedet ind på Blågårds Bibliotek for at hive sønnen ud. Omkring midnat dør den første aftenes uroligheder så småt ud.

Ifølge kommunalarbejdere på Nørrebro betød særligt forældre og ældre søskendes indsats, at mindre børn ikke deltog i optøjerne. Dette viste sig, ifølge en opgørelse fra Rigspolitiet, at være symptomatisk for optøjerne på landsplan. Den yngste af de tilbageholdte var 13 år gammel, men størstedelen af uromagerne var 17-23 år.

Politiets opgørelse gik stik imod de udmeldinger, der var fremkommet fra en række politikere i løbet af optøjerne. Blandt andet fra daværende justitsminister Lene Espersen der i medierne meldte ud, at børn helt ned til tiårsalderen deltog i optøjerne, hvilket hun senere måtte trække tilbage. „Det bemærkes, at Københavns Politi har oplyst, at det har været Københavns Politis oplevelse, at der i forbindelse med urolighederne har deltaget børn helt ned til tiårsalderen,“ forklarede Lene Espersen i et svar til Folketingets retsudvalg.²⁴⁸ Justitsministeren havde fremhævet uromagernes alder som et tegn på, at særligt forældre tilhørende etniske minoriteter ikke tog ansvar nok for at opdrage deres børn.

Efter optøjerne roste en række af landets største kommuner imidlertid forældrene til børn i de almene boligkvarterer, der var hårdest ramt af urolighederne, for at have udvist stort ansvar ved at gå på gaden og sende deres børn hjem i seng. København, Furesø og Rudersdal Kommune, Århus, Odense og Ishøj lagde grund til afbrændinger i løbet af ugen, og disse kommuner meldte efterfølgende ud, at lokale netværk af forældre, opsøgende kommunalarbejdere og ansatte i de lokale fritids-ungdomsklubber havde en stor del af æren for, at urolighederne ikke havde udviklet sig værre, end tilfældet var.²⁴⁹

For lokale netværk i de urohærgede bydele rundt om i landet kom de kommunale arbejdere, der beskæftiger sig med børn og unge på overarbejde i løbet af optøjerne i vinterferien 2008. På Nørrebro havde gadeplansmedarbejderne allerede før optøjerne brød ud udsigt til en travl uge.

Forslag om hårdere straffe og udvisningsdomme

Gadeplansmedarbejderne i København arbejder til daglig med at hjælpe særligt de klubløse unge med at komme i uddannelse og i job. Desuden arrangerer gadeplansmedarbejderne filmaftener og forsøger på anden vis at give unge et alternativ til at hænge på gadehjørnerne. Vinterferien er den uge på året, hvor

kommunens opsøgende team af gadeplansmedarbejdere på Nørrebro har kontakt med flest unge på én gang. Her arrangerer gadeplansmedarbejderne hvert år en fodboldturnering, som er åben for alle kommunens unge. Sådan har det været ti år i træk, når Nørrebrohallen har lagt gulv til omkring 1000 fodboldglade unge, hvoraf de fleste er 9-17 år gamle. Turneringen handler ikke blot om skæg og ballade. Ungdomskriminaliteten har det med at stige i skoleferierne, men det lokale kriminalpræventive samarbejde mellem Skole, Socialvæsen og Politi (SSP) har konstateret et fald i kriminaliteten i vinterferien gennem de sidste ti år, som tilskrives den stort anlagte fodboldturnering. Det er med turneringen lykkedes at holde de unge, der ikke er indskrevet i nogle klubtilbud, beskæftigede i vinterferien.

Med Nørrebro i brand i løbet af aftenen og nattetimerne i vinterferien 2008, blev reglerne imidlertid sat ud af kraft. Gadeplansmedarbejderne befandt sig i en situation, hvor de med det blotte øje kunne se på randerne under en del af de unges øjne, at de godt nok spillede fodbold i dagtimerne, men at de spænedede rundt på gaden til langt ud på natten for at overvære urolighederne. Størstedelen af de fodboldglade drenge tog ikke direkte del i ildspåsættelserne, og mange blev bedt om at gå, hvis de kom for tæt på, forklarer Abas: „Selv hvis der var nogle på 15 år, så blev de sendt væk, for de var alt for små. Sådan nogle små nogle, forstår jo ikke budskabet.“

Baggrunden for optøjerne er ellers et hedt samtaleemne i pauserne mellem kampene i løbet af vinterferiens fodboldturnering. Også blandt de voksne. En af de kommunalarbejdere, der i sin tid var med til at starte turneringen, går mandag i medierne med et bud på baggrunden for den foregående aftenes uroligheder på Nørrebro. „Politiet har ikke handlet særlig hensigtsmæssigt, det her er bare kulminationen,“ lyder det fra socialarbejder Ali Haseki. Han er leder af Projekt Gadepulsen, der siden slutningen af 90'erne har været den institution, der har haft størst kontakt til de klubløse unge i bydelen. „Det er mit indtryk, at hensigten bag urolighederne var at vise utilfredsheden med politiet og visitationer uden grund. Politiet stresser folk. Det kulminerer så i weekenden, hvor nogle ældre beboere bliver antastet uden grund,“ fortæller Ali Haseki til Berlingske Tidende.

Flere fra Blågårdskvarteret havde på dette tidspunkt selv taget tilløb til at fortælle omverdenen om baggrunden for optøjerne. Nogle af de unge, der deltog i urolighederne, ringede således til formiddagsaviserne, kort efter optøjerne var blevet skudt i gang med stenkast ved Folkets Park. „Unge 2. generationsindvandrere på Nørrebro i København er gået i åben krig mod politiet i gadeuroligheder, der minder om urolighederne i Paris,“ skrev B.T.

på baggrund af opkaldet fra de unge. I artiklen citeres de unge for at udtale: „Det startede med, at en af vores fædre protesterede, da politiet ville anholde en af os. De trak kniplerne. Hvis de ‘fucker’ med vores fædre ‘fucker’ vi med dem.“ Avisen har derudover talt med en lokal beboer, der har boet i Blågårds-kvarteret på Nørrebro i 16 år. „Det er problemer mellem de unge indvandrere og så politiet, der ligger bag. Politikerne må løse dem,“ lyder det fra beboeren. De unge „truede samtidig med flere optøjer,“ fortsætter artiklen, hvor „B.T.s mand på stedet“ konstaterer, at det „er helt vildt herude, her er tåregas og det brænder. Det er unge 2. generationsindvandrere, der står bag.“

Ovenstående karakteristik af uromagerne går også igen i politiets beskrivelser, og det fremkommer på intet tidspunkt i løbet af en uges mediedækning, at også etnisk danske venstrefløjsaktivister deltager i urolighederne. Disse slutter sig til på andendagen, da et såkaldt mandagsmøde i Folkets Hus på Nørrebro bliver afbrudt af to lokale unge mænd. De træder ind i lokalet iført masker og fortæller, at de har brug for hjælp. Det er kun fair, at brugerne af Folkets Hus deltager i urolighederne, når nu unge fra Blågårdskvarteret også deltog i venstrefløjsaktivisters „kampe“ i forbindelse med rydningen af Ungdomshuset, lyder devisen fra de to maskeklædte mænd, der også gav en længere udredning om Al-Kassabs konfrontation med politiet. „Så var der flere fra mødet, der tog deres egne masker på og løb ud for at slutte sig til optøjerne,“ fortæller en af mødedeltagerne, som påpeger, at det særligt var historien om, at politiet havde „slået en ældre mand“, der gjorde indtryk.

Historien om Al-Kassab kommer offentligheden for øre samme dag, men politiet afviser i første omgang, at episoden har fundet sted med henvisning til, at politiets døgnrapport ikke melder noget om, at politiet har haft „fat i nogen på Nørrebro lørdag.“

„Jeg tror, at der er tale om kedsomhed i vinterferien,“ anfører vicepolitinspektør Kaj Lykke Majlund i stedet som årsag til optøjerne. Kedsomhed i skoleferien blev flere gange anført som årsag til optøjerne af ordensmagten, men vinterferien har hverken før 2008 og heller ikke siden ført til gadeoptøjer.

Da Al-Kassab selv udtaler sig til medierne mandag og graffiti med ordene *politiet skal ned med nakken*, pryder facaden på Blågårds Bibliotek, vender politiet på en tallerken og bekræfter, at der „har været en episode, hvor en cirka 50-årig mand var i et skænderi med et par betjente.“

„Om det er den sag, der har udløst det her, ved jeg ikke. Men jeg tror mere, det er et påskud for at få gang i gaden,“ udtaler informationschef i Københavns Politi Flemming Steen Munch til Politiken. Han fremhæver ikke kedsomhed som årsag til urolighederne, men spekulerer i en anden mulig forklaring,

som falder mange af de unge på Nørrebro for brystet. Ifølge Flemming Steen Munch kan det meget vel tænkes, at en bande af organiserede kriminelle fra Blågårds Plads-gruppen var med til at starte nattens uroligheder. På dette tidspunkt har en ny statusrapport om bandekriminalitet i Danmark fra Nationalt Efterforskningscenter (NEC) slået fast, at Blågårds Plads-gruppen består af 12 medlemmer, som „kan trække på et ukendt antal unge ‘soldater’ fra bandemiljøet.“ Københavns Politi har derfor indsat mere politi på gaden i området, ligesom der er blevet indført visitationszone, hvorfor „de i forvejen er ret irriterede over, at politiet er til stede,“ forklarer Flemming Steen Munch,

Såvel Rigspolitiets egen analyse af de anholdte ved optøjerne som Rigspolitiets Nationale Efterforskningscenter (NEC), der observerer bander i Danmark, afkræfter sammenkædningen af bandekriminalitet og optøjerne i vinterferien 2008.²⁵⁰

En måned efter optøjerne udsendte Rigspolitiet en analyse på baggrund af de anholdelser, der blev foretaget i løbet af ugens uroligheder, som viste, at uromagerne ikke var en del af nogen kendte kriminelle grupperinger. Analysen viste, at uromagerne rundt om i landet, ligesom tilfældet havde været ved de franske optøjer i 2005, var lokale beboere, hvoraf en stor andel ikke tidligere har været tilbageholdt af politiet. „De er ikke tilknyttet nogen kendte grupperinger, og de bor tæt på de steder, hvor de begår kriminalitet. Det drejer sig om op til to kilometer fra bopælen,“ forklarede vicepolititiinspektøren ved Rigspolitiet Ove Bundgård Larsen til TV 2 News.²⁵¹

Allerede mens optøjerne stod på, fulgte den lokale kriminalpræventive betjent på Nørrebro hoveddrystende med i nogle af sine kollegers forklaringer på baggrunden for de unges vrede. „Det gav jo slet ikke mening: forbrydere og narkohandlere ødelægger jo deres business, hvis de starter optøjer. De er slet ikke interesseret i sådan nogle afbrændinger,“ forklarer Harun Y. Rubin.

Pressen opfattes som politiets forlængede arm

Desto mere billedet af unge med en anderledes hudfarve end majoritetsdanske- ren kædes sammen med narkohandel og organiseret kriminalitet, desto mere oplever Harun Y. Rubin, at politikernes fokus skifter fra sociale initiativer til hårde straffe og udvisningsdomme. Han henviser blandt andet til regeringens bandepakke, der indeholder forslag om, at det skal være lettere at udvise borgere uden statsborgerskab for ulovlig våbenbesiddelse og til optøjerne i 2008, hvor udvisningsdomme ligeledes var et løsningsforslag, som blev diskuteret på Christiansborg.

Det paradoksale er, at de politiske løsningsforslag ofte gør mere skade end gavn, lyder det fra den kriminalpræventive betjent på Nørrebro. „Politikernes reaktioner hjælper sjældent noget i et kriminalpræventivt perspektiv. De reagerer med forslag om at udvise flere og at trække forældrene i sociale ydelser. Men hvordan vil man for eksempel udvise AK81, og hvem er det i det hele taget, der er med i sådan en gruppe?“ spørger Harun Y. Rubin.

Desto længere tids ophold en ikke-statsborger har haft i Danmark, desto længere skal frihedsstraffen være, før han kan udvises. Tendensen i lovgivningen har imidlertid i de senere år gjort, at der ved visse former for kriminalitet kan udvises uanset varigheden af en fængsling og den dømtes tilhørsforhold til Danmark. Hvor mordet på en italiensk rygsækturist fem år forinden havde givet anledning til den første udvisningsdom over en, der er født og opvokset i Danmark med henvisning til sagens alvorlige karakter, er der i dag lovhjemmel til, at selv hærværk kan udløse en udvisning. „Der er således allerede regler, der sikrer udvisning ved grov kriminalitet uanset varigheden af den pågældende udlændings ophold i Danmark. Det gælder blandt andet, hvis den pågældende dømmes for brandstiftelse eller groft hærværk,“ lød det således i et svar fra Integrationsministeriet, da Dansk Folkeparti under urolighederne i 2008 forespurgte, om uromagerne kunne udvises.²⁵²

Et af hovedargumenterne for en ændring af den danske lovgivning, som har gjort det muligt at udvise unge med et større tilhørsforhold til Danmark end til forældrenes oprindelseslande, har været den potentielle kriminalpræventive effekt ved disse udvisninger. Man kan imidlertid stille spørgsmål ved den afskrækkende effekt ved udvisningsregler, når selv medlemmer af Folketingets udlændinge- og integrationsudvalg må stille spørgsmål til Integrationsministeriet for at finde ud af, hvilke typer domme, der kan udløse en envejsbillet ud af Danmark. Heller ingen af de unge, der har udtalt sig til denne bog, var klar over, at brandstiftelse kunne udløse en udvisning. Langt størstedelen af de tilbageholdte unge ved optøjerne kan desuden ikke udvises, da de er danske statsborgere.²⁵³

Harun Y. Rubin mener, at mange af de politiske udmeldinger er udtryk for symbolpolitik, men at signalerne ofte spænder ben for det kriminalpræventive arbejde i en bydel som Nørrebro. „Forslagene skraber i overfladen og løser ingenting. Forslagene gør bare, at indvandrere kan sige: se bare, hvem der er andenrangsborgere i dette land.“

I et kriminalpræventivt perspektiv var nogle af udtalelserne fra politiet i løbet af optøjerne i 2008 ligeledes med til at gøre vreden endnu større blandt unge på Nørrebro. Dette blev tydeligt for Harun Y. Rubin, da han mødte op

til andendagen af fodboldturneringen i Nørrebrohallen. Han når ikke engang at passere entréen til fodboldbanerne, før en gruppe drenge er over ham. Drengene i hallen er især oprørte over udtalelser fra lederen af Nørrebros Lokalpoliti, der er faldet dagen efter udbruddet af optøjerne. Den kriminalpræventive betjent beslutter sig for selv at få syn for sagen.

Da Harun Y. Rubin kommer hjem, finder han det indslag på nettet, som de unge er oprørte over. Indslaget er fra TV 2 Nyhederne, der ud over chefen for lokalpolitiet har talt med to unge, som forklarer baggrunden for optøjerne. Den ene af kilderne er en lokal ung mand, mens den anden er kommet 'udefra' for at tage del i optøjerne.

Uroen er et forsøg på at blive hørt, forklarer fyren udefra, der ifølge indslaget er en 16-årig skoleelev: „Folk skal forstå, at alle indvandrere ikke er terrorister, de er ikke kriminelle, de er ikke fucked up. De er normale mennesker af kød og blod.“ *Men så hjælper det vel ikke at lave vold*, spørger reporteren. „Det hjælper ikke at lave vold, men hvad skal man gøre, hvis man har talt alt for meget.“ *Men hvorfor gør I det så?* „Hvorfor vi gør det. Ok. Fortæl mig, hvis vi ikke gjorde sådan noget, hvordan skulle billedet så komme ud? Skal vi bare sidde på vores røv og sige: Prøv og hør her: jeg har brug for noget hjælp.“

Skoleeleven forklarer, at baggrunden for konflikten er, at politiet kører rundt og mistænkeliggør folk udelukkende i kraft af deres hudfarve. Indslaget fortsætter: *Den holdning er han ikke alene om. Vi har i dag talt med mange, der mener det samme som ham, men som ikke ønsker at stå frem ved ansigt. Blandt andet Muhammed, der var tæt på begivenhederne i aftes:*

„Det her er vores reaktion på, at når politiet laver dumme ting, så vil vi selvfølgelig gerne vise, at vi er uenige i det, de gør. Det er derfor, vi sætter ild til containere og biler.“

Som seer bliver man ikke meget klogere i forhold til, hvad politiet laver af „dumme ting“, og de lettere abstrakte anklager bliver kategorisk afvist af lederen af Nørrebro Lokalpoliti med henvisning til, at politiet ikke handler „unødigt voldsomt“.

„Vi er meget bevidste om, hvad det er for nogle mennesker, vi synes, tilhører målgruppen af dem, som handler med hash, og dem som går med våben,“ siger lederen af nærpolitiet, Søren Wiborg, i indslaget. Han udtaler endvidere, at „hvis der er nogle, der føler sig forulempet, så må de henvende sig, og så må man kigge på en eventuel erstatning.“ I løbet af en uges mediedækning fremgår det ikke af politiets udtalelser, at borgere rent faktisk har henvendt sig og fået medhold i deres klager over blandt andet afklædninger i visitationszonerne.

Harun Y. Rubin ved, at det i forvejen er op ad bakke at overbevise de unge

om, at de hellere skal indsende officielle klager frem for at tænde ild til ting. Hans job bliver ikke lettere af, at hans kolleger i politiet fremstiller visitationerne på gaden som en størrelse, der rammer „målgruppen“ bestående af hashhandlere, og folk der går med kniv.

Urolighederne ville muligvis være stoppet efter et par dage – og optøjerne være blot endnu en ‘Nørrebro-historie’ – hvis ikke ordensmagten havde provokeret de unge ved at rubricere de visiterede under én kam som hashhandlere og kriminelle, lyder det fra lokale aktører. En af dem er politiets ansvarlige for det kriminalpræventive SSP-samarbejde i bydelen. „Man kaster brænde på bålet ved at sige, at afbrændingerne skyldtes, at politiet havde forstærket sin indsats mod narkohandlere. Der skal ikke meget fantasi til at forestille sig, hvordan alle de, der var blevet visiteret, reagerede, da de blev sat i hartkorn med kriminelle narkohandlere,“ forklarer Harun Y. Rubin.

Samme udmelding kommer fra Nørrebros opsøgende socialarbejdere og fra de unge selv. „Det de sagde i fjernsynet om, at det er på grund af hash: Altså hvor mange mennesker er involveret i den hashhandel. Det er meget få mennesker. Jeg ryger ikke hash, jeg sælger ikke hash, men jeg blev stoppet alligevel – hele tiden,“ lyder det fra Abas, der uddyber: „Det var sådan noget, der gjorde os ekstra sure, for hvad fanden var det, de snakkede om. De betragtede os alle sammen i kvarteret på forhånd som én stor flok hashhandlere. Det her havde ikke med hash at gøre.“

Mange af de unge fra Nørrebro føler i løbet af optøjerne, at deres klager forsvinder i et hul i den offentlige debat, og at de ikke bliver taget seriøst i samme grad, som andre borgere ville blive det i samme situation. Det går igen blandt de unge, at de oplever, at politiet nærmest har monopol på at definere virkeligheden i mediernes dækning af optøjerne. Det hjælper imidlertid ikke på de unges egne muligheder for at fremstå troværdige i pressen, at de i løbet af en uge med optøjer kun vil stå frem som anonyme kilder.

At ordensmagten besidder meget definitionsmagt, når det handler om mediernes dækning af kriminalstoffet, hvor politiet ofte er den eneste kilde, der kan levere oplysninger, er muligvis ikke overraskende. Alligevel er der meget, der tyder på, at ordensmagtens sprogbrug og udmeldinger oftere ryger ukritisk igennem det journalistiske filter og ud til offentligheden, end tilfældet er for andre magtfulde institutioner i samfundet. Det konkluderer undersøgelsen *Politiet som kilde*. „Journalister gør altså rutinemæssigt politiets oplysninger til sine egne og fremstiller dem som fakta. På den måde sløres grænsen mellem politiet og journalisten til et punkt, hvor det er umuligt at afgøre, hvis stemme der høres,“ forklarer undersøgelsen, der bygger på interviews med ledende

politifolk og ansatte ved mediernes kriminalredaktioner samt en analyse af politistoffet i såvel landsdækkende som lokale medier i løbet af en almindelig nyhedsuge.

Undersøgelsen er den første af sin art, der ser på forholdet mellem journalister og politiet, og særligt ét resultat betegnes som „overraskende“: At medierne i seks ud af ti tilfælde bruger politiet som en såkaldt *skjult kilde*, når politiet er blevet interviewet til en historie. I disse tilfælde fremgår det ikke, at de oplysninger medierne formidler til borgernes stammer fra ordensmagten. Undersøgelsen konstaterer på denne baggrund, at „det store antal politihistorier uden klar kildeangivelse tyder på et forhold mellem politi og journalister præget af tillid og autoritetstro.“²⁵⁴ Undersøgelsen kritiserer krimijournalistikens ukritiske tilgang til politiet. „Forbrugerne forventer ikke, at journalister deler politiets syn på verden,“ lyder det i rapporten, der fortsætter: „En del af den merværdi, som journalistikken tilfører informationsformidlingen i samfundet, er en kritisk distance til kilderne, der skal bruges til at perspektivere det, som ellers nemt kunne blive til reklame eller propaganda.“²⁵⁵

Politiets store definitionsmagt i mediernes formidling af krimistoffet har gennem årene betydet, at der blandt unge i områder som Blågårdskvarteret og Tingbjerg er opstået en fortælling om, at pressen fungerer som politiets forlængede arm. „Der er en følelse af, at det altid er politiets version af en historie, der kommer frem og ikke de unges,“ lyder det fra Omar. Han forklarer, at mediernes formidling af fænomenerne „andengenerationsindvandrere“, „narkohandel“ og „kedsomhed“ som årsager til optøjerne ikke kom bag på kvarterets unge. „Reaktionen på mediedækningen har gennem årene været at lukke af og sige: Lad dem bare skrive, hvad de har lyst til. Jeg gider i hvert fald ikke tale med dem.“

Som vi skal se, bliver lysten til at udtale sig i medierne ikke større, da politiet sigter en teenager fra Kalundborg for „offentlig tilskyndelse til forbrydelse“, da han fredag i vinterferien stiller op i et tv-interview for at forklare baggrunden for urolighederne. Hans udtalelser tager udgangspunkt i Jyllands-Postens Muhammedtegninger, der pludselig dumper ned i historien, da de bliver genoptrykt i 17 forskellige aviser midt i en uge, der er præget af optøjer.²⁵⁶ Baggrunden for genoptrykningen var, at Politiets Efterretningstjeneste, samme uge som urolighederne fandt sted, pågreb to mænd med tunesiske rødder, der angiveligt planlagde et attentatforsøg på tegneren Kurt Westergaard, der står bag den kendte tegning af profeten Muhammed med en bombe i turbanen.²⁵⁷

Muhammedtegningerne genoptrykkes, og optøjerne breder sig

To år efter at Muhammedkarikaturerne havde kastet Danmark ud i den angiveligt værste internationale krise siden Anden Verdenskrig, genoptrykte en lang række danske aviser midt på ugen tegningerne for at markere et forsvar for retten til at ytre sig. Genoptrykningen af karikaturerne bidrager til, at optøjerne for alvor udvikler sig fra at være et storkøbenhavnsk fænomen til at blive en størrelse, der breder sig til almennyttige boligområder rundt om i landet.

Meget tyder på at desto længere væk fra optøjernes epicenter på Nørrebro man kommer, desto yngre er uromagerne og desto mere er volden udtryk for en såkaldt *copy cat*-effekt, hvor unge i nogle bydele kopierer måden at lave optøjer på uden nødvendigvis at kende de konkrete årsager til urolighederne, udover hvad de hører fra medierne. Ved såvel danske som udenlandske optøjer spiller pressens formidling uundgåeligt en selvstændig rolle for udbredelsen af uroligheder. Som Omar udtrykker det: „Det er jo ikke sådan, at unge herfra, ringer rundt til hele landet og beder folk brænde ting af. Medierne var vores spindoktorer.“

Torsdag spredte optøjerne sig til Slagelse, Ringsted samt Kokkedal, Nivå, Birkerød og Farum i Nordsjælland, mens København og Vestegnen fortsatte med at lægge biler og containere til afbrændinger. Medierne følger nærmest urolighedernes spredning time for time i løbet af torsdagen, hvor der bliver registreret 110 afbrændinger. Perioden fra fredag eftermiddag til lørdag bliver den hidtil mest hektiske med 400 brande. Et af de områder, hvor urolighederne eskalerer i denne periode, er i boligområdet Klosterparken i Kalundborg. På dette tidspunkt har optøjerne for længst udviklet sig fra et lokalt fænomen, til en størrelse, som de unge på Nørrebro ikke tilnærmelsesvis har nogen kontrol over. Hvis de da på noget tidspunkt havde været i nærheden af at have det.

Muhammedtegningerne stjæler scenen

Kalundborg har været fri for afbrændinger i to dage, da politiet vælger at sigte og fængsle en 17-årig dreng for at have opfordret til opløb i medierne.

De første afbrændinger ramte Kalundborg efter genoptrykningen af Muhammedtegningerne. Her benyttede ukendte personer anledningen til at hænge tegninger op rundt omkring i boligområdet Klosterparken, der angiveligt skulle forestille profeten Muhammed.

Da Danmarks Radio torsdag rullede ind i Klosterparken, udgjorde Kalundborg stadig blot et lille ekko af de optøjer, som havde ramt København og vestegnskommuner som Brøndby, Ishøj, Hvidovre, Albertslund og Greve i løbet af ugen. Der var i Kalundborg blot brændt en container af på dette tidspunkt. „Indslaget fra Kalundborg er et godt eksempel på, hvordan man skaber noget, der ellers ikke ville være skabt,“ lød det fra daværende chefpoliitiinspektør ved Københavns Politi, Per Larsen.²⁵⁸ På baggrund af den 17-åriges udtalelser til Danmarks Radio valgte politiet fredag at sigte den 17-årige for „offentlig tilskyndelse til forbrydelse“. Dagen efter starter anden bølge af afbrændinger i Klosterparken.

Den 17-årige blev tiltalt og straffet efter den samme paragraf i straffeloven, der i 2003 havde givet to teenagere fra Århus en plettet straffeattest, da de udtalte sig om uroligheder i Århus Vest til TV 2 / Østjylland. I sagen fra Århus havde den ene af de dømte efterfølgende forklaret, at journalisten fra TV 2 havde lovet, at hans stemme ville blive sløret, og at tv-stationen i øvrigt heller ikke havde fortalt den mindreårige kilde, at hans udtalelser var strafbare. Hovedpersonen i sagen fra Kalundborg følte sig, ifølge hans forsvarsadvokat, ligeledes snydt af journalisten bag det indslag, der kostede ham en fængsling og et afbrudt uddannelsesforløb. „Ifølge drengen fortalte journalisten ham, at han måtte sige, lige hvad han ville, fordi vi har ytringsfrihed i Danmark. Det gjorde han så, hvorefter han blev anholdt og sigtet for offentligt at opfordre til en forbrydelse,“ udtalte hans forsvarsadvokat, da teenageren havde siddet varetægtsfængslet i tre måneder.²⁵⁹

Modsat sagen fra Århus, hvor TV 2 / Østjylland afviste, at stationen havde ageret uhensigtsmæssigt, beklagede DR's nyhedschef, at stationen ikke havde formået at beskytte den mindreårige fra Kalundborg. „Det er en rigtig gråzonesag rent etisk, for på den ene side har offentligheden krav på at få at vide, hvorfor de unge er så vrede, og på den anden side har vi en forpligtelse til at beskytte vores kilder. Hvis vi havde vidst, at politiet ville opfatte hans udtalelser som en opfordring til fremtidig vold, så ville vi have sløret ham. Men sådan opfattede ingen på redaktionen udtalelsen,“ lød det fra nyhedschef Ulrik Haagerup. At udtalelsen skulle være en opfordring til andre unge om at deltage i uroligheder, er da heller ikke nødvendigvis en sandhed, der er givet på forhånd. Bedøm selv ud fra udtalelsen: „Vi vil altid gøre det her, indtil de kommer til at respektere os. Det kommer til at ske mere og mere. Og i aften kommer der til at ske meget mere.“

Derudover bekræftede den 17-årige til Danmarks Radio, at genoptryknin-gen af Muhammedtegningerne havde bidraget til at ophidse de unge. Netop

denne detalje er med til at hæve indslaget samfundsmæssige relevans, så folk kan forstå, hvorfor urolighederne breder sig, forklarede Ulrik Haagerup. Han forsvarede ydermere videreformidlingen af den 17-åriges udtalelser med, at medierne bliver nødt til at beskrive urolighederne, selvom nogle unge måske går på gaden og reagerer på det, de læser i avisen eller ser på tv-skærmen.

„Hver gang vi videreformidler holdninger, så er der nogen, der kan reagere på det. Det er en del af nyhedsformidlingens rolle, at man videregiver en del af virkeligheden, og ingen kan komme uden om, at der sker noget i gadebilledet i de her døgn. I den forbindelse er det en relevant journalistisk opgave at fortælle, hvem der gør det, og hvorfor gør de det. Alternativet er, at man fortier, hvad der sker, og det er ikke vores opgave,“ lød det fra Ulrik Haagerup.²⁶⁰

De problemer, der ligger bag kriminelle handlinger og unges oplevelse af modborgerskab, forsvinder næppe ved, at medierne holder op med at beskrive fænomener som optøjer, hærværk og anden asocial adfærd, der finder sted i det offentlige rum. Mediernes ansvar for at viderebringe informationer, der har samfundsmæssig betydning, og som kan bidrage til den demokratiske debat, kan imidlertid i visse tilfælde være i konflikt med retsstatens forsøg på at modvirke kriminel adfærd, hvis selve pressens dækning opildner unge på gaden.

Både politiet og lokale aktører i de uroplagede områder kritiserede således i løbet af optøjerne tv-medierne for at bidrage unødigt til udbredelsen af afbrændingerne ved at tegne et forvansket billede af urolighedernes omfang, der forstærkede de unges lyst til at slutte sig til urolighederne. „Jeg synes, at medierne skal være mere ansvarsbevidste og sætte et minimum, så man ikke skriver om enhver brand i en skraldespand,“ advarede chefpolitiinspektør Per Larsen, der fortsatte: „Medierne bør generelt passe på, at de ikke er med til at skabe mere ballade.“²⁶¹

Ved de franske optøjer i 2005 valgte de større franske medier at ‘forsinke’ deres formidling af større konkrete brande med et døgn for at demotivere unge ballademagere, der fulgte med ved tv-skærmene. Det samme gjorde sig ikke gældende i den danske presse, der ikke har samme erfaring som de franske nyhedsmedier i at dække optøjer fra „ghettoen“.

Tværtimod betød antallet af indslag og artikler, som blev kombineret med gamle billeder af brændende skraldespande til at konstruere et billede af virkeligheden ‘her og nu’, der ikke nødvendigvis svarede til, hvordan det så ud på gaden i de uroplagede områder, når beboerne kiggede ud ad deres vinduer. Allerede på dag et af optøjerne bemærkede lokale aktører på Nørrebro, at mediernes tilstedeværelse var mere massiv end noget, de tidligere havde oplevet.

Hvor befolkningen ved de 'amerikanske tilstande' på Nørrebro i sommeren 1997, som er beskrevet i første kapitel af denne bog, typisk måtte vente på morgendagens aviser eller aftenens tv-nyheder for at høre nyt om uroen – hvis ikke man lyttede intenst med på radioen – kunne man i 2008 følge med i gadeoptøjernes udvikling time for time takket være internettet og TV 2 News.

Mens der i slutningen af 90'erne blev produceret lidt under 32.000 nyhedsenheder ugentligt i de danske medier, steg antallet til lidt over 75.000 nyhedsenheder i 2008. Antallet af nyhedsjournalister er imidlertid nogenlunde det samme, og udviklingen har betydet, at en større del af nyhedsstrømmen består af opdateringer og genbrug af de samme historier. For et årti siden bestod 42 procent af nyhedshistorierne af genbrug og lån, mens næsten hele to tredjedele af nyhedsstrømmen i dag er variationer af de samme historier.²⁶²

Ekspllosionen i antallet af nyhedsenheder gør betingelserne for, at unge i uroplagede områder kan følge med i optøjerne time for time væsentlig bedre end for et årti siden, og på Nørrebro sidder mange af de unge da også klistret til skærmen for at følge med på blandt andet TV 2 News.

I uroplagede bydele som Tingbjerg, Nørrebro og Gellerup Parken i Århus dannede lokale aktører i løbet af ugen et beredskab af beboere, socialarbejdere og frivillige fra idræts- og ungdomsklubberne, som gik på gaden for at skabe tryghed og dysse de unge ned. Helle Hansen, der har boet i Gellerup gennem 30 år, har forklaret, at det lokale netværk var en af hovedårsagerne til, at politiet kunne melde om relativ ro i Århus lørdag aften. Men det var ikke denne virkelighed, der ramte tv-skærmene, forklarer forkvinden for beboerforeningen: „Lørdag aften var der kun en enkelt papirkurv, som blev brændt af her i området, men alligevel beskrev TV 2 News det, så man troede, at det var en borgerkrig.“²⁶³

Helle Hansen mener imidlertid, på trods af det til tider forvanskede billede af optøjerne i medierne, at der lå en reel vrede bag tv-billederne, som samfundet bør tage seriøst. Hun henviser til en sms, som blev sendt rundt mellem de unge under urolighederne i 2008. Her forlød det, at Dansk Folkepartis Pia Kjærsgaard skulle have foreslået, at Muhammed-tegningerne blev lavet til plakater, så man kunne sætte dem op på opslagstavlen derhjemme.

Beboerformanden fra Gellerup vurderer, at hovedårsagen til at lokale etniske minoriteter i Århus kan identificere sig med københavnske unges vrede og frustrationer særligt skyldes det sidste årtis politiske klima, hvor generaliseringer af etniske minoriteter og muslimske medborgere har bekræftet mange mørklødede unge i, at de i store dele af samfundet bliver opfattet som økonomiske og sikkerhedsmæssige trusler. Meget tyder således på, at den un-

derliggende vrede og oplevelse af *modborgerskab* ikke nødvendigvis adskiller sig synderligt blandt uromagere i Århus og København på trods af, at den udløsende faktor bag urolighederne i de forskellige bydele ikke nødvendigvis er den samme. Som Helle Hansen udtrykker det:

„Hvis sådan en besked flyver rundt i landet, så vil den provokere nogle, som i forvejen oplever sig trådt på. Alle her har selv oplevet eller kender nogle, der har ringet angående et job for at få at vide, at det var besat og efterfølgende erfaret, at arbejdsgiveren havde foretrukket en (etnisk, red.) dansker. Eller også har de oplevet eller hørt om venner, som er blevet afvist ved diskoteker. Når man mange gange møder den lille afvisning, så sætter det spor.“²⁶⁴

Imamerne inddrages i debatten

Blandt unge på Nørrebro og i Tingbjerg blev det især mødt med hovedrysten, da medierne i løbet af optøjerne begyndte at interviewe imamer i København om, hvordan de ville stoppe afbrændingerne. „Vi blev rigtig sure, da tegningerne blev genoptrykt, og der var folk, der sagde, så stopper balladen ikke foreløbig. Men de blev genoptrykt midt på ugen, og der var jo uroligheder før det,“ fortæller Abas. „Og alligevel så begynder folk at sige, at man skal snakke med imamerne. Men imamerne har ikke noget at sige, de kan ikke gå ind og stoppe balladen.“

Abas peger særligt på et indslag fem dage inde i optøjerne, hvor TV 2 byder velkommen til fredagsnyhederne med en historie, hvor to imamer og den radikale muslimske organisation Hizb ut-Tahrir bliver bedt om at forklare, hvordan de vil overtale de unge til at stoppe afbrændinger i gaderne.

Indslaget fra TV 2 starter med billeder af højtråbende tilhængere af Hizb ut-Tahrir i de københavnske gader. Journalisten fortæller seerne, at en demonstration fredag på Nørrebro er en protest imod genoptrykningen af Muhammedtegningerne. Dernæst klippes til billeder optaget tidligere på ugen af brændende biler på Nørrebro. Herefter zappes over til Imam Abdul Wahid Pedersen, før journalisten i en *speak* fortæller, at „en imam gør sig klar. Ønsket om fred er på dagsordenen til fredagsbønnen. ‘Hvis nogen lytter til, hvad vi siger, så burde reaktionerne være, at der kommer mere ro på. Men desværre har vi ikke en tryllestav at svinge med’,“ forklarer imam Abdul Wahid Pedersen.

Herefter klippes til en anden religiøs forkynder, imam Mostafa Chendid. Kameraet følger hans fredagsbøn, hvor man ser ham tale direkte til moskegængerne: „Selvtægt har aldrig været en del af islam. Det I har gjort i dag i

Bagsværd, Gellerup og Århus, hvor I har brændt biler og skoler. Det er ikke i overensstemmelse med Profetens arv. Det er ikke i overensstemmelse med Profetens lære. Han sympatiserer ikke med det, I laver. I kan udtrykke jeres vrede ved at skrive et brev eller ved at deltage i en lovlig demonstration. Sig det, I gerne vil sige, lovligt.“

De to imamer udtaler sig begge om afbrændinger af biler og containere. Udtalelserne i indslaget bliver imidlertid kædet sammen med Muhammedtegninger og organisationen Hizb ut-Tahrir, der er forbudt i flere vestlige lande og i stort set hele Mellemøsten. Organisationens talsmand kommer på skærmen, da TV 2 stiller om til et direkte interview, der skal uddybe TV 2 Nyhedernes åbningsindslag. Modsat imamerne udtaler han sig ikke om afbrændinger. Han fortæller om Hizb ut-Tahrirs holdning til genoptrykningen af Muhammedtegningerne: „Vi vil aldrig nogensinde finde os i krænkelse af vores profet,“ starter talsmand Fadi Abdullatif. „Nu hører vi i indslaget, at flere imamer siger, at det ikke er i overensstemmelse med islams lære at gå ud og brænde skoler af og biler osv.,“ lyder det fra studieværten, der fortsætter: „Det går jeg ud fra, at du også er enig i. Hvorfor demonstrerer I muslimer så ikke for en mere fredelig løsning på denne her konflikt i stedet for at demonstrere imod noget, der er ganske lovligt. Ville det ikke være mere et forsvar for islam at demonstrere, at I faktisk ikke sympatiserer med de her ulovlige aktioner?“

Ved dette spørgsmål, hvor Hizb ut-Tahrirs demonstration kædes sammen med såvel genoptrykningen af Muhammedtegningerne som afbrændinger af biler og containere, tøver talsmanden en brøkdel af et sekund. „Nu skal man passe på med at fjerne fokus fra sagens kerne,“ udtaler han. „De her uroligheder – som er uacceptable – startede flere dage før avisernes genoptrykning af disse krænkende tegninger. Så de har ingen relation til hinanden.“ Han fortsætter: „Vi mener, at de her uroligheder ikke skyldes en tilfældig årsag men flere års systematisk diskrimination og hetz mod muslimer, der afføder sådanne reaktioner, som vi alle sammen er imod.“

Denne måde at ophøje religiøse grupper og forkyndere til eksperter udi alverdens spørgsmål, der involverer mørklødede medborgere, blev allerede problematiseret af den danskfødte imam Fatih Alev under den første Muhammedkrise, som havde afsløret, at dem der råber højest ikke nødvendigvis er dem, der repræsenterer flest. Fatih Alev kritiserede, at han og andre religiøse forkyndere i offentligheden blev præsenteret som nogle, der kunne udtale sig om alt fra integration, islam og terror til kriminalitet. Herefter trak han sig selv tilbage fra rampelyset. „Selvom imamer som Abu Laban, Abdul Wahid Pedersen og undertegnede blot leder en fredagsbøn for nogle få hundrede

mennesker, kommer det i medierne til at se ud som om, vores ytringer har en betydning for den almene muslim i Danmark – et stort flertal af de danske muslimer er jo verdslige og kommer slet ikke i moskeerne,” udtalte Fatih Alev.²⁶⁵

Medierne er ikke ene om fra tid til anden at ophøje enkelte imamer til at tale på vegne af et publikum, de ikke nødvendigvis råder over, hvorved religiøse forklaringer vinder indpas på alt muligt andet end fortolkningen af religiøse skrifter.

Under den såkaldte bandekonflikt, der startede et halvt år efter optøjerne, meldte integrationsminister Birthe Rønn Hornbech således ud, at imamerne måtte tage deres ansvar på sig og fastslå, at skyderier er uforeneligt med islam. På denne baggrund lavede TV 2 et indslag, hvor talsmanden for Islamisk Trossamfund blev bedt om at svare på, om imamer ikke burde stoppe bandekonflikten. Han svarede, at religion næppe var årsagen til bandekonflikten. Han mente desuden heller ikke, at bandemedlemmer med etnisk minoritetsbaggrund gik i moske – på samme måde som at rockerne næppe gik i kirke.

Indslaget om, at imamerne skulle løse bandekonflikten var blevet til på baggrund af en politisk forenkling af virkeligheden. Historien om, at imamer i fællesskab med Hizb ut-Tahrir skulle stoppe bilafbrændinger og gadeoptøjer har derimod ikke nogen politisk afsender, og der optræder ikke andre kilder end de religiøse forkyndere. Hvor indslaget om imamernes rolle i bandekonflikten repræsenterer en virkelighed udtænkt i ministerkorridorerne, ser det andet indslag ud til at præsentere en virkelighed, der er tænkt og idéudviklet i et redaktionslokale.

Ytringsfrihed er ikke lig med ytringslighed

Det er ikke blot religiøs krænkelse, der er årsag til vreden i forbindelse med genoptrykningen af Muhammedtegningerne i løbet af en uges optøjer i 2008. Flere af de unge fra København begrundede vreden med, at de ikke føler, at der er lige adgang til liberale frihedsrettigheder som bevægelses- og ytringsfrihed for alle borgere i Danmark. De stigmatiserede bydeles unge er i forvejen underrepræsenterede i den demokratiske debat, når det gælder om at få deres egne stemmer på banen. Amir fra Tingbjerg var en af de få fra sin bydel, som gav et interview i pressen. Her forklarede han til TV 2 News ugen efter optøjerne, at beboerne i Tingbjerg var kede af, at et mindretal af unge uromagere var skyld i, at huslejen sandsynligvis ville stige på grund af skadernes omkostninger. Når Amir imidlertid blev spurgt omkring årsagerne til optøjerne, veg han tilbage

fra at svare. Årsagen var sagen fra Kalundborg, som generelt fik lysten til at medvirke i medierne til at dale hos Amir og hans venner i Tingbjerg.

„Alle snakkede jo om ham fyren, der blev anholdt for at snakke med medierne, og så tænkte man: ‘Okay, jeg skal sgu ikke risikere noget.’ I forvejen ydmygede politiet os i visitationszonerne, og så kunne de bagefter anholde os, hvis vi brugte vores ytringsfrihed. Så meget er vores ytringsfrihed åbenbart værd, at det kun er politiet og politikerne, der kan bruge den, mens vi andre bare skal tie stille.“

Friheden til at ytre sig i Danmark er formelt set lige, men det er en kilde til frustration blandt de unge, at de ikke oplever, at man lytter til dem, når de fortæller, at de ikke føler sig anerkendte i det danske samfund.

Abas fortæller, at han ofte oplever, at blive mødt med mistro, når han giver udtryk for, at ens hudfarve reelt kan have betydning for mulighederne for at komme ind på diskoteker, finde en praktikplads og bevæge sig frit omkring på gaden uden at blive stoppet af politiet. Mange af de unge vælger af samme grund at holde igen med deres kritik af de forhold, som får dem til at føle sig som modborgere. „Så det kan godt være, at vi ifølge loven har samme ytringsfrihed som alle andre, men hvad er det værd, hvis vi bliver betragtet som fundamentalister, hver gang vi siger, at vi bliver mødt af en form for racisme,“ lyder det fra Abas, der uddyber: „Når jeg for eksempel har fortalt kolleger om nogle af de ting, vi oplever i samfundet, så har jeg flere gange prøvet, at de har peget på mig og sagt, at jeg er ekstrem. Og det gør jo, at man ikke kan diskutere den racisme, som vi føler os udsat for.“ Dette er en af årsagerne til harmen over Muhammedtegningerne blandt unge på Nørrebro, forklarer Omar og Abas. Her har karikaturerne nemlig udviklet sig til et symbol på, at vi i Danmark har ytringsfrihed, men at denne ret langt fra er lige for alle. „Mange herinde tror ikke på, at ytringsfriheden er lige for alle. For hvis man tilhører nogle, der konstant svines til i pressen, hvor meget lytter folk så til en?“ spørger Omar.

Artiklen ‘Muhammeds ansigt’, der supplerede publikationen af karikaturtegningerne i efteråret 2005 begrundede disse med, at nogle muslimer „gør krav på en særstilling, når de insisterer på særlig hensyntagen til egne religiøse følelser. Det er uforeneligt med et verdsligt demokrati og ytringsfrihed, hvor man må være rede til at finde sig i hån, spot og latterliggørelse.“

Det går igen blandt flere af de unge, der har udtalt sig til denne bog, at disse ord sammen med tegningerne ikke i samme grad ville være blevet fortolket som et udtryk for, at Jyllands-Posten opfatter muslimske borgere som moralsk

utilregnelige, hvis ikke det var fordi, de unge i forvejen opfattede avisen som islamforskrækket. Unge som Omar, Abas, Amir og Kareem opfatter således publikationen af tegningerne som endnu et slag i en ophedet kulturkamp, hvor de især står uforstående over for argumenter om, at etniske minoriteter ikke forstår liberale værdier som ytringsfrihed og demokrati, fordi Mellemøsten ikke har gennemgået oplysningstiden. „For vi er jo ikke opvokset i Mellemøsten – vi er opvokset i Danmark og har gået i danske skoler. Hvis vi ikke forstod demokratiet, var det jo fordi, der var noget galt med de danske skoler og det danske samfund,“ lyder kommentaren fra Amir.

For Abas' vedkommende meldte indignationen over karikaturtegningerne sig for alvor, da Jyllands-Postens chefredaktion modsagde kulturredaktøren efter, at han havde proklameret, at avisen også ville trykke antizionistiske tegninger på kultursiderne. „Og så blev han sendt på ferie, da han ville trykke holocausttegninger. Så tænkte jeg: 'Hvorfor gjorde de ikke det samme i forbindelse med Muhammedtegningerne.' Det snakkede vi meget om herinde. Det er fordi, man ikke ønsker at genere jøder, men muslimer må man åbenbart gerne håne. Men altså ikke jøder. Folk kunne ikke forstå, hvorfor det i det hele taget er nødvendigt at håne.“

Muhammedtegningerne har ført til afbrændinger af danske flag, handelsboycot og afbrændinger af ambassader. Alt sammen i Mellemøsten. Når det gælder danske muslimer, er Muhammedtegningerne i overvejende grad blevet mødt med skuldertræk, og muslimske borgere har blot benyttet sig af deres ytrings- og forsamlingsfrihed til at protestere og demonstrere med lovlige midler.

I Blågårdskvarteret kunne det imidlertid let være gået anderledes. Her var der flere, der diskuterede muligheden for at lade deres vrede få afløb i optøjer. Konflikten blev imidlertid afværget ved, at storebrorgenerationen i kvarteret bad de unge i teenagealderen om at ignorere Jyllands-Postens publikationer af tegningerne. Folk havde ellers holdt vejret fra efteråret 2005 og et halvt år frem, hvor snakken om optøjer flere gange blev bragt på banen. „Det var ikke sådan, at vi lavede en afstemning, men vi snakkede om det og blev enige om at lade være med at lave noget,“ forklarer Omar. Overvejelserne om at artikulere en utilfredshed med Jyllands-Postens behov for „hån, spot og latterliggørelse“ ved optøjer blev affejt med henvisning til, at det ville skade muslimer i Danmark generelt og kvarteret i særdeleshed. Omar forklarer det sådan her:

„Nogle af de ældre sagde: 'Lad være med at lave kaos. For det er det, de gerne vil have. At I går ud og laver noget lort, så de kan bevise, at muslimer er

ballademagere.' Jeg kan også huske, at nogle sagde: 'Hvorfor lave kaos over nogle tegninger, når muslimer dør hver dag i andre lande i verden. Menneskeliv er vigtigere end tegninger.' Jeg blev selv sur, da jeg så tegningerne, men jeg kan huske, at folk sagde, lad være med at lave lort, som de kan skrive om, for så virker vi endnu mere beskidte.“

Optøjerne eskalerer, og skoler brændes af

De samme overvejelser om at uroligheder kunne ryge tilbage som en boomerang på kvarteret, gjorde sig gældende op til optøjerne i vinterferien 2008. Vreden var her blot større og mere eksplosiv end ved publikationen af karikaturtegningerne.

Optøjerne i 2008 udgjorde på den ene side en reaktion på oplevelsen af modborgerskab, men brugen af vold bekræftede samtidig billedet af unge etniske minoritetsmænd som moralsk utilregnelige individer. Frygten for en kollektiv straf var da også en overhængende trussel blandt både de unge og kvarterets socialarbejdere, mens de fulgte med i mediedækningen af urolighederne.

Mens ballademagere var flittige med tændstikkerne nat efter nat, passede flertallet af de unge deres skolegang på landets uddannelsesinstitutioner, påpegede blandt andre direktøren for Københavns Tekniske Skoler. „Uroen præger dagligdagen på skolen. Vores elever med anden etnisk baggrund end dansk er utrolig kedede af det, der sker. For de ved godt, at lige så snart, at nogen med deres baggrund laver ballade, kaster det også skygger hen over dem,“ lød det fra skoleleder Mogens Nielsen. „Der er jo ingen arbejdsgivere, som kan se, om det var dem, der rendte rundt på gaderne om natten og futede containere og biler af sammen med vennerne.“

Heri ligger det måske største paradoks i optøjernes væsen. Urolighederne risikerer at spænde ben for de unges muligheder for at blive opfattet som anerkendelsesværdige medborgere i det danske samfund samtidig med, at det netop er den manglende anerkendelse som solidariske og moralsk tilregnelige medborgere, som de unge i højeste grad efterlyser.

Det var særligt fra fredag og frem, at stadig flere af de unge blev overbevist om, at de måtte gøre noget for at stoppe de voldelige kampe. Alene fra fredag eftermiddag til søndag blev der antændt omkring 500 brande rundt om i landet. Som en reaktion på dette mødes unge fra Blågårdskvarteret søndag eftermiddag og skriver et åbent brev til offentligheden, hvori de afblæser optøjerne på Nørrebro. Ali havde været med til at starte urolighederne, men

besluttede at støtte op om en våbenhvile, da skoler og institutioner blev brændt af og flammerne flere gange var tæt på at få fat i beboelsejendomme. „Når vi skrev brevet, var det fordi, alle var enige om, at nu var det gået for langt. Det her var jo en kamp mod politiet, og så blev skoler pludselig brændt af. Vi var enige om, at vi måtte komme ud med vores historie, så vi kunne stoppe det her.“

Særligt to ildspåsættelser lørdag gjorde indtryk på de unge. Denne dag finder de to måske største og mest omtalte brande i løbet af ugen sted, da Tingbjerg Skole stikkes i brand, og der sættes ild til et garageanlæg og otte biler i Urbanplanen på Amager. Ved sidstnævnte brand står flammerne så højt, at de slikker op ad en af ejendommene, hvis beboere må evakueres.

Flere almennyttige boligselskaber rundt om i landet meldte i løbet af ugen ud, at de ville blive nødt til at sætte lejen op for at dække forsikringsomkostningerne ved brandene. Direktøren i boligforeningen, der administrerer ejendommene i Urbanplanen, hvor beboere måtte evakueres, kaldte det i medierne „tragisk, at beboerne bliver dobbeltramt,“ da de både skal leve med frygten for brande og for at blive ramt på pengepungen. „Utrygheden er dog værst,“ lød det fra direktøren for boligforeningen.

Utrygheden gav også anledning til konflikt blandt unge i Urbanplanen. „Der var en intern kamp der, fordi mange syntes, at det var gået over stregen, og fordi en af drengene også havde familie, der boede i den ejendom, der måtte evakueres,“ lyder det fra en medarbejder fra en af de lokale fritids ungdomsklubber på Amager, der fortsætter: „Men de her drenge, de kan jo ikke styre det, når der er ild indblandet. Og det er også mit klare udtryk, at de ikke nødvendigvis vidste, hvad de ønskede at få ud af afbrændingerne. Det var mest af alt udtryk for en primitiv måde at udtrykke deres frustrationer på.“

Ligesom på Nørrebro stod særligt de ældste teenagere og unge i starten af tyverne bag afbrændinger på Amager, lyder det fra klubfolk fra Urbanplanen. Ifølge disse stod en gruppe på omkring 10 unge i slutningen af teenageårene og starten af tyverne her for urolighederne. Ligesom på Nørrebro er en del af baggrunden, at unge der fylder 18 år ikke må komme i de lokale klubber, når de ikke længere hører under børne- og ungeforvaltningen. „Og så er det, at de her unge har været fanget i ingenmandsland lige siden. Alle ved jo, hvem det er, der lavede balladen under urolighederne i vinterferien,“ forklarer klubmedarbejderen fra Urbanplanen på Amager. Man kan derfor relativt let forudsige, hvem der vil deltage i sådanne optøjer, og hvem der vil lade være, forklarer han: „Det er den samme historie, hver gang: Det er unge, der er blevet 18 og ikke kan komme i gang med en uddannelse, fordi de ikke har lært nok

i folkeskolen, og så samtidig får revet hverdagen op med rode, når de heller ikke er velkomne i klubben længere – det skaber jo en utrolig frustration og tomhed. Nogle klarer den og får udfyldt tomheden, hvis de får en sød kæreste, der kan give dem selvværd og selvtillid. Andre ryger jo ud i noget skidt.“

OGSÅ AFBRÆNDINGEN AF SKOLER BÆRER PÅ EN HISTORIE, der bunder i nederlag i skolen og manglende fremtidsmuligheder. Da 15 meter høje flammer står op af Tingbjerg Skole, som delvist nedbrænder lørdag aften, er dette ikke blot med til at overbevise unge på Nørrebro om, at deres ‘kamp’ har taget overhånd.

Skoleafbrændingerne fremkalder spørgsmål, der rører ved nogle af grundværdierne i den universelle velfærdsstat. For hvad er årsagen til, at mange drenge i de stigmatiserede bydele har et anstrengt forhold til netop den offentlige institution, der i størst grad forventes at skabe lighed i borgernes muligheder for at vælge det gode liv for sig selv? Som den radikale integrationskonsulent Manu Sareen udtalte dagen efter branden på Tingbjerg Skole: „Skolerne er et symbol på samfundet for de unge. Det er der, de kan ramme samfundet – måske endda på et af de steder, hvor det er svagest.“

Folkeskolen er den vigtigste institution i velfærdstaten, når det handler om at udligne de uligheder, der skyldes børn og unges forskellige forudsætninger fra hjemmet. Som vi skal se, går den stadig mere socialt og etniske opdelte folkeskole imidlertid særligt ud over dem, der har mindst kulturel kapital med hjemmefra i skoletasken, og særligt drengene er her i risikozonen for at fejle i uddannelsessystemet.

Tosprogede drenge har langt hen ad vejen overtaget positionen fra arbejderklassens drenge, som nogle der søger status i grupper, der tager afstand fra de skolefærdigheder, de har svært ved at leve op til. En af konsekvenserne er, at antallet af elever med en mørk hudfarve i stigende grad er blevet en markør for ballade og ringe faglige resultater i den danske storbysskole. Enhedsskolen er i stigende grad blevet opdelt i sorte og hvide skoler, hvilket spænder ben for velfærdsstatens muligheder for at udligne sociale forskelle, som er uundgåelige ved skolestart som følge af forskellige familieressourcer.

Lige så længe halvdelen af alle etniske minoritetsbørn afslutter folkeskolen uden at være i stand til at læse en avis, lige så længe vil samfundet formentlig fejle, når det handler om at undgå en etnisk underklasse, der er overrepræsenteret i kriminalitets- og arbejdsløshedsstatistikkerne. Og lige så længe vil ilden som udtryksform være en mulighed i et Danmark, hvor der er et stort sammenfald mellem de sociale og etniske gebyrer, som mange unge minori-

tetsmænd føler, at de betaler. Vi starter historien om den danske folkeskole i Tingbjerg, før turen kommer til udviklingen af antiskolekulturer samt opdelingen i sorte og hvide skoler.

7. FOLKESKOLEN I BRAND – NÅR HUDFARVE OG ULIGE FORUDSÆTNINGER FALDER SAMMEN

Enhedsskolen under angreb – lige adgang betyder ikke lige udfald

Han har som regel kun dyrene som selskab, når han møder om morgenen som den første medarbejder i Tingbjerg Fritid. Normalt tager det klubleder Kim Valbjørn halvanden time at køre fra bopælen til arbejde, men denne lørdag nat tilbagelægger han ruten Lolland-København på en time. Kim Valbjørn har frygtet for opkaldet hele ugen, efter at Tingbjerg sluttede sig til de optøjer, der startede på Nørrebro weekenden forinden. Vagtselskabet fortæller ham, at ukendte gerningsmænd har kastet molotovcocktails ind i klubben omkring 2.30 om natten.

Klublederen kan fra flere kilometers afstand se lysskæret over Tingbjerg og frygter, at Tingbjerg Fritids heste, hængebugsvin, kaniner og enlige æsel er ved at omkomme i flammerne. Da han drejer ind ad Tingbjergs hovedstrøg, går der imidlertid ikke mange minutter, før det går op for ham, at det er Tingbjerg Skole, der oplyser himlen. 15 meter høje flammer står op fra skolen. Kim Valbjørn stiger knap ud af bilen for at observere brandmændenes forsøg på at begrænse skaderne. Hans førsteprioritet er at finde ud af, hvorvidt Tingbjerg Fritid kommer til at slå dørene op efter vinterferien eller ej. Svaret viser sig hurtigt, da han ruller ind foran klubben, hvor en gruppe naboer er forsamlet. „En af dem jeg talte med samme aften, havde ikke nået at se gerningsmændene. Men da han hører knaldet og står op for at kigge ud af vinduet, ser han en mand i en sort bil, som standser op og slukker branden med en pulverlukker. Gerningsmændene var der øjensynlig ingen spor af. „Der blev kastet tre molotovcocktails ind i klubben, men det er altså nogle, der er kommet kørende i bil, for de var væk med det samme, for ingen af naboerne nåede at se dem,“ forklarer klublederen.

Brandattentatet mod Tingbjerg Skole er ligeledes uopklaret, og flere lokale skolelærere samt klub- og socialarbejdere peger på en vrede blandt unge, der er vendt mod folkeskolen som institution og samfundet generelt som årsagerne til, at gerningsmændene kunne finde på at sætte ild til den vigtigste institution i bydelen. Der fandt 14 brandforsøg sted på skoler rundt om i landet i løbet af ugen. Skoleafbrændinger rammer blandt andet i Odense, Birkerød og Københavns Nordvestkvarter, men brandene når ikke at få ordentligt fat

nogle af disse steder. Det går kun for alvor galt på Værebros Skole i Gladsaxe og Tingbjerg Skole. Når flere skoler ikke blev brændt af i et gammel københavnsk kvarter som Nørrebro, hænger det sammen med den tætte bebyggelse i bydelen, påpeger flere lokale aktører. „Naboerne kan jo se skolerne fra deres vinduer, og én ting er at brænde en container af, noget andet er en skole. Det vil folk ikke finde sig i. Men at der er mange unge, der er vrede på skolerne – det er det samme i mange af de her kvarterer,“ forklarer Anoir Hassouni.

Hvor Nørrebro ligger centralt i bybilledet, befinder Tingbjerg sig derimod så langt ude i periferien af storbyens rum, som man kan komme i Københavns Kommune. Boligområdet har postnummer i det gamle arbejderkvarter Brønshøj, men befinder sig flere kilometer fra denne bydels centrum. To busruter fører ind i Tingbjerg, og på den sidste kilometer af strækningen, fra Brønshøj Torv til Tingbjerg, er ruten omgivet af volde og Utterslev Mose. Tingbjerg har derfor naturen som nærmeste nabo, og transportmulighederne er langt fra de københavnske brokvarterers tætte net af Metro, S-tog og busruter. Det har derfor haft store konsekvenser for 'billøse' beboere, når den offentlige transport til bydelen enkelte gange har været indstillet på grund af teenageres stenkast mod busser.

Med sit forstadspræg, den fysiske adskillelse fra resten af storbyen og de ringe offentlige transportmuligheder, minder Tingbjerg således i højere grad om billedet af fysisk segregerede franske forstæder end Nørrebro, som med sin centrale placering ydermere har lettere ved at fastholde og tiltrække beboere, der er i job og under uddannelse.

Til gengæld har Tingbjergs 5000 beboere adgang til brede karreer og institutioner, der er omgivet af naturområder med plads til leg og klatren i træer. Ulempen ved den megen luft er, at bydelen er let tilgængelig for potentielle brandstiftere, der i aften- og nattetimerne er fri for tilskuere i form af naboer. Bydelen forsøgte imidlertid i løbet af en uge med uroligheder, at holde brandene i ave med et frivilligt korps, der var synlige på gaderne i aften- og nattetimerne.

Flere af Tingbjergs unge mænd meldte sig til teamet af brandvagter. En af dem er Majid, som i dag er i midten af tyverne. Han hørte til dem, der forsøgte at overtale lillebrorgenerationen i kvarteret til at afholde sig fra at kopiere „Nørrebros kamp“. „I Tingbjerg var de unge også frustrerede over visitationer. Jeg blev også selv visiteret. Lad dem gøre deres arbejde var det eneste, vi kunne sige til de unge. Vi ville jo ikke have vores bydel ødelagt af de her brande. Den manglende respekt for samfundet og for deres egen bydel går ikke igen blandt alle de unge. Slet ikke.“

Majid var en af de frivillige brandvagter, der lørdag nat nåede først frem til storbranden på Tingbjerg Skole. „Jeg var udgående medarbejder, og der var egentlig ret stille og roligt. Det var koldt og blæste ad helvede til. Der var minusgrader. Lige pludselig var der så flammer over det hele. Jeg var henne ved terrasserne og begyndte så at løbe mod skolen,“ fortæller Majid om synet, der mødte ham, da han nåede frem til sin gamle folkeskole. „Jeg har selv boet 25 år i Tingbjerg. Det var mine gamle minder, jeg kunne se blive brændt ned.“

Det tog brandvæsenet halvanden til to timer at slukke branden. I mellemtiden sørgede Majid for, at ingen nærmede sig branden. Nogle mindre børn var også kommet på gaden med deres forældre. „Nogle få var i nattøj og kunne se deres skole brænde,“ fortæller Majid.

Da skolegangen blev genoptaget mandag, mødte eleverne imidlertid op til klasselokaler, der til forveksling lignede sig selv. De anslåede 20 millioner, som brandskaderne beløb sig til, dækker nemlig over de dele af skolen, hvor eleverne sjældent bevæger sig hen.

En fløj af skolen består af lærerværelse samt tilstødende lokaler, og det var denne del af skolen, der nedbrændte. Dette er muligvis ikke tilfældigt, påpeger skoleleder Joy Friman. Hun tror ikke, at indskrevne elever stod bag. „Men det har måske været tidligere elever,“ siger hun og fortæller, at nogle unge utvivlsomt tager negative minder med sig fra deres folkeskoletid.

„En stor del af dem, der bor herude, har gået her på skolen. Derfor er det måske heller ikke tilfældigt, at gerningsmændene har tændt ild et sted på skolen, hvor brandvæsenet ikke kunne komme til. Der ligger måske også en symbolik i, at det netop er den fløj af skolen, hvor lærerværelset er, der er blevet brændt af.“

Ligesom flere andre aktører fra Tingbjerg og Nørrebro peger skoleinspektøren på Tingbjerg Skole på det paradoksale ved unge, der brænder ting af i frustration over deres sociale position i samfundet og derved bekræfter det negative billede af deres bydel og sig selv, som de netop føler sig frustrerede over. Joy Friman udtrykker det sådan her:

„Brandstiftelse er ikke noget, de unge herfra har fra Mellemøsten, det er noget de har fra Nørrebro, og mediedækningen af Nørrebro. De bruger de samme metoder, som de har set blive brugt på Nørrebro. De her brande var helt klart udtryk for en måde at vise sine frustrationer på. Mange af de unge føler sig stigmatiserede, men det triste er, at når de viser deres frustrationer på denne måde, så bliver de mere stigmatiserede.“

Dermed fortsætter Tingbjergs drenge og mænd i et spor som unge i franske forstæder har fulgt siden 1980'erne: desto mere de unge fra *les banlieues* har udtrykt sig gennem vold som en reaktion på deres oplevelse af andenrangsborgerskab, desto mere har de bidraget til den territoriale stigmatisering af deres egne boligområder.

I diskussionen om voldens væsen har særligt skoleafbrændingerne fået debattører i den franske offentlighed til at stille et dybereliggende spørgsmål om livsvilkårene i forstæderne: når unge brænder skoler af i deres egne områder, er dette så udtryk for de nederlag og antiskolekulturer, som er særligt nærværende blandt drenge fra uddannelsesfremmede hjem? Og er afbrændingerne i det større billede desuden et bevis på, at den franske velfærdsstat har fejlet i sit forsøg på at udligne uligheder mellem børn, som har forskellige forudsætninger med hjemmefra? Disse spørgsmål kan med fordel også stilles herhjemme.

Folkeskolen og den immaterielle ulighed

I sin tale ved Folketingets åbning i oktober 2002 udtrykte daværende statsminister Anders Fogh Rasmussen, at Danmark skulle være et land, hvor man skulle kunne gå fra at være søn af en bistandsklient til at blive bankdirektør. Det er en „flot vision,“ lyder det fra Det Nationale Forskningscenter for Velfærd i en rapport, der bygger på det hidtil mest omfattende studie af uddannelse og ulighed på tværs af generationerne fra efterkrigstiden og frem til nutidens Danmark. „Men der er lang vej, når denne undersøgelse indikerer, at der er stor forskel på chancerne for lige kloge og dygtige børn af henholdsvis bankdirektøren og bistandsklienten.“²⁶⁶

Folkeskolen har historisk stået i centrum som den samfundsinstitution i velfærdstaten, der mere end nogen anden forventes at bidrage til lige muligheder for borgerne i vort samfund uanset social baggrund og størrelsen på familiens bankkonti. Historien om antallet af danskere, der læser videre efter grundskolen er da også en succeshistorie.

Mens fattigdom og deraf følgende dårlige bolig- og helbredsmæssige forhold var den store trussel i Danmark og andre europæiske nationalstater i første halvdel af 1900-tallet, erobrede uddannelsessystemet fra 1960'erne terræn i debatten om betydningen af arv og miljø. Visioner om at skabe større social lighed via et generelt uddannelsesløft i samfundet, er langt hen ad vejen lykkedes. Mens fem procent af en undersøgt ungdomsårgang fra 1930 blev studenter umiddelbart efter 2. verdenskrig, var tallet steget til det femdobbelte

for den årgang, der blev født i 1954. Ifølge Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (tidligere kendt som Socialforskningsinstituttet og stadig forkortet SFI) der har observeret tredje generation siden deres fødsel omkring 1980, gælder det, at 38 procent heraf har taget en gymnasial uddannelse. Tal fra Undervisningsministeriet peger endvidere på, at ud af den ungdomsårgang, der i 2005 forlod folkeskolen, vil 53 procent starte på en gymnasial uddannelse og 38 procent på en erhvervsuddannelse.

Velfærdsstatens målsætning om uddannelse til alle er dermed langt hen ad vejen lykkedes, men SFI sår derimod tvivl om, hvorvidt sloganet 'lighed gennem uddannelse' holder stik. Målsætningen gør sig gældende på sytten år, men „erkendelsen af, at det er sværere end som så at skabe den ønskede lighed, har færre år på bagen,“ lyder det fra SFI.²⁶⁷

Den lige adgang til folkeskoler, ungdomsuddannelser og videregående uddannelser har nemlig ikke ført til, at arbejderklassens børn har overrendt gymnasierne og universitetsgangene. 79 procent af dem, hvis far ikke har en studentereksamen, får heller ikke selv en studentereksamen, og hvis vi hopper videre til tredje generation, viser det sig, at 69 procent af disse heller ikke tager en gymnasial uddannelse. Til sammenligning får seks ud af ti blandt dem, hvis far har en studentereksamen selv en gymnasial uddannelse.²⁶⁸

Selvom velfærdsstaten sikrer formel lighed ved at sikre lige *adgang* til uddannelsesinstitutioner, finder der altså en systematisk ulighed sted, når det gælder *udfaldet* af børn og unges uddannelsesforløb. Som SFI udtrykker det: „I et samfund hvor folk får muligheder efter deres evner, er den sociale faktor uden betydning, men det er på trods af målet om dette ikke tilfældet.“ Der konkluderes, at velfærdsstaten har haft stor fokus på at udligne økonomisk ulighed men ikke tilpas blik for den immaterielle uligheds betydning for børns livsmuligheder. Ulighed, der handler om forskelle i kulturel kapital, viden og evner til at afkode sociale normer, er langt hen ad vejen blevet overset i velfærdsstatens fokus på økonomisk omfordeling. „Det er lykkedes bedre for velfærdsstaten at udligne betydningen af forskellen mellem de økonomisk rige og fattige end mellem de kulturelt rige og fattige,“ hedder det i undersøgelsen fra SFI, der samtidig konstaterer, at uddannelsesbeviser i dag udgør den væsentligste skillelinje for borgernes muligheder for at vælge det gode liv for sig selv.²⁶⁹

Særligt på denne side af Atlanten, hvor et socialt sikkerhedsnet i de vest-europæiske velfærdsstater, en lige adgang til uddannelse og høje mindstelønninger sikrer, at den 'gammeldags' økonomiske forarmelse holdes i ave, er det i det hele taget tydeligt, at ulighedens væsen har skiftet karakter. Den sociale

ulighed har ændret udseende fra efterkrigstidens fokus på at udrydde den gammeldags fattigdom, hvormed ingen skulle gå sultne i seng, til nutidens fokus på uddannelsens betydning for arbejde og et værdigt liv.²⁷¹ Og dette i såvel Danmark som i USA og Frankrig, hvor uddannelsen er blevet en stadig tydeligere markør for, hvem der inde og ude i samfundet.

Det Nationale Forskningscenter for Velfærd kalder dette en „ny ulighed“, der hovedsageligt er betinget af manglende uddannelse.

„Det drejer sig om følelsen af at være uden for i et samfund, der stiller stadig større krav om menneskers evner til at mobilisere personlige kompetencer og træffe personlige valg og dermed om en udvikling, hvor der er mulighed for at grupper, der tidligere kunne klare sig på et velstruktureret og mindre kompliceret arbejdsmarked, hvor man kunne klare sig på baggrund af evnen til fysisk at tage fat, står over for risikoen for at falde udenfor.“²⁷¹

Der er desuden et klart kønsaspekt ved konsekvenserne af manglende uddannelse. Kvinder uden uddannelser har i højere grad haft succes med at fastholde job i servicesektoren og i kontorbranchen, mens de uuddannede mænd er blevet de store tabere i den globale udvikling på arbejdsmarkedet, hvor der bliver færre manuelle job.

De franske optøjer i 2005 blev også fortolket som et symbol på de stadig sværere betingelser for uuddannede mænd, der er frustrerede og vrede over både manglende livsmuligheder og den stigmatisering, nogle føler sig udsat for. Hvor manglende uddannelse tidligere betød, at de unge mænd 'kun' kunne få manuelle job, kan de manglende eksamensbeviser i dag betyde, at den enkelte slet ikke kan få et job samtidig med, at de også går glip af den anerkendelse som uddannelsesbeviset i sig selv giver.

I et gammelt arbejderkvarter som Tingbjerg mærker man udviklingen på tæt hold. Gitte Larsen, der har arbejdet med børn og unge i Tingbjerg igennem flere årtier, forklarer, at de sociale udfordringer i bydelen i dag grundlæggende er de samme som tidligere, da det var arbejderklassens drenge, der ikke fik taget en uddannelse. Uddannelsesbevisernes voksende betydning for borgernes muligheder for at blive anerkendt, har imidlertid bidraget til, at særligt de bogligt svage drenge – på tværs af etniske skel – er mere stigmatiserede end tidligere:

„Folk der blev til noget før i tiden, var jo heller ikke altid bogligt gode. Du kunne også blive byens bedste snedker. Det er sværere at få en chance i dag. Folk har jo altid været opdelt. Lige så vel, som nogle kan være gule og nogle

hvide, så er der også nogle, der er til det faglige, og nogle der ikke er. Men i dag er det, som om at hvis ikke du har et bogligt hoved, så er du et dårligere menneske. Så er du af lavere rang. Og det synes jeg ikke er okay. Hvis ikke man har det ordentlige boglige hoved, så er folk hurtige til at sige, at så er man nok fra en eller anden belastet familie, og så kan man nok kun komme til at arbejde i et pizzeria eller en grønthandler.“

Det er i det perspektiv, at konsekvenserne af den danske folkeskoles sidsteplads i Skandinavien skal anskues, når skolens evner til at lære eleverne at læse på et niveau, der gør det muligt at tage en ungdomsuddannelse svigter. 16 procent af alle danske elever i 9. klasse mangler således færdighederne til at kunne læse og forstå indholdet i en avis. Til sammenligning er det blot fem procent af de finske skoleelever, som tilsvarende læser på et niveau, der er utilstrækkeligt, når det gælder muligheden for at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse. Når det gælder etniske minoriteter gennemfører kun halvdelen folkeskolen uden såkaldte funktionelle læsekompetencer.

Manglende læsefærdigheder og praktikpladser

Den relativt store andel af elever, der gennemfører den danske folkeskole uden disse funktionelle læsekompetencer bærer, ifølge den internationale Pisa-undersøgelse, hovedansvaret for Danmarks sidsteplads i Norden, når det gælder andelen af unge, der tager en ungdomsuddannelse efter folkeskolen. I Danmark er det knap hver femte, der aldrig kommer videre efter folkeskolen, mens det i de andre nordiske lande gennemgående er hver tiende elev, der aldrig starter på en ungdomsuddannelse. Undersøgelsen Pisa Etnisk 2005, som bygger på undersøgelser af hver fjerde danske 9. klasseelev med ikke-vestlig baggrund, har tydeliggjort det nedslående facit for den etniske slagside i uddannelsessystemet herhjemme: 53 procent af de etniske minoritets elever afslutter folkeskolen med så ringe læsefærdigheder, at de får svært ved at kunne gennemføre en ungdomsuddannelse.²⁷²

Problemet er ikke distinkt dansk men snarere europæisk. De såkaldte Pisa-undersøgelser af, hvor godt 15-årige elever i de 30 OECD-lande er rustet til at møde udfordringerne i fremtidens informationssamfund, har således gentagne gange vist, at særligt elever med immigrantbaggrund sakker bagud i såvel Danmark som vore europæiske nabolande. Dette er baggrunden for, at mange minoritetsunge rundt om i Europa risikerer at falde udenfor og havne i bunden af samfundshierarkiet.²⁷³

Det står særlig slemt til blandt de unge mænd med indvandrerbaggrund, hvor blot hver anden får taget en ungdomsuddannelse. Selvom mange indskriver sig på en ungdomsuddannelse efter folkeskolen, er frafaldet stort. Særligt på de erhvervsfaglige uddannelser, hvor seks ud af ti mandlige etniske minoritetsstuderende dropper ud, mens det tilsvarende tal for etnisk danske elever er 30 procent.²⁷⁴

Undersøgelser fra såvel Integrationsministeriet som Det Nationale Forskningscenter for Velfærd viser, at frafaldet kun i beskedent omfang skyldes, at de unge vælger at skifte uddannelse. De unge udviser endvidere en høj grad af motivation for at få en uddannelse.²⁷⁵ Pilen peger på, at årsagerne til frafaldet skal findes ved, at mange ikke kan håndtere de boglige krav på erhvervsuddannelserne samtidig med, at særligt etniske minoriteter har problemer med at finde praktikpladser.

Sidstnævnte udgør et konkret strukturelt problem i opbygningen af uddannelserne, som kan koste både 'brune' og 'hvide' elever eksamensbeviset, uanset at de opfylder de faglige krav. Der er nemlig færre lærepladser, end der elever på de tekniske uddannelser, hvilket kan virke paradoksalt set i lyset af den politiske målsætning om at motivere flest muligt til at tage en ungdomsuddannelse. Hvis virkeligheden fra de tekniske skoler overførtes til de gymnasiale uddannelser, ville det svare til, at man efter de to første år pegede på et stort antal elever med beskeden om, at der ikke længere var plads til dem efter sommerferien, fordi uddannelsen ikke længere kunne rumme dem fysisk.

Den hårde kamp om praktikpladserne forstærker den etniske slagside ved frafaldet på de erhvervsfaglige uddannelser. Det større fravalg af etniske minoriteter som praktikanter skyldes ifølge en rapport fra Integrationsministeriet frygt for dårlig kemi mellem den unge og de øvrige ansatte samt forventninger om, at unge minoriteter vil skræmme kunder væk og være dyrere at oplære.²⁷⁶ Frygten for de kulturelle skel er endvidere stor blandt virksomheder, der aldrig har haft etniske minoriteter som praktikanter.²⁷⁷ De manglende praktikpladser rammer særligt de bogligt svageste elever, men når det gælder de etniske minoritets elever risikerer også de dygtige elever at måtte droppe uddannelsen. Dette skyldes, at virksomhedslederne er tilbøjelige til at vurdere elever med fremmedklingende navne under én kategori – og i denne er ansættelse af unge minoriteter forbundet med ekstraomkostninger, lyder det i rapporten fra Integrationsministeriet.²⁷⁸ Ifølge rapporten oplever såvel de unge praktiksøgende som virksomhedsledere derfor, at indvandrere og efterkommere skal have højere faglige kvalifikationer end danske unge for at få en praktikplads. Virksomhederne tilkendegiver med andre ord, at unge med en anden etnisk

baggrund er ringere stillet i praktiksøgningen, men at det ikke er umuligt at få en plads, når det gælder de fagligt dygtigste minoriteter.

Abas hører blandt dem, der i løbet af uddannelsen som tømrer, var tæt på droppe ud, fordi han ikke kunne finde en praktikplads. I løbet af knap et år mødte han hver torsdag op hos en uddannelsesvejleder for at skrive ansøgninger, og han mødte personligt op for at aflevere disse til mester. Han mener, at det både er hans navn og hans bopæl, der bidrog til at hæve kravene til ham fra potentielle virksomheder, der skulle bruge en lærling. Desuden havde han ikke det samme voksennetværk som nogle af klassekammeraterne, der fik en praktikplads gennem en onkel eller en ven af familien. Hans netværk består langt hen ad vejen af jævnaldrende venner og kommunalt ansatte uddannelsesvejledere. Det er derfor også meget sigende, at Abas til slut kom til en samtale hos en mester, der skyldte en ven en tjeneste, som tilfældigvis skyldte en ansat i Københavns Kommune en tjeneste – som på sin side gjorde en af kommunens uddannelsesvejledere en tjeneste ved at trække på sit netværk. Abas fik ikke lærepladsen med det samme efter ansættelsessamtalen. To måneder senere blev han imidlertid ringet op af mester, der tilbød ham en mulighed for at bevise sit værd. „Jeg startede så som arbejdsmand i tre måneder, men det får man ikke sin uddannelse af. Men jeg kæmpede og til slut, så fik jeg den – lærepladsen.“

Når Abas fortæller om sine problemer med at finde en læreplads, nævner han ikke ordet diskrimination, som når talen falder på afvisninger på diskoteker og politivisitationer. Han nævner heller ikke samfundets medansvar for at have indrettet uddannelsessystemet på en måde, hvor der reelt ikke er lærepladser nok til alle. Dette er symptomatisk for dem, der kæmper med at finde lærepladser.

De manglende praktikpladser giver sjældent anledning til, at eleverne begynder at kritisere strukturen på uddannelsen og påpege, at det er „samfundets skyld“, konkluderer SFI i en undersøgelse af fænomenet.²⁷⁹ De unge kigger i stedet ofte indad med negative følger for samfundets bestræbelser på at få flest muligt til at tage en uddannelse: „Der er en tendens til, at de unge – der jo i øvrigt er i en særlig følsom fase af deres liv – ser praktikpladsproblemet som et personligt problem. De hælder til, at der nok er noget i vejen med dem selv, hvis de ikke kan skaffe sig en praktikplads. Et forhold der næppe er særligt befordrende for at klø på og prøve at få gjort sin uddannelse færdig.“²⁸⁰

Konsekvenserne ved fraværet af uddannelse og job rammer ikke kun det enkelte individ. De manglende eksamensbeviser udgør også en væsentlig skillelinje for, hvem der er i risikozonen for havne i en kriminell løbebane. Især de drenge, der afslutter folkeskolen uden funktionelle læsekompetencer, ender

ofte i et mønster, hvor de søger anerkendelse i maskuline fællesskaber, der er præget af asocial adfærd.

Uddannelse og kriminalitet

Forskning peger på at et grundskoleforløb, der ruster unge til at tage en uddannelse, udgør den bedste form for kriminalitetsforebyggelse. Herhjemme peger den hidtil mest omfattende undersøgelse af sin art på, at forældrenes erhvervs-mæssige uddannelse sammenholdt med unges egen skole- og erhvervsuddannelse samt arbejdsmarkedstilknytning udgør den altdominerende beskyttelsesfaktor, når det gælder risikoen for at ryge ud i en kriminel løbebane. Strukturelle forhold i samfundet har dermed den største betydning, når det gælder kriminalitet. „Vi kan altså overordnet konkludere, at det at have et arbejde eller være i gang med en uddannelse beskytter unge mod at blive voldelige og kriminelle,“ skriver sociologen Mogens Nygaard Christoffersen, der har stået for det danske bidrag til undersøgelsen, der er foretaget i samarbejde med Lancaster University i Storbritannien.

Forskerne bag undersøgelsen har fulgt alle drenge, der er født i 1980 i Danmark i deres ungdomsår frem til udgangen af 2003. Ud af de i alt 29.944 drenge blev 1.778 dømt for butikstyveri, 1.585 blev dømt for vold, mens nogenlunde samme antal blev dømt for indbrud (1.208) i løbet af deres 23 første leveår. De unges liv før den første dom blev undersøgt for forskellige faktorer. Det viste sig her, at forhold som forældre/barn-relationen under opvæksten, skoleforløbet, boligområdets belastninger og den unges individuelle ressourcer vanskeligt kunne bruges til at forudsige, hvordan det ville gå det enkelte barn, da det er mindretallet af unge med selv svære familieforhold i hjemmet – såsom vold i hjemmet og kriminelle fædre – der havner i kriminalitet. De forskellige faktorer kan imidlertid tilsammen fungere som en indikator, mens uddannelse i sig selv fremstår som den altoverskyggende skillelinje for, hvem der er i risikozonen for at begå kriminaliteten. „Hvis vi samtidig husker, at frafaldet på ungdomsuddannelser stadig udgør et stort problem, er udfordringen ligetil,“ lyder analysen og peger på, at vi som samfund kan reducere kriminalitet ved at „sikre barnets udviklingschancer – blandt andet gennem støtte til svage familier, kvalitetsbørnehaver, et ordentligt skolesystem, der har ressourcer til at støtte de svage elever, uddannelsesmuligheder og et arbejde til de unge.“²⁸¹

Folkeskolen spiller en afgørende rolle, når det handler om indsatsen for at begrænse de forhold, der har størst betydning for borgernes kriminelle

mønstre, anslår undersøgelsen. „Man må ind og analysere, hvorfor så relativt mange unge oplever skolen som et nederlag og derfor ikke har mod på at gå i gang med en uddannelse,“ konkluderer Mogens Nygaard Christoffersen.

Sammenhængen mellem folkeskolen og kriminalitet giver et fingerpeg om, at det store antal tosprogede drenge, der slutter deres folkeskoletid uden evnerne eller lysten til at læse videre, er afgørende for etniske minoriteters overrepræsentation i kriminalitetsstatistikkerne. Dette mønster er tydeligt i et gammelt arbejderkvarter som Nørrebro, hvor de tosprogede drenge langt hen ad vejen har overtaget de modstandskulturer mod folkeskolen, som tidligere var forbundet med arbejderklassens drenge.

De kriminalpræventive medarbejdere i bydelen fremhæver således folkeskolen som den vigtigste institution, når det handler om at forhindre, at unge ryger ud i kriminalitet. De kriminelle unge viser sig nemlig gang på gang at være nogle, der er „blevet smidt ud eller har følt sig uretfærdigt behandlet“ i skolen, skriver gadeplansmedarbejder Ali Haseki i artiklen ‘At arbejde med grupper – en introduktion til bande- og gruppelevet.’ „En af de ting drengene har til fælles, er nederlag. Og flere nederlag. De har oftest hver især haft en masse nederlag i folkeskolen på den ene og den anden måde, både fagligt og sprogligt.“²⁸²

Den kriminalpræventive betjent Harun Y. Rubin peger på, at manglende kompetencer fra folkeskolen gang på gang spænder ben for samfundets bestræbelser for at give unge et alternativ til destruktive fællesskaber.

„Mange af de unge kommer ud af skolen uden baggrund for noget som helst. Nogle er så bogligt svage, at de ikke kan klare teknisk skole. Men ofte bliver de indskrevet alligevel, og i stedet for at vedkende sig, at de ikke kan klare det bogligt, så klarer de det ved at komme op at slås, så de smides ud. Og så er de voldsmænd og forbrydere, får de at vide. Ok, de kan ikke klare skolearbejde, og så kan de lige så godt være forbrydere. Det er bedre at sige, at de droppede ud af teknisk skole, fordi de tævede inspektøren end at sige, at de ikke er i stand til at lægge 2 og 2 sammen. De søger derfor anerkendelse som nogle, der er seje, og så bliver de i den gruppe, hvor de anerkendes for det, de kan, og hvor de boglige kundskaber ikke betyder noget.“

Sociologer har navngivet disse drenge og mænd som såkaldt *vilde unge*, hvis gruppefællesskaber er domineret af ekspressive maskulinitetsbegreber, uden at dette nødvendigvis behøver at munde ud i en kriminel løbebane.²⁸³

Det positive aspekt ved disse gruppefællesskaber er blandt andet det øgede

selvværd, den enkelte kan få gennem tilhørsforholdet. For nogle af disse unge er behovet for at søge anerkendelse for fysisk styrke inden for gruppen blot et overgangsritual, som gradvist glider i baggrunden i takt med, at drengene bliver til mænd, der studerer, arbejder og stifter familier. For andre er det for sent, når de først indser behovet for boglige færdigheder.

Bagsiden ved gruppefællesskaber, der bygger på en modidentitet til boglige færdigheder og samfundets dominerende værdier, er nemlig, at de unge selv bidrager til at havne i bunden af samfundets hierarki, når de dømmer sig selv ude i skolen.

Dette sker, når drengene allerede i folkeskolen bekræfter hinanden i, at det ikke er socialt anerkendelsesværdigt at lave sine lektier, hvorved de forringer fremtidsmulighederne på et stadig mere vidensintensivt arbejdsmarked. Særligt grupper af drenge fra ikke-boglige hjem er tilbøjelige til at skabe en fælles modidentitet til folkeskolen, som kan resultere i en ond cirkel blandt disse elever og nogle af deres lærere. Denne modidentitet har i stadig højere grad fået en hudfarvedimension i takt med, at Danmark er blevet multietnisk, og storbykolerne er blevet både mere socialt og etnisk opdelt. Tosprogede har langt hen ad vejen overtaget positionen og identiteten fra arbejderklassens børn, som dem de andre ikke vil lege med.

Hudfarven som en markør for ballade

Tematikken om drenge der havner i opposition til lærerne, lektierne og skolen, er sandsynligvis lige så gammel som folkeskolen selv. Når grupper af tosprogede drenge i det almennyttige boligbyggeri kæder folkeskolen sammen med nederlag, følger de således et mønster, som har gjort sig gældende i de gamle arbejderkvarterer, før disse overhovedet fik et ry som indvandrerkvarterer og som 'ghettoer'. Nok har etnicitet som markør erobret terræn i debatten om drenge, der har en 'antiskolekultur' som en del af deres gruppeidentitet, men vi skal ikke længere end en generation tilbage, før det var arbejderklassens børn, der var genstand for den samme diskussion, når det drejede sig om potentielle ballademagere i de vesteuropæiske grundskoler.

I det klassiske værk 'Learning to Labour' undersøgte den britiske sociolog Paul Willis allerede i slutningen af 1970'erne, hvordan arbejderklassedrenge selv bidrog til deres egen fremtid som ufaglærte lønarbejdere, når de dannede

modstand mod skolen. Drengenes opposition til grundskolen var, ifølge den britiske sociolog, en væsentlig årsag til, at arbejderklassedrenge fik arbejderklassejob på trods af, at den gratis og universelle adgang til uddannelse burde sikre en større social mobilitet.

På trods af, at disse *lads* – britiske knægte – havde svært ved at leve op til skolens boglige krav, oplevede de selv, at de befandt sig øverst i det sociale hierarki blandt skolens elever. For de unge mænd, der påtog sig en ballademageridentitet, var det at fremstå som maskuline det mest betydningsfulde, hvorimod der blev taget afstand til skolemæssig kunnen. Den anerkendelse som disse arbejderklassedrenge oplevede, at de ikke kunne få del i ved skolens officielle krav om boglig flid, modtog de i stedet i gruppefællesskabet og fra en del af skolens øvrige elever, der beundrede den fysiske styrke, som disse drenge udviste.²⁸⁴ Det paradoksale – dengang som i dag – er imidlertid, at sådanne unge nok kan 'bytte' den manglende boglige anerkendelse for fysisk styrke og en machofacon i skolegården, men disse maskuline værdier kan efter skoletiden ikke nødvendigvis omsættes til samfundsmæssig anerkendelse.

Forskning peger på, at det typisk er manglende kultural kapital – her forstået som viden og evnerne til at afkode, hvad der forventes af eleverne i en enhedsskole baseret på særligt middelklassens værdier – som er den mest afgørende faktor, når det handler om at forklare, hvorfor elever fra ikke-boglige familier ofte ender i bunden af karakterskalaen. Manglende kulturel kapital er et fælles vilkår for både drengene og pigerne fra ikke-boglige hjem. I løbet af skoletiden viser pigerne sig imidlertid ofte bedre til at indordne sig under skolens værdier og søge anerkendelse for de boglige færdigheder, der primært belønnes i klasselokalet.²⁸⁵ Når det gælder grupper af drenge fra uddannelsesfremmede hjem, udgør de oppustede maskuline idealer på en og samme tid en modstand mod boglige værdiers betydning for det sociale hierarki i samfundet, samtidig med at modstanden dømmer de unge til at reproducere selvsamme hierarki.

Parallellen til arbejderklassens børn er tydelig, når det gælder studier af identitet, ballade og maskuline fællesskaber blandt etniske minoritetsdrenge. I dansk sammenhæng bruger de tosprogede børn imidlertid også etniciteten og religionen i dannelsen af modstandsidentiteter. Etnicitetens fremmarch som en markør for ballade i folkeskolen bliver stadig mere tydelig i takt med, at etniske minoritetsbørn udgør en større andel af eleverne i storbyernes folkeskoler. Når en tredjedel af eleverne i Københavns folkeskoler er etniske minoritetsunge, er dette ikke kun et vidnesbyrd om en multietnisk hovedstad. Det stigende antal tosprogede betyder også, at minoritetsdrene fylder stadig mere i gruppen

af unge, der klarer sig fagligt ringe og laver ballade i frikvartererne, hvilket ikke går lærernes opmærksomhed forbi.

„Om end de fleste lærere ikke ønsker at forstå det som et spørgsmål om etnicitet oplever de, at der faktisk er forskel på børnene,“ skriver antropologen Laura Gilliam på baggrund af ph.d.-afhandlingen ‘De umulige børn og det ordentlige menneske’. Her har hun observeret en folkeskoleklasse i syv måneder, da de gik i henholdsvis 4. og 6. klasse og lavet interviews med både elever og lærere.

Den pågældende skole ligger i et tidligere arbejderklassekvarter, der i dag er præget af både almennyttigt boligbyggeri og mondæne lejligheder. Eleverne var i 6. klasse nået til en fælles forståelse af, at de var en af skolens værste klasser, som ingen lærere gad undervise. På trods af at hele klassen pådrog sig en klasseidentitet som „helt umulige“, opfattede børnene det i ni ud ti tilfælde imidlertid som, at det var klassens drenge, som lærerne beklagede sig over.²⁸⁶ Pigerne opførte sig langt mindre ekspressivt, hvorfor lærerne, ifølge Gilliam, fik en helt anden sympati for pigerne. Dette bidrog til en relation, der i højere grad motiverede pigerne til at kæmpe for at klare sig i skolearbejdet samtidig med, at pigerne ikke skabte en modkultur til skolen i samme grad som drengene.

Drengene holdt derimod fest i timerne, hvis de kunne komme til det, og i frikvartererne kom de ofte op at slås, drillede de andre børn og smadrede skolens inventar. Dette gjaldt alle klassens ni drenge, men eleverne havde en tendens til at overse, at de to etnisk danske drenge typisk også deltog i balladen. Børnene oplevede generelt, at der var en klar sammenhæng mellem klassens ry og det faktum, at klassen med sine 75 procent tosprogede børn var en af skolens mest indvanderrige.²⁸⁷ Urolighederne blev ført tilbage til de syv minoritetsdrenge etnicitet og religion. En af årsagerne var, at prototypen på en indvandrer ifølge skoleeleverne selv var en muslim, og ballademagerne blev derfor kategoriseret som muslimske indvandrere.

I forhold til arbejderklassens børn, der tidligere skabte ballademageridentiteter ud fra et ideal om råstyrke og en familiebaggrund, hvor faren beskæftigede sig med manuelt arbejde, tyder meget på, at religion og etnicitet følger sig til som endnu en markør for, hvem de unge opfatter som ballademagere i folkeskolen.

I klasselokalet forsøger lærerne ellers at nedtone de etniske og religiøse markører. Dette hænger sammen med folkeskolens traditionelle lighedsideologi, hvor lærerne forsøger at praktisere en form for etnicitetsblindhed over for børnene.

Derfor gør mange lærere meget ud af ikke at omtale elevernes kulturelle

baggrunde i klasseværelset. Dette sker ud fra et sympatisk og idealistisk ønske om at nedtone de forskelle, der kan skabe distance blandt børnene. En rapport fra Undervisningsministeriet peger imidlertid på, at denne dybt indgroede lighedsideologi i folkeskolen resulterer i en kløft mellem mange skolars officielle målsætning, der ønsker at inddrage elevernes forskellige sproglige og kulturelle baggrunde i undervisningen, og den reelle undervisning. I rapporten er skoleledere, lærere og elever fra 22 indvandrerige skoler blevet interviewet, og selvom ni ud af ti skoleledere giver udtryk for, at „mangfoldige kulturbaggrunde anvendes som en styrke i undervisningen“, så er billedet et andet, når det er lærerne og eleverne, der bliver spurgt. Fra elevernes side konstateres det, at deres kultur og sprog ikke inddrages i undervisningen, og lærerne forklarer, at de „ikke ønsker at stemple tosprogede elever som anderledes end etnisk danske elever.“ Det giver sig udslag i typiske udsagn, som „vi ønsker ikke at lave særforanstaltninger for tosprogede elever“, og „vi gør meget for, at alle elever skal føle sig ens“.²⁸⁸

På trods af denne etnicitetsblindhed i lærernes ønsker for undervisningen finder Laura Gilliam, at det „slående er, hvor ofte lærere på lærerværelset og i interviews omtaler individuelle tosprogede elever, såvel piger som drenge, som problematiske.“ Selvom de etniske forskelle nedtones i klasseværelset, er elevernes hudfarve en størrelse, som lærerne noterer sig, når de deler eleverne op på det indre landkort over, hvem der laver ballade, hvem der rækker hånden op i timerne og hvem, der afleverer deres blækregninger til tiden.

I den 6. klasse, Laura Gilliam fulgte, brugte eleverne da også lige præcis de betegnelser, som folkeskolen typisk fravælger af politiske og sociale årsager, når de skal markere, hvem der tilhører gruppen af ballademagere. Alle eleverne i klassen fandt det givet, at de børn, som de betegnede som arabere, muslimer, indvandrere og udlændinge, lavede mere ballade, mens de etnisk danske børn blev opfattet som artige, flittige og dygtige. Børnenes virkelighed i skolen var derfor langt fra skolens målsætninger om at ignorere etniske forskelle, der kunne skabe en distance mellem børnene.²⁸⁹ Allerede da eleverne gik i 4. klasse, var det tydeligt, at skolebørnene noterede hudfarven på dem, som de mente, lærerne opfattede som ballademagere. Lærerne kom her ved en række lejligheder til at udpege, hvem der var de hårde rødder.

På flere skovture med alle eleverne fra 4. til 6. klasse valgte lærerne at samle potentielle ballademagere fra de forskellige klasser i én gruppe på 20 drenge for, at „de andre kunne få en god tur.“²⁹⁰ Ud af de i alt seks klasser, som var med på skovtur, var der 27 etniske minoritetsdrenge og 32 etnisk danske drenge. Ud af en gruppe på 20 potentielle ballademagere var 16 af disse etniske minori-

tetsdrengene, og det var tydeligt fra elevernes bemærkninger, at både de, der var kommet i balladegruppen og de andre elever noterede, hvem der ifølge lærerne blev anset som problematiske. Eleverne drog deres egne konklusioner derefter, og dette bidrog til de tosprogede drenges ballademageridentitet i skolen.

„Det ideal, som lærerne trækker frem om ‘den gode elev’ i deres udtalte krav og dundertaler, er tydeligt genkendeligt for alle elever som den etnisk danske elev, såvel dreng som pige,“ skriver Laura Gilliam og peger på, at børnene ser og registrerer, hvilke elever, der bliver taget ud til ekstra undervisning, hvem der bliver smidt uden for døren og hvem, der bliver rost eller skældt ud.²⁹¹ Når lærerne „igen og igen skælder ud på de drenge, der bliver kategoriseret som muslimer eller indvandrere“, konkluderer børnene, at „lærerne synes, at de muslimske indvandrerdrengene er slemme, at den kategori, de tilhører, er stigmatiseret, og at de er væsentligt anderledes end børn i andre kategorier,“ skriver Laura Gilliam.²⁹²

Dette er langt fra et særegent dansk fænomen. Amerikanske studier peger på, at hvor hvide drenge, der laver ballade i skolen, typisk bliver fortolket som barnagtigt frække og naturligt uartige, så opfattes de sorte drenge i højere grad som små voksne. Mens de hvide drenge ofte anses som de gode slemme drenge, bliver tilsvarende adfærd fra sorte drenge oftere opfattet som intentionelt skadelig, fordi disse børn opfattes som små voksne uden barnlig naivitet. Den samme kategorisering fandt, ifølge Laura Gilliam, ligeledes sted i den københavnske 6. klasse, som hun fulgte. De to etnisk danske drenge i klassen kom fra „dårligt stillede“ familier og lavede ballade ligesom klassens resterende syv drenge, men blev opfattet som drengagtige. Især den ene af de etnisk danske drenge lavede meget ballade, og blev ofte irettesat af lærerne. De blev imidlertid sjældent rigtigt gale på ham, hvorimod minoritetsdrengenes adfærd blev opfattet som „destruktiv, problematisk og bekymrende.“ Selv umiddelbart fordomsfrie lærere kommer i denne sammenhæng til at reagere hårdere over for de elever, der opfattes som ballademagere, end over for de mere „konforme“ børn, konkluderer Gilliam.

Lærerne deler sig i to hovedgrupper, når de skal forklare tosprogede elevers eventuelle problemer i skolen: de benytter sig enten af en kulturel eller en social forklaring.

De lærere der forklarer tosprogedes ballade og ringere resultater i folkeskolen ved kultur, benytter sig typisk af en traditionel kulturopfattelse, der binder de etniske minoritetsbørn til forældrenes hjemlandskultur, som formodes at leve stort set uforandret videre i deres hjem i Danmark. Disse lærere peger typisk på, at den „kultur børnene kommer fra“ ikke giver dem

den opdragelse, opbakning og ballast, som skal til for at klare sig i skolen. En stor gruppe lærere peger imidlertid på, at det snarere end kulturelle forskelle er etniske minoriteters dårligere socioøkonomiske vilkår, der stiller tosprogede børn ringere, når det gælder skolearbejdet. Fælles for såvel den sociale som den kulturelle mangelforklaring er, at skolens rolle i reproduktionen af børnenes sociale baggrund overses, og at man i stedet retter bebrejdelsen mod forældrene, konstaterer Laura Gilliam, der mener, at lærerne hermed overser, at de selv indgår i en ond cirkel, hvor de er med til at forstærke drengenes modstandskultur mod skolen. Elevernes erfaringer med skolen har overbevist dem om, at lærerne faktisk forventer af dem, at de laver ballade og er dårlige til skolearbejdet, og denne „stigmatisering har drengene vendt til opposition,“ skriver Laura Gilliam.

De etniske minoritetsdrengene vender således ballademageridentiteten til en fælles styrke og opposition til skolen, ligesom tilfældet har været blandt de unge *lads* i Storbritannien og sorte elever i USA. Nok er denne onde cirkel ikke ny i en skolesammenhæng, men i „en multikulturel skole“ i nutidens samfund „resulterer det i, at børn, og særligt drenge, af forskellig indvandrerbaggrund skaber en fælles muslimsk indvandreridentitet,“ konstaterer Laura Gilliam.

De etniske minoritetsdrengene indgår i en ond cirkel bestående af kulturel marginalisering, negativ selvidentitet og opposition til folkeskolen, lærerne indgår i denne destruktive proces – om de vil det eller ej – via deres problematisering af visse børn, hvor køn og etnicitet fungerer som en ledetråd for lærernes bevidste og ubevidste fortolkning af elevernes handlinger.²⁹³

Spørgsmålet er blot, om „erfaringer med skolen“ og negative forventninger fra lærernes side alene kan forklare dannelsen af en ballademageridentitet blandt minoritetsdrengene, når disse på tværs af landegrænser ofte ender i den samme ballademagerposition?

Når både etniske minoritetsdrengene i Europa og sorte elever i USA gang på gang havner i en ballademageridentitet, kunne noget tyde på, at negative lærerforventninger på baggrund af hudfarve ikke kan udgøre hele forklaringen. Lave lærerforventninger i nogle indvandrerlige klasser bør derfor ikke nødvendigvis behandles som et spørgsmål, der primært bunder i etnicitet, men som et fænomen, der også eksisterede før storbyens folkeskoler blev multietniske. Særligt elevernes forskellige sociale bagage fra hjemmet spiller en væsentlig rolle, når etniske minoriteter langt hen ad vejen har overtaget arbejderklassedrengenes rolle som ballademagerne i grundskolen.

Forskellige sociale forudsætninger som grundlag for ballademageridentiteten

Godt nok går det igen, at etniske minoriteter er særligt udsatte for negative forventninger fra deres lærere i en gennemgang af de sidste fire årtiers internationale forskning i emnet. De mest dybdegående studier viser imidlertid, at læreres lave forventninger til minoritets elever i mange tilfælde er velbegrundede.²⁹⁴ Når minoritets elevers sociale baggrund medtages i disse undersøgelser, viser det sig, at disse elever lider af samme problem som arbejderklassens børn før i tiden: de er ofte fagligt ringere klædt på til at leve op til skolens boglige krav.

Det Nationale Forskningscenter for Velfærd (SFI) har tilsvarende konkluderet, at etnicitet ikke i sig selv kan forklare, hvorfor tosprogede sækker agterud i den danske folkeskole, når der korrigeres for sociale forskelle.²⁹⁵ At mange tosprogede oplever lave lærerforventninger, hænger således sammen med, at en stor andel af disse elever reelt præsterer dårligere end gennemsnittet af danske skoleelever på grund af manglende kundskaber til både det boglige samt til at afkode lærernes normer og forventninger.²⁹⁶

Forklaringen skal findes i de unges sociale og uddannelsesmæssige familiebaggrund og i selvforståelsen blandt drenge fra uddannelsesfremmede familier.²⁹⁷

Tal fra SFI viser således, at hvor 20 procent af de etnisk danske skolebørn har en ressourcsvgag eller delvist ressourcsvgag familiebaggrund, er de tosprogede børn „langt vanskeligere stillet end de danske børn.“ Hele 72 procent af de tosprogede i SFI's undersøgelser har en ressourcsvgag eller delvist ressourcsvgag baggrund, hvilket til dels forklarer mange tosprogedes omtumlede tilværelse i folkeskolen.²⁹⁸ 43 procent af børnene har en ressourcsvgag familiebaggrund, mens 29 procent har en delvist ressourcsvgag baggrund. Familierne har især svage ressourcer med hensyn til økonomi, uddannelse og tilknytning til arbejdsmarkedet, mens området, der handler om omsorg for barnet, svarer til ressourcerne for de etnisk danske familier i undersøgelsen fra SFI.²⁹⁹

SFI konkluderer, at den sociale bagage hjemmefra spiller en væsentlig rolle for både elevernes relationer til lærerne og deres tilgang til at stille spørgsmål, når der er noget, de ikke forstår i skolen. Allerede i 1. klasse får 14 procent af børnene fra ressourcsvgage familier konflikter med lærerne, og knap en tredjedel af disse elever havde koncentrationsproblemer ved skolestart. Blandt børnene fra de ressourcestærke familier var det kun 3 og 13 procent, der til sammenligning havde disse problemer.³⁰⁰

Koncentrationsproblemerne og de faglige vanskeligheder forstærkes af det paradoks, at de elever der har mest brug for hjælp, oftest er dem, der beder

mindst om den. Denne tendens vokser med alderen og den stigende selvbevidsthed. Undersøgelser har således vist, at elever fra uddannelsesfremmede familier ikke er bange for at stille spørgsmål i børnehaveklasser, men at dette ændrer sig med tiden.³⁰¹ Hvor elever hvis forældre har uddannelser ofte har lært i hjemmet, at det er en styrke at stille spørgsmål, vælger elever for hvem boglige værdier er mere fremmede oftere at gemme sig, når de ikke forstår fagene. Dette bunder hovedsagelig i skam, men mange af disse elever vælger ofte at vise modvilje mod skolen for at give indtryk af, at de ikke vil – frem for at afsløre, at de ikke kan.³⁰²

Fællesskabet i en gruppeidentitet, hvor drengene tager synligt afstand fra både 'duksene' i klassen og lærernes krav, kan her virke som en form for beskyttelse mod den potentielle ydmygelse ved at vise sine svagheder, og det er næppe tilfældigt, at det netop er de socialt ringest stillede drenge, der oftest havner i disse gruppefællesskaber.

Hvis diagnosen på mange tosprogede drenges ballademageridentitet i skolen overser denne sociale dimension, er der en overhængende risiko for, at løsningsforslagene bliver tilsvarende utilstrækkelige.

Dette gælder sandsynligvis også de forslag, som Laura Gilliams fremkommer med i forhold til, hvordan den onde cirkel mellem mange tosprogede drenge og deres lærere kan brydes. Hun foreslår at genindføre modersmålsundervisningen i folkeskolerne samt fokusere på de positive aspekter ved minoritetselevernes etniske og kulturelle baggrund.

Den slags tiltag udgør givetvis en anerkendelse af disse tosprogede elevers kulturelle baggrund, men vil næppe være tilstrækkeligt til at løse problemer med dannelsen af antiskolekulturer blandt drenge fra uddannelsesfremmede familiebaggrunde. Et problem som har været nærværende i den danske folkeskole, længe før begreber som 'modersmålsundervisning' og 'tosprogede' indtog skolens rum. Pædagogiske og kulturelle diagnoser på tosprogede drenges ballademagerposition risikerer at skygge for strukturelle forklaringer såsom elevernes sociale baggrund og andelen af elever med en uddannelsesfremmed familiebaggrund på den enkelte skole. Som vi skal se i næste kapitel, spiller sidstnævnte en hovedrolle, når det drejer sig om betingelserne for at få skabt en positiv elevkultur i klassen.

Desuden risikerer pædagogiske praksisser, der fokuser på minoritetselevs forskellighed fra deres jævnaldrende klassekammerater, at fastfryse disse i identiteter, de ikke selv har valgt. Det går netop igen blandt en del af de minoritetsunge, der har udtalt sig til denne bog, at de hellere vil anerkendes som medborgere, der har samme ønsker og præferencer i livet som deres

jævnaldrende etnisk danske kammerater, frem for at blive betragtet som grundlæggende forskellige fra dem.

Manglende samtale bidrager til hudfarvestereotyper og sociale overdrivelser

De unge, der har udtalt sig til denne bog peger endvidere på, at der er meget mere på spil end samspillet mellem lærere og skolelever, når etnicitet bruges som målestok for, hvem der er ballademagere, og hvem der ikke er. De unge reagerer på det samfund, de lever i, hvor etniske minoriteter reelt er socialt ringere stillet ved skolestart end jævnaldrende etnisk danske børn, og hvor etniciteten reelt opfattes som en strømpil for betingelserne for at blive anerkendt som en ligeværdig medborger – både i og uden for skolen. Skoleelever befinder sig således ikke i et vakuum i deres skoletid, hvor de er blinde for det omgivende samfund og de diskussioner af islam, etniske minoriteter og 'ghettoen', som kommer til udtryk i den offentlige debat.

Dette betyder ikke, at der inden for folkeskolens rum ikke kan opstå en opdeling af eleverne på baggrund af stereotype karakteristika, men disse kategorier rækker utvivlsomt også ud over folkeskolens rum. En dansk undersøgelse af seks klasser på tre forskellige skoler fra 2004 peger således på, at der på skolerne skabes forskellige elevkategorier i samspillet mellem elever og lærere, som fastholder begge parter i bestemte mønstre. Undersøgelsen konkluderer, at disse kategorier reelt hæmmer indlæringen hos dem, der havner i marginaliserede elevkategorier som „dovne og fagligt svage drenge“, „tørklædepiger“, „mindre dygtige“ og „andengenerationsindvandrerdrengene og ballademagere“. Disse kategorier er ifølge undersøgelsen ikke blot udtryk for billeder og forståelser, som gør sig gældende i hovederne på lærere og skoleelever – de afspejler snarere dominerende samfundsmæssige stereotyper og betragtninger.

Når unge påtager sig en identitet som ballademagere eller outsiders, er det således samspillet mellem deres egen kulturelle, økonomiske og sociale kapital, deres nære omgivelser – inklusive folkeskolen, familien og vennerne – samt dominerende samfundsstereotyper, der har betydning for den biografi, de skriver om sig selv.

I denne selvbiografi spiller sociale overdrivelser uundgåeligt en stor rolle, når grupper af drenge definerer deres egen adfærd som risikobetonet, og når især drengene påtager sig en ballademageridentitet, som i folkeskolen ofte forbindes med status. Den såkaldte Ringstedundersøgelse har således vist, at flertallet af de unge i de ældste folkeskoleklasser tror, at jævnaldrende drikker,

ryger og laver mere ballade, end tilfældet faktisk er.³⁰³ Disse overdrivelser gør sig gældende, fordi de unge overdriver omfanget af deres egen risikoadfærd. Ringstedundersøgelsen har imidlertid vist, at oplysning og diskussion af unges reelle kriminalitet og indtag af rusmidler i klasselokalet, fører til, at unges risikoadfærd falder, hvorimod den stiger, når de unge er uoplyste om graden af denne adfærd.

Meget tyder på, at samme type sociale mønster gør sig gældende, hvad angår børns syn på hudfarvens betydning for folks adfærd. Der er desuden en sammenhæng mellem manglende oplysning og børns tendens til at udvikle negative stereotyper omkring mørklødede og sorte minoriteter. En amerikansk undersøgelse fra 2009 har vist, at børn får et mere nuanceret syn på sorte, når de har snakket om race og hudfarve med voksne, hvorimod mørk hudfarve i højere grad bliver forbundet med ubehag, hvis emnet bliver fortiet. Det er den danske forsker Birgitte Vittrup, der har foretaget den i USA meget omtalt undersøgelse ved University of Texas, hvis foreløbige resultater blev offentliggjort i Newsweek i 2009.³⁰⁴

Undersøgelsen konkluderer, at når forældre tager en snak om hudfarve med deres børn, minimeres risikoen markant for, at børnene tænker negativt om folk, der ikke er hvide i huden. Problemet er blot, at mange lader som om, forskelle i hudfarve ikke eksisterer, når det kommer til deres børn. I 2006 rekrutterede Birgitte Vittrup omkring 100 familier med børn i aldersgruppen 5-7 år, der alle var hvide i huden, til at deltage i en raceundersøgelse.³⁰⁵ Da to tredjedele af forældreparrene fik at vide, at de selv skulle snakke hudfarve med børnene, løb testen imidlertid delvist af sporet. Fem forældrepar valgte helt at melde sig ud af forsøget, og de fleste af forældrene undlod at tage samtalen med børnene. Det overlod de i stedet til forskeren. „Vi vil ikke gøre vores barn opmærksom på hudfarve,“ lød beskeden fra flere af forældrene.³⁰⁶

„Problemet er bare, at børn lægger mærke til hudfarve. De fleste forældre vil gerne have, at deres børn er hudfarveblinde, men det er de ikke,“ lyder det fra Birgitte Vittrup. Børnene kan nemlig se, at andre har en anden farve end dem selv, og hvis forældrene ikke italesætter det, så finder børnene selv en måde at gøre det på. Og den er ofte negativt ladet, viser undersøgelsen fra University of Texas. „Forældre tænker, at hvis vi bare lukker øjnene for, at der er noget, der hedder racer, så bliver der ingen problemer med det. Men det dur ikke, fordi der for det første er synlige raceforskelle, og for det andet er der en masse racestereotyper i samfundet generelt,“ konstaterer Birgitte Vittrup.³⁰⁷

Det viste sig, at de som aldrig havde talt om deres egen eller andres hudfarve

med forældrene var mere tilbøjelige til at tro, at sorte mennesker er onde. Og selvom de aldrig havde talt om emnet med forældrene, svarede 12 procent af børnene 'ja' til, at deres forældre ikke kunne lide sorte – på trods af, at samtlige forældrepar i undersøgelsen havde angivet, at de var positivt stemt over for idealet om et multietnisk samfund med plads til forskellighed.³⁰⁸

I de tilfælde hvor forældrene havde taget en snak med deres børn, hvor de havde forklaret, at de sorte godt nok har en anden hudfarve, men at de stadig har det meste til fælles med 'os', viste det sig, at børnene var mere positivt stemte over for sorte mennesker. „De var for eksempel mere overbevist om, at det er OK at have venner af en anden race, og at deres forældre godt kunne lide mennesker med en anden farve,“ siger forskeren, der sammenligner snakken om hudfarve med de samtaler, forældre tager med deres børn om forskellen på mænd og kvinder. Desuden sammenligner hun med de samtaler om handikappede, som finder sted i skolen, hvor der lægges vægt på, at et fysisk handicap ikke forhindrer besiddelsen af menneskelig værdighed: Disse samtaler med børn i hjemmet og i skolen handler om at afmystificere og understrege andre menneskers ligeværd, selvom de ser anderledes ud.³⁰⁹ Men hvor handicap og kønsforskelle er noget, som typisk diskuteres i familier og i skoler, er hudfarve i højere grad tabubelagt. Den manglende samtale kan føre til negative stereotyper blandt helt små børn.

Folkeskolen som institution risikerer derfor paradoksalt nok at skabe distance mellem børnene, når lærerne i klasselokalet oftest forsøger at undgå samtaler om børnenes forskellige hudfarver af frygt for, at netop dette skaber større distance mellem børnene. Forsøg på ignorere elevernes udseende er betinget af en misforstået idé om, at samtaler om hudfarve kan stå i vejen for lærernes ideal om lighed, men resultatet risikerer at blive det stik modsatte, hvor eleverne selv læser – ofte negative – kendetegn ind i 'de andres' hudfarve. Især i Danmarks indvandrerriige bydele kan den manglende samtale om hudfarve antage næsten tragikomiske dimensioner. En fraværende hudfarvesnak kan her minde om den lyserøde elefant i lokalet, som alle lader som om ikke eksisterer. Som vi skal se, har hudfarve for de unge, der har udtalt sig til denne bog, gennem folkeskoletiden været særdeles nærværende. Både når de unge har skullet vælge uddannelse, når de har oplevet, at lærerne ikke forventede særlig meget af dem, og når deres etnisk danske klassekammerater en efter en stoppede i klassen.

Det bliver desuden stadig sværere at ignorere, at hudfarve har udviklet sig til en markør for, hvilke lokale skoler der fravælges af især ressourcestærke forældre. Den stigende opdeling i såkaldte sorte og hvide skoler bidrager

yderligere til at forstærke de faglige afstande mellem etniske minoritets elever og etnisk danske elever.

Opdelingen i 'sorte' og 'hvide' skoler

Da Abas begyndte sit sidste skoleår på Hellig Kors Skole på Nørrebro i 2002, blev eleverne i klassen delt op i to grupper. „Vi blev delt op efter de kloge og de mindre kloge. Og i den klasse med de mindre kloge, der var ikke nogen danskere. Lad mig sige det sådan,“ lyder det fra Abas.

De to grupper fik hver sin lærer og hver sit klasseværelse, men det var kun i de to store fag dansk og matematik, at de havde separat undervisning. „Det var for at se, hvor vi stod, og hvad vi kunne,“ fortæller Abas, der selv kom i den gruppe, som han og de andre døbte „de mindre kloge“.

Lærerne undgik på deres side betegnelser som kloge og mindre kloge. Det blev heller ikke problematiseret, at de etnisk danske elever reelt udgjorde næsten hele den flok elever, som lærerne tænkte kunne egne sig til gymnasiet – sammen med nogle få minoritetspiger.

Fortællingen om at 'danskerne' var de dygtige elever eksisterede i forvejen – skillelinjerne for opdelingen i klassen blev blot sat i system af lærerne i 9. klasse. Opdelingen blev altså en mere direkte markering af den identitet som gruppen af „mindre kloge“ (minoritets) drenge allerede havde påtaget sig. Hvad pigerne tænkte om det hele, gjorde Abas og hans drengevenner sig ikke mange tanker om. De vidste bare, at pigerne generelt var lidt mere ambitiøse.

Abas bemærkede ikke, at nogle af „de mindre kloge“ var ærgerlige over at være havnet i gruppen af „mindre kloge“. Sådan var det bare, og desuden gav ingen af de etniske minoritets elever – i hvert fald ikke drengene – udtryk for, at de havde en forhåbning om at tage en gymnasial uddannelse. Abas valgte ligesom flertallet af drengene fra klassen at tage 10. klasse med, inden han vinkede farvel til folkeskolen.

Omar skulle egentlig være startet i den samme 10. klasse som barndomsvennen Abas. Han var ligesom Abas og de fleste af vennerne blevet erklæret 'uegnet' til gymnasiet. Omar valgte imidlertid at gå op til optagelsesprøven på Frederiksberg Gymnasium for de elever, der ikke var blevet erklæret egnede af deres folkeskolelærere. Han kom ind, gennemførte og startede senere på et universitetsstudium.

„Jeg har altid villet læse videre og gå på universitetet. Mine lærere skubbede mig bare i en anden retning, selvom jeg sagde, at det ikke var den vej, jeg ville.“ Selvom Omar var blevet stemplet uegnet i slutningen af 9. klasse, havde han allerede i starten af skoleåret fået et fingerpeg. Det skete, da han og klassekammeraterne skulle udfylde en seddel med, hvad de ville læse, når de var færdige med skoleåret. „Min lærer kom hen og sagde til mig, at det ville være godt for mig med 10. klasse uden at spørge, hvad jeg havde tænkt mig. Læreren forventede bare, at jeg ville på teknisk skole. Uden overhovedet at have spurgt mig.“

Omar er næppe den eneste elev, der har oplevet, at lærernes syn på hans formåen ikke stemte overens med hans egne forventninger, og lærere kan da også ligesom alle andre faggrupper tage fejl i deres vurderinger. Det viste sig herhjemme i forbindelse med en landsdækkende test af elevers færdigheder i læsning og matematik i 3. og 8. klasse, som fandt sted i 2000. I forbindelse med undersøgelsen blev lærere bedt om at forudsige, hvordan deres elever ville klare sig i testen. Generelt hang lærernes forudsigelser af elevernes resultater i matematik rimelig godt sammen med de faktiske gennemsnitsresultater. Det samme gjorde sig gældende for elevernes læseresultater i 3. klasse. Når det gjaldt 8. klasseelever, var der imidlertid „en betydelig usikkerhed“ i lærernes vurderinger af deres elevers læsefærdigheder. „Der er ganske mange elever, der er blevet vurderet som ‘nogenlunde læsere’, som læser på et niveau, der ligger over gennemsnitsscoren for de elever, der blev bedømt som ‘gode læsere’ eller endog som ‘meget gode læsere’,“ konkluderer undersøgelsen.³¹⁰

Undersøgelsen peger på, at der er en overhængende risiko for, at elevernes opfattelse af lave forventninger kommer negativt til udtryk i deres arbejdsindsats og deres præstationer. I en international rapport fra OECD bliver det ydermere slået fast, at særligt tosprogede elevers oplevelse af lave lærerforventninger i Danmark er „bekymrende set i lyset af internationale undersøgelser, der viser den knusende effekt ved lave lærerforventninger på elevernes motivation og indsats.“ Rapporten advarer imod, at lærernes forventninger udvikler sig til selvopfyldende profetier og henviser til det første afgørende forskningsprojekt angående sammenhængen mellem lærernes forventninger og elevernes præstationer i skolen.

Selvopfyldende profetier i folkeskolen

I 1968 gennemførte amerikanerne Rosenthal & Jacobson et projekt, hvis resultater førte til voldsom debat. De to forskere gennemførte først en intel-

lignestest af alle elever fra børnehaveklassen til 5. klasse på en amerikansk skole. Til lærerne fortalte de ikke, at der var tale om en almindelig IQ-test. Lærerne fik derimod at vide, at eleverne havde været udsat for en nyudviklet test fra Harvard University, der kunne beregne hvilke børn, der havde et særligt stort læringspotentiale. Rosenthal & Jacobson fortalte på denne baggrund lærerne, hvilke 20 procent af eleverne der var i besiddelse af særligt gunstige læringspotentialer det kommende år. Disse elever var imidlertid udvalgt fuldstændig tilfældigt, dette vidste lærerne blot ikke. Et og to år senere gentog forskningsprojektet IQ-testen på skolens børn, og resultatet var, at der var en højere tilvækst i intelligenskvothenter blandt de elever, som var blevet tilfældigt udvalgt som udstyret med „særligt stort læringspotentiale“.

Den fejlagtige information til lærerne om elevernes læringspotentiale skabte en selvopfyldende profeti, som i dag ofte omtales som Rosenthal-effekten. Siden har der været gennemført flere hundrede forskningsprojekter i emnet, og i en gennemgang af de sidste 35 års forskning konkluderes det, at det fortsat er relevant at fokusere på selvopfyldende profetier i relation til lærerforventninger.³¹¹

Senere studier har imidlertid nuanceret Rosenthal-effekten ved at påvise, at lærere ikke uden videre godtager falsk viden, hvis de kender eleverne godt og de forkerte oplysninger står i kontrast til deres faktiske indtryk af eleverne.³¹² Det er således primært lærere, der er nye i faget, eller som ikke har haft de pågældende elever særlig længe, der risikerer at fejlvurdere eleverne.

Forholdet til lærerne er da også en af de væsentligste årsager til, at Omar har taget et væsentlig mere negativt billede af sin gamle folkeskole videre med i livet, end tilfældet har været for Abas. De to har gået på hver sin skole på Indre Nørrebro med blot få hundrede meters afstand. Hvor Omar har haft let ved det boglige, har det været sværere for Abas, der opfatter sig selv som en, der „ikke er god til skolearbejde.“ Derfor syntes han også, at lærernes forventninger om, at han skulle på teknisk skole stemte fint overens med hans egne ambitioner. Abas havde desuden et tæt forhold til sine lærere, hvoraf flere havde fulgt ham siden de små klasser. Omar havde derimod i 9. klasse kun én lærer, som han havde haft i mere end et år. Han mener ikke, at det er tilfældigt, at netop denne lærer var bedre til at vurdere hans evner end resten af lærergruppen. „Han fortalte mig også i 9. klasse, at han syntes, jeg havde det, der skulle til for at blive egnet til gymnasiet, men at de to andre lærere, der havde noget at sige, syntes, det var en dårlig idé. I dag er jeg glad for, at han gav mig den advarsel, fordi jeg så kunne forberede mig på selv at kæmpe mig i gymnasiet.“

Omar oplevede, at den pågældende lærer i mindre grad vurderede ham ud fra det faktum, at hans klasse blev opfattet som en problemklasse, og at han

med sit karseklippede hår „godt kunne ligne en ballademager“. I slutningen af folkeskoletiden bestod Omars klasse mestendels af en elevgruppe, der havde en uddannelsesfremmed familiebaggrund. Der var blandt drengene opstået en antiskolekultur og en opfattelse af at være dem, de andre ikke ville lege med. Denne selvopfattelse styrkedes af, at eleverne blev overbevist om, at lærerne ikke kunne lide dem. Lærerudskiftningen talte sit eget tydelige sprog, mener Omar. „Der var meget ballade i vores klasse, men det burde voksne kunne håndtere i stedet for at opgive vores klasse. I 7. og 8. klasse havde vi ingen faste lærere. Det var et stort tab for mig, at jeg ikke havde nogen stabile lærere. Det har jeg først kunne se senere i livet,“ fortæller Omar. „Folkeskolen er et vigtigt fundament, og man frarøver folk meget, hvis de ikke får en god skolegang. Jeg lærte jo intet i de to år, og jeg kan slet ikke huske, at jeg har lavet lektier i 8. klasse. Vi vidste godt, vi gik på en taberskole, og at lærerne helst ville være fri for os.“

Den urolige periode i hans klasse var både præget af en stor lærerudskiftning, som igen medførte mere uro, og en elevflugt, som skabt en krisestemning. Fra 6. klasse og to år frem blev Omars klasse mere end halveret. „I 8. klasse gik vi kun otte elever i klassen – fire indvandrepiger og fire indvandrerdrengene. I 6. klasse var vi 20 elever, men i løbet af to år stoppede alle de danske elever. I 9. klasse blev vi så slået sammen med parallelklassen, og så gik der to danske piger i klassen. Ingen prælede af at gå på Blågård Skole. Det var jo os, ingen gad have med at gøre.“

I Abas' klasse blev de etnisk danske elever derimod, og det bidrog til, at der ikke opstod den samme slags krisetilstand, som prægede Omars sidste skoleår. „Vi var meget lige med næsten lige mange indvandrere og danskere. Der var ikke nogle, der gik ud i vores klasse, fordi der var for mange indvandrere. Det har mange af mine venner oplevet, og det er jo ikke noget, der gør, at man bliver mere stolt af sin skole.“

FLERE AF DE UNGE, DER ER INTERVIEWET TIL DENNE BOG, peger på, at det ikke var forbundet med stolthed at gå på det, nogle af dem kalder „ghettoskoler“. Opfattelsen af at deres barndomsskoler havde et dårligt ry, kæder flere af dem sammen med, at den etniske sammensætning blev stadig mere skæv i løbet af de sidste skoleår, hvor børnene med etnisk minoritetsbaggrund kom i overtal. Det går imidlertid igen, at det først er efter folkeskoletiden, at de unge for alvor har reflekteret over, at der var en farvedimension ved elevflugten. „Som børn tænkte vi ikke på, at det var alle vores hvide klassekammerater, der stoppede

i klassen. Vi tænkte, at det var fordi forældrene havde råd, at de sendte deres børn i privatskole. Og det fandt vi ikke spor underligt. Vi vidste, at vi gik på en skodskole,“ forklarer Omar. „Det har en utrolig negativ virkning, at skolerne er så etnisk opdelte. Det er ekstremt farligt, fordi eleverne så kommer til at tænke på den måde i så tidlig en alder, hvor de opdeler verden efter hudfarve.“

Meget tyder på, at også forældre tænker i hudfarve. Undervisningsministeriets rapport ‘Dette virker på vores skole’ konstaterer, at det er „andelen af tosprogede elever, der påvirker forældrenes skolevalg,“ når det handler om den stigende opdeling i sorte og hvide skoler i særligt Storkøbenhavn, Odense og Århus.³¹³ Og som vi skal se, bygger fravalget af de lokale folkeskoler på en frygt, der kun delvist kan retfærdiggøres.

Mens det i Frankrig er blevet stadig mere tydeligt siden starten af 90’erne, at de mest ressourcestærke forældre i de franske forstæder trækker deres børn ud af de lokale folkeskoler, er denne tendens for alvor slået igennem i Danmark i løbet af det sidste årti. Igen viser Hans Magnus Enzenbergers udtalelse om at „de fremmede bliver mere og mere fremmede, jo fattigere de er,“ sig ram-mende for den eksklusion, der hænger sammen med en socialt underprivi-legeret position.³¹⁴ Meget tyder på, at de der beskrives som ‘fremmede’ også bliver mere og mere fremmede, desto mørkere i huden de er. I hvert fald i den danske folkeskole.

Den sociale og etniske opdeling i særligt storbyerne virker i denne sammenhæng som en bremseklods for velfærdsstatens ideal om, at folkeskolen skal sikre lige muligheder på baggrund af evner, lyst og motivation og ikke socioøkonomisk baggrund.

Den etnisk og socialt opdelte folkeskole som barriere for mulighedslighed

En skoleelev med en ressourcetsvag baggrund har i vores nordiske nabolande en større sandsynlighed for at komme i en skoleklasse med et stort antal elever, der har bedre boglige forudsætninger med fra hjemmet, og alt tyder på, at det netop er den socialt opdelte folkeskole, der er årsagen til, at Danmark indtager en lidet flatterende førsteplads i Norden: vi er det skandinaviske land, hvor elevernes socialøkonomiske baggrund har den største indflydelse på, hvilke faglige kompetencer eleverne tager med sig ud af folkeskolen.

Forældrenes ressourcer og den sociale sammensætning på skolerne ser ud til at betyde mere end forskelle i pædagogiske principper og økonomiske ressourcer på de enkelte folkeskoler. Når der tages hensyn til den sociale sam-

mensætning på de enkelte folkeskoler viser en analyse af karaktergennemsnittene, at der for langt de fleste kommuner kun er en lille forskel på resultatet af den pædagogiske tilgang på de enkelte skoler.

Hele 83 procent af alle danske elever går for eksempel i folkeskole i kommuner, der befinder sig 0,1 karakterpoint fra „det forventede“ karaktergennemsnit, som kan forudsiges ved den sociale sammensætning på skolerne i den enkelte kommune. På trods af forskelle i pædagogiske principper, skolestørrelser og økonomiske ressourcer på de enkelte skoler, er det altså i langt overvejende grad den sociale elevsammensætning, der afgør hvilke skolefærdigheder og forudsætninger, eleverne tager med sig ud af skolen.

I analyserne af de internationale Pisa-undersøgelser konstateres det, at Danmark er det nordiske land, der har den største variation i præstationsniveauet mellem skolerne – med Sverige i hælene. Island og Finland er bedst til at udligne elevernes socioøkonomiske baggrund og er samtidig også de lande, der har den mest afbalancerede elevsammensætning på skolerne.³¹⁵ Gabet i Danmark og Sverige skyldes således, at folkeskolerne i disse lande er de mest socialt opdelt.

Ulighed i livsmuligheder er således ikke blot et produkt af størrelsen af forældrenes indtægt og den kulturelle kapital børnene tager med ind i uddannelsessystemet, men kan også være betinget af bopælen og elevsammensætningen i den lokale folkeskole.

Hvis man sammenligner Københavns Kommune med den nærliggende Gentofte Kommune, udspringer uligheden i folkeskolernes karaktergennemsnit ikke blot af den ulige sociale bagage, som eleverne hver især har fået med sig fra familien, men også af det faktum, at en stor andel af elever med en ressourcesvag baggrund kan havne i en såkaldt negativ klassekammerat-effekt.

I København kommer 24 procent af folkeskolens børn fra ressourcesvage familier. Det tilsvarende tal er 8 procent i Gentofte, og det lille antal elever fra ressourcesvage hjem betyder, at elever i Gentofte typisk går i klasser med en stor andel elever fra økonomisk og uddannelsesmæssigt ressourcestærke familier.³¹⁶ I København ser billedet dramatisk anderledes ud, og skolerne er væsentligt mere socialt segregerede. I en klasse med 20 elever, vil en etnisk minoritets elev således statistisk komme i en klasse, hvor 13 ud af 20 elever enten selv har minoritetsbaggrund eller kommer fra ressourcesvage hjem. En etnisk dansk elev fra et ressourcestærkt hjem går derimod statistisk set i en klasse, hvor der blot er to danske børn med en ressourcesvag baggrund samt to børn med minoritetsbaggrund, hvoraf den ene har en ressourcestærk baggrund.³¹⁷ Der skal blot et lille antal børn fra ressourcestærke hjem til, før det kan få en

positivt afsmittende effekt på klassens samlede elevkultur, mens den negative klassekammerateffekt først sætter ind, når mere end 30 procent af klassen har en decideret ressourcesvag familiebaggrund.³¹⁸

En mere ligelig fordeling af elever med ressourcesvag baggrund er således alfa og omega for, at Danmark kan rykke bort fra sidstepladsen i Norden, når det handler om folkeskolens evner til at skabe lige rammer for eleverne uanset deres socioøkonomiske baggrund. Hvis man kigger på karaktergennemsnittet for København og Gentofte, viser det sig da også, at forskellen på de „ressourcestærke“ elever er marginal, mens der var en markant forskel på karaktergennemsnittet for børn fra ressourcesvage familier: her fik københavnernes et snit på 7,36 mens børn fra ressourcesvage familier i Gentofte fik et snit på 8,05 (på 13-skalaen). Der er således en stærk sammenhæng mellem folkeskolens geografiske placering, elevernes sociale baggrund og de selvsamme elevers muligheder for at komme ud af folkeskolen med forudsætningerne for at kunne tage en ungdomsuddannelse.

Med til billedet hører, at folkeskolerne i København generelt er dyrere i drift målt per elev end folkeskolerne i Gentofte. Årsagen er, at kommunerne må poste flere økonomiske midler i skoler med lave karaktergennemsnit og elever med særlige faglige behov i et forsøg på at bringe dem på omgangshøjde. Dette er også årsagen til, at en folkeskole på Nørrebro generelt er dyrere at drive end en skole på Østerbro på trods af, at de to bydele grænser op til hinanden. Undersøgelser har da også sået tvivl om, hvor stor en effekt det har, når kommunerne tilfører flere økonomiske midler til skoler med mange elever fra uddannelsesfremmede hjem, hvis der ikke tilsvarende rettes fokus på at få en socialt bredere elevsammensætning.³¹⁹

Forældrenes uddannelsesniveau har vist sig at være „suverænt den baggrundsfaktor, som er bedst til at forklare forskelle i karakterniveau,“ konkluderer en undersøgelse fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, der har sammenlignet elevpræstationer i landets folkeskoler på baggrund af elevernes køn, etnicitet og sociale baggrund. Efter forældrenes uddannelse følger familiens indkomst og elevens køn på listen over faktorer, der har størst betydning for karaktererne.³²⁰

Først på plads nummer ni følger spørgsmålet „om der er en stor koncentration af etniske minoriteter på skolen.“ Det kan med andre ord være fint at fokusere på elevers etniske baggrund i forhold til modersmålsundervisning, men den slags pædagogiske indsatser har sandsynligvis en langt mindre effekt på karaktergennemsnittet end faktorer, der kræver en politisk indsats: at kommunerne tilstræber en elevsammensætning på skolerne, der så vidt muligt

holder sig under tærsklen på 30 procent elever fra såkaldt ressourcetsvage hjem.

„Kommer andelen af børn fra ressourcetsvage hjem over denne tærskel, kan de enkelte forældre faktisk med god grund frygte en negativ klassekammerateffekt,“ konkluderer undersøgelsen.³²¹ Det tyder altså på, at andelen af børn fra etniske minoriteter ikke i sig selv er afgørende, så længe man ikke kommer over den tærskel, hvor „læsset vælter“ i forhold til andelen af elever med en ressourcetsvag baggrund.

„Derfor er det formentlig også vigtigere at sætte ind for at styrke elevkulturen i de mange skoler, hvor der er et svagt islæt af elever fra ressourcetsvage hjem – end at fokusere på den etniske dimension, hvis virkning er mere usikker,“ lyder anbefalingen fra Arbejderbevægelsens Erhvervsråd.

På trods af at der er blevet postet flere penge i de ‘sorte skoler’ per elev, er karakterskellet mellem etniske minoriteter og etnisk danske elever således vokset år for år, fordi andelen af elever fra ressourcetsvage hjem er faldet på de pågældende skoler.

En redegørelse for integrationsindsatsen i Københavns Kommune for 2010 har senest vist, at hvor tosprogede børn i 2006 havde et karaktergennemsnit, der lå på 92 procent af de etnisk danske elevers, så er tallet sidenhen faldet til knap 86 procent.³²² Når skolerne er blevet fravalgt af de etnisk danske forældre og de ressourcetsvage etniske minoritetsforældre, betyder det, at det særligt er minoritets elever med en uddannelsesfremmed familiebaggrund, som står tilbage.

Frygten for de ressourcetsvage forældre

Det kan virke paradoksalt, at det særligt er de uddannelsesmæssigt mest ressourcetsvage borgere, der er de første til at protestere ved udsigten til, at de etniske minoriteters børn kommer for tæt på. Valgundersøgelser viser jo gang på gang, at de højst uddannede også er dem, der udtrykker størst tolerance over for etniske minoriteter. En kynisk tolkning kunne være, at det er nemt at udtrykke tolerante holdninger, så længe reelle problemer – som findes i boligområder, der er kendetegnet ved manglende sociale ressourcer – ikke er tæt på.

Socialdemokraternes Mette Frederiksen er en af de politikere, der i nyere tid har slået mest på tromme for, at det er asocialt, når forældre fravælger de lokale folkeskoler. I 2005 gav hun forældre denne bandbulle: „Det nytter simpelthen ikke, at forældre med overskudsbørn sender deres børn i privatskole, så snart der er problemer i folkeskolen. Alle har et ansvar for at folkeskolen fungerer. Det betyder altså, at man må blive og tage kampen op ... kæmpe

for at forbedre skolens faglighed og miljø i stedet for at tage børnene ud af skolen.“

Fem år senere ramte den socialdemokratiske politikers forhold til folkeskolen endnu en gang avisspalterne – blandt andet under overskriften: „Er folkeskolen ikke fin nok til dine børn, Mette?“³²³ Da Mette Frederiksen som forælder selv stod i den situation, at datteren skulle starte i skole, blev den lokale folkeskole i Ballerup valgt fra til fordel for Hareskovens Lilleskole.

„Som forælder skal jeg tænke på mit barn. Men som politiker kæmper jeg for flere midler til folkeskolen,“ forklarede hun.³²⁴ Også Socialdemokraternes partiformand Helle Thorning Schmidt og næstformand Henrik Sass Larsen har valgt den lokale folkeskole fra til deres børn på trods af, at partiprogrammet fremhæver, at en stærk faglighed forudsætter et stærkt fællesskab og en fælles folkeskole.

Denne dobbelthed med hensyn til, hvad borgerne angiver som bedst for fællesskabet og bedst for mig – og mit barn – er ikke nødvendigvis atypisk ud fra individets måde at handle på. I økonomisk teori tales der om det kollektive handlingsdilemma, og overført til folkeskolen svarer dette til, at forældre på individbasis mener, at det er en god idé med en fælles og repræsentativ folkeskole, men at de ud fra rationelle overvejelser om, hvad der giver størst udbytte for dem selv fravælger fællesskabet i den lokale folkeskole for deres egne børn.

Politologen Peter Nannestad har argumenteret for, at denne form for rationel egennytte er årsagen til, at lavtuddannede generelt nærer større uvilje mod etniske minoriteter. Ifølge Nannestad bunder denne uvilje i, at lavtuddannede er i størst fare for at miste deres job til medborgere med indvandrerbaggrund.³²⁵ Dette forklarer det opblussende fremmedhad i kølvandet på 70'ernes oliekrise og den medfølgende arbejdsløshed, der trak sine spor op til 90'erne. Rationalitetens rum ophører imidlertid, når også borgere, der ikke berøres af de etniske minoriteters tilstedeværelse, tilsvarende udviser etnisk modvilje. Meget tyder derfor på, at forklaringen om rationel egennytte ikke kan bruges til at forklare alle borgernes holdninger og handlinger i forhold til det samfund, vi indgår i – heller ikke i folkeskolen.

Modviljen mod indvandrerlige skoler er nemlig et stykke hen ad vejen ligeledes irrationel, når det gælder frygten for en såkaldt negativ klassekammerateffekt, der også trækker de ressourcestærke børns motivation for skolearbejdet nedad. En undersøgelse fra Rockwool Fondens Forskningsenhed har vist, at den negative klassekammerateffekt ved tilstedeværelsen af etniske minoritetsbørn i klasserne er mindre end almindeligvis antaget. Det er underordnet for

de etnisk danske elevers færdigheder, om de går på en skole med 10, 20 eller 40 procent elever, der er mørkere i huden end dem selv. Det er først, når mere end halvdelen af skolens elever har etnisk minoritetsbaggrund, at det har en negativ effekt på klassens resterende elever.

Derfor er fravalget af den lokale folkeskole måske nok et resultat af rationelle overvejelser, men meget tyder dog på, at disse overvejelser ofte bygger på fordomme og antagelser uden hold i virkeligheden, når det handler om, hvor stor en betydning tilstedeværelsen af etniske minoritets elever har for skolekulturen og det faglige niveau. På landsplan er der således blot 42 folkeskoler med over 50 procent etniske minoriteter, hvilket svarer til, at der på tre procent af landets folkeskoler kan være grund til bekymring for en negativ klassekammerat-effekt, der skyldes omfanget af etniske minoriteter på skolen.

Alligevel ses et mønster, hvor især de uddannelsesmæssigt stærke forældre fravælger den lokale folkeskole for deres børn, så snart andelen af tosprogede stiger – typisk når en fjerdedel til en tredjedel af eleverne er tosprogede – hvorefter de resterende etnisk danske forældre og de ressourcestærke minoritetsforældre følger trop.³²⁶

I en by som København, hvor en tredjedel af skoleleverne har minoritetsbaggrund, kan det derfor være svært at leve op til ressourcestærke forældres forventninger til andelen af tosprogede på skolerne. På denne baggrund udtalte daværende undervisningsminister Bertel Haarder i 2007, at „det er et vigtigt budskab fra kommunerne til forældrene at sige, at her sørger vi for så stor en spredning af eleverne, at I ikke behøver at være bekymret for, at det går ud over jeres børn.“ Udtalelsen faldt på baggrund af en rapport fra Undervisningsministeriet, som viste, at kun 28 procent af indvandrerlige kommuner har som selvstændigt mål at påvirke fordelingen af elever.

Århus er en af undtagelserne. Her har kommunen tilbudt minoritetsforældre, at deres børn kan få plads på folkeskoler med få tosprogede elever. Den såkaldte Århus-model, hvor kommunen reserverer pladser til tosprogede elever på indvandrerfattige skoler og betaler for, at eleverne kan køre til skole over større afstande, tager udgangspunkt i elevernes etnicitet alene og ikke deres sociale baggrund. Og dette udgør måske det største problem ved den modellen. Den risikerer i realiteten at bidrage til, at distriktsskolerne i yderligere grad drænes for kulturel kapital, fordi det typisk er de mest ressourcestærke etniske minoritetsforældre, der siger ja til tilbuddet.

I hovedstaden har spredning af tosprogede ligeledes været et tema, der i flere år har givet politikerne panderynker. Et af de mest kontroversielle poli-

tiske forslag tilsidesætter reelt retten til privat- og familieliv ved at påtvinge spredning af tosprogede børn på baggrund af sprogttest – om forældrene vil det eller ej. Men „fordelingseffekten er usikker,“ hedder det i rapporten fra Undervisningsministeriet. Der er således ingen beviser for, at spredning af tosprogede elever i det store billede virker. De ressourcestærke forældre vil nemlig med al sandsynlighed blive ved med at fravælge skoler på grund af den etniske og sociale sammensætning, og hovedårsagen til den stigende etniske opdeling af skolerne forsvinder næppe ved spredning af de tosprogede.³²⁷ Derimod risikerer spredningsstrategien at have utilsigtede konsekvenser for såvel det enkelte ‘tvangsspredte’ barn som for selve eksistensgrundlaget for en enhedsskole, der er lokalt forankret.

Disse bivirkninger ved en strategi, hvor børn køres i busser rundt til skoler længere væk fra hjemmet, betyder for det første, at „elevernes mulighed for at lege sammen efter skoletid begrænses, da skole og bolig er adskilt,“ advarer rapporten fra Undervisningsministeriet, der fortsætter: „For det andet forværres betingelserne for det i forvejen vanskelige forældresamarbejde.“

Bagsiden ved en spredningsstrategi er desuden, at der er en overhængende risiko for skolelukninger på indvandrerlige skoler, så længe det er andelen af minoritetselever, der er afgørende for forældres fravalg af lokale folkeskoler. „Det vil betyde, at de tosprogede elever vil skulle fordeles på de omkringliggende skoler, som dermed risikerer at løbe ind i den selvforstærkende spiral,“ lyder det i rapporten. Problemet med at være dem, de andre ikke vil lege med, vil dermed blot ramme naboskolerne, hvilket risikerer at udmagre skolerne i lokalområdet yderligere.

Rapporten konstaterer, at kommunernes mest udbredte strategi i forhold til at bremse opdelingen i sorte og hvide skoler har slået fejl. De mange forsøg på at omlægge indvandrerlige folkeskoler til såkaldte magnetskoler, der får tilført ekstra ressourcer og særligt attraktive rammer for – som en magnet – at tiltrække etnisk danske elever, har ikke vist sig at kunne fastholde de ressourcestærke forældre.³²⁸ Erfaringerne taler nemlig for, „at problemerne er alvorligere og mere strukturelle end som så,“ lyder det i rapporten fra Undervisningsministeriet.³²⁹ For når den stigende opdeling i sorte og hvide skoler skyldes de etnisk danske forældres bekymring for andelen af minoritetselever på enkelte skoler, så „nytter det ikke – i et fordelingsperspektiv – at skolens undervisningstilbud er attraktivt.“³³⁰ Det positive ved magnetskolefilosofien er, at den bygger på et frivillighedsprincip, der ikke er politisk sprængfarligt. „Til gengæld er fordelingeffecten yderst tvivlsom,“ påpeger rapporten, der også skyder forsøgene på at ændre elevsammensætningen via kampagner og

andre kommunikationsaktiviteter ned. „De kan heller ikke i sig selv ændre på andelen af tosprogede og vil derfor – uanset om de er koblet op på magnet-skolefilosofien eller ej – have en begrænset effekt.“

Undersøgelsen fra Undervisningsministeriet peger på, at ændringer af skoledistrikter ser ud til at være det mest effektive middel, når det handler om at skabe mere socialt sammensatte skoler. Fordelen ved denne model er ydermere, at børnene stadig går i skole i nærområdet, hvormed de kan lege sammen og udvikle relationer på tværs af etniske og sociale skel.

Det sker imidlertid sjældent, at kommunerne ændrer skoledistrikterne, og man kan „undre sig over, at disse redskaber ikke er mere udbredte,“ anslår rapporten og peger på, at det sandsynligvis ikke er „tilfældigt, hvilke grupper der skal bære omkostningerne ved et givet tiltag.“³³¹ Problemet ved at ændre skoledistrikterne er således fra politikernes synsvinkel, at de ressourcestærke forældre bliver direkte berørt af sådanne tiltag. Det er ikke blot teoretiske overvejelser, der ligger til grund for lokalpolitikernes tilbageholdenhed. Undersøgelsen konstaterer, at der flere gange har „været eksempler på massive forældreprotester mod sådanne initiativer,“ når kommunerne har forsøgt at ændre skoledistriktet.³³²

Når politikerne hidtil har valgt løsningsmodeller, der kun har ringe effekt, og som næsten entydigt lader de etniske minoriteter bære omkostningerne, så skyldes det ifølge rapporten fra Undervisningsministeriet, at de ikke ønsker at gøre sig upopulære blandt store vælgergrupper bestående af majoritetsdanskere.

Når det gælder såkaldte ressourcestærke etnisk danske forældre, forstærkes deres valgmuligheder i den universelle velfærdsstat ved, at de tilhører en gruppe, som politikerne meget gerne vil stille tilfredse. Rapporten fra Undervisningsministeriet konstaterer således, at det særligt er frygten for disse forældre og den magt, som de besidder, der er årsagen til, at lokalpolitikere afholder sig fra ændringer af skoledistrikter.

„Disse forældre vil have en meget konkret interesse i, at deres velfungerende skole fortsætter, som den altid har gjort – sandsynligvis bakket op af lærere og ledelse på skolen, som har samme interesse,“ forklarer rapporten: „Det betyder, at forvaltningerne og de respektive politikere skal være så fokuserede på at ændre på elevsammensætningen, at man er villig til at risikere en mediestorm. En mediestorm, hvor de ressourcestærke forældre kan true med at flytte deres børn til privatskoler.“

Etniske minoriteter udgør derimod en samfundsgruppe, som ofte kategoriseres negativt i samfundet, og som typisk er socialt svagere stillet end

majoriteten, konkluderer rapporten, der på denne baggrund tilslutter sig konklusionerne fra udenlandske undersøgelser, som viser, at „svage målgrupper med en negativ social konstruktion vil modtage færre goder og flere byrder end lignende målgrupper med en positiv social konstruktion.“

Det er således også i folkeskolen kombinationen af et socialt samt et etnisk gebyr, der bidrager til en ulighed i uddannelseschancer. Helt på samme måde som kombinationen af negative stereotyper samt fordomme og en socialt underprivilegeret position gør sig gældende ved diskrimination i nattelivet og ved ansøgninger til praktikpladser samt ved mediernes fravalg af etniske minoriteter som hverdagskilder. Når nogle borgere oplever, at de skal 'betale' et ekstra gebyr i forhold til andre medborgere i deres bestræbelser på at skabe en værdig tilværelse for sig selv og en positiv selvidentitet, hænger disse 'gebyrer' ofte sammen med en reel underprivilegeret position. De ulige muligheder for anerkendelse som følge af borgernes forskellige sociale positioner og ressourcer forstærkes imidlertid af negative stereotyper, når det gælder etniske minoriteter rundt om i Europa og her i Danmark.³³³

Negative stereotyper – altså skræmmebilleder – af unge mænd med indvandrerbaggrund kan manes i jorden ved oplysning og ved, at disse borgere i højere grad kommer til orde i den offentlige debat, men de negative forventninger vil formentlig fortsætte lige så længe etniske minoriteter reelt er overrepræsenterede i kriminalitetsstatistikkerne og har en lavere uddannelse end majoritetsbefolkningen. Den etniske og socialt opdelt folkeskole udgør en stopklods for velfærdsstatens bestræbelser på at udligne de sociale forskelle, der også har en etnisk dimension.

Nøglen til at bryde den negative spiral i folkeskolens etniske og sociale opdeling er politiske initiativer, der også berører de ressourcestærke forældre. Politiske initiativer der går hånd i hånd med en demokratisk debat om ulemperne ved en delt folkeskole, og spørgsmålet om hvor meget den såkaldte klassekammerateffekt reelt betyder. Uden en sådan debat vil den pris som særligt unge minoritetsmænd fra det almennyttige boligbyggeri betaler blot fortsætte med at vokse, når skolerne er delt op efter hudfarve.

Samtidig spænder den delte folkeskole ben for samfundets bestræbelser på at skabe en oplevelse af fællesskab, samhørighed og følelsen af at være medborgere i samme land.³³⁴ Skolen spiller nemlig en central rolle som et socialiserings- og mødested for alle børn og udgør en 'lille offentlighed', der opdrager til den store offentlighed, som de unge bliver en del af efter folkeskolen, og når de som myndige for alvor kan indtræde som demokratiske medborgere. Den delte skole risikerer derfor at bidrage til en generel offentlighedskultur,

hvor der skabes afstand mellem borgerne på baggrund af hudfarve og social position.

KOMBINATIONEN AF NEDERLAG I KLASSELOKALERNE og den stadig mere etnisk delte skole risikerer at bidrage til, at skolelærere i indvanderrige boligområder bliver opfattet som nederlagets budbringere og som en art kolonimagt.³³⁵

Den svenske kulturforsker Ove Sernhede har via sine feltstudier observeret, hvordan mange unge i 'ghettoerne' opfatter socialarbejdere, lærere, fritidsledere og administrativt personale som en 'besættelsesmagt', der hver morgen drager på arbejde i de socialt og økonomisk underprivilegerede boligområder for at opretholde lov og orden. Ved fyraften tager de deres bil og drager hjem til deres egne, og så „erstattes de af vagtselskaber og politi – besættelsesmagten har vagtafløsning,“ skriver Ove Sernhede.³³⁶

Oplevelsen af at lærere og andre kommunalt ansatte repræsenterer en besættelsesmagt gør sig i særdeleshed gældende, når disse systematisk forsøger at lære de unge det, man kalder *frustrationstolerance*: at de unges skal tolerere og ignorere deres frustrationer og vrede.

Hvis frustrerede unge mænd med indvandrerbaggrund imidlertid bidrager til den demokratiske samtale med egne stemmer, kan det fungere som et middel til at afværge og løse konflikter, og de unge føler samtidig, at deres mening også har værdi for samfundet. Evnen til at tilbageholde vrede kan være et positivt gode, men den kan også udvikle sig til mistillid, når unge i 'ghettoen' opfatter frustrationstolerancen som et middel til at fastholde status quo i samfundet, og hvis de oplever, at lærere, pædagoger og socialarbejdere ikke anerkender baggrunden for frustrationerne.

Tilliden mellem unge på Nørrebro og en række kommunalt ansatte repræsentanter for staten spillede en afgørende rolle for, at unge i slutningen af en uge med optøjer i februar 2008 endte med at artikulere deres frustrationer i en skriftlig erklæring.

Gadeurolighederne i 2008 endte således med i højere grad at udvikle sig til en artikuleret social kamp, end tilfældet havde været for de franske optøjer i efteråret 2005. For de unge på Indre Nørrebro betød deres åbne brev til offentligheden, at de blev indbudt til et forsoningsmøde med ordensmagten, og at der igen blev opstartet klubtilbud for de ældre drenge i kvarteret.

8. BETINGELSER FOR TILLID OG
DEMOKRATISK SAMTALE
– OPTØJERNE ARTIKULERES

Et brev bliver til

På sidstedagen af den årlige fodboldturnering i Nørrebrohallen samles en gruppe på fem-seks gadeplansmedarbejdere. De opsøgende kommunalarbejdere har i løbet af ugen haft rig lejlighed til at snakke med bydelens unge om afbrændingerne, og det tager dem blot få minutter at træffe en beslutning. Det er fredag eftermiddag, og optøjerne har udviklet sig til et landsdækkende fænomen. „Vi kiggede hinanden dybt i øjnene og tænkte, vi må gøre noget. Ingen var tjent med situationen, som den var, hvor de unge ødelagde det for sig selv og deres bydel,“ forklarer Anour Hassouni.

Han og de øvrige gadeplansmedarbejdere gav derfor sig selv og kvarterets unge en deadline på to dage til at få bragt et stormøde i stand. Og det vigtigste punkt på dagsordenen var at diskutere, hvordan urolighederne på Nørrebro kunne stoppes.

For nogle af kvarterets unge krævede det overtalelse at få dem med på idéen, mens andre kastede sig ud i et større arbejde for at få venner og bekendte til at dukke op. Omar og Abas hørte til sidstnævnte gruppe. „Der var opstået en generel forståelse af, at vi var blevet misforstået. Med den mediedækning der var, vidste vi, at vi var nødt til at gøre noget for at undgå at blive stigmatiseret endnu mere,“ forklarer Omar. „Vi unge vidste bare ikke, hvor vi skulle starte, og hvad der skulle til. Der hjalp gadeplansmedarbejderne til.“

Udfordringen i forhold til at stoppe optøjerne bestod i at samle en gruppe, der reelt havde mandat til at tale på vegne af kvarterets unge. For at træffe en fælles beslutning var det afgørende, at alle grupperinger var repræsenteret, forklarer Omar.

„Det er nemt at organisere sig herinde, hvis man vil, for folk kender hinanden. Jeg tilhører gruppen af 20-23-årige, og i den gruppe er der tre undergrupper, og sådan ser billedet generelt ud. I min gruppe er vi fem-syv drenge. Spørg mig ikke, hvordan grupperne er opstået. Det handler om, hvilken blok man er vokset op i, hvem man har gået i skole og klub med og den slags. Jeg var selv med til at organisere, at der var en repræsentant fra hver gruppe i kvarteret, så de 20 drenge, der var til stede, repræsenterede faktisk hele kvarteret.“

Mødet startede kl. 14.00 søndag eftermiddag. Her blev det hurtigt tydeligt, at opbakningen til at stoppe urolighederne for manges vedkommende stod og faldt med, at de unges version af, hvorfor optøjerne i første omgang var brudt ud på Nørrebro, nåede ud til politiet, politikerne og den brede offentlighed. „De unge fortalte os, at de godt kunne stoppe brandene, hvis det var. Men de ville gerne have deres budskab ud. Det var afgørende for dem,“ forklarer Anoir Hassouni.

Problemet var blot, at en stor del af forsamlingen ikke havde tillid til, at det nyttede noget at tale med pressen, og flere havde den opfattelse, at baggrunden for optøjerne ville blive skåret bort ved interviews i medierne. En af dem, der var mest skeptisk over for at udtrykke noget som helst gennem medierne, var Ali, der mente, at medierne kun var interesseret i at tegne ét billede af unge mænd med indvandrerbaggrund fra kvarteret, nemlig som „den vrede kriminelle indvandrer.“

Ali var selv en af dem, der havde sat gang i optøjerne, da han en uge tidligere stillede sig op med brosten i Folkets Park. Han bekræfter således selv den forestilling om en vred og voldelig indvandrer, som han samtidig protesterer imod. Problemet er imidlertid ikke, at medierne skildrer vreden, siger Ali. Det er derimod, at baggrunden for vreden er fraværende i pressens skildring af kvarteret. Han bygger sin holdning på unges negative erfaringer med pressen gennem årene generelt og på en artikel i særdeleshed, hvor han selv udtalte sig anonymt. „Og da jeg så artiklen, var det fuldstændig fordrejet. Jeg kunne ikke genkende mig selv. Hele baggrunden for det, jeg sagde, var ikke med. Det eneste der var tilbage var en aggressiv indvandrer. Sådan er der rigtig mange, der har med medierne her i kvarteret. Det er derfor, ingen herinde gider snakke med journalister.“

Det var på grund af denne mistillid til medierne, at nogen i forsamlingen foreslog at forklare baggrunden for urolighederne i et åbent brev til offentligheden. På trods af sin skepsis i forhold til pressen valgte Ali at bakke op om forslaget: „Alle kunne jo se, at det ikke kunne blive ved, og vi var jo klar over, at vi ødelagde det for os selv, hvis vi ikke fik vores historie ud. Vi var ikke interesseret i, at det hele pludselig skulle handle om alt muligt med hashhandel, islam og Muhammedtegninger. Vi ville vise, at vi følte os krænkede af politiet, og at mange af os generelt følte os som andenrangsborgere.“

Opbakningen til brevet var imidlertid betinget af, at pressen ikke ændrede i indholdet. Anoir Hassouni måtte love, at han ikke sendte brevet til noget medie uden først at have fået en garanti for, at teksten blev trykt i sin helhed. „Der var flere, der sagde: ‘Hvordan kan vi være sikre på, at de ikke ændrer i

brevet? Andre sagde, at sådan et brev svarer til et læserbrev, hvor man heller ikke ændrer i indholdet. Det var nogle af dem, der har læst efter folkeskolen, som forklarede det for de andre, og heldigvis var det så det argument, der vandt,“ forklarer Anoir Hassouni.

Så snart forsamlingen på Blågårds Plads havde besluttet at indstille optøjerne, blev der søndag eftermiddag sendt sms'er rundt, og i løbet af få timer vidste kvarterets unge, at de ville forbryde sig mod en fælles beslutning, hvis de genoptog afbrændingerne. Samtidig kom der gang i processen med at diskutere indholdet af de unges erklæring. Anoir var den første til at gribe blok og pen. „Jeg begyndte at skrive nogle af de ting, de sagde ned, men så rev jeg papiret i stykker og smed det væk. Det var vigtigt, at det her var de unges brev, og at det var dem, der udformede det,“ forklarer han. De unge udpegede i stedet to gymnasieelever fra forsamlingen, der var vant til at udtrykke sig på skrift. Det tog cirka en time at blive enige om indholdet af de unges erklæring og yderlige en time at renskrive noterne i den lokale computercafé. „Da brevet var færdigt, foreslog jeg, at de unge skulle udpege en talsmand, som skulle supplere brevet,“ fortæller Anoir Hassouni.

Der var entydig opbakning til, at Abas skulle tale på vegne af kvarterets unge i medierne. „Han var jo selv en af dem, der havde måttet trække bukserne ned på gaden, og samtidig havde han spillet en stor rolle i forhold til brevet og var vellidt blandt de andre,“ forklarer Anoir Hassouni.

Abas påtog sig dog ikke uden videre talsmandsposten: „Der var 20-25 unge, og de pegede alle på mig som talsmand. Jeg spurgte: ‘Som talsmand, hvad skal jeg så?’ Jeg skulle bare udtale mig om de ting, vi skrev om i brevet, sagde de.“ Abas ville kun tage posten på sig på én betingelse. Han ville kun udtale sig anonymt, og han ville ikke på fjernsynsskærmen. „Nogle ville have, at jeg skulle i direkte tv, men det ville jeg ikke. Jeg var bange for, at min mester, hvis han så mig på tv, så ikke ville have mig som lærling mere. Fordi han så ville tænke, at jeg var en værre en.“

Anoir Hassouni foreslog i stedet at tilbyde de unges erklæring til et dagblad, og at Abas uddybede indholdet ved et interview. Abas gav samme aften et interview til Politiken, som blev trykt sammen med erklæringen ‘Sandheden bag urolighederne’, der slutter med at slå fast, at de unge „vil stoppe med optøjerne herindefra med håb om at få respekt fra politi og medier i fremtiden“.

„Dagen efter så drengene deres brev på forsiden af avisen. Sådan noget er aldrig sket her før. Kan du forestille dig deres reaktion. At de unge skrev det brev var en kæmpe succes. Brevet var med til at komme rygter til livs, og så var det endda de unges egne ord,“ forklarer Anoir Hassouni. Det åbne brev til

offentligheden blev trykt mandag den 18. februar, uden at der var ændret et komma i indholdet. De unges erklæring bringes ligeledes her i en uforkortet og uredigeret form.

Erklæring: Sandheden bag urolighederne

„Nu har vi unge både set og læst en hel masse forskellige forklaringer fra politikere, eksperter og andre folk, som ikke har noget som helst at gøre med os unge! Der er lokale foreninger, der har udtalt sig om hemmelige møder med os unge, og dermed snakket os til ro. Det er fuldstændig uacceptabelt, for dette møde har aldrig fundet sted.

De samme mennesker, der påstår dette, er folk vi aldrig har haft tillid til, snakket med, eller har noget med at gøre i vores dagligdag, hverken før eller nu. Samme folk mistænkeliggør os for hashhandel, det viser bare, hvor lidt de har med os at gøre.

I bund og grund handler urolighederne om måden vi bliver mødt af politiet på, som både er brutale, racistiske og fuldstændigt uacceptabelt krænkende.

Der bliver blandt andet snakket grimt til os, og vi bliver visiteret op til flere gange om dagen af samme betjent, og disse visitationer er meget æreskrænkende, fordi de vil have os til at smide tøjet, og de lyser med deres lygter i vores private dele offentligt.

Det er denne slags attitude, vi bliver mødt med af politiet i vores hverdag.

Det der fik os til at reagere på den måde er, at en ældre og respekteret mand fra lokalområdet blev skubbet omkuld, og derefter slået med knipler af politiet. Dette er langt over vores grænser, og dette vil vi aldrig acceptere.

En ting er, at vi møder den behandling, men en anden ting er, at vores forældre møder den! Og politiet benægter, at denne hændelse har fundet sted. Hvordan kan det være, at der var to anholdte, lige efter episoden havde fundet sted.

Dette vil politiet hverken tage ansvar for eller erkende. Det er den oprindelige historie fra „Folkerts Park“ på Stengade.

Vi har taget kontakt til politidirektøren og fortalt vores version af sagen.

I medierne udtaler man sig desuden om, at det handler om hashhandel, og arbejdsløshed som har medført kedsomhed i vores ferie. Hvilket er utroligt langt fra virkeligheden, da størstedelen af os er under uddannelse eller i arbejde.

I vores fritid er vi nødsaget til at opholde os på gaden, da der ikke findes tilbud til os. Vi vil bare behandles uden at føle os diskrimineret grundet vores navn eller hudfarve af politiet og medierne, som stadigvæk omtaler os som indvandrere, til trods for, at vi er født her i landet.

*Vi unge vil stoppe med optøjerne herindefra med håb om at få respekt fra politi og medier i fremtiden. Drengene fra Indre Nørrebro.*³³⁷

De unge mødes med politidirektøren

Samme dag som de unge offentliggjorde deres åbne brev til offentlighed brød flere kriminalpræventive betjente med deres selvvalgte tavshed i forhold til baggrunden for optøjerne. „Da først drengene havde skrevet deres brev, kunne jeg jo ikke længere sige ingen kommentarer til pressen. Jeg har trods alt også en forpligtelse over for de unge som kriminalpræventiv medarbejder,“ forklarer Harun Y. Rubin om årsagen til, at han valgte at kritisere nogle af sine egne kolleger inden for politiet. „Den seneste måned er visitationerne blevet grovere og mere ydmygende, og det her var gnisten. Mange af drengene stod og så på det, og det bredte sig som en løbeild,“ udtalte han.³³⁸ Samme melding lød også fra den kriminalpræventive betjent ved nærpolitiet på Vesterbro, Claus Bjørn Nielsen: „Tiden er måske inde til, at vi i politiet er nødt til at kigge lidt på os selv. Der er de der brodne kar, som nogle gange føler, de er i overtal. Så ser de nogle unge, som tidligere har været lidt provokerende i deres adfærd, og som nu går alene – så kan man give lidt tilbage.“³³⁹ Claus Bjørn Nielsen opfordrede kolleger, der overtræder reglerne til at lade være med at ødelægge det for resten af politistyrken – uanset, at nogle af de unge på gaden selv spiller macho. „Vi skal jo være professionelle og bruge de midler, vi har. Vi skal jo ikke spille med på samme jargon. Hvis vi spiller med musklerne, fordi vi er mange, så er vi jo ikke bedre end dem,“ lød det fra Claus Bjørn Nielsen.³⁴⁰

Politidirektør Hanne Bech Hansen indkaldte de to betjente til en samtale, hvor de kunne uddybe kritikken, og indskærpede derefter over for patruljerne, at de ikke må afklæde folk på gaden: „Det giver stof til eftertanke, når man hører sådanne anklager. Nu sætter vi ekstra ind over for de betjente, der skal ud i nattelivet og visitere efter knive eller narko, og sørger for, at de behandler folk respektfuldt.“³⁴¹

Hanne Bech Hansen holdt desuden også et møde med de unges talsmand Abas og med gadeplansmedarbejder Anoir Hassouni på baggrund af brevet ‘Sandheden bag urolighederne’. Mødet fandt sted mandag og var blevet til efter henvendelse fra Anoir Hassouni. „Vi ville gerne fortælle om baggrunden for optøjerne uden presse. Hanne Bech Hansen stillede en masse spørgsmål og var meget lyttende. Du skulle have set Abas, da han trådte ind i Politigården. Man kunne se, hvor stolt og *cool*, han følte sig.“

Politidirektøren beskrev samme dag mødet sådan her i dagbladet Politiken:

„Vi snakkede i over en time. De fortalte om nogle ungdomsklubber, der skulle lukke, om episoden med den ældre mand, som de nævner i brevet, og vi talte om de visitationer, som de synes, der kan være problemer i.“ Anoir Hassouni ville vide, om ikke politiledelsen kunne sørge for, at de betjente der blev sendt på patrulje på Nørrebro havde nogle års erfaring, da dette, ifølge ham, ville føre til færre konflikter i forbindelse med visitationerne.

„Det kunne ikke lade sig gøre, for det er en del af uddannelsen, at politielever skal sendes ud og have erfaring. Også på Nørrebro, fortalte hun mig. Jamen, så kan det jo blive ved, som det har gjort siden 90'erne, hvor *grønne* betjente kommer ind på Nørrebro og ofte forventer det værste, fordi de ikke kender bydelen fra andet end medierne, sagde jeg.“ Urolighederne gav imidlertid anledning til, at Københavns Politi og Nørrebros gadeplansmedarbejdere påbegyndte diskussioner om et kursus, hvor socialarbejderne kunne klæde betjente på til møderne med de unge på gaden. Behovet for sådan et kursus blev, som vi skal se, igen aktualiseret, da bandekonflikten brød ud et halvt år senere.

Politidirektøren ville imidlertid straks sætte en stopper for afklædningerne af unge på gaden. Kombinationen af mødet med Hanne Bech Hansen og klager fra kommunens socialforvaltning førte da også til, at den politimand, der havde lyst Abas i kønsdelene på gaden, blev forflyttet til patrulje i en anden bydel. „Hun hørte efter, hvad vi sagde, og noterede ned, hvad det var for nogle betjente, som mange af drengene havde klaget over. Jeg spurgte hende om, hvad hun kunne gøre for, at de ikke kunne komme ind på Indre Nørrebro, så der ikke opstod konflikter mellem drengene og politiet. Det ville hun kigge på, sagde hun,“ forklarer Abas. „Hun viste stor forståelse for os. Men hun kunne ikke forstå, at biler blev brændt af og så videre. Hun spurgte, om vi ikke også kunne se det. Så sagde jeg: 'Jo, det kunne vi godt.'“

Kommunens nedskæringer i klubtilbud til unge over 18 år var det punkt på dagsordenen, der optog størstedelen af samtalen. „Hun spurgte så, hvad der kunne hjælpe på det her, så sådan nogle uroligheder ikke opstod igen. Så sagde jeg til hende: altså, vi mangler jo steder, vi kan være,“ fortæller Abas og uddyber: „Og så fortalte jeg hende, at når vi er så meget på gaden, så kan der let blive ballade. Vi havde ikke nogen klub dengang, så vi kom meget i netcaféen, og når det var godt vejr, så stod vi i Folkets Park. Jeg fortalte hende, at der var mange, der havde klaget over os, når vi stod på gaden, og at politiet kommer og smider os væk foran opgangene. Så forklarede jeg, at vi gerne ville have en klub for unge over 18, fordi vi ikke mere havde nogen steder at være, og fordi naboerne blev generede, når vi stod på gaden.“

Urolighederne ansporede Københavns Kommune til igen at opstarte klubtilbud for unge over 18 år på Nørrebro, hvor unge kan tilbringe tid med vennerne, og hvor dem der er gået i stå efter folkeskolen kan modtage uddannelses- og jobvejledning. Blandt de unge på Indre Nørrebro blev optøjerne til sidst artikuleret til den brede offentlighed på lovlig vis, men det samme gjorde sig ikke gældende i andre af de uroplagede områder. Som vi skal se, har ildspåsættelser sidenhen i stigende grad udviklet sig til en normaltilstand i udsatte boligområder rundt om i landet, men ifølge politiet har dette ikke været tilfældet på Indre Nørrebro, hvor de landsdækkende uroligheder i februar 2008 ellers var opstået. Ifølge ordensmagten hænger det blandt andet sammen med politiets forbedrede dialog med de unge og med de kommunalarbejdere, der arbejder i udsatte boligområder samt de nye klubtilbud. Det nye klubtilbud på Nørrebro og dialogen med politiet var imidlertid muligvis ikke blevet til noget, hvis ikke de unge på Nørrebro havde overholdt deres løfte om at „stoppe med optøjerne herindefra.“ Historien var imidlertid tæt på at få et andet udfald. Dagen efter at unge på Nørrebro havde holdt møde med ledelsen ved København Politi, var de tæt på at smide det hele på asfalten og genstarte optøjerne.

En genoptagelse af urolighederne afværges

Han forsøger at ignorere lyden af en næve, der banker mod døren ind til lejligheden. Efter at have meldt sig syg på jobbet har Anoir Hassouni lagt sig i seng og slukket mobiltelefonen. Det er først på aftenen tirsdag, og de foregående døgns begivenheder har tæret på gadeplansmedarbejderen. Han har spillet en afgørende rolle i såvel tilblivelsen af brevet 'Sandheden bag urolighederne' som i planlægningen af et møde med ledelsen i Københavns Politi, og undervejs har han flere gange overvejet risikoen for, at han ikke kunne blive i sin stilling, hvis det endte galt.

„Jeg må indrømme, at der var meget på spil – for hvad nu, hvis det her ikke virkede, og afbrændingerne fortsatte. Det ville jo give bagslag. Mine arbejdsgivere i kommunen ville ikke kunne tage mig seriøst en anden gang, og de unge ville heller ikke kunne stole på mig igen, hvis ingen reagerede på deres brev. Jeg havde satset alt på det her, og jeg vidste, at det kunne koste mig jobbet,“ forklarer Anoir Hassouni.

Han var derfor lettet, da han vågnede tirsdag morgen ved tanken om, at Nørrebro havde været fri for ildspåsættelser i to dage, men han følte sig samtidig drænet for energi: „Det var nok stressen, der slog mig ud, og jeg besluttede mig for, at jeg skulle ligge i sengen hele dagen. Det fik jeg bare ikke lov til.“

Personen der først på aftenen tirsdag banker på Anoir Hassounis dør, har ikke tænkt sig at gå med uforrettet sag. Han hedder Bekir Tokmak og er selv gadeplansmedarbejder. Han bliver ved med at banke på døren i flere minutter, hvilket for lejlighedens ejermand føles som en evighed. „Jeg havde ikke lyst til at rejse mig fra sengen, men der blev bare banket hårdere og hårdere på døren. ‘Hvad sker der,’ tænkte jeg og åbnede døren,“ fortæller Anoir Hassouni og fortsætter: „Så stod Bekir der og sagde, at jeg skulle komme med. ‘Jeg er syg – jeg skal ingen steder,’ sagde jeg til ham. ‘Det skal du,’ sagde han. ‘De unge er ved at gå amok, og de snakker om at brænde ting af igen.’“

NORMALT ER DER INGEN ADGANG FOR UNGE OVER 18 ÅR i Gadepulsen, der driver klub for unge på Indre Nørrebro, og som også koordinerer en del af det opsøgende gadeplansarbejde i bydelen. Da Anoir Hassouni møder op i klubben ved 18-tiden, har 25-40 unge indfundet sig. Flertallet er over 18 år gamle, og er blevet overtalt af kommunale klub- og socialarbejdere til at møde op i Gadepulsen, hvor chancen for at få de unge på andre tanker er større end på gaden, hvor der er kortere fra tanke til handling, når det handler om at gribe en brosten. „De var helt oppe at køre,“ fortæller Anoir Hassouni. Diskussionen om at genoptage optøjerne bundede i, at politiet tidligere på dagen havde anholdt en ung mand i kvarteret i forbindelse med en patrulje på Blågårds Plads, hvor den pågældende blandede sig i politiets visitation af en af hans venner. „Politiet havde så åbenbart bedt ham om at fise af, og så havde han svaret provokerende igen med et: ‘Gu vil jeg ej – I kan selv fise af’. Flere af de unge havde set anholdelsen, og de beskrev det som, at han var blevet kastet rundt og op ad en væg,“ fortæller Anoir Hassouni, der straks fornemmede, at situationen hurtigt kunne eskalere: „Der kan du bare se – det virker jo ikke, sagde de til mig. De talte om at starte optøjer igen. Først kunne jeg mærke en knude i maven, og bagefter blev jeg vred,“ fortæller Anoir Hassouni. „Nu har I lavet en erklæring om, at balladen stopper – så skal I også sørge for, at den stopper,“ sagde jeg til de unge. ‘For ellers er der ingen, der vil tage jer seriøst en anden gang.’“ Modsvaret fra de unge var til at forudsige: „Jamen, vi kan jo heller ikke tage politiet seriøst, når de ikke lever op til deres løfte om at behandle os med respekt.“

Anoir Hassouni vidste, at det ikke nyttede noget at kaste sig ud i en diskussion om, hvem der var dumtest: politiet eller de unge, der burde vide, at de risikerede at ødelægge det for sig selv og deres kvarter. Hans erfaring er, at svaret ligger midt imellem, og at konflikterne på gadeplan bliver ved, hvis ikke kvarterets unge tager deres del af ansvaret og lader være med at svare ordensmagten provokerende igen.

Hassounis angst for nye optøjer udvikler sig til vrede, da den velkendte diskussion om „dumme politimænd“ endnu en gang dukker op. For flere år siden havde Anoir Hassouni droppet et ni-til-fire-job som ingeniør for i stedet at hellige sig arbejdet med at motivere og klæde unge på til at skabe sig et værdigt liv i det kvarter, hvor han selv voksede op. Hvad nytter dette arbejde, hvis de unge bevidst ødelægger det for sig selv, deres små søskende og hele kvarteret? Anoir Hassouni besluttede sig i det øjeblik for, at han selv ville sige sit job op, hvis de unge gjorde alvor af truslen om at genoptage optøjerne. „Jeg begyndte at tale med store bogstaver. Prøv at hør her, jeg kan ikke mere. I skal aldrig regne med min hjælp igen, hvis det her går amok igen. Og jeg mente det. Men så skete der noget. TV 2 News kørte i baggrunden, og så kom der et indslag.“

Det var et sammenfald af tilfældigheder, der på få minutter endte med at sætte en stopper for diskussionen blandt de unge om at genoptage urolighederne. Tilfældighed nummer ét: Et stort fladskærmsfjernsyn har været tændt under hele seancen, og hele selskabet vender opmærksomheden mod tv'et, da billeder af Blågårds Plads rammer skærmen.

„I indslaget på TV 2 News udtalte en dame sig, som havde set episoden på Blågårds Plads. Hun var målløs. Hun sagde, at hvis det her ikke var politivold, så vidste hun ikke, hvad var. Og så kom Hanne Bech Hansen på skærmen: Anholdelsen havde været en fejl, sagde hun. Anerkendelsen af at politiet rent faktisk godt kan begå fejl, betød utrolig meget. 'Anoir det virker', var der en af drengene, der sagde til mig.“

Få minutter efter indslaget var rullet over skærmen satte tilfældighed nummer to ind: „De unge var dysset ned, og så skete det næste. Den anholdte trådte ind ad døren. Alle kiggede på ham. Han fortalte, at han havde oplevet en forskel på politistationen: politiet havde talt pænt og lyttet til ham. Og han ved, hvad han snakker om, for ham her, han har været hos Bellahøj Politi før. 'De tilbød mig endda kakao,' sagde han. De unge tolkede det som om, det var deres brev og mødet med Hanne Bech Hansen, der havde gjort forskellen.“ Og sådan gik det til, at en genoptagelse af optøjerne blev afværget. „Det her betød, at de unge pludselig følte, at de blev taget alvorligt og blev lyttet til. Og det var også en

stor sejr for os, der arbejder med de unge, fordi det var en positiv fortælling, vi kunne bygge videre på, så vi en anden gang kunne overbevise de unge om, at det *kan* betale sig at bruge sin stemme,“ forklarer Anoir Hassouni.³⁴² „Men hvis de ikke havde levet op til deres ord og havde startet optøjerne igen, så var det nok ikke gået sådan. For hvordan skulle nogen så kunne stole på dem igen, og ville politiet og politikerne så tage dem alvorligt?

Dialog og oplysning som konfliktløsning

Nogle af dem som tog de unge seriøst, da de afblæste urolighederne, var ledelsen i Københavns Politi, der ikke nøjedes med at mødes med Anoir Hassouni og de unges talsmand Abas. Københavns Politi indkaldte allerede i februar 2008 til yderligere dialogmøder med unge og forældre fra kvarterer, der havde været ramt af ildspåsættelser og hærværk samme måned. Daværende chefpolitiinspektør Per Larsen deltog i disse dialogmøder, hvor det blev diskuteret, hvordan man kunne forhindre, at lignende optøjer ville opstå igen i fremtiden. Selvom Per Larsen i dag peger på, at det var konfrontationer med ordensmagten, som udløste urolighederne i 2008, mener han, at de unges frustrationer er udtryk for „et langt mere dybtliggende problem.“ Han peger på et dialogmøde i 2008, hvorfra den daværende chefpolitiinspektør særligt husker én episode: „Pludselig er der en ung mand, der rejser sig op og siger: hvorfor siger du og andre betjente altid, at vi er *2.g'ere*. ‘Herregud, det ved jeg ikke, det er intern slang og en arbejdsbetegnelse,’ fortalte jeg ham. Så sagde han: ‘Du skal vide, at det pisser os af, når I altid kalder os *2.g'ere*, og at mange opfatter det som en grim betegnelse. Og hvorfor taler I altid om *Os* og *Dem*,’ spurgte han så. ‘Gør vi det,’ spurgte jeg ham.“³⁴³

Ved den unges mands svar på chefpolitiinspektørens spørgsmål blev det tydeligt, at det „I“ som han refererede til, ikke blot drejede sig om politiet. Hans frustrationer drejede sig også om grundvilkårene som mørklødet minoritet i et land, der har svært ved at forlade idéen om, at Danmark er en etnisk homogen nation, forklarer Per Larsen.

Betegnelsen andengenerationsindvandrere bruges sjældent i medierne, når det ikke handler om unge mørklødede mænd, der begår kriminalitet. Per Larsen er formentlig den flittigst citerede politibetjent de seneste to årtier, men han havde ikke før det ovennævnte dialogmøde funderet over konsekvenserne ved, at betegnelsen andengenerationsindvandrer stort set kun benyttes synonymt med kriminalitet; hvad enten det drejer sig om første, anden eller tredje generation af borgere med etnisk minoritetsbaggrund. Den tidligere chef-

politiinspektør fremhæver derfor mødet med den unge mand til dialogmødet som en personlig øjenåbner: „Jeg er født og opvokset her og føler mig som dansker,' sagde han. 'Men jeg bliver altid spurgt, hvor jeg er fra. Så siger jeg Nørrebro.' Og så var det, at folk så spurgte ham, hvor han *rigtigt* var fra. Lige siden jeg mødte den mand, har jeg ikke brugt betegnelsen '2.g'er', når jeg har udtalt mig i pressen. Jeg mister ikke noget ved at lade være, og når jeg nu er blevet gjort opmærksom på, at mange efterkommere føler sig kriminaliseret, når politiet kalder kriminelle unge mænd '2.g'ere', så ville det være dumt, hvis jeg fortsatte med det.“

Når mange af de unge mænd i Blågårdskvarteret og andre stigmatiserede boligområder rundt om i landet ikke føler sig anerkendt som ligeværdige medborgere i Danmark, hænger dette, som vi har set, sammen med et politisk klima og et medie billede, hvor etniske minoriteter ofte omtales men sjældent selv er repræsenterede i debatten som kilder – og som medborgere. Der eksisterer således et demokratisk underskud, som potentielt gør samfundet fattigere på idéer og løsninger, da holdningerne fra politikere og landets intelligentsia dermed ikke udfordres ved en demokratisk samtale med etniske minoriteter og andre borgere, hvis stemmer er fraværende i samfundsdebatten. Som vi har set, har dialogen desuden et potentiale for konfliktløsning, som tilfældet var ved de landsomfattende optøjer, der startede på Nørrebro i februar 2008. Når gaderne brænder, er der indimellem et budskab, som det er værd at tage alvorligt, og ved urolighederne i 2008 ophørte urolighederne som følge af, at de unge følte, at der blev lyttet til deres klager og opråb om politichikane og om at blive kaldt indvandrere, når man er både født og opvokset i Danmark. Både konfrontationer med politiet og oplevelsen af ikke være fuldt ud accepteret som en del af samfundets fællesskab spillede en afgørende rolle for udbruddet af optøjerne i 2008. Oplevelsen af at blive opfattet som fremmedelement, selv om man er født og opvokset i Danmark, er imidlertid det, som Per Larsen mener, er mest kendetegnende for uromagerne ved de landsdækkende optøjer i 2008: „Det tror jeg er hovedårsagen til, at det hele eksploderede. At man har en masse mennesker, som ikke føler sig velkomne, og hvis folk så oven i købet ikke har en uddannelse, så er man Palle alene i verden. Derfor betyder det også noget, hvad vi siger, og hvordan vi opfører os over for hinanden.“

Udtalelsen faldt ved et offentligt seminar i 2010, der egentlig handlede om den igangværende bandekonflikt, som brød ud et halvt år efter de landsdækkende optøjer i 2008.³⁴⁴ På dette tidspunkt havde Per Larsen forladt jobbet som chefpolitiinspektør og tiltrådt en stilling som særlig rådgiver for Københavns Kommune i den indsats imod bandekriminalitet, hvor politiarbejde alene ikke

slår til: den indsats, der drejer sig om at hjælpe og motivere unge til at bryde med kriminelle venner ved blandt andet at få dem i job og uddannelse.³⁴⁵ Når Per Larsen fremdrog de landsdækkende gadeoptøjer i en diskussion om, hvordan samfundet kan bremse tilgangen til kriminelle gruppefællesskaber, hænger det ikke sammen med, at det er den samme gruppe mennesker, der lavede gadeoptøjer i 2008, som affyrer skud på gaden. En fællesnævner blandt mange af dem, der brænder skraldespande og biler af, og dem der søger status, tryghed og respekt i kriminelle grupper, er imidlertid oplevelsen af manglende anerkendelse, om end de sociale problemer typisk er større blandt dem, der deltager i bandekriminalitet, fortæller den tidligere chefpolitiinspektør. Lige så længe et stort antal unge afslutter folkeskolen med en kuffert fuld af boglige nederlag og aldrig får taget en uddannelse, vil der være et „marked“ for kriminelle gruppefællesskaber. „Unge mænd, der af den ene eller anden grund føler sig fremmede i samfundet, og som også mangler uddannelsen, kan søge den status, de ikke får andre steder i kriminelle grupper. Så er de i det mindste noget og en del af et broderskab,“ lød det fra Per Larsen ved seminaret i 2010.³⁴⁶

Tillid avler tillid – mistillid avler mistillid

De unges erklæring til offentligheden, dialogen med politiet og åbningen af en ny klub bidrog alt sammen til, at de landsdækkende optøjer i 2008 blandt mange unge i Blågårdskvarteret på Nørrebro den dag i dag fremhæves som en succes og en anerkendelse af, at deres stemme tæller. Deltagelsen i den demokratiske samtale var ny for mange af de unge, men den har sat et varigt aftryk, mener Omar: „Det skulle tage 15 år, før folk blev overbevist om, at det er okay at udtale sig i medierne. Før i tiden skulle man høre for, at man havde udtalt sig. Nu er det ikke sådan længere, og man kan faktisk få et klap på skulderen for at have udtalt sig til medierne. Det skyldes succesoplevelsen med det brev, vi skrev. Det her var en social kamp, og hvis noget lignende sker en anden gang, organiserer vi os meget hurtigere, så vi kan få budskabet ud.“

Hvis man zoomer ud over Nørrebros grænser, er billedet imidlertid ikke det samme, og i et større perspektiv har urolighederne sandsynligvis gjort større skade end gavn, når det gælder unge mørklødede mænds muligheder for at undslippe omkostningerne ved negative stereotyper og fordomme på baggrund af deres bopæl og udseende. En væsentlig bestanddel af vreden bag urolig-

hederne i 2008 handlede om, at mange unge mænd med indvandrerbaggrund – særligt fra udsatte boligområder – følte, at de jævnligt blev portrætteret som moralsk utilregnelige individer i medierne og i den politiske debat om etniske minoriteter. De unge bekræftede paradoksalt nok det selvsamme billede ved at benytte ildspåsættelser og vold som udtryksmiddel. At urolighederne desuden kun blev artikulert til den brede offentlighed på Nørrebro, mens forklaringen af voldens årsager i resten af landet blev overladt til gisninger og formodninger, forbedrede utvivlsomt ikke uromagernes muligheder for at blive opfattet som andet og mere end utilpassede andengenerationsindvandrere, der på primitiv vis gav udtryk for deres frustrationer.

Optøjerne i 2008 har desuden bidraget til, at ildspåsættelser i stigende grad har udviklet sig til en normaltstand i udsatte boligområder, og har igen ført til et yderligere negativt fokus på de boligområder, som statsminister Lars Løkke Rasmussen i efteråret 2010 benævnte „huller i Danmarkskortet“. De landsdækkende gadeoptøjer i 2008 trækker således linjer frem til i dag og er ifølge ordensmagten en del af årsagen til et normskred blandt unge i flere af landets udsatte boligområder, når det gælder holdningen til ildspåsættelser. Københavns Vestegns Politi konstaterede i en udtalelse til Justitsministeriet i november 2008, at der efter de landsdækkende uroligheder kunne „ses en klart stigende tendens i antallet af ildspåsættelser.“³⁴⁷ Københavns Vestegns Politi havde ved de landsdækkende uroligheder i 2008 registreret knap 240 brande og var dermed den politikreds, der sammen med Københavns Politi havde flest ildspåsættelser. Men hvor Københavns Politi kunne oplyse, at dialogmøder, øget fokus på klubtilbud og øget patruljering i de berørte områder „har medført et markant fald i antallet af ildspåsættelser, ligesom kriminaliteten i de berørte områder generelt synes at være faldet“, var billedet et andet i Ishøj, Høje Taastrup, Brøndby, Hvidovre og Rødovre på den københavnske vestegn. Som reaktion på ildspåsættelser har man her „intensiveret den massive politimæssige tilstedeværelse og indsats i området i form af såvel uniformerede som civile betjente,“ men strategien har ikke forhindret ildspåsættelser af især skraldespande i at udvikle sig til en normaltstand.³⁴⁸ Københavns Vestegns Politi konstaterer, at „der tilsyneladende er sket et skred i de unges holdning til begrebet ‘drengestreger’, og at det således ikke opfattes som særligt alvorligt at sætte ild til containere, skraldespande, biler og lignende.“³⁴⁹ Den mest spektakulære ildspåsættelse på Københavns Vestegn finder sted i maj 2010, hvor ukendte gerningsmænd totalskader 13 patruljevogne, gruppevogne og civile politibiler. Køretøjerne holder parkeret ved Politiskolen på Brøndbyøster Boulevard i Brøndby, hvor gerningsmændene også forsøger at sætte ild til selve

skolen. Københavns Vestegns Politi betegnede efterfølgende brandattentatet som „et angreb på politiet“.³⁵⁰

I det hele taget har udviklingen i de udsatte boligområder siden de landsdækkende uroligheder i 2008 næppe forbedret de unge mænds muligheder for at blive anerkendt som moralsk tilregnelige medborgere. Tværtimod. Hvor en stor del af den politiske debat og mediedækning af mænd med indvandrerbaggrund i slutningen af 90'erne og starten af årtusindet handlede om knivstikkerier og vold i nattelivet, har optøjer, ildspåsættelser og bandekonflikter uundgåeligt føjet sig til associationer knyttet til den unge mørklødede mand – særligt i de boligområder, som jævnligt rubriceres som „ghettoer“ i den offentlige debat. Årsagen hænger sammen med den væbnede konflikt, der brød ud mellem biker- og gadebander i efteråret 2008 samt de fortsatte ildspåsættelser, der som et ekko af de landsdækkende optøjer har ramt de stigmatiserede boligområder med jævne mellemrum sidenhen. Dette var tilfældet i sensommeren 2010, hvor der inden for få uger fandt optøjer sted, som var vendt mod politiet i både Ishøj på Københavns Vestegn, Mjølnerparken på Nørrebro og Vollsmose i Odense. Selvom urolighederne ingen af stederne strakte sig over mere end nogle få timer, trak historierne om angreb på betjente med sten- og flaskekast overskrifter. Især forholdene i Vollsmose fik stor politisk bevågenhed i medierne. Her blev der i forbindelse med gadeoptøjer skudt direkte mod to politimænd. Selvom brosten og molotovcocktails blot en enkelt gang er blevet skiftet ud med skydevåben ved sådanne uroligheder, er episoden i Vollsmose sigende for en udvikling, hvor der de senere år er kommet et øget antal våben i omløb i forbindelse med bandekonflikten, som vi gennemgår i denne bogs epilog.

Historierne om lovløse tilstande i „ghettoerne“ banede i efteråret 2010 vejen for ghettoudspil fra begge sider af Folketinget. Fælles for udspillene er, at de opstiller særregler for beboere i de udpegede områder, som ikke gælder for resten af befolkningen. SF og Socialdemokraterne foreslog udgangsforbud for børn efter kl. 22.00 i udsatte boligområder samt et specialkorps af særlige „ghettobetjente“ uden dog at pege på, hvornår et boligområde udgør en ghetto. Det gjorde til gengæld den borgerlige regering, som udpegede 29 boligområder som ghettoer ud fra en vurdering af andelen af beboere på arbejdsmarkedet og i uddannelse, andelen af kriminelle og til slut andelen af beboere med en ikke-vestlig baggrund. Regeringen lagde op til, at der skulle være tvungen børnehavegang for etniske minoritetsbørn i disse områder, hvis de ikke taler ordentligt dansk, og at beboerne desuden skulle have et automatisk nej til familiesammenføringer med ægtefæller og anden familie.

Udspillene bryder med traditionen for en høj grad af lighed i forvaltningen over for borgerne, som ellers historisk har været særligt fremherskende i de nordiske velfærdsstater.³⁵¹ Jurister og eksperter i forvaltningsret stillede sig da også i kø for at kritisere VK-regeringens ghettoudspil for at være et indgreb i borgernes ret til privat- og familieliv i de 29 boligområder, der blev udpeget som ghettoer. Regeringens udspil til en politisk ghettopakke blev først fremlagt for offentligheden en måned senere end planlagt i efteråret 2010, da Justitsministeriets jurister ikke kunne godkende alle forslagene. Professor i offentlig ret på Copenhagen Business School, Claus Haagen Jensen stillede det måske mest åbenlyse spørgsmål: „Hvorfor skulle man have mindre menneskeret, fordi man bor i en ghetto?“ Den borgerlige tænketank CEPOS påpegede desuden, at ghettoudspillet skar alle beboere i de udpegede problemområder over én kam. „Hvis man ikke ligger samfundet til last og er en borger, som overholder alle de love og regler, der gælder, så kan jeg ikke forstå, hvorfor man skal straffes og have færre rettigheder, blot fordi man har valgt at bo et bestemt sted. Forslagene virker som hurtige greb i tvangskassen,“ udtalte tænketankens chefjurist Jacob Mchangama, der mente, at „tvang“ over for borgerne ikke bør retfærdiggøres ved bopæl, men bør tage udgangspunkt i „mere objektive begreber som uddannelse og arbejdserfaring.“

Statslig regulering kan næppe siges at være nyt i den danske velfærdsstat, men der er ikke desto mindre opstået en stadig større ulighed, når det drejer sig om, hvem staten disciplinerer og kontrollerer. I værket 'Fra folkestyre til markedsdemokrati' skitserer professor i offentlig forvaltning Tim Knudsen velfærdsstatens udvikling fra 1973 frem til i dag, hvor han konstaterer, at statens tilgang til borgerne har udviklet sig fra *welfare* til *workfare*. Den universelle omsorg er i stigende grad erstattet af målrettede bestræbelser på at optimere borgerne til arbejdsmarkedet gennem uddannelse og arbejdsmarkedspolitikker. Omsorgen har i denne proces i stigende grad fået karakter af disciplinering, hvor især kravene til de ledige er blevet skærpet.

Da VK-regeringen i 2009 meldte ud, at den var gået for langt i reguleringen af kommunernes praksis over for borgerne, pegede den daværende beskæftigelsesminister netop på beskæftigelsesområdet. „Men da vi kom til i 2001, vidste vi ikke særlig meget om, hvad den enkelte kommune gjorde i forhold til kontanthjælpsområdet. Det blev vi naturligvis nødt til at undersøge. Nu hvor vi har overblikket, kan det så godt være, at det er nødvendigt at gå den anden vej,“ udtalte Claus Hjort Frederiksen (V).³⁵² Måske skal det øgede antal klager over ubetænksom og ydmygende sagsbehandling i blandt andet Københavns Kommune ses i sammenhæng med den øgede regulering og disciplinering

af især arbejdsløse og de svageste borgere. Hovedstaden har modsat resten af landets større byer en særlig ombudsmand, den såkaldte Borgerrådgiver, som er en uafhængig instans, som borgerne kan klage til. Den kommunale ombudsmand modtog i 2008 knap 2000 henvendelser fra borgere, der følte sig urimeligt behandlet, hvilket er en stigning på en tredjedel siden 2005. Mere end otte ud af ti klager vedrører Beskæftigelses- og Integrationsforvaltningen samt Socialforvaltningen, og de senere år har borgerne fået medhold i over halvdelen af klagesagerne. Den kommunale ombudsmand konstaterer, at det typisk er de svageste borgere, der bliver udsat for den mest ydmygende sagsbehandling og konkluderer, at „antallet af sager, der fejlbehandles, trækker ud eller hvor borgerne behandles ubetænksomt, langtfra er tilfredsstillende.“³⁵³

Tim Knudsen peger på et paradoks ved denne udvikling, som gør sig gældende i de fleste af de europæiske lande, vi normalt sammenligner os med. I en tid hvor EU betyder, at nationalstaten får stadig mindre magt til at regulere arbejdsmarkedet – og hvor kravet om arbejdskraftens fri bevægelighed samtidig indskrænker Danmarks muligheder for at afvise indvandring fra andre EU-lande – har staten samtidig indtaget en rolle som stadig mere regulerende over for de borgere, der ikke er på arbejdsmarkedet. Især de langtidsledige, som ofte mangler en uddannelse, udsættes for mere kontrol og disciplinering, når socialstaten i stigende grad udvikler sig til en konkurrencestat i sin omgang med borgerne. I den sociale konkurrencestat gradbøjes borgernes rettigheder nemlig i stadig højere grad efter borgernes position på arbejdsmarkedet, og en af konsekvenserne er, at arbejdsløse også bliver demokratisk pressede, da den politiske fokus på omsorg for dem, der ikke er produktive, daler.³⁵⁴

Det nye ved de politiske ghettoudspil er således ikke nødvendigvis, at staten gradbøjer borgernes rettigheder på en måde, der i nogle tilfælde kan opfattes som ydmygende og som en krænkelse af retten til privat- og familieliv. Det bemærkelsesværdige er, at bopælen er føjet til som en formel skillelinje for borgernes frihed *fra* tvang og regulering. Den ekstra omkostning som pålægges beboerne i de områder, der politisk er blevet udpegede som „ghettoer“ skal føjes til det faktum, at mange i forvejen har oplevet en stigende grad af disciplinering og regulering af deres levevis på grund af manglende job og uddannelse. Konsekvensen kan meget vel være et samfund, hvor statens forsøg på at bekæmpe lovløse tilstande i „ghettoerne“ vækker genklang blandt de store vælgergrupper – der ikke nødvendigvis kender disse „tilstande“ fra andet end mediernes dækning – men hvor de beboere, der reelt bærer omkostninger ved særreglerne og den negative retorik omkring ghettoen, udgrænses og oplever sig selv som *andenrangsborgere*. Udviklingen er næppe befordrende

for oplevelsen af retfærdighed blandt borgere, der føler sig udgrænset af staten og kontakten med det offentlige generelt.³⁵⁵ En sådan oplevelse af formel uretfærdighed i kontakten med staten ser ud til at svække den samlede *sociale kapital* i samfundet, forstået som tilliden og oplevelsen af gensidighed mellem borgerne og det samfund, de lever i – populært betegnet som samfundets sammenhængskraft.

Tillid som forudsætning for sammenhængskraften

Danmark er gang på gang i internationale målinger blevet fremhævet som det land i verden, hvor den sociale tillid er størst – både borgerne imellem og mellem borgere og stat. Forskningen viser, at den lave grad af ulighed i de skandinaviske lande spiller en afgørende rolle for den høje tillid borgerne imellem, ligesom det generelle velstandsniveau ikke overraskende indvirker positivt på den samlede mængde tillid i samfundet.³⁵⁶ Velfærdstaten leverer særligt gode kår for en høj grad af tillid, da den begrænser de store afstande i borgernes muligheder for at vælge det gode liv for sig selv. Samfund med stor økonomisk ulighed har således typisk et lavt tillidsniveau, da uligheden svækker social kontakt mellem borgerne og fælles interesser på tværs af kultur, religion og sociale skel.³⁵⁷ Desuden følger der også ofte konkrete fysiske og formelle afstande i lande, der er kendetegnet af stor ulighed, eksempelvis i form af ghettodannelser, hvor over- og underklasse lever i stærkt adskilte klynger; henholdsvis i indhegnede overklasseområder præget af vagtværn og videoovervågning og i underklasseområder, hvor staten, markedet og købekraften er fraværende.

Den slags samfund er kendetegnet af en såkaldt *partikulær tillid*, der alene retter sig mod ens nære, samt de der er umiddelbart genkendelige og deler en række fælles kendetegn så som hudfarve, klædedragt eller religiøs overbevisning. Sammenhængskraften i Danmark er derimod præget af en særlig høj grad af såkaldt *generaliseret tillid*; det vil sige en form for upersonlig tillid, som også omfatter folk, man ikke kender. Den generaliserede tillid har derfor et potentiale for at kæde befolkninger sammen på tværs af økonomiske, religiøse og etniske skel og adskiller sig fra den partikulære tillid ved, at solidariteten ikke kun er vendt indad mod „ens egne“ men også udad mod ukendte andre.³⁵⁸

I et økonomisk perspektiv har forskere fremhævet en høj grad af tillid som en vigtig årsag til, at dansk økonomi klarer sig så godt som tilfældet er i den internationale konkurrence med virksomheder fra andre lande, der i mange tilfælde nyder fordel af både lavere mindstelønninger og skattetryk. Den ge-

neraliserede tillid findes særligt i lande med åbne økonomier i vækst, en lav grad af korruption og velfungerende demokratiske institutioner, hvor liberale frihedsrettigheder er sikret.³⁵⁹

Et mindstemål af tillid er en forudsætning for, at psykiske og sociale systemer ikke bryder sammen og for, at man kan udvikle nye tillidsrelationer i nye sociale sammenhænge. Den generaliserede tillid har derfor et frigørende potentiale, fordi den letter os for konstant at være på vagt.³⁶⁰ En tillidsrelation til ukendte andre kan ses som en personlig og social aflastningsmanøvre. Tillid er således „en mekanisme til reduktion af social kompleksitet“, som den tyske sociolog Niklas Luhman formulerer det.³⁶¹ Den sociale tillid har et potentiale til at øge individets handlemuligheder, da tilliden skaber en tryghed og en optimistisk tilgang til det at træffe valg.

Sammen med *selvværd* udgør *tillid* en afgørende immateriel værdi i moderne informationssamfund. Begge begreber kan øge individets muligheder, motivation og evner til autonomt at sammensætte sin egen selvbiografi, hvilket til stadighed aktualiseres i det individualiserede samfund, hvor der kræves risikovillighed af borgerne. Et kendetegn ved den følelsesmæssige og immaterielle dimension ved en høj grad af social tillid er tryghed, en følelse af retfærdighed og en oplevelse af et positivt medborgerskab med landsmænd, der formelt set er fremmede, men som man alligevel er følelsesmæssigt knyttet til gennem en gensidig solidaritet inden for nationalstatens grænser.

Tillid ser således ud til at være en indikator på solidaritet og opmærksomhed mellem borgerne inden for nationalstaten og bidrager til at øge opbakningen til, at fremmede medborgere, som ikke har de samme ressourcer som en selv, bør udstyres med samme muligheder for at vælge det gode liv for sig selv. På individniveau er tillidsfulde mennesker desuden mere tilbøjelige til at være aktive i foreningsliv og politik samt have et positivt syn på demokrati. Samfund hvor borgerne engagerer sig i deres omverden vil typisk have et højt niveau af gensidig menneskelig tillid, og et rigt foreningsliv er blandt andet blevet fremhævet som en kilde til den store mængde af social kapital i det danske samfund. Det er imidlertid karakteristisk for det danske samfund, at forholdet mellem staten og forenings- og organisationslivet gennem årtier har været præget af tæt samarbejde, og det er generelt svært at vurdere, om deltagelse i foreninger skaber mere tillid eller om tillidsfulde mennesker blot er mere tilbøjelige til at melde sig ind i foreninger og organisationer. Meget tyder på, at sidstnævnte er tilfældet, og nyere forskning peger desuden på, at det primært er økonomiske og institutionelle forhold, der fordrer den høje grad af tillid i de nordiske velfærdsstater.

En høj grad af generaliseret tillid er således både en forudsætning for borgernes fortsatte opbakning til velfærdsstatens høje grad af omfordeling, mens den universelle velfærdsstats udformning omvendt ser ud til at være befordrende for den selvsamme tillid, som formentlig danner grobund for dens fortsatte eksistens. Hovedkilden til den høje grad af tillid i Norden ser nemlig ud til at skulle findes i de skandinaviske landes politik for omfordeling af samfundets ressourcer og i borgernes brede kontakt til det offentlige, der giver muligheder for universel adgang til uddannelse, sundhedsvæsen, ældrepleje mv. Få danskere har i løbet af livet ikke berøring med en bred vifte af institutioner, og ny forskning peger på, at den personlige kontakt med velfærdsstaten er en vigtig komponent i dannelsen af social tillid. Ifølge svensk forskning har mistilliden til velfærdsstatens institutioner det med at stige desto flere særregler og selektive ydelser, der gives frem for universelle velfærdsydelser, der er rettet mod alle. De selektive ydelser går typisk til borgere, der lever op til en række økonomiske og helbredsmæssige kriterier. Sådanne selektive ydelser er forbundet med et skøn af de pågældende borgeres behov, som både kan medføre utryghed for den enkelte, men som også risikerer at munde ud i en ond cirkel af mistillid, da de offentlige institutioner ofte må sikre sig mod snyd og misbrug ved at indføre en større grad af kontrol.³⁶² Sammenligner man forskellige landes niveau for social tillid, smitter særligt en høj grad af tillid til parlamentet, politiet og retssystemet positivt af på folks sociale tillid til deres medborgere. Hvis folk oplever, at man ikke kan stole på centrale offentlige institutioner som politi og domstole, så forværres kårene for tillidsfulde relationer til andre end de venner samt familie- og klanmedlemmer, der står folk nærmest.³⁶³

Den høje grad af social tillid og oplevelsen af at være i „samme båd“ i Danmark er således ikke blot funderet i den lave grad af økonomisk ulighed – den hænger også sammen med oplevelsen af offentlige institutioner og et politisk system, der opfattes som velfungerende og retfærdigt. Oplevelsen af retfærdighed er i sagens natur forskellig fra person til person, men det er ikke desto mindre lykkedes velfærdsstaten at sikre en høj troværdighed og en lav korruption via brugerkontrol, klageregler og en formel lighed i tilgangen til borgerne, som gennem 1900-tallet er blevet gradvist indbygget i de offentlige og demokratiske institutioner.³⁶⁴

Der er således en faldgrube ved særregler, der giver grupper af borgere færre rettigheder på baggrund af eksempelvis bopæl, hvor det ikke er gennemskuelige sociale kriterier ved den enkeltes livssituation og tilknytning til arbejdsmarkedet, der danner baggrund for forskelsbehandlingen. Sådanne

foranstaltninger har ikke blot en evne til at pirre retfærdighedsfølelsen, men risikerer også at begrænse borgernes tillid til staten. Når det gælder forslag om særreglerne for „ghettoens“ beboere, har politikere argumenteret for dem som et middel til at bekæmpe såkaldte parallelsamfund og til at opretholde samfundets sammenhængskraft, men de foreslåede politikker risikerer at føre til det stik modsatte: et samfund hvor staten opstiller parallelle systemer, hvor de der falder inden for det ene regelsæt, har færre rettigheder, mens flertallet af danskerne, der er i job og ikke har bopæl i udpegede ghettoområder, ikke nødvendigvis mærker den disciplinerende og regulerende stat på samme måde. Oplevelsen af afstand mellem beboere i ghettoen og resten af Danmark handler imidlertid ikke blot om en fysisk, men formentlig også om en social og kulturel afstand. Jo mindre socialt homogent et samfund er, desto mindre er den generaliserede tillid og solidariteten med fremmede medborgere.³⁶⁵

Danmarks udvikling mod et multietnisk samfund har imidlertid ikke betydet, at den sociale tillid i Danmark er faldet de sidste tyve år, selvom andelen af borgere med rødder i tredje verdens lande er steget med flere hundrede procent. Og det på trods af at disse nye borgere i gennemsnit har et lavere uddannelsesniveau end de „gamle“ danskere. Tværtimod er tilliden steget, og den er givet videre til de unge generationer.³⁶⁶ Dette betyder imidlertid ikke, at der ikke er en forskel i tillid blandt minoritets- og majoritetsdanskere, som kan føres tilbage til social og økonomisk ulighed samt adskillelse i forskellige boligområder og en oplevelse af negativ forskelsbehandling. „Der tænkes især på grupper af flygtninge og indvandrere samt deres børn, som over længere tid har haft god grund til at føle mistillid,“ konstaterer blandt andre Klaus Levinsen, der er forsker i social kapital og tillid ved Syddansk Universitet.³⁶⁷ Når det gælder forældre generationen blandt etniske minoriteter i Danmark, der er kommet til landet som voksne, er noget af mistilliden taget med i bagagen fra oprindelseslandet, mens mistilliden blandt efterkommerne er særligt høj blandt dem, der ikke er lykkedes at tage en uddannelse, hvorved de er gået glip af en socialiseringsproces på uddannelsesinstitutionen, der i sig selv kan skabe tillid samt de fremtidsmuligheder, der er forbundet med et eksamensbevis. Men den lavere tillid blandt etniske minoriteter hænger også sammen med, at „en del desværre oplever mistillid i mødet med danske borgere og offentlige myndigheder,“ konkluderer Klaus Levinsen. Og her nærmer vi os tillidens selvopfyldende dynamik.

På den ene side udvider tillid individets handlingspotentialer i takt med omfanget af tillid.³⁶⁸ Tillid avler med andre ord mere tillid og giver overskud til, at vi som medborgere føler overskud til at investere tid og kræfter i os selv

og hinanden. På den anden side foster mistillid typisk også mistillid og truer dermed den sociale sammenhængskraft i samfundet. „Udfordringerne handler derfor om fortsat at fastholde og udbrede tilliden på trods af en stigende kulturel heterogenitet. Dermed aktualiseres behovet for en anden beslægtet værdi, nemlig tolerance,“ konkluderer Klaus Levinsen.

En høj grad af generaliseret tillid virker befordrende for oplevelsen af et solidarisk medborgerskab, der kæder befolkningen sammen på tværs af økonomiske, religiøse eller etniske skel. På individniveau er tillidsfulde mennesker nemlig mere tilbøjelige til at være tolerante over for minoriteter og fremmede, der har en anden religiøs og kulturel anskuelse. Mængden af tillid øger således tolerancen i samfundet, samtidig med at et minimum af tolerance er en forudsætning for at undgå, at en utryghed ved ukendte medborgere udvikler sig til en mistillid, der bliver selvforstærkende borgerne imellem. En sådan iboende mistillid har det med at fremme negative forventninger og tære på kræfterne, fordi borgerne konstant er på vagt over for hinanden.

Idealet er ikke her et fuldstændig konfliktløst samfund, hvilket kun totalitære stater påstår at kunne tilbyde, men et samfund der tolererer opposition og en demokratisk udveksling af meninger og idéer. Jeg argumenterer derfor ikke her for en grænseløs tolerance, men for en tolerance, der er forudsætningen for liberale grundværdier: Individet bør ikke begrænses i sit valg af det gode liv for sig selv – inklusive retten til selv at vælge ægtefælle, seksualitet, religion og kultur – medmindre individet i sine valg begrænser *andres* ret og muligheder for at vælge det gode liv. Grænserne for tolerancen bør således ikke gå ved simpel forargelse, men ved krænkelser af andre individers værdighed og livsmuligheder. Tolerancen bør med andre ord ikke fungere som et skalkeskjul for regressive skikke og handlinger, der undertrykker andre individers frihedsrettigheder. Den bør derimod anskues som et middel til at sikre individets udviklings- og handlingspotentiale samtidig med, at et minimum af tolerance er en forudsætning for tilliden borgerne imellem.

Der er imidlertid grænser for tolerancen, og såvel tolerancen som tilliden har svære kår, når den sociale afstand mellem borgerne er for stor. „Helvede er de andre,“ lyder et berømt citat fra den franske eksistentiale filosof Jean-Paul Sartre, og forskningen i social tillid peger da også på den ubehagelige kendsgerning, at tilliden bedst næres over for folk, der ligner os selv, og har nogenlunde samme sociale position i samfundet. Det betyder imidlertid ikke, at en økonomisk omfordeling via skatterne alene kan øge den mistillid, som mange mænd med indvandrerbaggrund føler sig udsat for. Som vi så i kapitel 7 om folkeskolen og uddannelsens betydning for ulighed i livsmuligheder, er

velfærdsstaten langt hen ad vejen lykkedes med at udligne økonomiske forskelle mellem rige og fattige, hvorimod det i langt mindre grad er lykkedes at udviske skellene mellem den uddannelsesbaggrund i familien, som hænger ved børns præstationer og oplevelser af sejre og nederlag i uddannelsessystemet. Det er især unge mænd fra uddannelsesfremmede familier, der ender som taberne i uddannelsessystemet og derfor befinder sig i risikozonen for at havne i bunden af samfundets hierarki. Som vi har set, medfører manglende uddannelse ikke blot økonomiske omkostninger for samfundet, men har også en lang række øvrige konsekvenser i form af en øget risiko for en tilværelse, hvor betingelserne for et positivt selvværd smuldrer samtidig med, at manglende uddannelse også er den største risikofaktor, når det gælder andelen af borgere, der ender i en kriminel løbebane.

Hvis tilliden og oplevelsen af medborgerskab skal øges på tværs af etniske skel kræver det, at de sociale afstande minimeres. Folkeskolen indtager her rollen som den samfundsinstitution, der sammen med forældrene i størst grad kan klæde børn på til at skabe sig selv en meningsfuld og værdig fremtid. Dominerende stereotyper fra majoritetssamfundet vil sandsynligvis eksistere lige så længe, minoritetsdanskeren er socialt ringere stillet end majoritetsborgerne, men som vi har set, gør oplevelsen af andenrangsborgerskab sig imidlertid også gældende blandt nogle af de unge mænd, der er i uddannelse og job. Frustrationer over at etnicitet og religion udgør en ekstra barriere for etniske minoriteter, der forsøger at vinde anerkendelse som *danskere* og *ligeværdige* medborgere, går således på tværs af sociale skel. Som Omar, der har ren straffeattest og passer et job ved siden af sit universitetsstudium, udtrykker det: „Det er en generel forståelse herinde, at der ikke er nogen middelvej i Danmark i forhold til at blive accepteret. Hvis man gerne vil accepteres, så skal man give afkald på alle sine værdier og blive til en robot. Det er åbenbart ikke nok at tage en uddannelse og have et stabilt arbejde.“

Nogle sociologer har meldt ud, at individer med indvandrerbaggrund fra ikke-vestlige lande først vil blive fuldt anerkendt som kulturelle medborgere i europæiske lande – hvis forestillede nationale fællesskab beror på idéen om et etnisk homogent folkefærd – når vi er nået til femte generation af de oprindelige indvandrere.³⁶⁹ Det svarer til, at fremtidens danske børn med rødder i tredjeverdenslande først vil blive fuldt anerkendt som en ligeværdig del af såvel det politiske som det kulturelle fællesskab i Danmark om yderligere tre-fire årtier. Så lang tid fortjener Danmark ikke at vente. Medmindre vi da virkelig ønsker en nationalstat, hvor stadig flere føler, at (lige)værdighed ikke er dem forundt, og hvor den høje grad af tillid mellem borgere og stat risikerer at dale.

Det er utopisk at tro, at Danmark kan vende tilbage til billedet af en etnisk homogen nation. Når fremtidens børn med etnisk minoritetsbaggrund går fra at være *anden* generation af indvandrere til *tredje-, fjerde- og femtegenerationsdanskere*, vil det være forbundet med stadig flere frustrationer og skadevirkninger på landets sociale sammenhængskraft og tilliden borgerne imellem, desto længere tid der går, før disse nye danskere bliver anerkendt som en ligeværdig og integreret del af den nationale identitet, som udgør det nye Danmark. Udfordringen består i at øge uddannelsesniveautet blandt især de unge mænd med indvandrerbaggrund, der i dag ofte tabes allerede i folkeskolen, samtidig med, at meningsdannere, politikere og medier må anerkende, at den demokratiske samtale bør afspejle, at den danske nation har ændret farvesammensætning. Det bedste middel til at opretholde den høje grad af sammenhængskraft og den generelle sociale tillid mellem danskerne – på tværs af hudfarve – er at sikre, at så mange som muligt har muligheder og ressourcer til selv at skabe det gode liv, og at den demokratiske samtale om Danmarks udvikling har deltagelse af et bredt spektrum af stemmer med et stærkt følelsesmæssigt bånd til den nation, hvori de lever, arbejder, studerer og drømmer om et godt liv for sig selv, deres børn og – forhåbentlig – deres medborgere. Det siger sig selv, at ansvaret for en sådan positiv udvikling af fremtidens Danmark påhviler alle borgere; uanset hudfarve, alder og social status.

EPILOG:
EN BANDEKRIG KOMMER TIL BYEN

Subkulturen i bikerbander og gadebander – to sider af samme sag

I runder af to-tre minutter gælder det om at sprænge eller demontere bomber, redde eller tage gidsler – eller simpelthen udslette modstanderne med maskingeværer, bomber eller deslige. Efter hver runde bliver alle spillere bragt til live igen efter at have dystet i to hold: ‘terroristerne’ og ‘antiterroristerne’. *Counter-Strike* er det mest populære spil i den lokale computercafé i Blågårds-kvarteret, og det er en fast rutine for mange af kvarterets unge at smutte forbi til en dyst efter aftenmaden. En søndag aften i midten af september måned 2008 har computerspillerne været i gang i flere timer, da jubelbrølene afbrydes af et automatgevær omkring kl. 22. „Så blev der bare rigtig *Counter-Strike* udenfor,“ forklarer Omar om øjeblikket, da to biler rullede langsomt forbi computercaféen og affyrede minimum 11 skud.

Han befandt sig sammen med barndomsvennen Abas og cirka 20 andre unge i computercaféen. De ældste er i slutningen af tyverne, mens de yngste computerspillere er 12-13 år gamle. To mænd i slutningen af teenageårene og starten af tyverne blev ramt i henholdsvis ryggen og benet. Ifølge politiet og de unge i kvarteret tilhørte de to ikke nogen kriminel gruppering, og meget tyder på, at det var tilfældigt, at det netop var dem, der blev ramt, da projektilerne fløj gennem både ruder og parkerede biler. Abas genkalder episoden sådan her:

„Det var koldt, og vi sad rigtig mange derinde og spillede den aften. Det var sjovt og folk spillede bare alle mod alle og grinte. Og lige pludselig kunne man bare høre lyden: duk, duk, duk. Og ruder der smadrede. Man nåede at tænke, hvad fanden er det? Og så råbte folk bare: ‘læg jer ned, læg jer ned’ og ‘de er ramt, de er ramt’. Og små børn hørte man råbe og skrig. Og nogle græd. Du ved jo ikke, hvad du skal gøre i sådan en situation. Så løb man ud, og så at to stykker er ramt. Og det er to venner, to rigtig tætte venner. Du ved ikke, hvad du skal gøre, du ringer til en ambulance, og hvor lang tid går der så. En halv time! Politiet kommer først og begynder at sikre området, som om vi vil hoppe på dem. Vi vil bare gerne have en ambulance. Alt sammen til lyden af små børn, der græder.“

Angrebet fandt sted en måned efter, at et lignende *drive by*-skyderi i Tingbjerg udløste den igangværende bandekonflikt i efteråret 2008. Skyderiet mod den lokale computercafé var det første skudattentat, hvor tilfældige beboere blev ramt og markerede et vendepunkt i Blågårdskvarteret, ligesom det er sket i andre områder, der lægger territorium til kriminelle grupperinger.

I løbet af det første halvandet år af bandekonflikten mister otte mennesker livet og 73 såres, hvoraf en stor del viser sig ikke at være tilknyttet nogen kriminelle grupperinger. En opgørelse fra Rigspolitiet til Folketingets Retsudvalg i foråret 2010 viser, at politiet nærmest er på bar bund i to tredjedele af disse sager, der sjældent tager en afstikker fra de stigmatiserede bydele. Risikoen for at blive forvekslet med et bandemedlem eller ramt af et løsgående projektil, der affyres fra en bil eller motorcykel i fart er derfor størst i disse områder, hvor det ikke blot handler om at befinde sig på det forkerte sted på det forkerte tidspunkt.

Beboerne *bor* her det forkerte sted i forhold til at kunne ignorere de overskrifter som bandekonflikten trækker, og det er med henvisning til dette, at der på Nørrebro har været iværksat demonstrationer under parolen „lad være med at skyde på vores naboer.“

Blandt mange af de unge mænd i Blågårdskvarteret opstår der i løbet af bandekonflikten en fortælling om, at Hells Angels og dens støttegrupper har udset sig deres boligområde som fjendtligt land, og at skyderierne mod beboere udgør en territorial markering, som også lever op til formålet, hvis det er en tilfældig ung mand, der rammes. Omar opsummerer holdningen blandt mange af de unge sådan her: „Rockerne kommer og skyder, fordi de skal have deres overskrift. De er ligeglade med, om det er en kriminel indvandrer eller bare en indvandrer.“

Det er imidlertid ikke tilfældigt, at der netop bliver skudt meget i gaderne omkring Blågårdskvarteret. I en radius af få kilometer befinder sig foruden en rockerborg også Jægersborggade, der er centrum for en del af Hells Angels' handel med stoffer samt Mjølnerparken, der sammen med Blågårds Plads danner territorium for kriminelle grupperinger, der har erklæret krig mod Hells Angels.

Især Blågårdskvarteret har en særlig historie med Hells Angels, og den såkaldte Blågårds Plads-gruppe har blandt andet samarbejdet med HA om at lave forretninger på narkohandel samt afpresning. De to grupperinger har ydermere jævnligt deltaget i hinandens fester, og kendisrockeren Brian Sandberg har sågar i en periode delt lejlighed med en af topfigurerne fra den lokale bande i Blågårdskvarteret.

Rigspolitiet overvåger knap 30 personer, der mistænkes for at være tilknyttet Blågårds Plads-gruppen på den ene eller anden måde, men inderkernen består af knap 10 personer. De kan til gengæld trække på et ukendt antal 'soldater', der – ligesom rockernes støttegrupper – primært benyttes i aktioner, hvor risikoen for at blive taget af ordensmagten er størst. Blandt såvel rockere som gadebandemedlemmer benyttes termer som 'soldater' og 'brødre' som betegnelser for bandeaspiranter og et fællesskab, der indimellem vægtes ligeså højt som blodbånd.

Disse bånd er i dag løst, når det gælder det tidligere fornuftsægteskab mellem Blågårds Plads-gruppen og HA, men det var netop rockernes behov for 'soldater', der var startskud til samarbejdet tilbage i starten af 90'erne. Her opdagede Hells Angels, at der i Blågårdskvarteret var en gruppe unge – såvel hvide som brune – som var klar på at lave hurtige penge og indgå i bikerbandens kriminelle aktioner. De unge rødder kunne bruges til at gå forrest ved salg af stoffer på gaden og ved pengeafpresning. Det er denne brug af unge som kanonføde, der er årsagen til, at der findes fuldgyltige medlemmer af Hells Angels, som kan bryste sig af rene straffeattester på trods af, at de har gjort sig fortjent til deres rygmærke i en organisation, der har sin økonomiske grobund i vold, afpresning, bordeldrift og narkohandel.

Det tidligere samarbejde med unge fra Blågårdskvarteret har bidraget til, at en del af HA's knowhow udi ovenstående meritter er givet videre til Blågårds Plads-gruppen. Hells Angels har derfor paradoksalt nok selv bidraget til at bygge bandekonfliktens største modpart op på Nørrebro. I slutningen af 90'erne eksisterede der imidlertid, ifølge politiet, ikke organiserede kriminelle gadebander på Nørrebro og i andre gamle arbejderkvarterer i København, hvis man så bort fra rockergrupperingerne.

I det nye årtusind har de løsere grupperinger af kriminelle på Nørrebro og i andre gamle arbejderkvarterer imidlertid i højere grad fået en decideret bandestruktur med en mere hierarkisk opbygning og en organisering, der er bygget op omkring kriminalitet.

Gadebandedannelser og tredje årti med væbnede kampe

Efter halvandet års skyderier og 11 dræbte underskrev Hells Angels og Bandidos i 1997 en fredsaftale, der afsluttede en konflikt, som i medierne blev døbt 'Den Store Nordiske Rockerkrig'. Mens de to bikerbander havde været optaget af at affyre panserværnsraketter og skudsalver mod hinanden, overtog andre kriminelle grupperinger en større del af blandt andet narkomarkedet.

Efter at have underskrevet en fredsftale lavede Bandidos og Hells Angels et modtræk, der bestod i oprettelsen af lokale supportergrupper af unge mænd rundt om i landet. I starten af årtusindet stod det imidlertid klart, at de to bikerbander havde svært ved at kontrollere deres rockerlærlinge. Efter en række mediehistorier om rockersupportere, der udskrev såkaldte dummebøder i flæng, blev støttegrupperne nedlagt igen.

I mellemtiden nåede bikerbandernes stigende organisering af rockeraspiranter at sætte sit præg på Nørrebro og andre gamle arbejderkvarterer, der er domineret af mange unge mænd, der er optaget af maskulinitet, fysisk mod og styrke.

På Nørrebro bemærkede socialarbejdere i starten af årtusindet, at stadig flere unge begyndte at spejle sig i rockernes supportergrupper. „Er der grund til at være bange for fremtiden – bliver der flere bander og grupper? Jeg ved det ikke, men man kan måske godt mistænke fremtiden for, at der kommer en slags bandedannelser inden for de etniske rækker,“ skrev gadeplansmedarbejderen Ali Haseki i tidsskriftet Social Kritik seks år før, bandekonflikten brød ud.³⁷⁰ „Grunden til at jeg tror det, er, at der kommer flere og flere af de regulære banders support-teams. De rekrutterer yngre og yngre rødder, og i kraft af, at det er danske rødder, der får fodfæste i de her fællesskaber, kunne man godt mistænke rødder med anden etnisk baggrund for også at finde sammen i sådan nogle fællesskaber på den ene eller den anden måde, sådan så de kan forsvare sig mod supportergrupperne, der popper op i hele landet,“ fortsatte Ali Haseki.³⁷¹

Den stigende organisering blandt mere eller mindre kriminelle unge i et område som Blågårdskvarteret fandt således i første omgang ikke sted som et modtræk til fuldgyldige rockere med rygmærker, men til de unge supportere, der brystede sig af at være under bikernes vinger.

HA's ideologiske og globale frontfigur Sonny Barger betegner i sin selvbiografi de unge *prospects* i organisationen, som „nogle der vil gøre hvad som helst, når som helst“ for at komme ind i det, han betegner som et eksklusivt broderskab, hvor der „er gang i næverne og kuglerne pifter.“³⁷²

Det var netop behovet for nogle, der ville „gøre hvad som helst“, som var baggrunden for, at Hells Angels i efteråret 2007 igen opstartede en supportergruppe. Da mediernes første gang berettede om gruppen AK 81 (Altid Klar Hells Angels) i november 2007 ønskede HA's talsmand Jørn Jønke Nielsen ikke over for TV 2 at oplyse om medlemstallet i den nye gruppe. Han nøjedes med at konstatere, at der var „nok – nok til alt“ og nægtede at uddybe, hvad der var „nok“ til.

Rigspolitiets Nationale Efterforskningscenter, der følger den organiserede kriminalitet på landsplan, havde imidlertid en idé om, hvorfor HA ønskede at udvide. „Vi noterer os det med interesse, set i lyset af den polarisering, der er mellem rockerne og det kriminelle indvandremiljø,“ udtalte kriminalinspektør Kim Kliver fra Rigspolitiets Nationale Efterforskningscenter.

Der var særligt gravet kløfter mellem Hells Angels og Blågårds Plads-gruppen, som eskalerede, efter at rockere og unge fra Blågårds kvarteret havde været ude at feste i byen sammen. På byturen stak unge fra Blågårds Plads-gruppen en fuldgyldig rocker ned med en kniv. Ifølge Blågårds Plads-gruppen var det en reaktion på, at HA havde forsøgt at rekruttere 'soldater' fra Blågårds Plads.³⁷³ Efterfølgende nægtede Blågårds Plads-gruppen at efterleve HA's krav om at udlevere dem, der havde stået for knivstikkeriet til en omgang tæsk.

Fjendskabet mellem de to kriminelle grupperinger optrappedes, idet HA oprettede støttegruppen AK 81 og brød ud i fælles væbnet front sammen med andre kriminelle unge, da en 19-årig mand blev skudt og dræbt i Tingbjerg. Såvel unge fra disse kvarterer som ordensmagten er overbevist om, at det er et medlem af Hells Angels nye støttegruppe, der begik drabet, som betød, at Danmarks største kriminelle gruppe for tredje årti i træk indskrev sig i en større væbnet kamp. I 1980'erne indgik Hells Angels i en bandekonflikt med rockergruppen Bullshit. I 1990'erne kom turen til Bandidos, og i 00'erne blev kampene udkæmpet mod en broget skare af gadebander med base i indvandrerriige, gamle arbejderkvarterer. Alle tre konflikter er blevet skudt i gang ved, at Hells Angels har slået til først med et drab, der har fået en modpart til at gengælde. Ligesom de væbnede kampe i 1980'erne og 90'erne er den nyeste bandekonflikt ikke nødvendigvis udtryk for, at det er modsatrettede værdier, der er årsag til konflikterne.

Tværtimod er også denne konflikt udtryk for, at subkulturerne i rocker- og gadebanderne langt hen ad vejen er bygget op om de samme komponenter. Fællesnævnerne er større end forskellene i de opskruede respekt- og maskulinitetsidealer, der er dominerende i de kriminelle grupper.

Det er generelt en del af både gade- og bikerbandernes æreskodeks, at de ikke kan lade krænkelser stå uengældte. Hos Hells Angels er det sågar systematiseret i den globale bikerklubs reglement, at medlemmer aldrig må finde sig i en fornærmelse eller et angreb uden at tage til genmæle. Som klubbens globale frontfigur gennem 40 år, Sonny Barger, udtrykker det i sin selvbiografi: „Medlemmer bliver helt rutinemæssigt stemt ud af klubben – og tævet – hvis de ikke forsvare sig.“³⁷⁴

En simpel nævekamp mellem to mænd i august 2008 udløste mordet

i Tingbjerg, som igangsatte en voldsspiral og blotlagde lighederne mellem biker- og gadebander gennem begge parters skyderier på gaden.

Drabet i Tingbjerg og subkulturerne i gade- og bikerbanderne

Slåskampen finder sted på Nørrebro. Her kører en fremmed bil op på siden af manden fra Tingbjerg, der går under kælenavnet Herkules. „Ved du, hvem jeg er?“ spørger en mand med karseklippet hår, der er trådt ud af bilen. Fyren fra Tingbjerg ved godt, hvem manden er. Han har iransk baggrund og tilhører den første bølge af unge, der har meldt sig ind i Hells Angels' nye støttegruppe. Før det tilhørte han en hooligan-fraktion i F.C. København, og så har han tidligere gjort sig uvenner med nogle unge i Mjølnerparken, som manden fra Tingbjerg er venner med. Desuden har de to kamphaner været sammen med den samme pige, „Jeg er AK'er,“ lyder det fra HA-supporteren. Herkules har ligesom mange andre unge fra Tingbjerg fra dag ét været skeptisk over for den nyoprettede støttegruppe. Allerede på dette tidspunkt har oprettelsen af AK 81 ført til en optrapning i konflikter i nattelivet, hvor grupper af berusede rockersupportere og unge, der identificerer sig med en rå ghettoidentitet flere gange har pustet sig op over for hinanden.

Slåskampen mellem AK 81'eren og den unge mand fra Tingbjerg varer ikke mange sekunder, for nogle forbipasserende får stoppet håndgemæng. Den unge mand fra Tingbjerg tror, at han har fået sat sig tilstrækkeligt i respekt til, at han ikke skal bekymre sig mere om rockersupporteren. Den antagelse skal vise sig ikke at holde stik.³⁷⁵

En af de følgende aftener befinder han sig sammen med en gruppe venner, da en bil, de aldrig har set før, drejer op ad Tingbjergs hovedstrøg, Ruten. Drengene bliver overraskede, da der bliver skudt mod dem, men ingen rammes. Ifølge de unge fra Tingbjerg var det manden fra AK 81, der var kommet for at hævne sig – flankeret af en gruppe andre supportere.

Der befandt sig, ifølge de unge fra Tingbjerg, sandsynligvis under en håndfuld skydevåben i bydelen på dette tidspunkt, men allerede dagen efter det første skyderi har nogle af bydelens unge anskaffet 9 mm-pistoler på det sorte marked. De stiller sig sammen med en gruppe ubevæbnede unge på det hjørne, hvor bilister drejer ind ad Ruten til Tingbjerg. På denne måde håber de at forhindre rockersupporterne i at køre længere ind i bydelen. Der er kun én vej, der fører ind til Tingbjerg, og én, der fører ud.

Ifølge de unges egen udlægning af sagen kører rockersupporterne i al hast ud af bydelen igen, da der om aftenen kommer kugler tilbage i deres retning.

Tredje gang AK 81 kører ind i Tingbjerg bliver der, ifølge politiets tekniske undersøgelser, affyret minimum 25 skud. „Der var skudhuller i lejlighedsrunder på 2. sal efter skuddene fra maskingeværet,“ forklarer Amir, som løb til stedet ved lyden af geværsalverne. Skuddene blev affyret fra en såkaldt AK 47-riffel, der er almindeligt kendt som maskinpistolen Kalashnikov, der siden 1947 er blevet brugt i snart sagt enhver større international væbnet konflikt.

Fyren som AK 81, ifølge de unges udsagn var ude efter, gik fri af geværsalverne. Det gjorde den 19-årige Osman Nuri Dogan imidlertid ikke. Politiet oplyste, at han ikke var kendt for at deltage i kriminelle aktiviteter. Han bar imidlertid en stiksikker vest – på dette tidspunkt havde de skudsikre veste endnu ikke vundet stor udbredelse blandt unge fra bydele, der udvikler sig til fjendeland for Hells Angels ved bandekonflikten.

Konturerne til i hvor høj grad unge fra forskellige – ofte rivaliserende – bydele kunne finde sammen om en ydre fjende, viste sig allerede dagen efter mordet. Tingbjerg ligger i yderkanten af København, og beboerne er vant til at folk ‘udefra’ kun kommer til bydelen, hvis de kender nogen. Unge fra Storkøbenhavn lagde imidlertid vejen forbi den afdødes bydel for at lægge blomster og kondolere.

„Der kom unge fra Nørrebro, Værebros, Amager og alle mulige steder fra for at sige, at det gjorde dem ondt,“ forklarer Amir, der selv var venner med den afdøde. „Hvis vi havde brug for hjælp, skulle vi sige til, var der flere der sagde. Normalt har vi ikke noget med hinanden at gøre, og det gjorde indtryk på os, at de kom til Tingbjerg på den måde.“

Samme dag varetægtsfængslede politiet den unge AK 81’er, som de unge i Tingbjerg mener, stod bag skyderiet. Grundet manglende beviser blev den pågældende imidlertid løsladt igen. I løbet af bandekonflikten har den pågældende AK 81’er fået flere sigtelser på halsen for blandt andet at have tævet tilfældige unge på Nørrebro, hvilket ikke har øget tilliden til politiets evner til at beskytte beboere, som bor i områder, der har genlydt af pistolskud siden 2008. Først i januar 2011 har politiet indsamlet beviser nok til, at der kan rejses en reel tiltale mod manden for at have begået drabet i Tingbjerg „i forening med andre“, men det fremgår af anklageskriftet, at det ikke er lykkedes at finde frem til de øvrige gerningsmænd. Mistilliden til ordensmagten har i løbet af bandekonflikten spændt ben for politiets arbejde for at bremse tilgangen til de kriminelle grupperinger, men den har også bremset lysten blandt unge i de stigmatiserede bydele til at tippe politiet, uanset om de selv har nogen andel i de kriminelle grupperinger eller ej.

Når det gælder folk med en reel tilknytning til biker- og gadebander udgør

holdningen til 'stikkere' i de kriminelle subkulturer et effektivt værn mod politiets forsøg på at fremskaffe beviser. Her betragtes selv det at give oplysninger om rivaliserende fjender til politiet som en af de værste former for forbrydelse mod fællesskabets idealer. Som talsmanden for Hells Angels Jørn Jønke Nielsen har udtalt: „Vi har den samme indstilling til stikkervin, som man havde under Anden Verdenskrig, og som Biblen har til Judas.“³⁷⁶

En person der giver oplysninger til politiet vil derfor være i fare for at blive likvideret. Mindre forbrydelser mod fællesskabet kan imidlertid også føre til, at rockermedlemmer falder i såkaldt *bad standing* og ekskluderes fra organisationen. Hells Angels er en verdensomspændende virksomhed, der har sit udspring i USA, og der findes eksempler på medlemmer, der i andre lande har fået slebet deres tatoveringer af med en vinkelsliber, fordi de har overtrådt organisationens charter for god opførsel. „Det er rigtigt, at der har været et par eksempler på den slags, blandt andet i Sverige. Det må have været en, der har opført sig umådeligt dårligt,“ bemærker Jørn Jønke Nielsen.³⁷⁷

De gamle arbejderkvarterer har gennem tiden fostret mange af disse vilde unge, der ofte søger anerkendelse i en hyper-maskulinitet, der nogle gange fungerer som en kompensation for manglende uddannelse og boglige evner. De vilde unge ender ikke nødvendigvis i en kriminel løbebane, men risikoen for at bryde loven vil naturligt være til stede, når unge søger subkulturel anerkendelse i gruppefællesskaber, der er kendetegnet af et noget frigjort forhold til loven.

Blandt dem der er havnet i kriminelle subkulturer, der i dag bekæmper hinanden, er flere vokset op side om side. Når et område som Mjølnerparken indgår i bandekonflikten er en af årsagerne, at flere af de nye medlemmer i AK 81 tog deres gamle bagage og personkonflikter med unge i Mjølnerparken med sig ind i Hells Angels, der på sin side fik nogle unge rekrutter i folden, som går forrest, når der skal begås attentater og slås på tæven.

Sådanne vilde unge fra de gamle arbejderkvarterer – hvoraf en stor andel i dag har indvandrerbaggrund – er kendetegnede ved maskuline gruppefællesskaber, der består af tre kulturelle hovedkomponenter: en arbejderklassemaskulinitet (som typisk er opstået ved, at de unge er vokset op i almennyttigt boligbyggeri), hiphopkulturen (ofte med en identifikation med sorte amerikanere fra 'ghettoen') og en generel fortolkning af maskulin ære, der også bygger på forældrenes kultur.

De unge rockersupportere i AK 81 er vokset op i en tid, hvor hiphoppen i deres barndom og ungdom i 90'erne udviklede sig til den mest udbredte ungdomskultur i verden, men for de fulgyldige rockere glider identifikationen

med en global hiphopkultur i baggrunden til fordel for idéen om et globalt bikerfællesskab.

Dette hænger sammen med alderen på de rockere, der har gjort sig fortjent til rygmærker. Nytårsaften 2010 fejrede Hells Angels sit 30-års jubilæum i Danmark, og adskillige af medlemmerne er efterhånden oppe i 50'erne. Gennemsnitsalderen er 40 år blandt de rockere, som med deres fuldgyldige medlemskab af det globale broderskab i HA underlægger sig de værdier og regler, som i 60 år har været udlagt fra epicentret i Californien, hvor Hells Angels blev grundlagt. Heri ligger en anden forskel, der hviler på andet end levealder, på gadebanderne og en bikerbande som Hells Angels.

Epicentret for gadebandernes sammenhold er typisk lokalt baseret, mens HA har afdelinger i 26 forskellige lande, hvor de enkelte medlemmer typisk er tilknyttet en rockerborg, som kan forlades, hvis det er gunstigt at reetablere den nationale organisering af organisationen.

Dette er årsagen til, at Hells Angels' rockerborg på Nørrebro i dag nærmest står tom på grund af bandekonflikten, mens det ville være utænkeligt for gadebander i områder som Blågårdskvarteret, Mjølnerparken, Tingbjerg, Vollsrose, dele af Københavns Vestegn samt Århus Vest at operere andre steder end i det kvarter, hvor flertallet er født og opvokset. Det lokale territorium anses her som helt distinkt for såvel den enkelte som for gruppens identitetsgrundlag.

Topstyringen og ensretningen af de kulturelle komponenter i Hells Angels minder derimod om den moderne franchise, der finder sted, når der åbnes 7-Eleven, McDonalds og andre verdensomspændende butikker, hvor der er strikse regler for, hvor meget de enkelte afdelinger må afvige i varesortiment, kundeservice og udseende på tværs af landegrænser. Ensretningen indbefatter også forholdet til vold i organisationens lokale afdelinger.

Bikerbandernes kultur som global franchise

Hells Angels er en topstyret organisation med beskyttede varemærker. Da Danmark skulle på HA-verdenskortet for tre årtier siden, skulle det således godkendes i USA, hvorfra værdierne og klubbens charter også udstikkes. Medlemmerne i organisationen skal gå i samme slags tøj, køre samme type motorcykel, opføre sig efter klubbens regler for ære, respekt og broderskab, og i nogle afdelinger er visse typer musik sågar forbudt – i USA gælder dette rapmusikken, som forbindes med de 'sortes kultur'.

Som Benny Lihme, der er forfatter og redaktør af tidsskriftet Social Kritik, har bemærket, er den voldsideologi og den frygtens logik, som dyrkes i de for-

skellige nationale afdelinger af den globale bikerklub ligeledes påfaldende ens. Han noterer, at HA's ledende ideologiske frontfigur, den snart 70-årige Sonny Barger, ved sit første besøg på europæisk grund i 1999 begejstret konstaterede, „hvor lidt forskel der er på amerikanske og internationale medlemmer.“³⁷⁸ Sonny Barger lægger i sine bøger ikke skjul på, at volden er en integreret del af Hells Angels' værdigrundlag.

Sin egen opdagelse af en voldens rationalitet forbinder Barger med skoletiden, hvor han gav den som pjalteproletarisk taberknægt i Eisenhowers Amerika.³⁷⁹ „For mig var slagsmål altid en konkurrence,“ skriver han og forklarer, at volden imidlertid først for alvor blev forbundet med magt, da den blev krydret med frygt – en frygt som nogle biker- og gadebandemedlemmer den dag i dag forveksler med respekt. I stedet for daglige slagsmål fandt Barger som ung ud af, at det er „nemmere i stedet at smadre én fyr så grundigt, at de ti næste fyre ikke tør prøve på noget.“³⁸⁰

Man kan argumentere for, at tilstedeværelsen af retsstaten gør volden irrationel – ligesom almindelig empati burde gøre – eller at strengere fængselsstraffe standser voldsideologien. Sådant er logikken imidlertid ikke i den optik, som Hells Angels anvender i sine afdelinger rundt om i verden. Sonny Barger argumenterer således for, at HA'ere er lige så frie i fængslet som udenfor. Organisationen har systematiseret, hvordan indsatte 'brødre' skal modtage regelmæssige besøg og et fast pengebeløb månedligt. Som i andre kriminelle grupper betyder en fængselsdom i HA endvidere, at den dømte kan vinde anerkendelse og rykke op i hierarkiet. Sonny Barger betragter derfor fængsler som kompetenceudviklende. „Jeg forlod fængslet stærkere, smartere og mere respekteret... Jail prepares you for the jungle on the streets,“ skriver Sonny Barger i bogen *Freedom*.³⁸¹

Det samme argument benytter Barger, når han taler for fordelene ved at optage medlemmer, der har været i militæret. De har lært at bruge våben, indordne sig i et hierarki og slå ihjel. Den største udmærkelse ved brugen af vold gør sig netop gældende, når et HA-medlem dræber en fjende af organisationen. Her gør drabsmanden sig fortjent til betegnelsen *Filthy Few*, der sys på læderjakken så både 'brødre' og omverdenen kan se, hvad han har gjort for sit fællesskab.

Benny Lihme betegner disse organiserede anerkendelsesmønstre i Hells Angels som „voldpsykopati“ og fremhæver den tragiske Altamont gratis koncert i 1969 som et tidligt eksempel på organisationens liberale forhold til menneskeliv.

Her havde Rolling Stones hyret Hells Angels som scenevagter. Rockerne dræbte en af tilskuerne, hvorefter The Rolling Stones' guitarist Keith Richards

nægtede at spille videre. Den beslutning ville HA-ikonet Sonny Barger imidlertid ikke finde sig i. „Jeg stillede mig ved siden af ham (Keith), stak min pistol ind i hans ribben og gav ham besked på at begynde at spille guitar, hvis han ikke havde lyst til at dø. Han spillede røven ud af bukserne,“ skriver Sonny Barger i sin selvbiografi som et eksempel på sit princip: „be in charge is the name of the game.“ „Nok en gang var Sonny Barger blevet bekræftet i, at vold virker,“ noterer Benny Lihme, der mener, at befolkningen gennem årene har fået en tendens til at blive blinde over for den systematiserede vold, som alle dage har fulgt de kriminelle bikerbander. „En ting er banaliseringen af vold, en anden er tilskuertilvænningen til den,“ skriver han.³⁸²

Benny Lihme giver således Sonny Barger ret, når HA-frontmanden skriver, at medlemmerne i Hells Angels bliver betragtet af samfundet som „*acceptable outcasts*“ modsat de amerikanske gadebander, der primært består af sorte og latinamerikanske borgere.

Blandt de unge på Nørrebro opstod der tilsvarende i denne periode en opfattelse af, at de blev sat i en anden kategori end Hells Angels, når medier og offentlige meningsdannere skulle diagnosticere de ansvarlige for konflikten. Den ene part blev glemt, når bedre integration og udvisningsdomme blev fremhævet som et middel til at bremse konflikten i regeringens såkaldte bandepakke. Frustrationen var endvidere stor blandt socialarbejdere på Nørrebro, som oplevede at den offentlige debat og mediernes dækning spændte ben for deres muligheder for at bremse bandernes rekrutteringsgrundlag. „Hvis du er journalist, så læg på. Hvis du ikke er, så læg en besked,“ lød det på en af de mest erfarne gadeplansmedarbejderes telefonsvarer som reaktion på pressens dækning af konflikten.

Mange unge på Nørrebro og i andre boligområder, der lægger territorium til gadebander, følte i denne periode, at de blev skåret over én kam, som nogle der var i bandekrig, uanset om de havde med de kriminelle grupperinger at gøre eller ej. Dette gjorde sig gældende, når de læste overskrifter som „Bandekrigen er indvandrerne skyld“ på forsiden af MetroXpress. Denne forside bygger på en spørgeundersøgelse fra analyseinstituttet YouGov Zapera, hvor et udsnit af borgerne er blevet adspurgt, om hvorvidt „rockerne“ eller „indvandrergrupperne“ bærer ansvaret for bandekonflikten. Tre ud af fire pegede, ifølge MetroXpress, på sidstnævnte, hvorfor avisen kunne indlede sin artikel med ordene: „Når København uge efter uge genlyder af skud og sirener fra politi og ambulancer, er det primært indvandrerne skyld.“

Hells Angels position som acceptable lovløse har herhjemme vist sig ved, at HA-talsmand Jørn Jønke Nielsen gennem bandekonflikten gentagne gange

har udtalt sig i medierne om, hvem der har skylden for bandekonflikten. Jønke er inviteret til interviews i Go'morgen Danmarks hyggelige rammer for at udlægge den bandekonflikt, han selv har en betydelig andel i. Talsmanden for HA er desuden gennem årene blevet inviteret ud som foredragsholder – deriblandt i diverse ungdomsklubber og institutioner for vilde unge – mens han stadig har ageret som frontfigur for Danmarks sandsynligvis mest organiserede kriminelle netværk.

HA-talsmanden hører til blandt de udvalgte få, der bærer titlen *Filthy Few*, efter at han brat satte en stopper for rockerkrigen med Bullshit i 1980'erne med mordet på deres „præsident“, hvorefter den rivaliserende gruppe opløste sig selv. Intet tyder imidlertid på, at konflikten denne gang kan løses ved, at den ene part opløser sig selv.

Både eksistensgrundlaget, voldsideologien og æresidealene i en organisation som Hells Angels – der globalt bryster sig af sin dominerende position med pagten „ingen over, ingen ved siden af“ – kommer under internt pres, hvis fornærmelser og angreb ignoreres. Det samme er tilfældet for de gadebander, der er indblandet i konflikten med Hells Angels, og jo mere et boligområde er under angreb, desto mere støtte vil der formentlig mobiliseres fra andre 'ghettoer', som er overrepræsenterede i kriminalitetsstatistikkerne.

Den opskruede æres- og voldsmentalitet har i bandekonflikten vist sig ved, at Hells Angels har ekskluderet den lokale klubledelse i Århus-afdelingen, fordi man ikke ønskede at deltage i krigen mod gadebanderne. Samme skæbne er overgået lederen af HA's Odense-afdeling, da han undlod af svare tilbage på et angreb fra lokale gadebandemedlemmer fra Vollsmose. Blandt gadebanderne har æres- og hævnmentaliteten blandt andet på Nørrebro vist sig ved, at medlemmer af Blågårds Plads-gruppen en enkelt gang er gået til angreb på unge fra Mjølnerparken i utilfredshed med, at unge fra denne bydel i en periode ikke deltog ihærdigt nok i kampen mod Hells Angels. Forudsætningen for voldens dynamik er således, at de kriminelle grupperinger i bandekonflikten besidder de samme æres- og respektidealer. Ingen vil vende den anden kind til.

Når medlemmer indvilliger i at begå vold for fællesskabet i biker- og gadebander er dette imidlertid ikke blot udtryk for tilvænnning til en voldsideologi, men også et vidnesbyrd om gruppens betydning for den enkelte. I disse broderskaber finder medlemmerne en identitet i et fællesskab, der – hvad enten man vil være ved det eller ej – tilbyder en alternativ kilde til anerkendelse, der kan virke særligt befordrende for dem, der ikke føler, at det omgivende samfund giver adgang til denne.

Når gruppen er det vigtigste

I HA er fællesskabet en del af en global bikerkultur, som repræsenterer et paradoks. På den ene side promoverer medlemmerne og klubben udadtil sig selv som „bikere“, frihedselskende „outlaws“, som ikke vil bindes af samfundets konformitet. Dette står imidlertid i kontrast til, at den enkeltes medlemskab af den kriminelle organisation er betinget af, at han kan sige 'ja' til en intern lydighedskultur, hvor klubbens hierarkiske regler skal følges til punkt og prikke. Medlemskabet er derfor ikke udtryk for individuel frihed. Det har derimod „lighedspunkter med svage sjæles umyndiggørelse af sig selv i religiøse sekter,“ påpeger Benny Lihme med reference til den beskrivelse af HA-fællesskabet, som kommer til udtryk i Sonny Bangers bøger om den kriminelle organisation. I sin selvbiografi anbefaler han således, at organisationen skal undgå, at alt for indgroede individualister søger optagelse, da afgivelsen af personlig frihed er en forudsætning for at kunne blive en del af broderskabet. „Are you ready to give yourself up?“ spørger Barger.

Ikke desto mindre fungerer reglerne, ritualerne, anerkendelsen og trykningen inden for nogle kriminelle grupper i mange tilfælde befordrende for dem, der ikke kan eller vil leve op til samfundets krav om uddannelse og selvstændige valg, der i et bredere samfundsbillede er forbundet med værdi.

Når unge helliger sig et kriminelt fællesskab, dømmer den enkelte sig muligvis ude i forhold til at kunne blive anerkendt som et moralsk tilregneligt individ, når personen bevæger sig uden for subkulturens asociale rammer. Paradoksalt nok stadfæster medlemskabet af mere eller mindre organiserede kriminelle bander dermed den selvsamme oplevelse af manglende anerkendelse, som i mange tilfælde er selve grunden til, at de unge tiltrækkes af disse fællesskaber.

Lederen af Bandidos udtrykte tilbage i 2002 sammenhængen mellem oplevelsen af manglende anerkendelse og det store antal unge, der søgte optagelse i bikergruppen sådan her: „Samfundet skulle måske tænke på, hvorfor folk strømmer til os ... hvis man bliver udelukket hele tiden, bliver man negativ.“ Udtalelsen faldt på et borgermøde i Køge, som Bandidos havde indkaldt til for at komme i dialog med lokalsamfundet, der var træt af rockernes tilstedeværelse og havde forbudt Bandidos og gruppens rockeraspiranter adgang på diverse diskoteker og værtshuse. „Det kan godt være, I ikke vil vide af dem i Køge. Men de er født i Køge, de er vokset op i Køge, de bor her i Køge, og I kan ikke bare smide dem ud. De er her, og de fordamper ikke,“ lød det fra Bandidos' leder.

Især oplevelsen af manglende job- og uddannelsesmuligheder og en tilvæn-

ning til fællesskaber, der er præget af idealer omkring maskulin styrke og ære bør få advarselsslamperne til at blinke, når det gælder potentialet for decideret organiseret bandedannelse. Manglende eksamensbeviser og job udgør her den største risikofaktor i forhold til, hvem der vælger at deltage i kriminalitet med bekendte og gamle barndomsvenner.

Mønsteret i hvem der tiltrækkes af bander i forhold til dem, der tilslutter sig optøjer, som dem der fandt sted i vinterferien 2008, er her endnu klarere. Bandedannelser er ifølge både den kriminalpræventive betjent på Nørrebro samt socialarbejdere i bydelen i højere grad et socialt problem end urolighederne i februar 2008, hvor flere af dem, der bakkede op om afbrændingerne var i arbejde og under uddannelse.

Den kriminalpræventive betjent Harun Y. Rubin fremhæver et mønster, hvor særligt unge uden uddannelse og med dårlige læsefærdigheder tiltrækkes af destruktive fællesskaber som et resultat af deres sociale position i samfundet.

„Og det er vanskeligt at komme ud af gruppen igen. Vi kan lave nok så mange tiltag, men gruppen er det vigtigste for de her unge, fordi de er afhængige af den anerkendelse, de får i gruppen. Der er ingen tvivl om, at det at være uden for samfundet betyder noget. Det at høre til og være en del af et samfund i samfundet er alfa og omega og uden denne oplevelse af at høre til, kan det kriminalpræventive arbejde være op ad bakke.“

Samme fortælling går igen blandt unge, der har udtalt sig til denne bog. Selvom frustrationer over oplevelsen af negative kategoriseringer og diskrimination af etniske minoriteter går igen blandt de unge, der brænder biler af, og dem der deltager i organiseret kriminalitet, er det den sociale position som er afgørende for, hvem der ender i organiseret kriminalitet.

De unges gennemgående beretninger om, at de føler sig frustrerede over at blive skåret over én kam som moralsk utilregnelige individer, er således ikke en fortælling, der for de flestes tilfælde i sig selv fører til kriminalitet. Det er Abas og Omar eksempler på.

De to mænd kender flere barndomsvenner og bekendtskaber, der i dag deltager i organiseret kriminalitet og peger på, at fællesnævneren for flertallet af medlemmerne i gadebanderne er, at de ikke har taget en uddannelse og har haft svært ved at finde vej ind på arbejdsmarkedet. Oplevelsen af modborger-skab blandt mange unge mænd fra det almennyttige boligbyggeri udmønter sig således oftest i organiseret kriminalitet, når den forekommer i kombination

med en fortælling om manglende livsmuligheder. „Lige meget, hvad folk siger, så er der ikke nogle, der vil leve med frygten for, at i dag kommer politiet og banker på din dør, og så skal du ind at sidde i flere år,“ lyder det fra Omar.

Han tilslutter sig ordsproget om, at „lediggang er roden til alt ondt“ og fremhæver, at de af hans gamle venner, der vil „løbe risikoen ved kriminalitet“ også er dem, der har de ringeste udsigter til job. „Måske man vil løbe den, når man er 15-16 år, fordi man gerne vil være sej i folks øjne, men når man er blevet ældre, så vil man bare ikke det der. Gør man det så alligevel, så er det fordi, der ligger nogle ting bag – det ved jeg efter at have boet så mange år her i kvarteret. Der er ingen, der ville risikere det, hvis de havde job, uddannelse og en fremtid.“

DA BANDEKONFLIKTEN VAR PÅ SIT HØJESTE, repræsenterede den imidlertid for en stund en undtagelsestilstand i forhold til, hvilke unge der bakker op om gadebanderne, og hvem der holder sig på lang afstand af dem. En destruktiv bydelsnationalisme bidrog her til, at stadig flere unge, der ikke tidligere har været tilknyttet kriminelle grupperinger, meldte sig som frivillige i selvbestaldede vagtværn, der var orkestreret af gadebander. For nogle blev vagtposten en bagvej til et bandemedlemskab, men flertallet stoppede deres overvågning af rockere og AK 81'ere, da det et år inde i konflikten lykkedes politiet af få lagt en dæmper på antallet af skyderier i gaden.

I mellemtiden havde mange unges forhold til politiet i et område som Blågårdskvarteret nået et lavpunkt. De unges frustration over ordensmagts mislykkede indsats for at stoppe skyderierne i kvarteret udmøntede sig i en aftens uroligheder et år inde i bandekonflikten, da unge i kvarteret endnu en gang fik nok af politiets visitationer. Det er med baggrund i denne mistillid, at lederen af politiets bandeenhed i København måneder efter udtalte, at „vi har fundet ud af, at visitationer i flæng bare skaber frustrationer, og at vi ikke fik noget som helst ud af det.“³⁸³ En enkelt aftens optøjer i august 2009 og politiets efterfølgende erkendelse af, at de mange kontroller i visitationszonerne havde ramt for bredt, afsluttede bandekonfliktens første år, hvor stadig flere ikke-kriminelle iførte sig skudsikre veste, og hvor det forhøjede stressniveau forplantede sig til de lokale klasselokaler og klubber. I Tingbjerg endte unge med at brænde den lokale ungdomsklub ned kort efter udbruddet af skyderier i gadebillet, og på Nørrebro var stressniveauet særligt højt i slutningen af februar 2009. Her fandt den hidtil mest drabelige weekend sted i løbet af bandekonflikten. Desto mere utrygheden og skyderierne dominerede gaden, jo

mere begyndte de vilde unge i Blågårdskvarteret, Mjølnerparken og Tingbjerg at opføre sig, som om deres kvarter udgjorde en stat i staten.

En stat i staten

Et halvt år inde i bandekonflikten kørte den 25-årige Mustafa Shakir Hsownay til Mjølnerparken sammen med sin 10 år yngre fætter. Det var aften, og de to havde aftalt, at fætteren skulle overnatte hos Mustafa Shakir Hsownay i Sydhavnen. Den 15-årige skulle blot løbe op i forældrenes lejlighed og hente noget sengetøj. Den sidste weekend i februar 2009 bliver kulminationen på den hidtil mest blodige måned i løbet af bandekonflikten. Fredag aften bliver Mustafa Shakir Hsownay den første til at lade livet ved et *drive by*-skyderi, hvor han efter alt at dømme bliver forvekslet med en lokal, der har tilknytning til bydelens kriminelle. Da hans fætter hopper ind i bilen, når Mustafa Shakir Hsownay akkurat at bakke ud af P-båsen, før en sølvgrå jeep kører op på siden af ham. Der bliver affyret 13 skud gennem bildøren i førersiden. Mustafa Shakir Hsownay bliver ramt af fire skud i ryggen og nakken.

Når der ringes 112 fra såkaldte udsatte boligområder rundt om i landet, er det ofte almindelig procedure, at politiet kører i forvejen for at afsikre området for ambulancerne.

Allerede en måned inde i bandekonflikten havde unge et andet sted på Nørrebro, i Blågårdskvarteret, besluttet, at det var for risikabelt at vente på en ambulance, hvis nogen blev ramt af skud. Det havde simpelthen taget for lang tid at vente på, at politiet eskorterede ambulancerne ind, da to unge mænd var blevet skudt foran den lokale computercafe. „Der sagde folk: ‘Næste gang venter I ikke på en ambulance. Næste gang kaster I folk ind i en bil og kører dem selv til sygehuset,‘“ fortæller Abas. Efter attentatet mod Mustafa Shakir Hsownay anlagde unge i Mjølnerparken samme strategi efter at have oplevet ambulancer holde uden for bydelen og vente på, at politiet skulle nå frem.

På trods af at politiet samme måned som attentatet på Mustafa Shakir Hsownay fandt sted, havde erklæret, at de ville „sætte sig på Nørrebro“, havde ordensmagten travlt med at gennemføre en hashrazzia på Christiania den aften, han blev skudt. Politipatruljerne var derfor fraværende i nærheden af Mjølnerparken, og da først ambulancefolkene ankom, stod det klart, at Mustafa Shakir Hsownay ikke ville overleve køreturen til Rigshospitalet i den tilstand,

han befandt sig i. Ambulancefolkene rejste i stedet et telt på stedet, hvor de i en time forsøgte at stabilisere den sårede uden held.

Weekenden ender med at koste to liv og fire sårede. Fælles for skyderierne er, at ingen af ofrene har andel i bandernes kampe mod hinanden. I Mustafa Shakir Hsownays tilfælde kunne politiet oplyse, at man ikke havde så meget som en parkeringsbøde på ham.³⁸⁴ Weekendens skyderier ender alle i politiets pulje af uopklarede sager ligesom flertallet af bandekonfliktens attentatforsøg for øvrigt.

Søndag eftermiddag bliver det næste mord begået. Her træder to unge med indvandrerbaggrund ind på Café Våren på Amager og spørger, om der er rockere til stede. Før bodegaens gæster når at svare, affyrer mændene en maskingeværtsalve, der dræber én og sårer flere. Ligesom tilfældige borgere i løbet af bandekonflikten invalideres eller mister livet, fordi de *ligner* en firkantet stereotyp på et gadebandemedlem, kommer folk, der har tatoveringer, kort maskinclipper hår og hårdt pumpede muskler gentagne gange i farezonen, fordi de befinder sig det forkerte sted på det forkerte tidspunkt. Dette er tilfældet ved skyderiet på Café Våren, som har fået ry for at være et 'rockersted' blandt unge på Amager.³⁸⁵ Politiet har en teori om, at gerningsmændene ikke er med i nogen kendte organiserede bander, men at de er lokale unge, som har ladet sig rive med af det anspændte klima og opereret på egen hånd. Det ændrer ikke ved, at mordet er uhyre koldblodigt, og at sådanne skyderier bidrager til at spænde stressniveauet til det yderste blandt såvel organiserede kriminelle som almindelige borgere, der tilfældigvis befinder sig i et område, der opfattes som territorium for gade- eller bikerbander. I disse boligområder udgør konflikten en sjældent set udfordring i forhold til socialarbejdere, klubfolk og skolelæreres arbejde med børn og unge.

Bandekonflikten trænger sig her uundgåeligt ind på det mentale landkort hos en del af de børn, der har skyderierne tæt inde på livet i deres boligområde. Selv børn der ikke har været øjenvidner til skyderier på gaden bliver mindet om konsekvenserne af dem, når mænd i rullestole eller på krykker vidner om *drive by*-skyderierne i lokalområdet.

For andre børn kommer skyderierne tættere på, når de befinder sig i en computercafé, der bliver beskudt, eller når de er øjenvidner til en ung mands død, som i tilfældet med den 25-årige Mustafa Shakir Hsownay i Mjølnerparken. Her iagttog en større flok unge og børn genoplivningsforsøget på ham.

Blandt dem var en gruppe klassekammerater fra en 5. klasse på en af de nærliggende skoler, hvis klasselokaler ikke kunne se sig fri for et øget stressniveau som følge af skyderierne i nærområdet. Flertallet af eleverne fra den

pågældende 5. klasse bor i Mjølnerparken eller i gaderne omkring området, og de tog bandekonflikten med sig ind i klasselokalet, forklarer klasselæreren for eleverne. Bandekonflikten bidrog straks til at skrue op for machoattituden blandt især drengene, lyder det fra to af klassens lærere, der begge har arbejdet på Nørrebro i årtier. Her har de oplevet, hvordan de tosprogede drenge gennem årene har overtaget de machoidealiser, som tidligere var forbeholdt hvide arbejderklassedrenge indtil midten af 80'erne, hvor den etniske sammensætning hastigt begyndte at ændre sig på Nørrebro og i andre af landets gamle arbejderkvarterer.

De pågældende lærere har imidlertid sjældent oplevet en slå-på-tæven-logik sprede sig så hurtigt, som tilfældet var under bandekonflikten. Da eleverne et halvt år efter likvideringen af Mustafa Shakir Hsownay og et år inde i bandekonflikten mødte op til første skoledag efter sommerferien, var der nogle der manglede. Lærerne havde bedt forældrene til fire af klassens mest hårdføre drenge om at finde en ny skole til deres børn. For lærerne var dette en sidste udvej, som var nødvendig for at bekæmpe den stigende ballademageridentitet blandt klassens elever, men Københavns Kommune og den pågældende skole kan også takke sig selv for den stigende uro i klassen, forklarer klasselæreren.

Klassen bar således allerede før bandekonfliktens udbrud præg af et øget stressniveau både blandt lærere og elever, som følge af at elevtallet året forinden var øget til knap 30. Det skete, da skolens to 4. klasser blev slået sammen for at spare penge på lærerlønninger. Konsekvenserne ved klassesammenlægningen var, ifølge lærerne, til at forudsige: mere social uro, klikedannelser og lærere, der fik mindre tid per elev til såvel det boglige som til at snakke med børnene om deres liv og oplevelser i dagligdagen. Denne virkelighed er et produkt af, at skolerne i Københavns Kommune i dag modtager tilskud per elev og ikke per klasse, som tilfældet var i 90'erne.

Den pågældende klasse er således symptomatisk for en del skoler i indvandrerlige boligområder i Danmarks storbyer. Elevtallet er dalet på grund af særligt ressourcestærke forældres flugt, og der er ikke en eneste etnisk dansk elev tilbage i klassen. Klassesammenlægninger er en økonomisk konsekvens af de dalende elevtal, og utrygheden ved såvel bandekonflikt som optøjer i gadebilledet har næppe gjort betingelserne bedre for at stoppe elevflugten fra skolerne i de stigmatiserede bydele.

Skolerne i de områder som bandekonfliktens aktører bruger som deres skydebane står i forreste række, når det gælder risikoen for, at vildfarne kugler skal ramme folkeskolen. Denne frygt har helt konkret ført til, at Københavns Kommunes Børne- og Ungeforvaltning på Nørrebro har udarbejdet en hand-

lingsplan for, hvordan en skole skal reagere på et eventuelt skyderi. „Elev og lærere bliver i lokalerne og går væk fra vinduerne, og skolens ledelse sørger for, at der sættes vagter ved udgangsdørene, der eventuelt låses automatisk,“ lyder det i vejledningen.³⁸⁶

Også inden for Socialforvaltningen har der været ført diskussioner om, hvordan medarbejderne skal håndtere skyderier. Her har nogle opsøgende socialarbejdere anmodet om tilladelse til at bære skudsikre veste, når de går på gaden for at snakke med unge.

Nørrebro er den bydel i landet, der har lagt grund til flest skyderier i løbet af bandekonflikten, men Socialforvaltningen vælger ikke at give tilladelse til brugen af skudsikre veste blandt kommunale medarbejdere. I stedet vedtages det, at socialarbejderne ikke skal opholde sig på gaden i aftentimerne, hvilket begrænser gadeplansmedarbejdernes muligheder for at opsøge unge.

En ny klub åbner

Gadeplansmedarbejdere fungerer især som forbindelsesled mellem unge, der ikke er kommet videre efter folkeskolen og et uddannelsessystem samt en kommunal forvaltning, der kan virke uigennemskuelig for den enkelte. De opsøgende socialarbejdere kan særligt gøre en forskel for de unge, der med Rafik Benchechks ord, har en familiebaggrund, hvor „forældrene har svært ved at magte at være forældre.“ Opgaven består i at få disse unge i job- og uddannelses tilbud samt give dem en motivation, som de ikke nødvendigvis har fået hjemmefra, til at tage ansvar for deres eget liv: „Der findes da nogle, der har ressourcerne i orden, og som bryder ringen. Det er det, vi prøver at gøre klart for de unge: Det, at du har en ikke-ressourcestærk familie, betyder ikke, at du selv ikke er ressourcestærk.“

Da gadeplansmedarbejderne i foråret 2009 stod i den særlige situation, at de efter mørkets frembrud ikke ville risikere at opholde sig på gaden aktualiserede dette endnu en gang behovet for klubtilbud på Nørrebro, hvor unge over 18 år er velkomne. Sådanne tilbud var blevet skåret bort i starten af årtiet, og bydelens socialarbejdere havde lige siden eftersøgt et værested, hvor man kunne komme i kontakt med unge, der er fyldt 18 år. Det er netop denne gruppe af unge, der typisk først rekrutteres, når lokale kriminelle i en tilspidset situation skal bruge såkaldte ‘soldater’. Betingelserne for at stoppe tilstrømningen til kriminelle grupperinger var alt andet end optimale, når de unge hang på gaden.

Et halvt år inde i bandekonflikten var der endnu ikke åbnet et værested

for unge over 18 år på Indre Nørrebro, selvom kommunen kort efter gadeop-tøjerne i februar 2008 havde vedtaget, at der skulle opstartes sådan et klub-tilbud. Da bandekonflikten var på sit højeste, stod det klart, at de manglende klubtilbud nu kunne betyde liv og død.

Efter de mange skyderier i februar 2009 slog en ny klub dørene op i al hast. Gadeplansmedarbejder Rafik Bencheikh havde fået stillingen som leder af det nye værested, og han lagde personligt ud for en del af inventaret for at fremskynde åbningen. „Vores opgave er at få de unge væk fra gaden, få dem herop og få dem videre i livet. Vi kan være med til at give dem et indhold, som er bedre end at være ude på gaden, og vi kan prøve at bearbejde dem både via åbne og lukkede møder og uformelle og formelle diskussioner. Vores opgave er at dreje dem over imod at indordne sig under samfundsreglerne. De skal kunne sætte sig ud over sig selv og se sig selv i en større sammenhæng,“ forklarede Rafik Bencheikh ved klubbens åbning i marts 2009.³⁸⁷

Lederen af den nye klub forklarede her, at stedet ikke ville udvikle sig til et kommunalt betalt tilholdssted for kriminelle, der indgår i væbnede kampe med rockere. „For den hårde kerne er her ikke, og vores medarbejdere ville mærke det, hvis der var den mindste illoyalitet over for stedet. Det vil betyde bortvisning.“³⁸⁸

Det nye værested bærer imidlertid den dag i dag præg af, at det er åbnet midt i en bandekonflikt i et område, hvor kriminelle og ikke-kriminelle uund-gæeligt kender hinanden på kryds og tværs, fordi de gennem barndommen har gået i de samme skoler og institutioner. Selvom det nye værested ikke bliver benyttet af kvarterets hårde kerne af kriminelle, befinder nogle af brugerne sig i periferien af det kriminelle miljø, mens mange har venner og bekendte, der har valgt at tage aktiv del i bandekonflikten. Værestedet har derfor taget sine forholdsregler, når 40-60 unge hver aften lægger vejen forbi. Klubben befinder sig i en låst opgang på 3. sal, og opgangen ind til klubben er video-overvåget.

Ved åbningen af værestedet blev de ansatte ydermere stillet over for et spørgsmål, som næppe er relevant i særlig mange af landets klubber: skulle unge have lov til at komme inden for i klubben, hvis de bar skudsikre veste? Medarbejderne kendte selv til de unges frygt for at blive forvekslet med et bandemedlem på grund af bopælen og udseendet. „Du kan ikke få en, der har skudsikker vest på til at tage hjem først for at tage sin vest af og så komme herover bagefter, for hvad nu hvis han bliver skudt på vejen,“ forklarer en af klubbens medarbejdere. Klubben valgte derfor et kompromis. „Så vi fandt på at lave et rum, hvor alle skulle smide deres skudsikre veste, hvis de ville ind

i klubben. Vi havde ikke lyst til at sige, at alle der går med skudsikre veste er kriminelle – det ved vi, de ikke er.“

Frygten for at blive skudt kunne i gaderne omkring den nye klub iagttages ved det blotte øje, idet stadig flere unge bulede ud om livet. Deriblandt et stort antal unge, der ikke var involveret i kriminalitet. Unge som Omar og Abas smed de skudsikre veste igen, lige så snart det lykkedes politiet at dæmme op for antallet af skyderier i de sidste måneder af året 2009. I den mellemliggende periode trådte de ikke uden for deres dør uden at være iført en skudsikker vest.

„Det er fordi, jeg skal gå på de her gader for at komme hen til min dør. Hvis kommunen gav mig en helikopter, der fløj mig til mit tag hver dag, så havde jeg ikke gået med skudsikker vest. Men så længe, jeg skal gå herhen til, og fordi jeg har set masser af mine venner blive skudt på grund af den her bandekonflikt, så bliver jeg nødt til det,“ forklarede Omar til denne bog, da skyderierne ramte med jævne mellemrum i 2009. Dengang iførte han sig sin skudsikre vest, hver gang han skulle cykle til forelæsninger på universitetet, tage på arbejde eller mødes med vennerne i kvarteret. „Det er et menneskeligt instinkt, at man prøver at forsvare sig selv mod en eller anden trussel. Og det gør jeg ved at tage skudsikker vest på. Hvad skal jeg ellers gøre? Farve mit hår blondt?“

Omar hører blandt de mange unge i kvarteret, der følte en stor lettelse ved at kunne skifte den lokale computercafé og gadehjørnerne ud med en ny klub, hvor han og hans venner kunne mødes uden frygt for, at der blev skudt mod dem. Alligevel frygtede Omar for gåturen hen til klubben og ligesom andre unge, der har udtalt sig til denne bog, afviser han, at han ville have tilbagelagt de få hundrede meter fra bopælen til det nyåbnede værested uden først at tage sin skudsikre vest på. Den nye klub for unge over 18 år ville næppe have fået en god start i kvarteret, hvis ikke den havde lavet en aftale med de unge om, at de gerne måtte træde inden for med deres skudsikre veste så længe, de smed dem i et lokale ved indgangen. „Det der er godt ved det her sted er, at der er ansat folk, der selv er vokset op på Nørrebro, og som forstår drengene. Så undgår man alle de der magtkampe. Så vi er sluppet for det, som for eksempel skete i Tingbjerg,“ forklarer Omar.

Klubarbejdet i Tingbjerg udgør nærmest et kapitel for sig. Ud af de bydele, der lægger asfalt til flest skyderier, er Tingbjerg formentlig det boligområde, hvor de lokale fritids- og ungdomsklubber bliver hårdest ramt. Modsat Nørrebro har Tingbjerg haft en klub, hvor også unge over 18 år var velkomne. Kort før Nørrebros unge fik et nyt værested, mistede Tingbjerg klubben Ungehuset Ruten, der lagde lokaler til unge op til 23 år. Efter mordet på Osman Nuri Do-

gan følte mange af Tingbjergs unge sig svigtet af de lokale klubber. Mistilliden gav sig udslag i, at de unge endte med at brænde deres egen klub ned.

Klubber nedbrændes og pædagoger sendes til krisepsykolog

Mordet på den 19-årige Osman Nuri Dogan havde fundet sted på et tidspunkt, hvor væsentligt flere hang på gaden end sædvanlig. Årsagen var, at klubben Ungehuset Ruten på Tingbjergs hovedgade mod sædvane ikke slog dørene op umiddelbart efter sommerferien i 2008. De fleste af de unge, der ikke havde påbegyndt en uddannelse eller fundet et job efter folkeskolen kom i denne klub, som kort før skyderierne i bydelen blev kastet ud i en omfattende omstrukturering. Baggrunden var, at Tingbjerg Skole skulle overgå til at være en såkaldt heldagsskole, hvorfor der blev varslet nye medarbejdere, der ikke alle havde kendskab til bydelen og gruppen af børn og unge i den lokale klub. Nogle medarbejdere i bydelens forskellige fritids- og ungdomstilbud fik at vide, at de ikke kunne fortsætte i deres stillinger, andre gik i protest over, at Københavns Kommune efter deres opfattelse havde taget en beslutning hen over hovedet på dem om at centralisere klubarbejdet samt degradere flere af de daværende chefer.

Da Osman Nuri Dogan blev skudt og dræbt på Ruten var frustrationen stor blandt unge, der mente, at han måske stadig ville være i live, hvis ikke klubben havde lukket dørene i på grund af en intern ballade om omstruktureringer og medarbejderudskiftning. Mistilliden eskalerede i de kommende måneder, hvor der fandt en nedsmeltning sted i Rutens Ungehus. Det bliver mere reglen end undtagelsen, at klubben holder lukket på grund af stridskampe mellem medarbejdere og særligt de ældste brugere af klubben. Begge parter er frustrerede. De unge er stressede over skyderierne på gaden og vil ind i den klub, som flertallet er kommet i, siden de var små børn. Medarbejderne er på sin side bekymrede over, at stadig flere unge ankommer i skudsikre veste. Klubbens nye ledelse vælger en politik, hvor folk med veste formenes adgang.

De unge vil på deres side ikke gå fra hjemmet til klubben uden at føle sig beskyttet mod pistolskud ved at være iført vest. Hvis Osman Nuri Dogan havde været iført en skudsikker vest, ville han muligvis stadig have været i live, lyder rationalet den dag i dag blandt unge i Tingbjerg.

Gitte Larsen hørte blandt dem, der var stoppet i klubben kort før mordet på Osman Nuri Dogan. Mens hun var leder af Ungehuset på Ruten, havde hun haft næsten daglig kontakt med mange af de unge mænd, der iførte sig skudsikre veste. Hun hører blandt de få medarbejdere i det lokale klub- og

skoleliv, der selv bor i Tingbjerg, og hun har kendt mange af de unge, siden de var små.

I ugerne efter mordet på Osman Nuri Doga blev hun flere gang opsøgt af unge, der var frustrerede over, at de ikke kunne regne med, hvornår klubben holdt åbent, og hvornår den var lukket. De fleste dage havde klubben lukket, og når det ikke var tilfældet, var stemningen præget af stress, uro og frustrationer. Flere gange gav dette sig udtryk ved, at unge smed med møbler eller Cocioflasker. Gitte Larsen forklarede de unge, at hun ikke længere var ansat i klubben.

Bag kulissen forsøgte hun imidlertid at forklare de nye medarbejdere i Tingbjerg Fritid, at det blot gav anledning til flere frustrationer i hele bydelen, når klubben ikke slog dørene op. Medarbejderne følte sig imidlertid utrygge ved en virkelighed, hvor de selv gik rundt i T-shirts, mens de unge ankom i skudsikre veste. Hvad nu hvis bevæbnede rockere tiltvang sig adgang til klubbens lokaler og skød løs i lokalerne, var der en af de nye medarbejdere, der spurgte Gitte Larsen.

Sidste gang hun snakkede med en gruppe unge, der ville have klubben åbnet igen, kunne hun se, hvilken vej det gik. „Hvis ikke de åbner klubben, så brænder vi den fandeme ned, sagde de. Og det var så det, der skete,“ konstaterer Gitte Larsen.

Den 24. september blev Ungehuset på Tingbjerg Torv sat i brand, men det lykkedes at tøjle flammerne. Tre dage senere blev klubben igen udsat for et brandattentat. Denne gang blev lokalerne totalskadede, og da flammerne døde ud, stod det klart, at der ikke ville blive åbnet klub i de samme lokaler.

Da der igen åbnes ungdomsklub i Tingbjerg, sætter bandekonflikten et varigt aftryk på flere af medarbejderne. Klubleder Kim Valbjørn sender syv medarbejdere til krisehjælp hos Rigshospitalets psykologer. To af bydelens garvede pædagoger vender aldrig tilbage til Tingbjerg Fritid. En afdelingsleder i ungdomsklubben bliver ydermere langtidssygemeldt, og dennes afløser må også hurtigt erkende, at hun ikke er gearet til opgaven.

Klubben ansatte herefter en 29-årige pædagogstuderende som afdelingsleder. Selim Aslan, kaldet Shoraz, er selv opvokset i Tingbjerg, og hans kendskab til de unge gør forskellen.

„Det med stiksikre veste havde stået på endnu, hvis vi ikke havde ansat nye mennesker i ungdomsklubben, herunder Shoraz, der som afdelingsleder har fået skabt ro og respekt om det at være i klubben. De unge har fået et ejerskab til klubben – ikke mindst i kraft af hans evne til at skabe bæredygtige relationer til de unge,“ fortæller Stine Kart Nielsen, der er faglig leder i klubben.³⁸⁹ Ud

over ansættelserne af nye kræfter med kendskab til bydelen og dens unge, blev der også formuleret krise- og beredskabsplaner, så medarbejderne vidste, hvad de skulle gøre i tilfælde af ulykker, vold, dødsfald eller brandstiftelse. Derudover etableredes et sikkerhedsrum med en dør, der kun kan åbnes indefra. Her kan klubbens brugere og medarbejdere beskytte sig bag sikkerhedsdøren i det tilfælde, at bevæbnede mennesker skulle trænge ind i klubben.

DEN GRADVISE GENETABLERING AF TILLID MELLEM unge og klubmedarbejdere har dog ikke betydet, at Tingbjergs klubber har kunnet få fat i alle de, der ved opstarten på bandekonflikten følte sig svigtet af bydelens pædagoger. Nogle har valgt fællesskabet i den lokale ungdomsklub fra til fordel for de grupperinger af kriminelle, der i stigende grad organiserer sig i en bandestruktur.

Før mordet på Osman Nuri Dogan lagde Tingbjerg grund til hashhandlere og andre kriminelle, som til en hvis grad samarbejdede om at lave hurtige penge. De forskellige kriminelle aktører i Tingbjerg var imidlertid ikke organiseret i lige så høj grad som eksempelvis Blågårds Plads-gruppen for ikke at tale om rockerorganisationerne Hells Angels og Bandidos. Oplevelsen af en ydre trussel har imidlertid inspireret nogle af Tingbjergs unge til i højere grad at organisere sig på en måde, der minder om decideret bandedannelse. Derudover melder unge, der ikke tidligere har været en del af nogle kriminelle grupperinger, sig ind i en kamp mod Hells Angels, fordi de føler, at bydelen er under angreb.

Det samme mønster gør sig gældende på Nørrebro, hvor bandekonflikten bliver en bremseklods for de målsætninger, som bydelens socialarbejdere havde opstillet efter optøjerne i vinterferien 2008.

Modsætningerne bygges op på flere fronter

Efter optøjerne i februar 2008 havde socialarbejdere i Københavns Kommune generelt og på Nørrebro i særdeleshed håbet på at kunne bygge videre på de unges åbne brev til offentligheden ved at fremdrage det som et eksempel på, at det kan betale sig at tage ansvar for sine omgivelser og sig selv. Derudover havde Københavns Politi og gadeplansmedarbejderne på Nørrebro taget initiativ til et efteruddannelseskursus for betjente, der patruljerer i et område som Nørrebro. „Kollegaerne skal have de rette værktøjer med i rygsækken, når de bevæger sig i bydelen. Det er for at sikre, at der ikke opstår ting om for eksempel retorikken, som de unge fokuserer meget på. Det kan også være, hvordan vi bedst

møder dem på gaden, eller bedst afleverer dem derhjemme, hvis det er det, vi skal," forklarede den første operative leder af bandeenheden, Henrik Sommer, i marts 2009.³⁹⁰ Behovet var atter blevet aktualiseret ved bandekonflikten, og planen for uddannelsen var, at bydelens gadeplansmedarbejdere skulle stå for undervisningen. Uddannelsen blev imidlertid aldrig til noget, og målet om at dæmme op for mistilliden til politiet blev ikke indfriet.

Tværtimod blev fortællingen om et Os og Dem forstærket, og endnu en gang spillede politiets visitationer en væsentlig rolle. „Selvfølgelig har bandekonflikten betydet en nedgang i succes,“ forklarer Abas, der som de unges talsmand havde været positivt overrasket over ordensmagtens reaktion på de unges åbne brev til offentligheden ved gadeoptøjerne i februar 2008. „Men igen kan man spørge: hvor ligger ansvaret? Nu er bandekonflikten der, og så er det okay, at politiet hopper tilbage til de gamle rammer. De kunne også have valgt at bygge videre på den her succesoplevelse med at bygge tilliden op og lade være med at visitere alle.“

Hvor politiet havde foretaget 235 visitationer på en måned frem til optøjerne i vinterferien 2008, fandt der i perioden fra marts 2009 og frem til august måned 2009 15.000 visitationer sted i København. Det svarer til et gennemsnit på 2.500 visitationer om måneden. Visitationer hvor risikoen for at blive stoppet på gaden, ifølge politiets egen statistik, var fem gange større for mænd med indvandrerbaggrund end for etnisk danske mænd. I denne periode besluttede Omar sig en fredag aften for at tælle, hvor mange gange han blev visiteret, når han bevægede sig rundt i kvarteret. Optællingen startede kl. 20.00 og sluttede, da han igen indfandt sig i sin lejlighed omkring kl. 24.00, forklarer Omar:

„Otte gange. Jeg blev visiteret flere gange på vej fra mit hjem til Blågårds Plads. Så igen på Pladsen. Et par gange i løbet af aftenen, når man bevægede sig rundt og så igen, da jeg skulle hjem i seng. Tilbage i februar 2008, tænkte jeg: det her er slemt og værre end noget, vi nogensinde har oplevet tidligere. Men med bandekonflikten, har jeg så kunnet se, at det faktisk godt kunne blive værre. Og når alle bliver visiteret – igen – så er det klart, at det skaber en enorm frustration. For jeg er jo ikke bandemedlem. Hvorfor skal jeg så hele tiden stoppes uden for mit eget hjem?“

Frustrationerne over visitationerne brød ud i lys lue et år inde i bandekonflikten. Ligesom ved optøjerne knap halvandet år forinden havde både socialarbejdere og unge i Blågårds kvarteret holdt vejret i flere uger, da en simpel konfrontation mellem politiet og en ung mand, der nægtede at lade sig visitere

antændte den ophobede vrede en lørdag aften i august 2009. Det skete da den unge mands 35-årige storebror henvendte sig til betjentene på gaden for at få opgivet identiteten på den politimand, som havde visiteret hans bror, så han kunne indsende en klage over ham. Det fik begivenhederne til at eskalere. Han blev efterfølgende sigtet for at have sparket en betjent i maven.

Anklageren krævede minimum et års fængsel, men da byretten valgte at sidestille vidneudsagnene fra betjentene og fra tilskuere, der havde set optrinet fra de nærliggende caféer på Blågårds Plads, faldt sagen. Cafégæsterne havde protesteret højlydt ved optrinet. „Han virkede på ingen måde truende, og derfor virkede det ubegrundet på mig, at man forsøgte at anholde ham“, forklarede et vidne i retten. Et andet vidne, der selv er jurist betegnede optrinet som „overdreven magtanvendelse“. „Han havde en lille dreng på fire-fem år i hånden, da han gik hen og spurgte politiet om, hvem der havde slået hans mindre bror,“ lød det i retten fra juristen.

Allerede da ordensmagten slæbte den 35-årige baglæns ud af kvarteret blev de første sten kastet. I løbet af få timer gravede venstrefløjsaktivister og lokale unge i forening brosten op for endnu en gang at omdanne Blågårdskvarteret til et kaos af ild og stenkast.

Optøjerne gav anledning til, at der blev skruet op for antallet af betjente hos Nørrebro Nærpoliti, ligesom tilfældet havde været det efter urolighederne på Nørrebro i sommeren 1997. Endnu en gang gentog historien sig på Nørrebro.

Ledelsen i Københavns Politi meldte endvidere ud i pressen, at man var åben over for at gentage succesen med et dialogmøde med repræsentanter for kvarterets unge, som det var sket i forbindelse med gadeoptøjerne halvandet år forinden. De unge var imidlertid denne gang ikke i nærheden af at tage imod tilbuddet. „Det var præcist det samme som sidst, og det er utroligt, at politiet ikke er blevet klogere,“ udtalte Abas til denne bog få dage efter lørdagens uroligheder. „De har visiteret alle gang på gang på gang, og så vil de samtidig have, at de vi skal stole på dem. Og hvad har de fået ud af det? De har fundet et våben i en baggård. De har ikke fundet et eneste våben ved en visitation. Jeg skal ikke mødes med politiet igen. Man får ikke noget ud af det,“ fortsatte Abas.

Visitationerne, de mange skyderier, utrygheden og politiets lave opklaringsrate i løbet af bandekonflikten bidrog alt sammen til den allerede eksisterende mistillid, der gennem årtier er blevet overdraget fra storebrorgeneration til lillebrorgeneration.

I et område som Blågårdskvarteret er mistilliden over for ordensmagten

ikke forbeholdt beboere, der bedriver kriminalitet. Den gør sig også gældende blandt studerende som Omar, der har rene straffeattester, og som siden de tidlige teenageår har opbygget en fælles fortælling med vennerne om, at politiets kontroller sker på baggrund af stereotype forestillinger om, hvordan kriminelle ser ud. Konsekvensen er en grundlæggende mistillid til statens voldsmonopol, som ikke blot berører det direkte forhold mellem unge og politi på gaden. Mistilliden til politiet udgør en væsentlig komponent i den destruktive bydelsnationalisme, der indimellem gør sig gældende i Blågårds kvarteret og andre stigmatiserede boligområder. En bydelsnationalisme som risikerer at forstærke afstanden mellem disse kvarterer og det omgivende samfund. Omar forklarer det sådan her:

„Som indvandrer kan man blive stoppet af politiet i sin bil med sele på, og stadig føle sig nervøs, fordi man har mistillid til politiet og forventer, at politiet også har mistillid til os. Jeg siger ikke, at alle betjente laver problemer, men ligesom samfundet generaliserer omkring os, så kommer vi til at generalisere omkring politiet. Det at hver anden betjent taler grimt til en, bliver pludselig til, at alle betjente taler grimt. Det er konsekvensen af den mistillid, man bliver mødt med. Konsekvensen er også, at vi ikke stoler på, at vi får samme behandling og beskyttelse fra politiets side. Blågårds Plads er nærmest en selvstændig stat, fordi der er så stor en mistillid til systemet. Det er farligt, for det betyder, at vi bliver en mindre del af samfundet.“

Mistilliden og udviklingen af en stat i staten viser sig i bandekonflikten ved, at unge boykotter ambulancer, fordi de ikke tror på, at de får samme 'service' som andre borgere, og når de ifører sig skudsikre veste, fordi de ikke stoler på, at retsstaten kan eller vil beskytte dem.

Det ultimative symbol på den destruktive bydelsnationalisme viser sig særligt på Nørrebro efter de mange skyderier i februar 2009. Her udbredtes selvbestaldede vagtværn, som konkurrerer med politiet om at visitere borgere på gaden, som de synes ser mistænkelige ud.

Private vagtværn og en ny strategi fra ordensmagten

At der opstår selvbestaldede vagtværn i danske boligområder er muligvis nyt herhjemme, men fænomenet har været udbredt i USA i årtier, hvor der generelt har eksisteret to former for vagtværn i stigmatiserede bydele, hvor beboerne er overrepræsenterede i kriminalitetsstatistikkerne. Nogle vagter

har været tilknyttet de organiserede bander og har primært haft til formål at holde øje med, om politiet var på vej. Den slags vagter har således været en forudsætning for, at banderne har kunnet operere og sælge stoffer på gaden uden indblanding fra ordensmagten.

Den anden type af vagtværn er historisk udsprunget af behovet for at holde udefrakommende farer ude og består ikke nødvendigvis af nogle, der er tilknyttet den organiserede kriminalitet. Her består vagterne af beboere, der typisk betragter sig selv som beskyttere af lokalområdet. Denne type vagtværn eksisterede også i South Central Los Angeles før den organiserede gadebandekriminalitet for alvor vandt udbredelse (her regnes mafiaen ikke med). Frem til 1960'erne udsprang behovet for vagtværn i de sorte *inner city areas* af truslen fra udefrakommende Ku Klux Klan-folk og andre, der gerne ville tæve sorte i det raceadskilte USA.

I dag består flertallet af bandemedlemmerne i South Central Los Angeles af latinoer, og en del af banderne styres fra mexicanske fængsler. Samtidig er skillelinjen mellem de to former for vagtværn med årene blevet stadig mere flydende i takt med, at farerne udefra har ændret sig fra racistisk motiverede overfald til truslen fra bander fra andre boligområder, der ønsker at lave en territorial markering.

Når beboere i de amerikanske *inner city areas* har organiseret sig i vagtværn, der ikke har haft til formål at tjene penge på kriminalitet, hænger dette blandt andet sammen med, at staten ofte ikke er særlig nærværende i disse boligområder, hvilket også betyder et fravær af nærbetjente, der kan skabe en oplevelse af tryghed blandt beboerne.

Modsat den europæiske 'ghetto' – som primært er gamle arbejderkvarterer, der består af alment boligbyggeri – har sociologer generelt rubriceret de amerikanske ghettoer, som områder der er kendetegnet ved et fravær af stat, hvorfor lokalområderne ofte selv organiserer og finansierer mange af de opgaver, som staten står for herhjemme. Det gælder den lokale kirke, medborgerhuse, indsamlinger til nødstedte beboere og midler til de lokale folkeskoler, som typisk er afhængige af den boligskat, som beboerne betaler, hvorfor fattige områder typisk ender med fattige skoler. I nogle tilfælde bidrager afstanden til statens institutioner til, at nogle beboere danner deres egen stat i staten med private vagtværn.

I et historisk lys er den slags forordninger temmelig særegne i en skandinavisk velfærdsstat, hvor spørgsmål om sikkerhed og socialt arbejde i landets lokalområder i højere grad er lagt i hænderne på staten. Selvom staten generelt ikke er lige så nærværende i Europas gamle arbejderkvarterer i dag som for

blot et årti siden, har denne udvikling ikke slået igennem i samme grad i det almennyttige boligbyggeri i de skandinaviske lande, hvilket også viser sig ved en bydel som Nørrebro.

På trods af at lokalpolitiet på Nørrebro før bandekonflikten brød ud var blevet kraftigt beskåret, kan bydelen langt fra rubriceres som et område, hvor velfærdsstatens institutioner er blevet udhulet, som tilfældet har været det i en del af de franske forstæder. Nørrebro byder således både på et lokalt socialcenter samt en bred vifte af folkeskoler samt klubber, for ikke at tale om et væld af sociale projekter, der er finansieret ved statslige midler.

Statens udøvende magt er desuden repræsenteret ved både lokalpoliti og betjente fra større politistationer. Problemet består således ikke så meget i et fravær af socialarbejdere og betjente. Det består primært i, at der i løbet af bandekonflikten opstår en fortælling om, at retsstaten kun *kontrollerer* og ikke *beskytter* de unge. Som en af de selvbestaltede vagter udtrykte det i efteråret 2009: „Det ville være dejligt ikke at skulle agere vagt og gøre politiets arbejde. Men når politiet er herude, visiterer og chikanerer de os. Når de har vendt vores lommer, kører de igen, og så kommer den anden part herind og skyder.“³⁹¹

Tidligere eksisterede der løst organiserede vagtordninger i Blågårdskvarteret, der holdt øje med, om politiet var på vej. Bandekonflikten betød imidlertid at flere unge, der ikke tidligere havde været tilknyttet organiseret kriminalitet, meldte sig til selvbestaltede vagtværn, der skulle holde øje med, at rockere ikke kørte ind i kvarteret. Den ovenforstående vagt hørte til blandt disse unge. Han opfattede ikke sig selv som kriminel og påpegede, at vagtværnet ikke fik løn for at patruljere i området. Han var klar over, at „han balancerer på grænsen af det lovlige“, da han udtalte sig til Dagbladet Information i efteråret 2009. Kort tid efter opløste vagtværnene sig selv igen, da antallet af skyderier faldt, hvorfor meget tyder på, at tilstrømningen til vagtværnene langt hen ad vejen var udtryk for en undtagelsestilstand. En undtagelsestilstand der gjorde at unge, som ikke tidligere havde været en del af nogle kendte kriminelle grupperinger, meldte sig som vagter.

Den pågældende vagt havde da også ren straffeattest, forklarede han. „Hver dag, når jeg arbejder som vagt, risikerer jeg at blive taget af politiet og få en alvorlig plet på straffeattesten. Så det er ikke for sjov, jeg gør det. Men jeg har besluttet at prioritere det her, fordi det handler om min egen og mine venners sikkerhed.“ Vagtens opgave var primært at få øje på ‘rockerlignende typer’ og visitere dem for våben. Han var i efteråret 2009 i gang med at læse en række adgangsgivende fag for at komme ind på Ingeniørhøjskolen, men troppede op

på gaden, så snart han havde fri fra skole. „Så jeg har ikke tid til at arbejde ved siden af, for jeg bruger min fritid som frivillig i vagtværnet,“ forklarede han.³⁹²

I interviewet blev han præsenteret som en 23-årig tømrer, der bor på Indre Nørrebro. Han bad journalisten udelade en enkelt detalje, som kunne gøre ham genkendelig for politiet: at han er etnisk dansk.

Flertallet af vagterne var etniske minoriteter, men flere unge forklarer, at det var en fordel med de etnisk danske vagter, da de havde lettere ved at slippe igennem politiets kontroller. „Medierne snakker hele tiden om bandevagter, men de forstår ikke, at de fleste ikke er bandemedlemmer. Mange er studerende, som bare ikke vil have, at deres venner og søskende bliver skudt. Og så er det lige meget, om man hvid, sort, brun, eller hvad man er,“ lød det fra Abas, mens der stadig jævnlige blev skudt på gaden, og vagterne var synlige i gadebilledet. „Vi er her jo for at passe på jer, siger betjentene. Men det er de jo ikke. Jeg har flere gange forklaret en betjent: Efter klokken otte, så er der bare dødt på gaden – så ser vi ikke én af jeres biler.“

Hvor Abas og Omar i denne periode havde anskaffet sig skudsikre veste, afholdt de sig dog fra at melde sig til det lokale vagtværn. Hovedårsagen er den samme, som da de to unge mænd ved optøjerne i vinterferien 2008, sagde nej til at deltage i afbrændinger af biler og containere af. De ville ikke risikere at miste deres praktikplads og job. „Ellers ville vi gøre det. Man har jo lyst. Det handler om at beskytte sit kvarter og alle dem, man elsker,“ lyder rationalet fra Omar.

Omvendt melder Ali, der dannede fortrop, da der blev kastet brosten mod politiet og brændt biler af i februar 2008, sig til kvarterets vagtværn. I USA har det i praksis vist sig svært at fastholde opdelingen mellem de to typer af vagtværn, som har eksisteret, og ofte er de, der har meldt sig som vagter for at sikre tryghed i kvarteret selv blevet indlemmet i kriminalitet på gaden. Det samme bliver tilfældet for nogle af de selvbestaltede vagter i løbet af bandekonflikten.

Nogle af vagterne er bevæbnede med mobiltelefoner, så de kan ringe efter personer, der bærer skydevåben. Andre vagter er bevæbnede med pistoler, hvilket udviser den skillelinje, som nogle af vagterne har opstillet, mellem kriminalitet og simpel beskyttelse af kvarteret – særligt når pistolerne er blevet udleveret af folk, der er involveret i organiseret bandekriminalitet. Svære udsigter til at finde arbejde på grund af en plettet straffeattest bidrog til, at Ali ikke blot mødte op på vagt med en mobiltelefon. Han blev en af de vagter, der bar pistol, da han meldte sig som ‘soldat’ for den hårde kerne af kriminelle i kvarteret. Ved en enkelt episode hævdede han sit våben og skød mod en ‘ude-

frakommende', som han mistænkte for at være rocker. Den manglende tiltro til politiet og angrebene udefra bidrager i løbet af bandekonflikten til, at unge som Ali ad bagevejen bliver tilknyttet den organiserede bandekriminalitet.

Udviklingen går ikke ordensmagtens øje forbi. I efteråret 2009 erkendte politiets bandeenhed i København, at tilliden mellem politiet og de unge på Nørrebro var brudt. Politiets mange visitationer på gaden har været med til at give de unge et negativt og fejlagtigt billede af politiet, lød det fra chefen for Københavns Politis bandeenhed Jakob Vilner. „Før visiterede vi i flæng på Nørrebro, men vi ved nu, at det ikke har den rette effekt. Det har medvirket til, at de unge i området nærer mistillid til os, og det er beklageligt. Der skal genskabes en tillid, så de unge ikke føler sig nødsaget til at fungere som gadevagter,“ sagde han.³⁹³

I STEDET FOR DE MANGE VISITATIONER PÅ GADEN anlagde politiet i efteråret 2009 en strategi, som handler om at kortlægge, hvem der deltager i bandekonflikten samt indsamle efterretninger om den organiserede kriminalitet for derefter at iværksætte koordinerede razziaer.

Ved den hidtil største koordinerede politirazzia slog politiet i oktober 2009 til mod 16 private boliger og rockerborge rundt omkring i København samt to adresser i Sverige.³⁹⁴ 32 mennesker blev i første omgang anholdt. „Der er tale om en allerede planlagt aktion, som vi har fremrykket, fordi vi havde indikationer på, at noget var i gære,“ forklarede lederen af Københavns Politis bandeenhed.

Timingen for aktionen hang sammen med, at ukendte gerningsmænd tre dage forinden havde gennemført et attentatforsøg, der havde en karakter, som gjorde, at det normalt ville føre til et kontant modangreb.

Attentatforsøget var særegent og fik særlig megen medieomtale ved, at det tog en geografisk afstikker fra de stigmatiserede bydele. Hidtil havde politiet generelt nedtonet risikoen for, at tilfældige borgere kunne blive ramt af vildfarne kugler. Nu lød der andre toner.

„Det værste er, at uskyldige nu bliver udsat for stor fare,“ udtalte således Rigspolitechefen, Jens Henrik Højbjerg, da kuglerne fandt vej til Hellerup. „Vi skal have stoppet dette vanvid,“ fortsatte han.

Udtalelsen faldt efter, at der i oktober 2009 blev skudt ind gennem ruderne på Strandvejen 195, der huser restauranten Sticks'n'Sushi, hvor en håndfuld rockere spiste deres aftensmåltid. Der var yderligere fire gæster og to ansatte på spisestedet, men de slap alle uskadede.

Brian Mikkelsen, der dengang var justitsminister, bor blot få hundrede meter fra gerningsstedet, og hans papdatter var ansat i den selvsamme Sticks'n'Sushi. Ligesom Rigspolitichefen var han oppe i det røde felt, da han tonede frem på tv-skærmen. Her konstaterede han, mere end et år inde i en bandekonflikt, hvor de mange skyderier i det almennyttige boligbyggeri havde kostet flere uskyldige menneskeliv, at skyderierne kunne ramme „almindelige mennesker“. „Det er en helt forfærdelig situation, at man på den måde skyder på må og få i Danmark. Vi skal sætte hårdt ind mod skyderierne, mod banderne og rockerne. Det er en fuldstændig uacceptabel situation, vi er i,“ lød det fra justitsministeren i TV2 News.³⁹⁵ Han krævede handling, og det fik han.

På dage efter præsenterede Rigspolitiet et nyt bandetiltag for justitsministeren. Oprettelsen af endnu en bandeenhed ved navn 'Task Force Øst' bestående af 75-80 mand, som skulle fokusere på at forebygge skudopgør. „Forskellen til vores tidligere tiltag er, at denne enhed kun skal arbejde fremadrettet. Vi skal samle et billede af, hvem der arbejder sammen i det kriminelle miljø – og hvorfor de arbejder sammen,“ forklarede rigspolitichef Jens Henrik Højbjerg, der begrundede den nye enhed med, at det hidtil ikke var lykkedes politiet, at neutralisere konflikten.

På dette tidspunkt var omkring 100 personer med tilknytning til organiserede biker- eller gadebander varetægtsfængslede, men det var kun lykkedes politiet at rejse sigtelse i en tredjedel af sagerne; ofte fordi ofre og vidner ikke ville udtale sig.³⁹⁶ Ved et større efterforskningsarbejde og en kortlægning af biker- og gadebandemedlemmers hærgen lykkedes det ordensmagten at slå til i en række razziaer og sætte en prop i bandekonfliktens dynamik af skyderier, der gengældes ved hurtige modangreb.

Herefter svinder vagtværnene ind samtidig med, at unge mænd som Abas og Omar smider deres skudsikre veste. Da det lykkes ordensmagten at neutralisere det store antal skyderier ved at skifte taktik fra stressaktioner på gaden til koordinerede aktioner og forebyggelse, føler Omar og Abas for første gang i løbet af bandekonflikten, at politiet også er til for at beskytte dem.

Fremtidsperspektiver

Bandekonflikten er ikke slut og spørgsmålet er, om ikke vi må erkende, at skyderier i gadebilledet er en blivende tilstand, som kan blusse op i perioder. Skyderierne vil formentlig fortsætte med at runge i gaderne fra tid til anden, men nedgangen i antallet af *drive by*-skyderier og tilvænningen til bandekonflikten har minimeret frygten blandt de unge i et område som Blågårdskvarte-

ret. Unge som Omar og Abas er vendt tilbage til en mere 'normal' levevis uden skudsikre veste og selvbestaltede vagtværns visitationer af borgere i kvarteret.

Da visitationszonerne i København ophæves i foråret 2010 efter to år med en juridisk undtagelsestilstand, der har gjort det muligt for politiet at visitere enhver borger uden mistanke, føler særligt de unge minoritetsmænd i Blågårdskvarteret endvidere, at de i højere grad sidestilles med deres naboer og medborgere, når det gælder deres ret til at bevæge sig frit rundt på gaden.

Den genetablerede tryghed og ændringen i politiets strategier i løbet af bandekonflikten sikrer, at rammerne for bevægelsesfriheden i højere grad er til stede for disse unge. Trygheden og følelsen af at blive behandlet som moralsk tilregnelige bidrager ydermere til at skabe oplevelsen af et medborgerskab, der går på tværs af køn, socialt ståsted, etnicitet og bopæl.

Som denne bog har vist, sikrer liberale minimumsrettigheder imidlertid ikke i sig selv nødvendigvis det enkelte individ betingelserne for et værdigt liv. Såvel en persons sociale position som religion, etnicitet, kultur og køn har betydning i de værdihierarkiseringer af mennesker, som uundgåeligt også finder sted i Danmark og andre liberale demokratier. Det er når sådanne værdihierarkiseringer gør vold på det enkelte individs selvforståelse og identitet, og når de negative kategoriseringer munder ud i ulige muligheder for at vælge det gode liv, at man må betragte dem med alvor. Et eksempel er unge, der må droppe at færdiggøre uddannelsen, fordi deres hudfarve udgør et uoverkommeligt gebyr ved forsøget på at finde praktikpladser, eller når et forvansket billede af „ghettoen“ spænder ben for det sociale arbejde, fordi indtrykket af kriminaliteten blandt unge i disse boligområder udvikler sig til selvopfyldende profetier og bidrager til nogle gruppefællesskabers asociale adfærd.

En generel medborgerskabseksansion i et liberalt samfund som det danske er i denne bogs optik afhængig af to hovedfaktorer. Den ene handler om de kategoriseringer, som den enkelte borger hensættes i af sine medborgere, af medierne og af meningsdannere i samfundet.

Denne sociale virkelighed eksisterer imidlertid i en vekselvirkning med borgernes ressourcer og kulturelle kapital. Den kulturelle kapital er særlig afhængig af uddannelse, der ofte giver øgede evner til at afkode normerne og koderne i de sociale felter, som den enkelte befinder sig i – hvad enten det så er på gaden, på arbejdspladsen eller til middag med svigerfamilien. Men som vi har set, giver eksamensbeviserne også i sig selv øgede muligheder for at vinde anerkendelse som medborger. Uddannelse og kulturel kapital giver borgerne en bagage, som uundgåeligt indvirker på såvel individets livsmuligheder som de kategoriseringer, der indvirker på den enkeltes liv.

Faktorer som negative kategoriseringer og et ophedet parlamentarisk miljø, når det handler om etniske minoriteter, foruden fraværet af de nye danskeres demokratiske stemme, udgør i denne sammenhæng blot krudtrøgen i den fortælling om manglende anerkendelse, som opstår når unge ikke føler, at de betragtes som (lige)værdige medborgere af det omgivende samfund. Når det gælder de unge, der i størst grad føler sig betragtet som modborgere, udgør manglende livsmuligheder grundkernen.

Folkeskolen udgør nøglen, når det handler om at skabe et samfund, hvor unge etniske minoritetsborgere ikke gang på gang reproducerer det sociale medborgerskabsunderskud, som har gjort sig gældende for generationer af etniske minoriteter, siden de første gæstearbejdere kom til Danmark i slutningen af 1960'erne. Så længe halvdelen af alle minoritets elever afslutter folkeskolen uden kundskaber til at kunne læse og forstå en avis, lige så længe vil etniske minoriteter i Danmark være væsentligt overrepræsenterede blandt borgere, som tiltrækkes af kriminalitet og lever et liv på kanten af samfundet, og som betragtes derefter blandt deres medborgere.

Den danske folkeskole er den dårligst placerede i Norden, når det handler om dens evner til at løfte elever, der har en uddannelsesfremmed baggrund. Den socialt opdelt folkeskole bærer en del af ansvaret, og udviklingen hen imod 'sorte' og 'hvide' skoler i storbyerne øger sammenfaldet mellem tosprogede elever og unge, der efter skoletid ikke evner at tage en ungdomsuddannelse. Denne udvikling forværrer dermed rammerne for velfærdsstatens forsøg på at skabe en lighed i livschancer for alle børn, der går på tværs af både sociale og etniske skel. Folkeskolens problemer med drenge, der skaber en antiskolekultur forhøjer ydermere risikoen for, at en lillebrorgeneration af såvel 'hvide' som 'brune' børn senere i livet tiltrækkes af den subkulturelle anerkendelse, de kan modtage som 'soldater' og 'brødre' i asociale fællesskaber.

Uanset hvor meget en stat bedriver økonomisk omfordeling, vil betingelserne for anerkendelse og for at kunne sammensætte et værdigt liv for sig selv i et liberalt samfund sandsynligvis til en vis grad altid forblive ulige. Hvor velfærdsstaten langt hen ad vejen er lykkedes med at udrydde den gammeldags fattigdom i efterkrigstiden, har det vist sig langt sværere at udviske forskellene i kulturel kapital og værdihierarkier. Hierarkier der godt nok er en uundgåelig konsekvens ved menneskelig interaktion, men som særligt kan udvikle sig til hetz, når det drejer sig om grupper af borgere, der både besidder mindre kulturel kapital end gennemsnittet, og som et stykke hen ad vejen også bærer på en anden kulturel ballast.

Samfundet kan bekæmpe diskriminerende og krænkende praksisser, hvor

nogle borgere på baggrund af alder, køn, race og religion ofte krænkes, men når det gælder det enkelte individs valg i livet, vil det være dennes eget ansvar at sammensætte sin selvbiografi – og dette på en måde, så den enkeltes valg ikke krænker andres værdighed og frihed til at vælge det gode liv. Grundlaget for forandring, når det gælder etniske minoriteters generelle medborgerskabsunderskud, drejer sig derfor ikke blot om at anerkende, at der reelt eksisterer et gebyr på baggrund af bopælen, hudfarven og den folkeskole, det enkelte barn indskrives i af sine forældre. Det er også betinget af en anerkendelse af, at individet i sidste ende træffer sine egne valg, hvormed en uddannelsesfremmed baggrund i sig selv ikke bør bruges som undskyldning for asocial adfærd. Som Rafik Bencheikh forklarer om sit arbejde med de unge, der er endt i en kriminel løbebane: „De ved godt, at mit arbejde er at få dem i en bestemt retning, og det er der ingen, der vil gå imod. Der er heller ingen, der vil have, at deres små brødre skal gå i deres fodspor. Det er en vej, de kun har valgt for sig selv.“

De fleste af de unge i de stigmatiserede boligområder ender med at træffe valg, der ikke gør vold på deres medborgere og på samfundets love. På trods af, at mange af områdernes unge minoritetsmænd i løbet af årtusindets første årti har følt, at de er blevet hensat i en kategori som moralsk utilregnelige individer, gælder det for langt flertallet, at de bidrager positivt til fællesskabet i samfundet. Dette gælder Omar og Abas, der i denne bog har givet os et indblik i, hvordan det har været at træde ind i såvel teenage- som voksenlivet i et årti, der om noget har stået i værdi- og udlændingepolitikens tegn.

At regne det mindretal der ender i kriminelle grupperinger som nogle, der på forhånd har været dømt til denne position, er det samme som at diagnosticere flertallet som ‘undtagelser’ og ‘mønsterbrydere’ på trods af, at det ikke er tilfældet. I sin grundsubstans bidrager denne undtagelseslogik ligeså meget til at fastholde de negative kategoriseringer og selvopfyldende profetier, som når nogle meningsdannere har skiftet biologien ud med etniske og religiøse argumenter for, hvorfor etniske minoriteter og muslimer hører til nederst i samfundets værdihierarki.

DA BANDEKONFLIKTEN VAR MEST TILSPIDSET I 2009 opførte en gruppe teenagere på Nørrebro en forestilling, der tog udgangspunkt i deres eget liv via hiphop-dans, rap og skuespil. Stykket gav udefrakommende mulighed for at få et indblik i de unges verden, hvor særligt bandedannelser på dette tidspunkt var nærværende, og flere af drengene havde også selv snuset til gruppefællesskaber med et lemfældigt forhold til loven. Forestillingen gav ydermere de unge mulighed for at se sig selv udefra ved diskussionerne omkring replikker, der skulle

portrætter dem og deres bydel. Og ikke mindst for at give de unges eget bud på, hvordan de selv og deres bydel kan udvikle sig mest positivt. Essensen af de unges betragtninger blev indkapslet i stykkets afsluttende monolog. „Man skal lære at give og tage imod ubetinget kærlighed. Man skal acceptere folk, som de er, og man skal lære den største gave af alle,“ lød det fra en teenagefyr, der herefter kiggede direkte ud på publikum til de sidste ord: „Den sørgeligste ting i livet er spildt talent, og de valg du vælger vil præge dit liv for altid. Men du kan spørge, hvem som helst i dette kvarter, og alle ville svare, at det er endnu en fortælling fra Nørrebro.“

Denne fortælling fra Danmarks måske mest omtalte bydel er samtidig historien om snart sagt ethvert af Danmarks gamle arbejderkvarterer, der siden 80'erne hastigt har ændret farvesammensætning, og hvis beboere i dette seneste værdipolitikkens årti har antændt såvel fysiske som politiske brande – og for nogles vedkommende slukket dem igen. Når de har haft muligheden og truffet valget.

NOTER

- 1 *Alle har brug for den daglige dosis anerkendelse*, af Tine Bjerre Larsen, Dagbladet Information, 25. juli 2007
- 2 *Tal og fakta om integration - Befolkning, uddannelse, beskæftigelse*, Ministeriet for Flygtninge, Indvandrere og Integration, september 2010
- 3 I 2009 var beskæftigelsesfrekvensen blandt efterkommerkvinde 64 procent, mens den var 62 procent blandt efterkommere mænd med ikke-vestlig oprindelse. Blandt forældre generationen af indvandrere var 49 procent af indvandrerkvinder og 60 procent af indvandrer mænd fra ikke-vestlige lande i den erhvervsaktive alder i beskæftigelse.
- 4 Thomas J. Scheff, *Shame and Conformity: The Deference-Emotion System*, American Sociological Review, nr. 53, s. 395-406, 1988 og Helen B. Lewis, *Shame and Guilt in Neurosis*, New York: International Universities Press, 1971
- 5 Thomas J. Scheff, *Shame and Conformity: The Deference-Emotion System*, American Sociological Review, nr. 53, s. 395-406, 1988 og Helen B. Lewis, *Shame and Guilt in Neurosis*, New York: International Universities Press, 1971
- 6 *Danske områder vil stryges af ghettoliste*, af Mads Bonde Broberg, Jyllands-Posten, 04. november 2010
- 7 *Politidirektører: Drop ordet ghetto*, af Troels Jensen, DR.dk, 13. oktober 2010
- 8 Området opfylder ikke Socialministeriets gamle kriterium for belastede bydele om, at mere end 40 procent af beboerne skal være uden for uddannelsessystemet eller arbejdsmarkedet. Til gengæld har over halvdelen af beboerne i områdets almene boliger etnisk minoritetsbaggrund, og kvarteret overskrider også kriminalitetsgrænsen på 270 dømte beboere ud af 10.000 beboere, da 2,8 procent af beboerne har en dom i bagagen, hvilket betyder, at en fraflytning af ganske få beboere vil betyde, at området ikke længere officielt kan kalde sig en ghetto. Generelt er det i flere områder ganske små ændringer, der betyder, at de ryger af ghettolisten. Tåstrupgård er bl.a. kommet med på listen, fordi over halvdelen af beboerne har etnisk minoritetsbaggrund og fordi, der er 274 dømte ud af 10.000 indbyggere, hvilket er 4 dømte over grænsen. Dermed opfylder området påkrævede to ud af tre kriterier for at blive rubriceret som „ghetto“, hvorimod kvarteret ligesom Blågårdskvarteret på Nørrebro ikke lever op til kriteriet om, at over 40 procent af beboerne skal være uden job eller arbejde. I Blågårdskvarteret er der 283 dømte ud af 10.000, hvormed kvarteret – ligesom flere andre af områderne på ghettolisten – muligvis ville slippe for mærkatet som „ghetto“, hvis regeringen

- opdaterede tallene på listen, da statistikkerne for antal dømte bygger på op mod fem år gamle tal.
- 9 Jens Peter Frølund Thomsen, *Konflikten om de nye Danskere*, Akademisk Forlag, 2006
 - 10 *Politidirektør: Indvandrere skal behandles med respekt*, Af Marie Hjortdal, Andreas Lindqvist og Mette Koue, Politiken, 19. februar 2008
 - 11 Samme
 - 12 Fra slutningen af 2007 og i løbet af det første kvartal af 2008, var syv bydele i København udpeget som visitationsområder. Det drejede sig om Tingbjerg, Østerbro, Indre Nørrebro, Ydre Nørrebro, City, Amager og Valby. Nørrebro var den bydel, der først blev udpeget til visitationszone, og baggrunden for dette forklares i kapitel 6.
 - 13 Mere om påvirkningen og samarbejdet mellem venstrefløjsaktivister og lokale unge mænd fra stigmatiserede boligområder i kapitel 6, hvor der også sættes fokus på forskellene i uddannelse mellem disse to grupper, og hvilken betydning det har for artikulationen af krav og klager fra henholdsvis venstrefløjsaktivister på Nørrebro og de lokale unge mænd
 - 14 Københavns Politi kan imidlertid ikke oplyse, hvor mange borgere, der har klaget, fordi dette ville kræve en manuel optælling, som politiet ikke har ressourcer til at lave. De kan blot konstatere, at der forud for urolighederne har været klager over visitationer i visitationszonerne, og at politiet har givet medhold i nogle af disse.
 - 15 Besvarelse af spørgsmål nr. 1209, som Folketingets Retsudvalg har stillet til justitsministeren den 3. oktober 2008. Til spørgsmålet er indhentet udtalelse fra Rigspolitiet, og besvarelsen faldt 5. november 2008, sagsnr.: 2008-150-09900
 - 16 *Politikere og medier holder diskriminationen i kog*, af Michael Bræmer, Ugebrevet A4, nr. 5, 2010
 - 17 Samme
 - 18 Samme
 - 19 Birgit Møller og Lise Tøgeby. *Oplevet diskrimination. En undersøgelse blandt etniske minoriteter*, Nævnet for etnisk ligestilling, 1999
 - 20 Axel Honneth, *Behovet for anerkendelse*, Hans Reitzels Forlag, s. 90-94, 2003
 - 21 Axel Honneth, *Behovet for anerkendelse*, s. 90-94, 2003
 - 22 Axel Honneth, *Behovet for anerkendelse*, s. 17-18, 2003
 - 23 Citeret fra Jeppe Wedel-Brandt, *Mod Muren – om unge banlieusardere og de franske forstadsøstøjer 2005*, s. 41, I Social Kritik, nr. 114 2008
 - 24 Mustafa Dikec, *Badlands of the Republic*, Blackwell Publishing, 2007
 - 25 Lulu Hjarnø, *Rødderne fra Blågårds Plads*, Sydjysk Universitetsforlag, 1998, s. 10-11
 - 26 Samme, s. 56
 - 27 Samme, s. 56
 - 28 Lulu Hjarnø, *Rødderne fra Blågårds Plads*, 1998, s. 10-11

- 29 Niels Rohleder, *Drengene på Blågårds Plads*, Informations Forlag, 1997 og Lulu Hjarnø, *Rødderne fra Blågårds Plads*, 1998
- 30 Citeret fra Jesper Dehn Møller og Aydin Soei, *Skyld – historien bag mordet på Antonio Curra*, Lindhardt & Ringhof, s. 83-84, 2007
- 31 Citeret fra Jesper Dehn Møller og Aydin Soei, *Skyld – historien bag mordet på Antonio Curra*, s. 84, 2007
- 32 Lulu Hjarnø, *Rødderne fra Blågårds Plads*, s. 21, 1998
- 33 Lulu Hjarnø, *Rødderne fra Blågårds Plads*, s. 114, 1998
- 34 Lulu Hjarnø, *Rødderne fra Blågårds Plads*, s. 20-25, 1998
- 35 *Kriminalprævention og Integration på Indre Nørrebro*, foretaget for Københavns Kommune af Center for Alternativ Samfundsanalyse, 2001,
- 36 Michael Omi og Howard Winant, *The Los Angeles 'Race Riot' and Contemporary U.S. Politics*, s. 109, I *Reading Rodney King – reading urban uprising*, Red. Robert Gooding-Williams, 1993 og Wedel-Brandt, *Mod Muren – om unge banlieusarder og de franske forstadsotøjer 2005*, s. 32, I Social Kritik nr. 114, 2008
- 37 Kasper Lippert Rasmussen og Jesper Ryberg, *Født og forbliver lige og frie? – om diskrimination og etik*, s. 7, 2007
- 38 Samme
- 39 Citeret fra Ove Sernhede, *Forstadens „Truende“ Unge Mænd*, I Social Kritik, nr. 108 marts 2007
- 40 Loïc Wacquant, *Red Belt, Black Belt: Racial Division, Class Inequality and The State in The French Urban Periphery and the American Ghetto*, 1996
- 41 *Los Angeles marks 1992 riots*, af David Willis, BBC NEWS, 30. april, 2002
- 42 Brenda Wall, *The Rodney King Rebellion*, PhD., 1992
- 43 Samme, s. 5
- 44 *Los Angeles marks 1992 riots*, af David Willis, BBC News, 30. april, 2002
- 45 Curtis R. Tucker m.fl., *To rebuild is not enough: final report and recommendations of the Assembly Special Committee on the Los Angeles Crisis*, 28. september, 1992, <http://www-lib.usc.edu/~anthonya/la/reb/i.htm>
- 46 Samme
- 47 David Hollinger, *Postethnic America*, Basic Books, 2005
- 48 David Hollinger, *Postethnic America*, s. 223
- 49 Citeret fra Søren Qvortrup Jensen, *Fremmed, farlig og fræk. Unge mænd og etnisk/racial andenhed – mellem modstand og stilisering*, s. 236-237, Ph.d. ved, FREIA, Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold, Aalborg Universitet, 2007
- 50 Jeff Chang, *Can't Stop Won't Stop : A History of the Hip Hop Generation*, St. Martin's Press, 2005
- 51 Samme
- 52 Ove Sernhede, *Los Angered: Stadsdelsnationalism och global stamgemenskap*, s. 281, I *Storstadens omvandlingar*, red. Sernhede m.fl., 2006

- 53 Ole Borre, *Kampen om den politiske dagsorden*, 2007, s. 303, i Ræson nr. 2, 2007
- 54 Christian Albrekt Larsen, *Danskernes nationale forestillinger*, s. 63-64, Aalborg Universitetsforlag, 2007
- 55 Jonathan Bugge Harder og Sigge Winther Nielsen, *Om Politisk Tæft*, Thomson Reuters, 2008
- 56 Se f.eks. Pierre Bourdieu, *Distinktionen – En Sociologisk Kritik Af Dømmekraften*, 1995
- 57 Besvarelsen af spørgeskemaerne foregik i 2003 og undersøgelsen blev publiceret i sin helhed i 2007 ved udgivelsen af bogen *Danskernes nationale forestillinger* af Christian Albrekt Larsen. Den internationale værdiundersøgelse har også haft enkelte spørgsmål om national identitet og lægger til grund for bogen *Det er dansk* fra 2002 af Peter Gundelach. Undersøgelsen under ISSP-samarbejdet mellem 27 lande er imidlertid mere udbygget og giver dermed et bredere indblik i danskernes forestillinger om den nationale identitet sammenlignet med andre lande.
- 58 Christian Albrekt Larsen, *Danskernes nationale forestillinger*, 2007
- 59 Vælgerne skulle placere sig selv og partierne på en skala fra – minus 100 til plus 100 i forhold til, hvor positive de var over for modtagelse af flygtninge. Minus 100 dækker således over det mest skeptiske yderpunkt i synet på Danmarks modtagelse af flygtning, mens plus markerer den mest positive holdning et parti eller en borger kan have til Danmarks modtagelse af flygtninge. SF's vælgere placerede for eksempel sig selv på plus 9 i forhold til holdningen til modtagelse af flere eller færre flygtninge, mens de placerede partiet på plus 38. Socialdemokraterne blev opfattet som endnu længere fra deres egne vælgere: Et gennemsnit af de socialdemokratiske vælgere placerede således sig selv på minus 26 og partiet på plus 17, når det gjaldt holdningen til modtagelse af flygtninge (Jens Peter Frølund Thomsen, *Konflikten om de nye danskere*, 2006)
- 60 Jens Peter Frølund Thomsen, *Konflikten om de nye danskere*, 2006
- 61 Ole Borre, *Kampen om den politiske dagsorden*, s. 303, 2007
- 62 *Politik: Terror kan ændre Europa*, af Thomas Larsen, Børsens Nyhedsmagasinet, 1. oktober 2001
- 63 Jens Peter Frølund Thomsen, *Konflikten om de nye Danskere*, 2006
- 64 De dømmes i Østre Landsret for overtrædelse af racismeparagraffens skærpede bestemmelse i stk. 2, der omhandler propagandavirksomhed. Annoncen byder på to billeder. Et billede af tre lyshårede piger med underteksten „Danmark i dag.“ Billedet ved siden af viser tre hætteklædte, blodplettede mænd, som fremviser Koranen. „Danmark om 10 år“, lyder budskabet ved dette billede. „Mig bekendt står der ikke ét ord forkert på den plakat,“ udtalte partileder Pia Kjærsgaard bl.a. forud for dommen.
- 65 Thomas Hylland Eriksen, *Bag Fjendebilledet*, Informations Forlag, 2002
- 66 *Dansk bekymring for etniske sammenstød*(skribent ukendt), Berlingske.dk (fra Ritzaus Bureau), 8. oktober 2001

- 67 *DF blæser til hellig krig mod islam* (skribent ukendt), Ritzaus Bureau 16. september 2001
- 68 *Det misvisende ord 'fundamentalisme'* (klumme), af Fatih Alev, Politiken 20. oktober 2001
- 69 Lulu Hjarnø, *Rødderne fra Blågårds Plads*, 1998
- 70 Syv ud af ti af de 15-20-årige og 58 procent af de 21-30-årige danske muslimer svarer således i en spørgeskemaundersøgelse fra Catinét Research, at religionen har betydning for deres daglige levevis. Derefter falder procentdelen støt, desto ældre de adspurgte er, for at ende på 25 procent af de 51-60-årige borgere med baggrund i lande, hvor islam er hovedreligion. Catinét Research for ugebladet A4, *Unge muslimer søger identitet i religionen*, 2006
- 72 Jens Peter Frølund Thomsen, *Konflikten om de nye Danskere*, 2006
- 72 Trivselsundersøgelse blandt beboere i 13 boligområder, Københavns Kommune, NIRAS Konsulenterne A/S, 2008
- 73 *'Det skal ikke være et perkersted'*, af Lars Wikborg og Nagieb Khaja, Berlingske Tidende, 15. oktober 2004
- 74 *Diskoteker har kvoter for antallet af nydanske gæster*, af Jakob Sheikh, Politiken, 27. august 2010
- 75 Ove Sernhede, *Territorial Stigmatisering*, s. 7, i Social Kritik nr. 118, maj 2009
- 76 Samme
- 77 Niels Glavind, *Eksklusive – og ledighedsramte boligområder*, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2004
- 78 Hans Skifter Andersen, *Den Sociale og etniske udvikling i almene boligafdelinger*, Statens Byggeforskningsinstitut, 2005
- 79 <http://www.sbi.dk/boligforhold/boligomrader/den-social-og-etniske-udvikling-i-almene-boligafdelinger/flere-indvandrere-i-almene-boligomrader/>
- 80 Jesper Dehn Møller og Aydin Soei, *Skyld – historien bag mordet på Antonio Curra*, 2007
- 81 Samme
- 82 Samme
- 83 Citeret fra Jesper Dehn Møller og Aydin Soei, *Skyld – historien bag mordet på Antonio Curra*, 2007
- 84 *Ekspert i hvad?*, af Kent Kjersgaard-Hansen og Per Vinther, Fagbladet Journalisten, 17. december 2003
- 85 Samme
- 86 Samme
- 87 *Unge tiltalt efter tv-indslag*, af Kent Kjersgaard-Hansen og Per Vinther, Fagbladet Journalisten, 17. december 2003
- 88 Samme
- 89 Samme
- 90 *Piger takkede nej til penge*, af Kent Kjersgaard-Hansen og Per Vinther, Fagbladet

- Journalisten, 17. december 2003
- 91 *Bliv væk*, af Kent Kjersgaard-Hansen og Per Vinther, Fagbladet Journalisten, 17. december 2003
- 92 Samme
- 93 *Lyt til Nørrebros ballademagere*, af René Karpantschof, Dagbladet Information, 9. november 2009 og René Karpantschof & Flemming Mikkelsen, *Vold, politik og demokrati i Danmark efter 2. verdenskrig*, I Arbejderhistorie, nr. 1 2008
- 94 *Lyt til Nørrebros ballademagere*, af René Karpantschof, Dagbladet Information, 9. november 2009
- 95 René Karpantschof & Flemming Mikkelsen, *Vold, politik og demokrati i Danmark efter 2. verdenskrig*, I Arbejderhistorie, nr. 1 2008
- 96 Samme
- 97 Anne Brøcker, *Udlændingelovgivning i Danmark 1983-86: Faktorer i den politiske beslutningsproces*, s. 341, I Politica, Bind 22: *Danmark og indvandrerne Danmark og indvandrerne*, 1990
- 98 Citeret fra Jesper Dehn Møller og Aydin Soei, *Skyld – historien bag mordet på Antonio Curra*, 2007
- 99 Henning Hansen og Anne Kathrine Kirkegaard, *10-punktsplanen på Indre Nørrebro – en evaluering*, s. 25-28, 2007
- 100 Samme
- 101 Samme
- 102 Samme
- 103 Henning Hansen og Anne Kathrine Kirkegaard, *10-punktsplanen på Indre Nørrebro – en evaluering*, s. 34, 2007
- 104 Samme
- 105 Flemming Balvig, Lars Holmberg & Anne-Stina Sørensen, *Om forebyggelse af risikoadfærd – erfaringer fra Ringstedforsøget*, 2005, www.ringstedprojektet.dk
- 106 Samme
- 107 Samme
- 108 *Kritik af politiets metoder på Nørrebro*, af Lars Halskov, Matias Seidelin og Line Vaaben Vennekilde, Politiken, 13. august 2003
- 109 Hans Kornø, *Dem og Os*, s. 21, Tiderne Skifter, 2000
- 110 Skriftlig besvarelse af spørgsmål 139 stillet af Folketingets Retsudvalg til Justitsminister Brian Mikkelsen, sagsnr.: 2008-792-0722, 2009
- 111 Beslutningen træffes af politidirektøren – og den skal begrundes skriftligt. Der skal angives de „forhold der begrunder, at der på det pågældende sted er en forøget risiko for, at nogen foretager strafbare handlinger, der indebærer fare for personers liv, helbred eller velfærd,“ står der i Justitsministeriets cirkulære.
- 112 Sernhede, citeret fra Sune Qvotrup Jensen: Ove Sernhede, *‘Los Angered: Stadsdelsnationalism och global stamgemenskap*, s. 281, I Sernhede & Johansson (eds.), *Storstadens omvandlingar*, 2006

- 113 Poul Duedahl, *Fra Overmenneske til UNESCO-menneske*, s. 293, Ph.d.-afhandling, Aalborg Universitet, 2007
- 114 Samme
- 115 Bent Blüdnikow, *Kulturkampen*, Weekendavisen, 17. januar 2003
- 116 For eksempel er 'historisk stabile igangværende foreninger af mænd og kvinder med særlige forpligtelser til hinanden og en forståelse af et fælles liv', ifølge filosofen Michael Walzer en forudsætning for det, han kalder 'communities of character', hvor borgerne har en følelse af forpligtelse og solidaritet med deres medborgere. (Michael Walzer, *Spheres of Justice – a defense of Pluralism and Equality*, 1983, BasicBooks)
- 117 *Muslim Americans Middle Class and Mostly Mainstream*, Pew Research Center, 2007, <http://pewresearch.org/assets/pdf/muslim-americans.pdf>
- 118 Samme
- 119 Thomas Hylland Eriksen, *Bag Fjendebilledet*, s. 88, 2002
- 120 Samme
- 121 Hans Jørgen Nielsen, *Hvilken slags indvandrere ønsker man?* s. 171, I *Det nye politiske landskab – Folketingsvalget 2005 i perspektiv*, 2007
- 122 *Indvandringen er fordoblet under V og K*, af Hans Davidsen-Nielsen, Politiken, 30. december 2010
- 123 Hans Jørgen Nielsen, *Hvilken slags indvandrere ønsker man?* s. 173, I *Det nye politiske landskab – Folketingsvalget 2005 i perspektiv*, 2007
- 124 Samme
- 125 Christian Albrekt Larsen, *Danskernes nationale forestillinger*, s. 61-62, 2007
- 126 16 procent af danskerne mener, at kristendom er vigtigt for at være dansk, 32 procent mener, at man skal have dansk familiebaggrund, og 37 procent peger på, at man skal være født i Danmark for at kunne være dansk. Sproget er imidlertid det vigtigste. 76 procent mener, at man skal kunne sproget for at være dansk. Blandt de etniske minoriteter, der har svaret på spørgeskemaundersøgelsen er tallet højere; formentlig belært af erfaring. Her svarer 85 procent, at man kunne sproget for at være dansk. Sprogets betydning for den nationale identitet har stor betydning for det nationale fællesskab i såvel idealet for den etnisk-kulturelle nation som i den politiske nation, hvor der kræves et fælles politisk sprog for at være aktive medborgere. (Christian Albrekt Larsen, *Danskernes nationale forestillinger*, 2007)
- 127 Hans Jørgen Nielsen, *Hvilken slags indvandrere ønsker man?* s. 164, I *Det nye politiske landskab – Folketingsvalget 2005 i perspektiv*, 2007
- 128 Samme
- 129 Politologen Jens Peter Frølund Thomsen peger imidlertid på, at folks syn på etniske minoriteter ikke blot afhænger af, om de selv er i fare for negative følger fra indvandring eller ej men også af fordomme og bredere samfundstereotyper. Dette betyder imidlertid ikke, at de manglende konsekvenser for den enkelte ved indvandring og fremkomsten af et multietnisk samfund betyder, at denne nød-

- vendigvis er dikteret af irrationelle bekymringer, når det gælder holdningen til etniske minoriteter. Bekymringerne kan også tolkes som et udtryk for, at danskerne benytter sig af nyttebetragtninger, der ikke kun tager udgangspunkt i umiddelbar personlig vinding men også i et hensyn til et større fællesskab, hvor de afvejer, hvor stor en gevinst kontra byrde, etniske minoriteter er for det danske samfund som helhed.
- 130 Se Pierre Bourdieu for mere om begrebet kulturel kapital. Fx *Distinktionen – En Sociologisk Kritik Af Dømmekraften*, 1995
- 131 Se f.eks. Hans Jørgen Nielsen, *Hvilken slags indvandrere ønsker man?* og Christian Albrekt Larsen, *Danskernes nationale forestillinger*
- 132 Politologer og medieforskere i Norden konkluderer desuden, at pressen forstærker allerede eksisterende holdninger angående etniske minoriteter, og den massive fokus fra medier og politikere på udlændingspørgsmålet er formentlig den vigtigste grund til, at danskerne er væsentlig mere polariserede, når det gælder holdningen til etniske minoriteter, end tilfældet er i vore nordiske nabolande. (Bo Petterson, *Indvandring och integration i Danmark och Sverige: Likt og olikt i debatt och politisk praxis*, I *Bortom Stereotyperna - invandrare och integration i Danmark och Sverige*, Red. Ulf Hedetoft mfl., Makadam Förlag, 2006)
- 133 Jesper Ryberg, *Diskrimination og sprog*, I *Født og forbliver lige og frie? – om diskrimination og etik*, s. 59, 2007
- 134 Se den danske dukketest på <http://www.menneskeret.dk/danmark/film+-+duk-ke-ten>
- 135 På trods af at Institut for Menneskerettigheder fremhævede strukturelle årsager, mediebillet og bredere samfundsstereotyper som årsag til børnenes valg af de hvide dukker, tager instituttets mest konkrete forslag på baggrund af dukketesten ikke livtag med disse bagvedliggende årsager. Her har Institut for Menneskerettigheder sammen med pædagogernes fagforening, BUPL, i stedet anbefalet, at børnehaver skal sørge for at have dukker og andet legetøj, der repræsenterer hele hudfarvespektret i samfundet. „Så vil de danske børn opleve, at verden er mangfoldig. Og dem, som ikke er danske, bliver afstivet lidt i deres selvværd,“ lød det fra formanden for BUPL, Henning Pedersen. Spørgsmålet er bare, hvor stor en forskel det vil gøre i selvværdet blandt etniske minoritetsbørn at skifte nogle af de hvide dukker ud med brune i deres børneinstitutioner? I selve begrundelsen for at anskaffe flere brune dukker benytter formanden for pædagogernes fagforening selv udtrykket „dem, som ikke er danske“, når han skal beskrive de børn, der skal have højnet selvværdet ved hjælp af en brun dukke. Med en sådan italesættelse af børn, der er danske, men som har en etnisk minoritetsbaggrund indskriver formanden for landets pædagoger sig – formentlig ufrivilligt – i en eksisterende national fortælling om, at en dansker er hvid.
- 136 Bo Petterson, *Indvandring och integration i Danmark och Sverige: Likt og olikt i debatt och politisk praxis*, I *Bortom Stereotyperna – invandrare och integration i*

- Danmark och Sverige*, Red. Ulf Hedetoft mfl., Makadam Förlag, 2006
- 137 Se fx Jacob Gaarde Madsen, *Mediernes konstruktion af flygtninge og indvandrer-spørgsmålet*, 2000 og Jens Peter Frølund Thomsen, *Konflikten om de nye danskere*, 2007
- 138 Jens Peter Frølund Thomsen, *Konflikten om de nye danskere*, s. 234
- 139 *Medierne taler ikke med indvandrere*, Tanja Nyrup Madsen, Ugebladet A4, <http://www.ugebreveta4.dk/2005/32/Baggrundanalyse/Mediertalerikkemedindvandrere.aspx>
- 140 Samme
- 141 Rikke Andreassen, *Der er et yndigt land – medier, minoriteter og danskhed*, Tiderne Skifter, 2007
- 142 *Journalister: Indvandrere forstyrrer Budskabet*, Tanja Nyrup Madsen, Ugebladet A4, 10. oktober 2005 /nr. 33
- 143 Folketingspolitikeren Kamal Qureshi hører til blandt undtagelserne, som en der er mørk i huden, men som qua sin position som sundhedsordfører får lejlighed til at udtale sig om andet end etniske minoriteter, kriminalitet og integration. Men det kan nogle gange holde hårdt, har han forklaret i Ugebladet A4. Da han på et tidspunkt i en direkte valgudsendelse på Danmarks Radio blev spurgt af studieværten, om han ville gå efter nogle ordførerposter, hvor han kunne drage nytte af sin baggrund, svarede Kamal Qureshi ja – han ville som læge selvfølgelig gå efter posten som sundhedsordfører. „Bagefter gik det op for mig, at det slet ikke var det, han mente med spørgsmålet,“ fortæller Kamal Qureshi. „Som indvandrer bliver man hele tiden puttet i den etniske kasse, og det betyder, at man ikke får brugt den faglige viden og ballast, folk kommer med. Man forholder sig kun til det etniske.“ (Tanja Nyrup Madsen, *Journalister: Indvandrere forstyrrer Budskabet*, Ugebladet A4, 10. oktober 2005 /nr. 33.)
- 144 *Journalister: Indvandrere forstyrrer Budskabet*, Tanja Nyrup Madsen, Ugebladet A4, 10. oktober 2005 /nr. 33
- 145 *Nydanskere har ikke tillid til medierne*, Magasinet NYIDANMARK, Nr. 4, 2009
- 146 Samme
- 147 David Hollinger, *Postethnic America*, 2005, Basic Books
- 148 Slavoj Zizek, *Violence*, s. 83, 2009
- 149 Citeret fra Slavoj Zizek, *Violence*, s. 84, 2009
- 150 Slavoj Zizek, *Violence*, s. 84-85, 2009
- 151 Begge undersøgelser citeret fra Martin Gilens, *Race and Poverty in America: Public Misperceptions and the American News Media*, I *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 60, 1996
- 152 Det drejer sig om Time, Newsweek, and U.S. News and World Report, hvor 214 billeder er analyseret (hvoraf 635 fattige borgere afbildet) samt 534 historier om fattige og fattigdom på tv-kanalerne ABC, NBC og CBS. Martin Gilens har således optalt, hvor stor en andel af de fattige borgere på billedsiden, der er afroamerika-

- ner, og hvilke typer historier om fattigdom, som er illustreret ved billeder af disse borgere.
- 153 Martin Gilens, Race and Poverty in America: Public Misperceptions and the American News Media, I *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 60, 1996
- 154 Martin Gilens, Race and Poverty in America: Public Misperceptions and the American News Media, I *The Public Opinion Quarterly*, Vol. 60, 1996
- 155 Samme
- 156 Samme
- 157 Samme
- 158 Se fx Kenneth Thompson, *Moral Panics og Stuart Hall mfl., Policing the Crisis: Mugging the state and law and order*, Macmillan, 1998
- 159 *Riots Highlight Lack of Diversity in French Media*, af Sylvia Poggioli, 8. december, 2005, National Public Radio, www.npr.org
- 160 Samme
- 161 Se A.G. Hargreaves, *A deviant Construction: The French media and the Banlieues*, I *New Community*, 1996 og Mustafa Dikec, *Badlands of the Republic*, 2007 samt Waquant, *Fattigdommens Fængsler*, 2008
- 162 Se fx Loïc Wacquant, *Red Belt, Black Belt: Racial Division, Class Inequality and The State in The French Urban Periphery and the American Ghetto*, s. 234-274, 1996 og Curtis R. Tucker m.fl. *To rebuild is not enough: final report and recommendations of the Assembly Special Committee on the Los Angeles Crisis*, 1992
- 163 Pierre Bourdieu, *Modild*, Hans Reitzels Forlag, 2001
- 164 Citeret fra Ove Sernhede, *Forstadens „truende“ unge mænd*, i *Social Kritik* Nr. 108, marts 2007, s. 22
- 165 Indslag i Franske TF1 den 6. november 2005. Her som gengivet i Dikec, *Badlands of the Republic*, s. 161-162
- 166 Jeppe Wedel-Brandt, *Mod muren – om unge banlieusarder og de franske forstads-optøjer 2005*, s. 33, I *Social Kritik* nr. 114, 2008
- 167 Mustafa Dikec, *Badlands of the Republic*, s. 161-162, 2007
- 168 Citeret fra Mustafa Dikec, *Badlands of the Republic*, Dikec, s. 161-162, 2007
- 169 Jeppe Wedel-Brandt, *Mod muren – om unge banlieusarder og de franske forstads-optøjer 2005*, s. 33, *Social Kritik* nr. 114, 2008
- 170 Samme
- 171 Tine Brødegaard Hansen, *Oprør fra forstæderne*, Ræson, marts 2006
- 172 Samme
- 173 Jeppe Wedel-Brandt, *Mod muren – om unge banlieusarder og de franske forstads-optøjer 2005*, s. 34, *Social Kritik* nr. 114, 2008
- 174 *Libération*, 21. november 2005, Citeret fra Mustafa Dikec, *Badlands of the Republic*, Dikec, s. 166, 2007
- 175 Mustafa Dikec, *Badlands of the Republic*, s. 164, 2007 og Waquant, *Fattigdommens Fængsler*, 2007

- 176 Samme
- 177 Loïc Wacquant, *Urban Outcast – a Comparative Sociology of Advanced Marginality*, Polity Press, 2008
- 178 Mustafa Dikec, *Badlands of the Republic*, s. 175-176, 2007
- 179 Le Canard enchaîné, 5, marts 2003, citeret fra Dikec, s. 164, 2007
- 180 Generelt har udviklingen i de franske forstæder gået i retning af, at staten har trukket sig stadig mere tilbage, så disse boligområder er blevet øer adskilt fra det omgivende samfund. I Skandinavien har staten i form af lokalpoliti, socialarbejdere m.m. ikke trukket sig tilbage fra de stigmatiserede boligområder i samme grad som i mange andre europæiske lande. Netop dette faktum spiller en afgørende rolle i forhold til, at de unge fra Nørrebro i højere grad fik artikuleret deres frustrationer og deres sociale kamp i februar 2008, end de franske forstadsunge havde gjort tre år forinden.
- 181 *Quand les RG cognent sur la police*, i Le Canard enchaîné, 7. juni 2006, citeret fra Dikec
- 182 Udviklingen i 1980'erne kontra 1990'erne: I 1980'erne var den franske regerings 'løsning' på optøjer, arbejdsløshed og kriminalitet i forstæderne, at disse skulle løses ved socialpolitik samt bedre job- og uddannelsesmuligheder. I starten af 1980'erne havde det franske socialistparti erobret regeringsmagten for første gang i årtier. Regeringen indførte stemmeret ved lokalvalg for immigranter med opholdstilladelse og suspendede endvidere udvisninger af ikke-statsborgere, som var arbejdsløse. Optøjer i 1990'erne indskrev sig i et Frankrig, der lig med resten af Vesteuropa blev stadig mere multietnisk. Landet var præget af en ophedet diskussion omkring islam og religiøse hovedtørklæder, som fik yderligere næring ved internationale begivenheder som den første Golf Krig og det iranske præstestyrers fatwa over Salman Rushdie. På samme vis opstod optøjerne i efteråret 2005 i en anspændt atmosfære præget af eftervirkningerne af 11. september: et øget politisk fokus på terrorisme, sikkerhed og islam. Bombeangreb i Bali og London samt krige i Irak og Afghanistan har bidraget til ophedede politiske debatter i store dele af Europa om immigranter og islam som en potentiel sikkerhedstrussel. I Frankrig udgør *les banlieues* det geografiske rum for denne frygt.
- 183 Ove Sernhede, *Forstadens „truende“ unge mænd*, Social Kritik, nr. 108, marts 2007
- 184 Jeppe Wedel-Brandt, *Mod muren – om unge banlieusarder og de franske forstads-optøjer 2005*, Social Kritik nr. 114, 2008
- 185 Samme
- 186 Begge rapporter citeret fra Dikec, s. 40-41, 2007
- 187 Roger Brubaker, *Citizenship and Nationhood in France and Germany*, s. 10, 1992
- 188 Citeret fra Roger Brubaker, *Citizenship and Nationhood in France and Germany*, s. 7, 1992
- 189 Samme
- 190 Dominic Fifiield, *We are Frenchmen says Thuram, as Le Pen bemoans number of black*

- players, The Guardian, 30. juli 2006, <http://www.guardian.co.uk/football/2006/jun/30/worldcup2006.sport3>
- 190 Jeppe Wedel-Brandt, *Mod muren – om unge banlieusarder og de franske forstads-optøjer 2005*, s. 44, Social Kritik nr. 114, 2008
- 191 Samme
- 192 *Fodboldstjerne angriber racisme i ny bog*, af Michael Seidelin, Politiken, 6. februar 2010
- 193 Dominic Fifield, *We are Frenchmen says Thuram, as Le Pen bemoans number of black players*, The Guardian, fredag den 30. Juli 2006, <http://www.guardian.co.uk/football/2006/jun/30/worldcup2006.sport3>
- 194 Jeppe Wedel-Brandt, *Mod muren – om unge banlieusarder og de franske forstads-optøjer 2005*, s. 44, Social Kritik nr. 114, 2008
- 195 Samme
- 196 Hvis urolighederne var en politisk kamp med konkrete løsningsforslag, blev denne således ikke artikulert via velkendte kanaler som pressemeddelelser, læserbreve, foreningsdannelser mm. De unge fra forstæderne fulgte ikke den materielle ødelæggelse op med forslag til, hvordan banliesarderne i samfundets yderkanter kunne opnå forudsætningerne for job, selvværd og et mere værdigt liv.
- 197 Slavoj Zizek, *Violence*, s. 64-66, 2009
- 198 Balaz og Sayad, *Institutional Violence*, s.502, I *Weight og the World*, Red. Pierre Bourdieu mfl.
- 199 Mustafa Dikec, *Badlands of the Republic*, 2007
- 200 *French Rap Musicians Blamed for Violence*, af Sylvia Poggioli, 14. december 2005, National Public Radio, www.npr.org
- 201 Peter McLaren, *Gangta Pedagogy and Ghetto-centricity – The Hip-Hop nation as a counter-public Sphere*, I McClafferty, *Challenges of Urban Education*, State University of New York Press, 2000, citeret fra Michael Hviid Jacobsen, *Frygtkultur og risikosamfund*, I Social Kritik, nr. 84, december 2008
- 202 Samme
- 203 Pressemeddelelse, juli 2008, Om cd'en 'Når blokken kalder' fra Ghetto Gourmet, der kan købes i alle Tiger butikker rund om i landet til en rund 20'er.
- 204 Termen dækker over, at ordensmagten som en knibtang splitter en flok demonstranter i to ved at jage dem i løb og dernæst køre mod gruppens flanke i politiets 'salatfade' fra to sider. På denne måde kan en gruppe af demonstranter splittes midtover og yderligere spærres inde, så de kan blive anholdt.
- 205 *Ungdomshusaktivister og Nivå-rødder mødes*, af Ole Wugge Christiansen, Modkraft, 17. maj 2007
- 206 <http://www.foraeldremodpolitibrutalitet.dk/public/>
- 207 Samme
- 208 *Den brændte uskyld*, af Else Marie Nygaard, Kristeligt Dagblad, 22. februar 2008
- 209 Bente Bjørnholt og Carsten Jørgensen, *En brugerundersøgelse af politiklagesystemet*

- (for Justitsministeriet), Aalborg Universitet, 2008
- 210 Der er måske en sammenhæng mellem klagerens forholdsvis ressourcestærke profil og indholdet af deres klage. De adspurgtes hyppigste klagesager (31 procent) er såkaldte 'bløde' sager, dvs. klagesager, der alene vedrører politiets måde at tale til klageren på. Hertil kommer 25 procent klagesager, der både vedrører politiets fysiske adfærd og deres måde at tiltale klageren på. Kun 15 procent klager over det, de opfatter som politiets hårdhændede adfærd. Dertil kommer 23 procent klager, som er rubriceret som 'andet'.
 - 211 Bente Bjørnholt og Carsten Jørgensen, *En brugerundersøgelse af politiklagesystemet*, Aalborg Universitet, 2008
 - 212 Birgit Møller og Lise Togeby. *Oplevet diskrimination. En undersøgelse blandt etniske minoriteter*, Nævnet for etnisk ligestilling, 1999
 - 213 Pierre Bourdieus, *Distinktionen – En sociologisk kritik af dømmekraften*, 1995
 - 214 *De dårligst stillede dør oftere af kræft*, af Christian Hüttemeier, Politiken, 26. november 2008
 - 215 *Betænkning om behandling af klager over politiet*, Betænkning nr. 1507, Udvalgsrapport udarbejdet for Justitsministeriet, 2009
 - 216 Lars Holmberg, *Politiets skøn – diskrimination i praksis? Rapport fra NSfK's 42. forskerseminar i Bergen, Norge 2000*, Susanne Branner og Anthony Ansel-Henry, *Konflikt på gadeplan – når etnisk minoritetsungdom og politiet mødes*, Center for Ungdomsforskning, 2003
 - 217 Lars Holmberg, *Politiets skøn – diskrimination i praksis? Rapport fra NSfK's 42. forskerseminar i Bergen, Norge 2000*, s. 108-111, 2000
 - 218 Lars Holmberg, *Typologier og performance – to perspektiver på politiets skøn*, s. 77-88
 - 219 *Forsker: Rumænske kriminelle er ikke værre end danskerne*, af Flemming Ytzen, Politiken, 8. marts 2010
 - 220 Lars Holmberg, *Politiets skøn – diskrimination i praksis? Rapport fra NSfK's 42. forskerseminar i Bergen, Norge 2000*, s. 108-111, 2000
 - 221 Susanne Branner og Anthony Ansel-Henry, *Konflikt på gadeplan – når etnisk-minoritetsungdom og politiet mødes*, s. 55, Center for Ungdomsforskning, 2003
 - 222 Samme
 - 223 Samme
 - 224 Lars Holmberg, *Visitation uden mistanke – et retspolitisk skråplan*, Lov & Ret, maj 2004, 14. Årgang
 - 225 *Politiet efterlyser to vidner i drabssag*, Ritzaus Bureau, 5. januar 2008
 - 226 *Drabstiltalt rigmandssøn: Jeg ved ikke hvorfor, jeg stak Anton*, af Linette Jespersen, B.T., 3. november 2008
 - 227 *Politiet på kanten af loven*, af Niels Northroup, Ritzaus Bureau, 16. september 2007
 - 228 Det drejer sig om Tingbjerg, Østerbro, Indre Nørrebro, Ydre Nørrebro, City, Amager og Valby.

- 229 *Politichef ønsker ikke permanente visitationszoner, af olst*, 8. januar 2008,
- 230 Samme
- 231 *Politiet på kanten af loven*, af Niels Northrup, Ritzaus Bureau, 16. september 2007
- 232 Samme
- 233 Samme
- 234 Samme
- 235 *Dem og os*, af Carsten Ellegaard og Orla Borg, Jyllands-Posten, 30. august 2009 og *Ballade kommer efter politiets våbenjagt*, Ritzaus Bureau, 23. august 2009
- 236 *18.000 visitationer gav 300 våben*, af Andreas Lindqvist, Politiken, 18. januar 2010
- 237 Tal fra Statistikbanken, Danmarks Statistik, 3. kvartal af 2009 og Københavns Politis egen statistik over visitationerne i perioden 15. september 2008 til 15. januar 2010. I denne periode udføres der 17.884 visitationer, og dette har ført til 315 såkaldt våbenrelaterede sigtelser i alt. Politiets statistik viser, at alderstrinene 18 til 23 år kommer ind på de seks første pladser over de mest visiterede. Det er netop denne aldersgruppe, som ifølge klub- og socialmedarbejdere har manglet steder at være, fordi klubvæsenet typisk ikke er åbent for unge over 18 år. De 16 mest visiterede aldersgrupper er i nævnte rækkefølge: 20 år, 19, 18, 21, 22, 23, 17, 16, 24, 25, 26, 27, 28, 30, 29, 15 år.
- 238 Svar på aktindsigt fra Københavns Politi, Ledelsessekretariatet. Journalnr.: 0100-10170-00038-10, 3. marts 2010.
- 239 www.danmarksstatisti.dk. Tal fra 2008.
- 240 „Nørrebro unge drømmer også om et godt liv“, af Anna Bridgwater, Magasinet Politi, nr. 7 2008
- 241 Samme
- 242 *Nørrebro skærer i forebyggelse*, af Camilla Olsen og Christian Engell, DR.dk, 15. februar 2008
- 243 *Værested skal holde unge nydanskere fra gaden*, af Ditte Clemen, Berlingske Tidende, 27. februar 2009
- 244 *Betjente frikendt for vold mod ældre mand*, Ritzaus Bureau, 19. november 2009
- 245 *Erklæring: Sandheden bag urolighederne*, af „Drengene fra Indre Nørrebro“, Politiken, 18. februar 2008
- 246 Michael Omi og Howard Winant, *The Los Angeles 'Race Riot' and Contemporary U.S. Politics*, s. 109, I *Reading Rodney King – reading urban uprising*, Red. Robert Gooding-Williams, 1993 og Wedel-Brandt, *Mod muren – om unge banlieusardere og de franske forstadsopøjer 2005*
- 247 *Politiet ønsker mere samarbejde mod bander*, af Morten Skjoldager, Politiken, 16. september 2009
- 248 *Uromagere var ældre end ministeren troede*, skribent ukendt, Politiken, 29. februar 2008
- 249 *Forældre fik unge hjem fra ballade*, af Frank Hvilsom, 22. februar 2008

- 250 Ifølge oplysninger som lederen af Rigspolitiets Nationale Efterforskningscenter, Kim Kliver gav på debatmødet 'Bandedkrigen i medierne', 2. april 2009
- 251 Politiet meldte ud, at 80 ud af de 133 tilbageholdte ved urolighederne tidligere havde været tilbageholdt af politiet, men kun en brøkdelen blev dømt og mange blev taget med af politiet ved såkaldte præventive anholdelser, hvor der ikke nødvendigvis foreligger konkret mistanke om en kriminel handling. Tallene siger ikke meget om, hvor mange af de tilbageholdte der reelt har været sigtet for en kriminel gerning og endnu mindre om, hvor mange der er tidligere dømt og har sorte straffeattester. (*Uromagere var ældre end ministeren troede*, Ritzaus Bureau, 29. februar 2008)
- 252 Besvarelse af spørgsmål 35 (UUI alm. del) stillet af Folketingets Udvalg for Udlændinge- og Integrationspolitik til ministeren for flygtninge, indvandrere og integration den 15. februar 2008, besvaret 14. marts 2008
- 253 97 ud af de tilbageholdte personer ved optøjerne er danske statsborgere, hvormed de ikke kan udvises, mens 36 personer ikke er statsborgere. Besvarelse af spørgsmål 35 (UUI alm. del) stillet af Folketingets Udvalg for Udlændinge- og Integrationspolitik til ministeren for flygtninge, indvandrere og integration den 15. februar 2008, besvaret 14. marts 2008.
- 254 Kirsten Sparre, *Politiet som kilde*, Rapport udgivet af Center for Journalistik og Efteruddannelse, 2002, <http://www.update.dk/cfje/VidBase.nsf/ID/VB00351265>
- 255 Samme
- 256 De 17 aviser, som genoptrykte tegningen var: Berlingske Tidende, B.T., Århus Stiftstidende, Randers Amtsavis, Viborg Stifts Folkeblad, Dagbladet Holstebro-Struer, Dagbladet Ringkøbing-Skjerne, Lemvig Folkeblad, Kristeligt Dagblad, Fyens Stiftstidende, Information, Nyhedsavisen, metroXpress, Der Nordschleswiger, Jyllands-Posten, Politiken og Ekstra Bladet.
- 257 Tegningen af profeten Muhammed med en bombe i turbanen er vidt og bredt tolket som, at Westergaard sætter lighedstegn mellem en religion og terrorisme, men meget tyder på, at dette er udtryk for en udbredt misforståelse. Tegneren har selv gentagne gange forklaret, at tegningen tværtimod symboliserer, at enkelte islamister tager en religion som gidsel i deres forsvar for brugen af vold, som netop fordømmes i koranen. Hvis man vælger rent faktisk at betragte tegningerne falder det hurtigt i øjnene, at flertallet er harmløse tegninger, der også kunne være bragt i et shia-muslimsk land som Iran, hvor der er tradition for at have billeder af profeten hængende. En undtagelse er imidlertid den af de 12 tegninger, hvor profeten Muhammed fremstilles med en sabel i hånden, en bjælke for øjnene og to tildækkede kvinder i baggrunden med opspilede øjne.
- 258 *17-årig fængslet for optræden i tv*, af sosp, 15. februar 2008, <http://nyhederne-dyn.tv2.dk/krimi/article/10441176/>
- 259 *Stadig fængslet efter tv-interview*, af ptho 30. apr. 2008, <http://nyhederne.tv2.dk/article/id/11400187/>

- 260 17-årig fængslet for optræden i tv, af sosp, 15. februar 2008, <http://nyhederne-dyn.tv2.dk/krimi/article/10441176/>
- 261 Samme
- 262 Anker Brink Lund, Ida Willig & Mark Blach-Ørsten, *Hvor kommer nyhederne fra?*, Ajour, 2009 og Ida Willig, *Vi har brug for en ny nyhedslineal*, Dagbladet Information, 12. november 2009
- 263 *Den brændte uskyld*, af Else Marie Nygaard, Kristeligt Dagblad, 22. februar 2008
- 264 Samme
- 265 Aydin Soei, *En pærevælling af frygt*, Dagbladet Information, 31. december 2005
- 266 Niels Ploug, *Social arv*, Socialforskningsinstituttet, s. 28, 2005
- 267 Niels Ploug, *Social arv*, Socialforskningsinstituttet, s. 43, 2005
- 268 Niels Ploug, *Social arv*, Socialforskningsinstituttet, s. 23-25, 2005
- 269 Niels Ploug, *Social arv*, Socialforskningsinstituttet, s. 24, 2005
- 270 Niels Ploug, *Social arv*, Socialforskningsinstituttet, s. 17, 2005
- 271 Samme
- 272 Niels Egelund, *PISA Etnisk 2005 – kompetencer hos danske og etniske elever i 9. klasser i Danmark 2005*, Rockwool Fondens Forskningsenhed, 2007
- 273 Niels Ploug, *Social arv*, Socialforskningsinstituttet, s. 17, 2005
- 274 Deborah Nusche, Gregory Wurzburg and Breda Naughton, *OECD Reviews of Migrant Education Denmark*, marts 2010
- 275 *Udlændinge på ungdomsuddannelserne – frafald og faglige kundskaber*, Tænketanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark, Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration, januar 2005 og Niels Ploug, *Social arv*, Socialforskningsinstituttet, 2005
- 276 *Udlændinge på ungdomsuddannelserne – frafald og faglige kundskaber*, s. 28, Tænketanken om udfordringer for integrationsindsatsen i Danmark, Ministeriet for flygtninge, indvandrere og integration, januar 2005
- 277 Samme
- 278 Samme
- 279 Niels Ploug, *Social arv*, Socialforskningsinstituttet, 2005
- 280 Samme
- 281 *Kan et barn – en dreng – blive opdraget til vold og kriminalitet?*, Af Mogens Nygaard Christoffersen (kronik), Berlingske Tidende 14. oktober 2008
- 282 Ali Haseki, *At arbejde med grupper – en introduktion til bande- og gruppelivet*, s. 89, Social Kritik nr. 81, 2002
- 283 Sune Qvortrup Jensen, *Subkulturel Pædagogik – snarere end kulturel pædagogik med vilde unge*, I Social Kritik, nr. 80, 2002
- 284 Paul Willis, *Learning to Labour: How working class kids get working class jobs*, Ashgate, 1977
- 285 Niels Ploug, *Social arv*, Socialforskningsinstituttet, 2005, Laura Gilliam, „Det er os, der laver ballade“: *Etniske minoritetsbørns erfaringer i en københavnsk folkeskole*,

- I *Lokale hverdagsliv, fjerne forbindelser*, s. 57, (Red.) Karen Fog Olwig m.fl., Hans Reitzels Forlag, 2005 og Else Christensen Dorthe Agerlund Sloth, *Børn med anden etnisk baggrund ved skolestart*, Socialforskningsinstituttet, 2005
- 286 Laura Gilliam, „Det er os, der laver ballade“: Etniske minoritetsbørns erfaringer i en københavnsk folkeskole, I *Lokale hverdagsliv, fjerne forbindelser*, (Red.) Karen Fog Olwig m.fl., Hans Reitzels Forlag, 2005
- 287 Samme
- 288 „Dette virker på vores skole“ – *Erfaringer fra skoler med mange tosprogede elever*, s. 16-17, Undervisningsministeriet, Rambøll Management, 2007
- 289 Laura Gilliam, „Det er os, der laver ballade“: Etniske minoritetsbørns erfaringer i en københavnsk folkeskole, I *Lokale hverdagsliv, fjerne forbindelser*, (Red.) Karen Fog Olwig m.fl., Hans Reitzels Forlag, 2005
- 290 Samme
- 291 Samme
- 292 Samme
- 293 Ann Arnett Ferguson, *Bad boys. Public schools in the making of black masculinity*, The University of Michigan Press, 2001, citeret fra Laura Gilliam, „Det er os, der laver ballade“: *Etniske minoritetsbørns erfaringer i en københavnsk folkeskole*, s. 71-72, 2005
- 294 Lee Jussim & Kent D. Harber, *Teacher Expectations and Self-Fulfilling Prophecies: Knowns and Unknowns, Resolved and Unresolved Controversies*, I *Personality and Social Psychology Review* 2005, Vol. 9 No. 2, side 131-155. Citeret fra *Dette virker – Læreres forventninger til tosprogede elever*, s. 39, Undervisningsministeriet, Rambøll Management, 2007
- 295 Else Christensen Dorthe Agerlund Sloth, *Børn med anden etnisk baggrund ved skolestart*, Socialforskningsinstituttet, 2005
- 296 Rickard Jonsson, *Blatte betyder kompis. Om maskulinitet og sprog i en högstadieskola*, Ordfront, 2007 og Else Christensen Dorthe Agerlund Sloth, *Børn med anden etnisk baggrund ved skolestart*, Socialforskningsinstituttet, 2005
- 297 Else Christensen Dorthe Agerlund Sloth, *Børn med anden etnisk baggrund ved skolestart*, Socialforskningsinstituttet, 2005 og Laura Gilliam, „Det er os, der laver ballade“: *Etniske minoritetsbørns erfaringer i en københavnsk folkeskole*, 2005
- 298 I undersøgelsen fra SFI indgår fem områder i kortlægningen af familiernes sociale ressourcer: økonomi, arbejde, uddannelse, omsorg og netværk. Hvis familierne har en lav bruttoindkomst eller selv oplever familiens økonomi som dårlig eller modtager kontanthjælp, betegnes deres økonomiske ressourcer som svage i undersøgelsen. Hvis forældrene i familien er arbejdsløse på interviewtidspunktet i 2003 eller har været arbejdsløse i perioden 1999-2002, betegnes familien som svag på arbejdsmarkedet. Hvis mindst en af forældrene ikke har en kompetencegivende uddannelse, betegnes familien som uddannelsesmæssig ressourcetsvag. Familieopbrud, der medfører at børnene som 7-årige har levet i tre eller flere familier,

- depression hos barnets mor, alkoholproblemer hos barnets far eller mange skænderier i familien medfører alt sammen, at familien betegnes som omsorgsmæssig ressourcetsvag i undersøgelsen. (Niels Ploug, *Social arv*, Socialforskningsinstituttet, s. 31-32, 2005)
- 299 Else Christensen, *7-Årige børn med anden etnisk baggrund*, Socialforskningsinstituttet, 2005
- 300 Niels Ploug, *Social arv*, s. 31-32, Socialforskningsinstituttet, 2005
- 301 Good & Brophy, 2003, citeret fra *Dette virker – Læreres forventninger til tosprogede elever*, s. 39, Undervisningsministeriet, 2007
- 302 Thomas L. Good & Jere E. Brophy, *Looking in Classrooms*, 2003, Pearson Education, her citeret fra *Dette virker – Læreres forventninger til tosprogede elever*, s. 39, Undervisningsministeriet, Rambøll Management, 2007
- 303 Flemming Balvig, Lars Holmberg & Anne-Stina Sørensen, *Om forebyggelse af risikoadfærd – erfaringer fra Ringstedforsøget*, 2005, www.ringstedprojektet.dk
- 304 *See Baby Discriminate*, af Po Bronson og Ashley Merryman, Newsweek, Newsweek, 5. september 2009,
- 305 Samme
- 306 *Børn ned til et halvt år bider mærke i hudfarveforskell*, Af Rasmus Thirup Beck, Politiken, 13. september 2009
- 307 Samme
- 308 *See Baby Discriminate*, af Po Bronson og Ashley Merryman, Newsweek, 5. September 2009 og *Børn ned til et halvt år bider mærke i hudfarveforskell*, af Rasmus Thirup Beck, Politiken, 13. september 2009
- 309 Samme
- 310 Peter Allerup, Jan Mejding og Lilli Zeuner, *Færdigheder i læsning og matematik – udviklingstræk omkring årtusindskiftet*, Danmarks Pædagogiske Universitet og Socialforskningsinstituttet, 2001, citeret fra *Dette virker – Læreres forventninger til tosprogede elever*, s. 39, Undervisningsministeriet, Rambøll Management, 2007
- 311 Lee Jussim & Kent D. Harber, *Teacher Expectations and Self-Fulfilling Prophecies: Knowns and Unknowns, Resolved and Unresolved Controversies*, I *Personality and Social Psychology Review* 2005, Vol. 9 No. 2, side 131-155. Her citeret fra *Dette virker – Læreres forventninger til tosprogede elever*, s. 39, Undervisningsministeriet, Rambøll Management, 2007
- 312 Samme
- 313 „*Dette virker på vores skole*“ – *Erfaringer fra skoler med mange tosprogede elever*, s. 82, Undervisningsministeriet, Rambøll Management, 2007
- 314 Thomas Hylland Eriksen, *Bag Fjendebilledet*, s. 88, 2002
- 315 Niels Egelund, *PISA 2006 undersøgelsen – en sammenfatning*, s. 11, Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, 2007
- 316 Niels Glavind, *Skoler og karakterer – effektivitet og klassekammerateffekt*, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2005

- 317 Samme
- 318 Samme
- 319 Niels Egelund, *PISA 2006 undersøgelsen – en sammenfatning*, s. 11, Danmarks Pædagogiske Universitetsforlag, 2007 og Niels Glavind, *Skoler og karakterer – effektivitet og klassekammerateffekt*, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2005
- 320 Niels Glavind, *Skoler og karakterer – effektivitet og klassekammerateffekt*, Arbejderbevægelsens Erhvervsråd, 2005
- 321 Samme
- 322 *Tosprogede rutsjer ned ad karakterskala*, af Hans Davidsen-Nielsen, og Jacob Fuglsang, 8. juni 2010
- 323 *Er folkeskolen ikke fin nok til dine børn, Mette?*, af Christian Krabbe Barfoed, 5. maj 2010
- 324 Samme
- 325 Peter Nannestad, *Den svære integration: danskerne og de nye etniske minoriteter*, I *Ubekvemme udfordringer – Aktuelle tendenser i den danske og europæiske indvandrerdiskussion*, Syddansk Universitetsforlag, Red. Peter Seeberg, 2001
- 326 Der ligger således et paradoks i, at de uddannelsesmæssigt mest ressourcestærke danskere, ifølge valgforskningen, er dem, der angiver, at have størst tolerance i forhold til kulturel og etnisk forskellighed, men at mange af disse samtidig er de første i rækken til at fravælge de indvandrerlige folkeskoler i lokalområdet. Pointen er, at de fleste af disse forældre næppe fravælger skolerne, fordi de som sådan har noget imod minoritetsbørn, men at de blot ikke ønsker at tage nogen chancer, når det gælder deres børns skolegang.
- 327 „Dette virker på vores skole“ – *Erfaringer fra skoler med mange tosprogede elever*, s. 80, Undervisningsministeriet, Rambøll Management, 2007
- 328 Samme
- 329 Samme
- 330 Samme
- 331 Samme
- 332 Samme
- 333 David Lockwood, *Civic Integration and Class Formation*, The British Journal of Sociology, Vol. 47 No. 3, Blackwell Publishing on behalf of The London School of Economics and Political Science, s. 531-550, september 1996
- 334 Else Christensen Dorte Agerlund Sloth, *Børn med anden etnisk baggrund ved skolestart*, Socialforskningsinstituttet, 2005 og Bolette Moldenhawer, *Skolen – en nøgle til integration af etniske minoritetsbørn?*, AMID Working Paper Series 25/2002
- 335 Ove Sernhede, *Territorial Stigmatisering*, s. 7, i Social Kritik nr. 118, maj 2009 samt Bourdieu m.fl., *Weight and the World*
- 336 Ove Sernhede, *Los Angered og forstadens krigere*, I Social Kritik, nr. 74, 2001, s. 45. Citeret fra Sune Qvotrup Jensen, *Fremmed, farlig og fræk*, Ph.d. Afhandling, FREIA, Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold, Aalborg

- Universitet, 2007
- 337 *Erklæring: Sandheden bag urolighederne*, af „Drengene fra Indre Nørrebro“, Politiken, 18. februar 2008
- 338 *Politi: De unge klager over racistiske betjente*, af Andres Lindqvist, Politiken, 18. februar 2008
- 339 Samme
- 340 Samme
- 341 Samme
- 342 Optøjerne i februar 2008 inspirerede bl.a. kommunalarbejdere i Københavns Kommune og på Nørrebro i særdeleshed til at bygge videre på erfaringerne fra de unges erklæring samt til at indgå i en tættere dialog med ordensmagten. Kommunen iværksatte bl.a. et uddannelseskursus for kommunale gadeplans- og klubmedarbejdere, hvor der blev lagt vægt på kommunikation og diskussioner om, hvordan unges stemmer og livserfaringer i fremtiden kan formidles til den bredere offentlighed. Forfatteren var selv blandt oplægsholderne på dette efteruddannelseskursus.
- 343 Seminaret 'Mafia og bandekriminalitet, to sider af samme sag?', Copenhagen Business School, 14. april 2010
- 344 Samme
- 345 Samme
- 346 Samme
- 347 Københavns Vestegns Politi registrerede i løbet af februar 2008 236 påsatte brande, mens København Politi oplyser, at de registrerede 148 brandsager. Storkøbenhavn tegnede sig dermed for over halvdelen af de cirka 700 ildspåstættelser, som blev registreret i løbet af urolighederne rundt om i landet (Besvarelse af spørgsmål 1209, som folketingets retsudvalg har stillet justitsminister Brian Mikkelsen, 5. november 2008, sagsnr.: 2008-150-0900, til brug for besvarelsen har justitsministeriet indhentet udtalelse fra Rigspolitiet)
- 348 Besvarelse af spørgsmål 1209, som folketingets retsudvalg har stillet justitsminister Brian Mikkelsen, 5. november 2008, sagsnr.: 2008-150-0900, til brug for besvarelsen har justitsministeriet indhentet udtalelse fra Rigspolitiet
- 349 Samme
- 350 *Politiet efter storbrand: „Det er et angreb på politiet“*, 14. maj 2010, Ritzaus Bureau
- 351 Måske dette også danner baggrunden for, at sager om diskriminerende lovforslag og ulighed i myndighedernes sagsbehandling samt i hospitalernes behandling af patienter besidder en evne til at pirre og forarge, når det gælder borgernes retfærdighedsfølelse herhjemme. Det var f.eks. tilfældet, da Dansk Boldspilunion og en række store virksomheder sikrede sig hurtigere sagsbehandling hos Udlændingetjeneste, men sagsbehandlerne modtog billetter og rejser til fodboldkampe eller da en folketingskandidat fra Ny Alliance (nu Liberal Alliance) ved folketingsvalget i 2007 foreslog, at fynboer modsat resten af befolkningen skulle betale en såkaldt

- flad skat på 40 procent. Sådanne sager stikker ud fra lighedsidealet i velfærdsstaten, hvor brugerkontrol, klageregler og en formel lighed i tilgangen til borgerne gennem 1900-tallet er blevet gradvist indbygget i de offentlige og demokratiske institutioner. (Klaus Petersen, (U)retfærdigt! Og hvad det så kommer velfærdsstaten ved? I 13 Værdier bag den danske velfærdsstat, red. Jørn Henrik Petersen m.fl., Syddansk Universitetsforlag, 2007).
- 352 *Claus Hjort: Ja, vi er gået for langt*, af Niels Krogsgård, Berlingske Tidende, 19. maj 2009
- 353 *Borgerrådgiverens beretning 2008*, af Johan Busse, rapporten kan findes på http://www.kk.dk/Borger/Borgerraadgiveren/~/_/media/E8B68811B368401E9162E9821DE2B13B.ashx og *Mand fik angstanfald under samtale i jobcenter*, af Frank Hvilsom, Politiken, 17. MAJ 2009
- 354 Tim Knudsen, *Fra folkestyre til markedsdemokrati*, Akademisk Forlag, 2007
- 355 Oplevelsen af retfærdighed er ellers befordrende for samfundets solidaritet og individets oplevelse af tillid til såvel sine medborgere som til staten. Retfærdighed er et abstrakt begreb, der næsten altid diskuteres konkret som uretfærdighed. Alligevel kan retfærdighed med god ret opdeles i to kategorier: formel retfærdighed, som hviler på et formelt regelsystem, og som hævder, at ens forhold burde give ens resultater samt social retfærdighed, som er baseret på oplevelsen af store og uværdige forskelle i økonomi og levevilkår. (Klaus Petersen, (U)retfærdigt! Og hvad det så kommer velfærdsstaten ved? I 13 Værdier bag den danske velfærdsstat, red. Jørn Henrik Petersen m.fl., Syddansk Universitetsforlag, 2007, s. 140
- 356 *Klaus Levinsen, Social Tillid og velfærdsstaten, I 13 Værdier bag den danske velfærdsstat*, red. Jørn Henrik Petersen m.fl., Syddansk Universitetsforlag, 2007, s. 76 og Lars Skov Hansen, *Tillid til hinanden – nogle refleksioner*, Social Kritik, Nr. 113, marts 2008
- 357 *Klaus Levinsen, Social Tillid og velfærdsstaten, I 13 Værdier bag den danske velfærdsstat*, red. Jørn Henrik Petersen m.fl., Syddansk Universitetsforlag, 2007
- 358 Lars Skov Hansen, *Tillid til hinanden – nogle refleksioner*, Social Kritik, Nr. 113 marts 2008 og Staffan Kumlin og Bo Rothstein, *Making and breaking social capital, I Comparative Political Studies*, vol. 38, s. 41-42, 2005
- 359 Samme
- 360 *Klaus Levinsen, Social Tillid og velfærdsstaten, I 13 Værdier bag den danske velfærdsstat*, red. Jørn Henrik Petersen m.fl., 71, Syddansk Universitetsforlag, 2007
- 361 Citeret fra *Klaus Levinsen, Social Tillid og velfærdsstaten*, s. 70-71, I 13 Værdier bag den danske velfærdsstat, red. Jørn Henrik Petersen m.fl., Syddansk Universitetsforlag, 2007
- 362 *Klaus Levinsen, Social Tillid og velfærdsstaten*, s. 77, I 13 Værdier bag den danske velfærdsstat, red. Jørn Henrik Petersen m.fl., Syddansk Universitetsforlag, 2007
- 363 Lars Skov Hansen, *Tillid til hinanden – nogle refleksioner*, I Social Kritik, nr. 113 marts 2008

- 364 Klaus Petersen, *(U)retfærdigt! Og hvad det så kommer velfærdsstaten ved?*, I *13 Værdier bag den danske velfærdsstat*, red. Jørn Henrik Petersen m.fl., Syddansk Universitetsforlag, 2007
- 365 Lars Skov Hansen, *Tillid til hinanden – nogle refleksioner*, I *Social Kritik*, nr. 113 marts 2008, Klaus Levinsen, *Social Tillid og velfærdsstaten*, I *13 Værdier bag den danske velfærdsstat*, red. Jørn Henrik Petersen m.fl., Syddansk Universitetsforlag, 2007 og Staffan Kumlin og Bo Rothstein, *Making and breaking social capital*, I *Comparative Political Studies*, vol. 38, 2005
- 366 Klaus Levinsen, *Social Tillid og velfærdsstaten*, I *13 Værdier bag den danske velfærdsstat*, red. Jørn Henrik Petersen m.fl., Syddansk Universitetsforlag, 2007, 78
- 367 Samme
- 368 Niklas Luhmann, *Tillid – en mekanisme til reduktion af social kompleksitet*, s. 83, Hans Reitzels Forlag, 1999
- 369 Flemming Røgilds, *Race, Lejrtænkning og Nonracial Humanisme – en samtale med Paul Gilroy*, I *Social Kritik*, nr. 84, 2002
- 370 Ali Haseki, *At arbejde med grupper - en introduktion til bande- og gruppelevet*, *Social Kritik*, nr. 81 2002
- 371 Ali Haseki, *At arbejde med grupper - en introduktion til bande- og gruppelevet*, *Social Kritik*, nr. 81 2002
- 372 Benny Lihme, *Vold som mentalitet*, kronik i *Berlingske Tidende*, 12. juli 2009
- 373 *Hvervning førte til knivoverfald på Hells Angels*, af Frank Hvilsom, *Politiken*, 19. maj 2010
- 374 Benny Lihme, *Vold som mentalitet*, kronik i *Berlingske Tidende*, 12. juli 2009
- 375 Aydin Soei, *Når pistoler bliver til normalitet*, kronik i *Politiken*, 20. september 2008
- 376 *Fællesskab: Et uheldigt broderskab*, af Rasmus Bo Sørensen og Kristian Villesen, *Information*, 1. september 2006
- 377 Samme
- 378 Benny Lihme, *Vold som mentalitet*, kronik i *Berlingske Tidende*, 12. juli 2009
- 379 Samme
- 380 Samme
- 381 Samme
- 382 Samme
- 383 *Politiet ønsker mere samarbejde mod bander*, af Morten Skjoldager, *Politiken*, 16. september 2009
- 384 Sune Fischer, Johnny Frederiksen, Michael Holbek Jensen, *Bandekrig – blodbrødre & håndlangere*, Ekstra Bladets Forlag, 2010
- 385 Samme
- 386 Citeret fra Sune Fischer, Johnny Frederiksen, Michael Holbek Jensen, *Bandekrig – blodbrødre & håndlangere*
- 387 *Vores opgave er at få de unge væk fra gaden, få dem herop og få dem videre i livet*, af Marianne Bom, *Ugebrevet A4*, 9. marts 2009

- 388 Samme
- 389 *Pædagoger i kampzonen*, af Else Marie Andersen, Børn & Unge nr. 20 / 2009
- 390 *Betjente ved for lidt om Nørrebro*, skribent ukendt, Urban 26. marts 2009
- 391 *Selvbestaltet vagtværn: 'Vi er ikke kriminelle'*, af Farhiya Khalid, Dagbladet Information, 11. november 2009
- 392 Samme
- 393 Samme
- 394 Sune Fischer, Johnny Frederiksen, Michael Holbek Jensen, *Bandekrig – blodbrødre & håndlangere*, Ekstra Bladets Forlag, 2010
- 395 Citeret fra Sune Fischer, Johnny Frederiksen, Michael Holbek Jensen, *Bandekrig – blodbrødre & håndlangere*, s. 227
- 396 *Intensivering af bandeindsatsen – Oprettelse af Task Force*, http://www.politi.dk/da/aktuelt/nyheder/2009/bandeindsats_taskforce_231009.htm, 23. oktober 2009